

Mariola Szczepańska

Opieka i wychowanie: wychowanek, rodzic, wychowawca, opiekun

Wszystkie prawa zastrzeżone. Książka ani jej część nie może być przedrukowana ani w żaden sposób reprodukowana bez pisemnej zgody autorki

Recenzja naukowa dr Adrianna Barska

Wydanie I 2019

Copyright: by Mariola Szczepańska

Słupsk

ISBN: 978-83-934523-3-0

Źródło okładki : Pixabay

Spis treści

- Wstęp** 7.
- 1. Diagnoza:** *diagnoza w pracy socjalnej; diagnoza społeczna według A. Kamińskiego; diagnozowanie grup; diagnozowanie organizacji; diagnozowanie osób indywidualnych; diagnozowanie rodziny; diagnozowanie w pracy opiekuńczo-wychowawczej; diagnoza w resocjalizacji* 10.
 - 2. Instytucje społeczne:** *cele instytucji społecznych; funkcje instytucji społecznych; kuratela; tawnik; personel instytucji pomocy społecznej; podmioty służb społecznych; Rada Pomocy Społecznej ; rezydualna i instytucjonalna koncepcja instytucji pomocy społecznej; rodzaje służb społecznych; sąd rodzinny i dla nieletnich; sędzia; sektory w społeczeństwie; sfery aktywności służb społecznych; sektory w społeczeństwie; służba społeczna; Towarzystwo Przyjaciół Dzieci; zasoby instytucji pomocy społecznej* 18.
 - 3. Opieka:** *czynności opiekuńcze; dbałość opiekuńcza; dziecko jako uczeń i wychowanek (prawa i obowiązki); formy opieki; jednostki metodyczne opieki; małoletni; metody opieki; nieletni; niepełnoletni; opieka; opieka nad dzieckiem (opieka częściowa, okresowa, całkowita); opieka według typu środowiska wychowawczego; opieka w zależności od wieku podopiecznych; opieka nad dziećmi i młodzieżą sprawowana przez ludzi dorosłych; opieka paliatywna; opieka prawna (osoba starsza); opieka prawna (ubezwłasnowolnienie); opieka społeczna ; opieka społeczna a pomoc społeczna; opieka w ujęciu Aleksandra Kamińskiego; opiekun/ka środowiskowa; opiekun usamodzielnienia; opiekun w domu pomocy społecznej; pielęgnacja; poradnictwo specjalistyczne; rodzaje opieki ze względu na sytuację zagrożenia; usługi opiekuńcze; zakresy opieki międzyludzkiej; zakres opieki według jej zróżnicowania pionowego; zakres opieki według jej podmiotu i charakteru; zakres opieki według jej przedmiotu; zakres opieki według jej przebiegu w życiu jednostki; zakres opieki według skali zaspokojenia potrzeb podopiecznych; zakres opieki według jej bieżącego i perspektywicznego wymiaru; zakres opieki wyznaczany stopniem jej powszechności; zakres opieki wyznaczany funkcjami opiekuńczymi różnych instytucji społecznych; zakres opieki według ilości zaspokajanych potrzeb; zakres opieki wyznaczany stopniem zaspokojenia potrzeb; zakres opieki według stopnia jej zagęszczenia, intensyfikacji i perfekcyjności* 30.
 - 4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze:** *bursa; dom dziecka ; dom kultury ; dom pomocy społecznej; dzienny dom pomocy społecznej; formy sprawowania instytucjonalnej pieczy zastępczej; formy rodzinnej pieczy zastępczej; formy wsparcia w placówce wsparcia dziennego; fundacja; hospicjum; hostele; instytucjonalna piecza zastępcza ; interwencyjny ośrodek preadopcyjny ; młodzieżowy ośrodek socjoterapii; młodzieżowy ośrodek wychowawczy; ognisko wychowawcze; ośrodek kuratorski; ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi ; piecza zastępcza; placówka opiekuńczo-wychowawcza ; placówka wsparcia dziennego; placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej; placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej; placówka*

wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej; pogotowie opiekuńcze; program placówki opiekuńczo-wychowawczej; regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna; regulamin placówki opiekuńczo-wychowawczej; rodzina pomocowa; rodzina zastępcza; rodzina zastępcza niezawodowa; rodzina zastępcza spokrewniona; rodzina zastępcza zawodowa; rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego; rodzinny dom dziecka; schronisko dla nieletnich: schronisko dla nieletnich interwencyjne; schronisko dla nieletnich zwykłe; świetlica; świetlica szkolna; świetlica wiejska; świetlice „kulturalne”; stołówka szkolna; wioska dziecięca; zakład poprawczy; zakład poprawczy resocjalizacyjny otwarty; zakład poprawczy resocjalizacyjny półotwarty; zakład poprawczy resocjalizacyjny zamknięty; zakład poprawczy resocjalizacyjny o wzmożonym nadzorze wychowawczym; zakład poprawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny; zakład poprawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny 53.

5. **Pomoc społeczna, pomoc** : alkoholizm; bariery organizacyjne pomocy społecznej ; bezdomność ; bezrobocie; chuligaństwo; deprywacja; dyskryminacja społeczna; egzekucja ze świadczeń z pomocy społecznej; elementy pomocy społecznej; filantropia; filary pomocy społecznej w Polsce; formy pomocy; funkcjonariusz publiczny; gerontologia; handel ludźmi; istota opieki społecznej; integracja cudzoziemców; interdyscyplinarny model pomocy; jednostki organizacyjne pomocy społecznej; koordynacja systemu zabezpieczenia społecznego w UE; kryteria przyznawania świadczeń; mediacje w pracy społecznej; narkotyki i substancje psychoaktywne ; ochrona danych osobowych książka ; odpowiedzialność funkcjonariusza publicznego; pomoc; pomoc dla osób usamodzielnianych; pomoc rzeczowa na zasadach zwrotu; pomoc społeczna; pomoc społeczna w systemie prawa; pomoc w postaci schronienia, posiłku, odzieży; pomoc w sprawieniu pogrzebu; ratownictwo; społeczny i prawny obowiązek interwencji; świadczenia z pomocy społecznej; terapia; zabezpieczenie społeczne; zadania pomocy społecznej; zadania pomocy społecznej. Zadania gminy; zadania pomocy społecznej. Zadania samorządu województwa ; zadania pomocy społecznej. Zadania powiatu; zasady pomocy społecznej 118.

6. **Praca socjalna:** cel pracy socjalnej; czynniki warunkujące realizację usługi w postaci pracy socjalnej; ewaluacja w pracy socjalnej; formy pracy socjalnej według H. Radlińskiej; interdyscyplinarny charakter pracy socjalnej; interwencja socjalna; interwencja kryzysowa; interweniowanie; kompensacja; koszt usługi warunkujący realizację usługę w postaci pracy socjalnej; metody pracy socjalnej; metodyczne działania bezpośrednie; metodyczne działania pośrednie; model medyczny w pracy socjalnej; praca socjalna; praca socjalna w pedagogice społecznej według Haliny Radlińskiej; praca socjalna w szkole; pedagog szkolny; profesjonalny charakter pracy socjalnej; rzecznictwo; samopomoc; standardy; specyfikacja usługi w ramach standardów pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej; standardy pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej; świadczenie pracy socjalnej; teorie a praca socjalna; teoria antropologii filozoficznej i kulturowej w pracy socjalnej; teorie psychologiczne a praca socjalna; teorie socjologiczne a praca socjalna; wartości w pracy socjalnej; zakres usługi; zakres usługi – podmiotowy; zakres usługi – przedmiotowy; zakres usługi – przestrzenny; założenia pracy socjalnej..... 172.

7. **Praca opiekuńczo-wychowawcza:** asystent wychowawcy świetlicy ; działania wychowawcy; dzieci ulicy; dziedziny wychowania ; egalitaryzm w pracy opiekuńczo-

wychowawczej; elitaryzm w pracy opiekuńczo-wychowawczej; etyka pracy opiekuńczo-wychowawczej; etykietowanie; ewaluacja w kontekście pracy opiekuńczo-wychowawczej; internalizacja; metody opieki; metody pracy opiekuńczo-wychowawczej; metody wychowania; ocena wychowanka w pracy opiekuńczo-wychowawczej; oddziaływanie pedagogiczne w pracy opiekuńczo-wychowawczej; oferta edukacyjna wobec wychowanków przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych; podstawa programowa w pracy opiekuńczo-wychowawczej; pomoc w pracy opiekuńczo-wychowawczej; postawy opiekuńcze i wychowawcze; potrzeby w pracy opiekuńczo-wychowawczej; powrót do przestępstwa; pedagog szkolny ; prawa dziecka; program wychowawczy szkoły; przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej; przestępstwa przeciwko mieniu; pseudowychowanie; rygorizm wychowawczy; socjalizacja; techniki wychowania ; wychowanie antyautorytarne; wychowanie bez porażek; wychowanie jako adaptacja ; wychowanie jako czynnik modyfikujący sieć związków społecznych jednostki; wychowanie jako dominacja i uleganie oraz zbliżanie i oddalanie; wychowanie jako działalność wychowawcy; wychowane jako interwencja; wychowanie jako produkt; wychowanie jako przebieg rozwoju wychowanka; wychowanie jako przyjmowanie roli; wychowanie jako socjalizacja i emancypacja; wychowanie jako system wychowawczy; wychowanie niekierowane; wychowanie permissywne; wychowanie traktowane jako system instytucji; wychowawca niedyrektywny 193.

8. **Pracownik socjalny:** *asystent rodziny; asystent osoby niepełnosprawnej; Centralna Komisja Egzaminacyjna do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych; etyka pracy pracownika socjalnego; obowiązki pracownika socjalnego; powinności pracownika socjalnego wobec klientów pomocy społecznej; realizacja celów w codziennej działalności zawodowej pracownika socjalnego; role zawodowe pracownika socjalnego; rozwój zawodowy pracownika socjalnego; supervizja w pracy socjalnej; supervisor; tytuł zawodowy „ pracownik socjalny; umiejętności pracownika socjalnego; zadania pracownika socjalnego; zawód regulowany- pracownik socjalny 241.*
9. **Programy pracy:** *indywidualny program usamodzielnienia, indywidualny plan pracy z wychowankiem przebywającym w hotelu; indywidualny plan pracy z wychowankiem w procesie opiekuńczo-wychowawczym; innowacja w kontekście pracy opiekuńczo-wychowawczej; planowanie pracy opiekuńczo-wychowawczej; program animacji społeczno – kulturalnej; program placówki opiekuńczo-wychowawczej; program pracy asystenta rodziny; program pracy biblioteki podwórkowej; program pracy placówki wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej - działania animacyjne; program placówki wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej. Program zajęć terapeutycznych; program pracy rodziny wspierającej; program 1) rodzina zastępcza: a) spokrewniona ; b) niezawodowa, c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna; 2) rodzinny dom dziecka; program pracy streetworking; program pracy w placówce wsparcia dziennego prowadzonej w formie specjalistycznej, indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny , psychoprofilaktyczny, terapia pedagogiczna, psychologiczna i socjoterapia; program pracy w placówce wsparcia dziennego prowadzonej w formie specjalistycznej zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; program pracy z wychowankiem placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-*

terapeutycznego. Indywidualny program pracy z wychowankiem schroniska. Indywidualny program pracy z wychowankiem zakładu poprawczego; program pracy z dzieckiem w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym; program pracy z wychowankiem placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego; program pracy z wychowankiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego; program pracy z wychowankiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego; program pracy z wychowankiem w regionalnej placówce opiekuńczo-wychowawczej; program zajęć opiekuńczo-wychowawczych; projekt socjalny..... 257.

- 10. Rodzina:** karta Dużej Rodziny; konkubinat; kontakty z dzieckiem; koordynator rodzinnej pieczy zastępczej; macierzyństwo; małżeństwo; obowiązek alimentacyjny; odpowiedzialność za dzieci; ojcostwo; organizator pieczy zastępczej; piecza zastępcza; pomoc i wsparcie w środowisku lokalnym; pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie się; potrzeba; praca z rodziną; prawna regulacja kontaktów; prawo do wyrażania zgody na świadczenia medyczne; prawo rodzinne i opiekuńcze; przestępstwa przeciwko rodzinie opiece ; przygotowanie dziecka do samodzielności; przysposobienie; rodzina; rodzina: instytucje wsparcia; sędzia sądu rodzinnego; substytucja; uprowadzenie dziecka przez rodzica; władza rodzicielska; zasady prawa rodzinnego 316.
- 11. Społeczność lokalna:** action research; akcja społeczna; animator społeczny; cechy osobowe animatora społeczności lokalnej; czynniki pobudzające rozwój społeczności; etapy procesu rozwoju w społeczności prowadzonego przez animatora; fazy animacji społecznej; fazy/metody działania w porządku logicznym: funkcje organizacji pozarządowych w społecznościach lokalnych: hierarchiczna struktura celów pomocy społecznej: lokalne partnerstwo: poziomy uczestnictwa i partycypacji społeczności lokalnych: rozwój społeczności lokalnej: społeczność lokalna 371.

Bibliografia i literatura uzupełniająca 379.

Alfabetyczny spis zagadnień389.

Fragment recenzji książki.....401.

Streszczenie książki w języku angielskim.....402.

Wstęp

Przedstawiona książka, jest pierwszą w serii ” *krótka forma*”.

Wobec łatwego dostępu do Internetu i informacji w nim zawartych traktujemy je, jako rzetelne. Niestety tak nie jest. W Internecie każdy z nas może pozostawić swój ślad treściowy, który często odbiega od prawdy. Niejednokrotnie spotkamy się z mylącymi datami urodzin znanych osób lub postaci historycznych, skrótów myślowych oraz błędów merytorycznych. Bezkrytyczność korzystania z takich zasobów powoduje, że stają się one „uprawomocnioną prawdą”, którą niestety nie są. Młodzi czytelnicy, którym brak oparcia w rzetelnej literaturze przedmiotu „łykają kłamstwa, których nie mają czasu lub nie chcą zweryfikować”. W Polsce brak badań na ten temat. Jednak znany jest casus „Jack Robichaux”. W Wikipedii przez 10 lat funkcjonował opis tej fikcyjnej postaci. Efektem tego wpisu było uznanie przez społeczeństwo, że taka postać naprawdę istniała a jej zbrodnie zostały rzeczywiście dokonane. W tym nurcie rozważań interesująca jest także książka Andrew Keen (2007) *The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing Our Culture*. Autor uważa, że musimy liczyć się z poważnymi konsekwencjami dzisiejszej Web 2.0 Która zagraża naszym wartościom, gospodarce, a ostatecznie samej innowacyjności i kreatywności? Rzetelne źródła informacji (uznani wydawcy, naukowcy, strony instytucji naukowych) zalewane są przez amatorów, którzy „ wrzucają do sieci” fałszywe informacje. A. Keen (2007) twierdzi, że „nasza kultura online staje się „wycięta i wklejana” bez poszanowania własności intelektualnej. (...) Każdy kto ma na to ochotę może prowadzić blog, zamieścić film na You Tube lub zmienić wpis na Wikipedii” (s. 145). Rozróżnienie, dla przeciętnego i słabo wyrobionego czytelnika, między odpowiedzialnością, a jej brakiem za informacje staje się nie do rozróżnienia. Prawda staje się ekskluzywnym towarem, który łatwo podrobić. Podsumowując A. Keen (2007) pisze, że naszym celem powinno być zachowanie kultury i wartości, a jednocześnie cieszenie się z

korzyści dzisiejszych możliwości internetowych. Musimy jednak znaleźć sposób na zrównoważenie cyfrowej przyszłości bez niszczenia instytucji z przeszłości "(s. 185).

Młodzi ludzie preferują „szybkie odpowiedzi i podpowiedzi”. Szkoda im czasu na czytanie i snucie refleksji. Niestety, tak uczyć się i rozwijać nie można. Współczesna szkoła rezygnuje z rozwoju indywidualnych predyspozycji ucznia na rzecz sztywnej realizacji postaw programowych. Nauczyciele narzekają, że nie mają czasu ani możliwości na realizację idei nauczania na miarę ucznia. Zatem edukacja, mimo, iż powinna cechować się różnorodnością staje się schematyczna. Studenci pierwszego roku nie potrafią robić notatek, gubiąc się na wykładach i nie nadążając za tokiem rozumowania prowadzącego nagrywają go lub fotografują slajdy. W efekcie uczą się bez zrozumienia pod ogromną presją czasu i niepewności prawidłowości uzyskiwanych internetowo "ściągi". Prezentowana książka wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu na rzetelną informację. Do każdej części podana jest literatura przedmiotu wraz z analizą aktualnych podstaw prawnych. Krótka forma zagadnień kluczowych uporządkowana w 11 części sprzyja szybkiemu odnajdowaniu potrzebnych informacji. Z moich doświadczeń pracy ze studentami wynika, że szukają oni zwięzłych informacji, które trzeba szybko zapamiętać, aby zrozumieć sens wykładu, włączyć się do dyskusji, skomentować pracę pisemną, pracować nad grupowym zadaniem lub przygotować się do kolokwium.

Studenci i nauczyciele mają swoje preferencje w uczeniu się. Od dawna znana koncepcja inteligencji wielorakich Howarda Gardnera wskazuje, iż każdy z nas ma inną "ścieżkę" uczenia się. Na przykład osoby o typie inteligencji wizualno-przestrzennej przy uczeniu się powinny korzystać z map, diagramów, tabel, bowiem przy zapamiętywaniu i przetwarzaniu wiedzy posiłkują się wyobraźnią i obrazami. A inni w tej samej sali i tej samej chwili potrzebują innych bodźców. Zatem jak sobie radzić? Mózg uczy się tylko wtedy, gdy wykorzystujemy jego silne strony. Jedną z nich jest rozumienie. Konstrukcja książki sprzyja temu. Każde z zagadnień

można „rozłożyć na mniejsze części”, ale także szukać między nimi analogii i rozwiązywać problemy. Przykładem może być zadanie (praca nad problemem w grupie lub indywidualnie) zbudowania programu dla określonej placówki opiekuńczo-wychowawczej i określonego wychowanka z wykorzystaniem wszystkich części książki. Studenci na podstawie opisanych ustaw i rozporządzeń są w stanie zaplanować także rodzaj pomocy socjalnej i współpracę z asystentem rodziny lub rodziną wspierającą.

Prezentowaną książkę i jej zawartość należy traktować jedynie, jako wiedzę otwartą, którą TRZEBA uzupełnić. Z tym zastrzeżeniem może stać się ona indywidualnym repetytorium ze wszystkimi synonimami tego słowa: bryk, encyklopedia, kompendium, książka, opracowanie, podręcznik, samouczek, skrypt, słowniczek, słownik, powtórka, powtórzenie oraz repetycja. Bowiem najlepiej radzić sobie będą Ci, którzy z jednej strony potrafią się dostosować, ale z drugiej także zmieniać na miarę swoich możliwości i wymaganych w zawodzie kompetencji.

Z moich osobistych doświadczeń w pracy akademickiej, przydatność tej książki widzę w pracy ze studentami studiów podyplomowych. Zawartość treściowa koreluje się z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli. Cytowany dokument zawiera między innymi moduły: Przygotowanie w Zakresie psychologiczno-pedagogicznym; Przygotowanie w zakresie dydaktycznym; Przygotowanie w zakresie pedagogiki specjalnej. Mimo punktów ECTS, które student musi uzyskać wiedzy jest tak dużo, że trudno ją opanować w trakcie trzy semestralnych studiów podyplomowych. Książka, zatem może pomóc w zmaganiach studenta z „materiał pedagogiczną”. Prezentowana pozycja może także zainteresować studentów i absolwentów innych kierunków studiów, których drogi życiowe zawiodły do pracy z dziećmi lub są rodzicami.

1: Diagnoza

- **Diagnoza w pracy socjalnej:** proces diagnozowania jest w pracy socjalnej niezwykle ważny i ściśle łączy się z procesem skutecznej interwencji. Procesy diagnozowania pomagają pracownikowi socjalnemu zrozumieć system kliencki i jego interakcje ze środowiskiem. W pracy socjalnej stykamy się z diagnozowaniem osób indywidualnych, grup, rodzin oraz organizacji.
- **Diagnoza społeczna według A. Kamińskiego:** rozwinął pojęcie diagnozy społecznej (określenie *społecznej* oznacza ukierunkowanie rozpoznania losów jednostki na tle jej najbliższego środowiska, a przede wszystkim rodziny, szkoły, miejsca pracy, środowiska sąsiedzkiego. Za podstawowe źródło informacji uważa wywiad środowiskowy. Uzyskane tą drogą dane pozwalają na dokonanie oceny sytuacji danej jednostki i opracowanie planu wsparcia. Diagnoza społeczna według propozycji A. Kamińskiego ma charakter genetyczny i decyzyjny. Nowością w koncepcji A. Kamińskiego było podjęcie diagnozy grupy społecznej środowiska lokalnego, a więc stowarzyszeń, zespołów amatorskich, małych osiedli itd.; Elementy diagnozy społecznej według A. Kamińskiego: 1. *Wzór* — jest strukturą odtwarzającą bądź regularność rzeczywistych ludzkich zachowań bądź regularność rzeczywistego funkcjonowania danej instytucji, 2. *Wzorzec* — jest strukturą cech pożądanых ludzkiego zachowania lub pożądanых form i sposobów funkcjonowania instytucji. Aby sytuacja pożądana nie była abstrakcyjna wzorzec składa się z zespołu norm (standardów) opierających się o wyniki prac naukowych oraz doświadczenie, 3. *Model*— pojęcie ogólne utworzone przez wyselekcjonowanie wyabstrahowanie z określonej rzeczywistości pewnych jej elementów i zbudowanie z nich

syntetycznej struktury będącej skrótowym obrazem danej rzeczywistości stwierdzenie empiryczne (wzór), w rzeczywistości pożądaney, projektowanej (wzorzec).

- **Diagnozowanie grup:** zawsze należy diagnozować podstawowe czynniki rodzinne, grupowe i organizacyjne klientów, a w uzasadnionych przypadkach pogłębiać analizę jednego z nich. Przy diagnozowaniu grup należy zastanowić się: a) czy traktujemy ją, jako system kliencki (podejściu diagnoza koncentruje się na warunkach płynnego i demokratycznego funkcjonowania grupy); b) czy też klientami są poszczególni członkowie grupy (tu diagnoza skupia się na warunkach podtrzymujących lub hamujących osiągnięcie indywidualnych celów). Każda grupa posiada określone cele i zadania, przy ich diagnozowaniu należy ustalić: - czy w kwestiach ich ustalania grupa osiągnęła zgodę, osiągamy to poprzez indywidualne zadawanie pytań (np. kwestionariusz); - czy członkowie grupy mają „prywatne” zapatrywania na cele i zadania, a nie dzielą ich z innymi, osiągamy to poprzez obserwację zachowań, lub w trakcie indywidualnych spotkań z pracownikiem socjalnym; - stopień szczegółowości w ustanawianiu zadań grupy. Zdaniem M. Guzik-Tkacz (2011) przedmiotem diagnozy grupy może być jej struktura, pozycja i status jednostki w grupie, ale także cele grupy, kulturę grupy, procesy grupowe, rozwój grupy, zasoby grupy zewnętrzne kontakty grupy, granice grupy oraz jej klimat. Każda grupa posiada swoją kulturę, wpływa na nie pochodzenie etniczne członków grupy, ich religia, a także ceremoniały, tradycje, które pomagają w nawiązywaniu większych więzi. Kulturę grupową diagnozuje się, pytając uczestników o uzasadnienie ich zachowania, podobieństwa w ich przestrzeganiu sugerują przewagę czynników kulturowych nad jednostkowymi. Normy grupowe diagnozujemy, obserwując poziom spójności wzajemnych zachowań w grupie i zadając pytania o powody tych zachowań. Diagnozowanie struktury komunikacyjnej (poszukujemy osób izolowanych) odbywa

się np. poprzez zapisywanie wypowiedzi pracownika- P i członków grupy -C wg wzoru CCCPCPC, służy to sprawdzeniu czy członkowie grupy komunikują się częściej z pracownikiem czy między sobą. Strukturę socjometryczną, (kto kogo wybiera, a kogo odrzuca w interakcjach grupowych) diagnozujemy używając kwestionariuszy socjometrycznych lub obserwując, kto zasiada w pobliżu, kogo itp. Strukturę ról diagnozujemy określając czy grupa stworzyła wymagane role, czy pojawiły się role destruktywne, w takim diagnozowaniu jest zawarta ocena ról formalnych i nieformalnych, rozpoznanie takie realizujemy za pomocą kwestionariuszy lub rozmów indywidualnych. Procesy grupowe, czyli zmiany zachodzące w grupie diagnozuje się za pomocą pytań np. czy działania grupy przyczyniają się do realizacji jej celów? Diagnozować trzeba też zewnętrzne kontakty grupy, można np. zaprosić uczestników grupy do opisu kontaktów grupy, można też posłużyć się kwestionariuszami do badania wzajemnych interakcji. Granice grupy diagnozuje się różnymi sposobami np. poprzez obserwację reakcji członków grupy, kiedy ktoś przybywa do grupy lub ją opuszcza.

- **diagnozowanie organizacji:** w diagnozowaniu organizacji należy pamiętać, że jest ona zawsze systemem działania albo systemem celów, czyli układem, w którym pracownik z klientem starają się wprowadzać zaplanowane zmiany. Wiele organizacji ma strukturę biurokratyczną, cechy takich systemów powinny być znane pracownikowi socjalnemu. Diagnoza celów i zadań organizacji następuje poprzez badanie jej dokumentów, są one ujęte w protokołach zebrań zarządów, cele rzeczywiste można identyfikować w wywiadach z przedstawicielami pracowników i administracji. Diagnoza kultury organizacji nie jest łatwa, gdyż nie istnieje w oficjalnych dokumentach, wyraża się ona w przekonaniach i działaniach personelu, informacje na ten temat uzyskujemy w czasie wywiadów, ale również wykorzystując techniki pracy organizacji. Organizacje posiadają kanały komunikacyjne, role i strukturę

władzy, w procesie diagnozy ustalamy sumę władzy delegowanej, informacje zbieramy w wywiadach z przedstawicielami organów wykonawczych. Diagnozujemy sposoby podejmowania decyzji odnoszących się do spraw klienta. W diagnozie organizacji należy badać jak dokonywany jest podział zasobów oraz czy są one prawidłowo wykorzystywane. Należy zdiagnozować naturę powiązań międzyorganizacyjnych, konfliktowe okoliczności. Diagnozie podlega także zakres władzy organizacji. Granice organizacji diagnozuje się poprzez badanie oficjalnych ustaleń kwalifikujących do otrzymania usługi, a także informacje określające czas jej trwania. Aby przeprowadzić diagnozę klimatu organizacji należy obejść placówkę i zanotować wrażenia, można też zapytać klientów o ich wrażenia.

- **diagnozowanie osób indywidualnych:** klient zawsze musi być aktywnym partnerem w procesie rozumienia i rozwiązywania swego problemu, ma angażować się w działalność pomocową. Istotą diagnozowania stanowi zbieranie danych. Pracownik socjalny w zdobywaniu informacji o klientach i ich sytuacji opiera się głównie na bezpośrednich wywiadach. W ich trakcie zadaje się zwłaszcza pytania otwarte. Należy używać pytań nawiązujących, mających charakter empatyczny oraz systematycznych, których zadaniem jest utrzymanie uwagi klienta na przedmiocie rozmowy. Pracownik socjalny powinien być doskonałym obserwatorem, gdyż duża część informacji wymieniana jest poza kanałem werbalnym. Ma to szczególne zastosowanie w trakcie wizyt w domu, w szkole, kiedy diagnozujemy system kliencki w interakcji ze środowiskiem. Dane można gromadzić także za pomocą kwestionariuszy, które zbierają dane dotyczące wieku, adresu, stanu cywilnego itp. oraz kwestionariuszy biograficznych. Jednak podstawowym źródłem problemów i informacji o nich jest zawsze klient. Innym źródłem są „znaczący inni” tzn. osoby, które klienta znają i orientują się w jego problemach. Można kontaktować się z tymi osobami, ale tylko za

zgoda klienta, gdyż klient zawsze ma prawo do kontroli gromadzonych i ujawnianych informacji o nim. Zebrane informacje można podzielić na dwa typy: obserwacyjne i dedukcyjne. Te pierwsze prezentują świat doświadczeń, drugie subiektywny świat obserwatora. Oba rodzaje występują w profesjonalnej dokumentacji. Diagnozując indywidualne przypadki zawsze musimy patrzeć na jednostkę z perspektywy rozwojowej i ekologicznej. Człowiek może być zrozumiany tylko wtedy, gdy oba te wymiary zostają uwzględnione w procesie diagnozy.

- **diagnozowanie rodziny:** warunki rodzinne klienta zawsze powinny interesować pracownika socjalnego. Naczelnym aspektem diagnozowania celów rodziny jest ustalenie, czy rodzina je precyzuje i czy są one rozumiane i podzielane przez jej wszystkich członków. Cele te mogą być doraźne lub długoterminowe. O celach dowiadujemy się poprzez zadawanie pytań jej członkom, pytania te zadajemy indywidualnie, a potem w obecności pozostałych członków. Pracownik zmierza do zdiagnozowania, w jaki sposób cele rodzinne wpływają na inne obszary rodzinnego funkcjonowania. Strukturę rodziny pracownik ustala w drodze obserwacji rodzinnych wzorców interakcji, a także dzięki informacjom dostarczanym przez członków. Mamy do dyspozycji ilościową analizę częstotliwości kontaktów wzajemnych, angażowania się we wspólne zadania, próśb o porady lub instrukcje. Pracownik socjalny powinien także zdiagnozować krótkotrwałe procesy zachodzące w rodzinie, które należy zmienić z uwagi na ich dysfunkcjonalność. Pracownik diagnozuje adekwatność osiągania zadań rodzinnych najpierw identyfikując te zadania. Następnie bada, czy i w jaki sposób członkowie rodziny je wypełniają. W diagnozowaniu zasobów rodziny należy uwzględnić krewnych, trzeba dostrzec czy rodzina otrzymuje od nich wsparcie, bowiem wpływa to na wysokość zasiłku wydawanego przez pomoc społeczną. O warunkach rodziny decydują też jej interakcje z innymi systemami takimi jak lokalne

instytucje, grupy osób bliskich, miejsca pracy zawodowej itp. Do diagnozowania tych interakcji stosuje się często dwa rodzaje instrumentów „ etogram” i „tablicę genealogiczną”. W etogramie prezentowane są relacje rodziny z innymi systemami, natomiast tablica genealogiczna uwydatnia interakcje z rodziną rozszerzoną. Diagnozowanie klimatu rodziny odbywa się za pomocą obserwacji życia uczuciowego rodziny i zadawaniu jej członkom pytań o postrzeganie klimatu rodzinnego.

- **diagnozowanie w pracy opiekuńczo-wychowawczej:** obejmuje diagnozę dydaktyczną, opiekuńczą, wychowawczą, wspierającą i kompensacyjną. Podmiotem diagnozowania może być uczeń, wychowanek, podopieczny lub grupa. W badaniach diagnostycznych, profilaktycznych i terapeutycznych winni uczestniczyć także pedagodzy, terapeuci, psychologowie i lekarze. Diagnozowanie może być uzupełnione o diagnozę rodziny, rodziców, opiekunów, nauczycieli, wychowawców, pracowników socjalnych (dotyczy to przede wszystkim diagnozy opiekuńczej w tym zaspokajania potrzeb i zaniedbania).W diagnozie opiekuńczej ze względu na potrzeby i poziom ich zaspokojenia proces diagnozowania może dotyczyć: 1) potrzeb opiekuńczych związanych z funkcjonowaniem rodziny: odebranie opieki, czasowe odłączenie od opiekunów niedostatek pod względem materialnym, zbyt mała ilość czasu poświęcana dzieciom, brak opieki ze względu na zawód wykonywany przez rodziców, dysfunkcje rodziny (rozkład rodziny); 2) poczucia bezpieczeństwa dziecka; porażek szkolnych i ich przyczyn, przeszkody w uzyskaniu dostępu do szkół/wykształcenia; 3) potrzeb osobistej aktywności (podczas pracy, zabawy, uczenia się, często występują nieprawidłowe formy opieki nad dzieckiem ponadprzeciętnie uzdolnionym), potrzeb relacji społecznych, potrzeb posiadania własnego miejsca w społeczeństwie, wypełniania określonej roli; 4) potrzeb będących wynikiem budowy organizmu dziecka w tym wad rozwojowych, upośledzenia

i niepełnosprawności, zagrożenia zdrowia i życia (tryb życia, długotrwałe choroby). Zdaniem M. Guzik-Tkacz (2011) badania diagnostyczne mają cykl zamknięty składający się z: postawienia hipotezy; sprawdzania hipotezy wstępnej; sprawdzania diagnozy wstępnej; obserwacji zmian, weryfikacji hipotez; oceny zmian. Diagnoza zdaniem M. Guzik-Tkacz (2011) służy rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych i jako taka składa się z następujących etapów: 1) formułowanie problemów dydaktyczno-wychowawczych: ustalenie cech podmiotu i przedmiotu badań; 2) etap diagnozy: geneza badanego problemu, dynamika problemu, rozmiary problemu, ocena problemu, analiza i interpretacja danych uzyskanych przy pomocy wybranych technik i narzędzi diagnostycznych, wysunięcie wniosków z badań, prognoza (pozytywna lub negatywna); 3) etap projektowania rozwiązań: przygotowanie planu rozwiązania problemu poprzez: sformułowanie celu, określenie rodzaju oddziaływań; kompensacyjne, terapeutyczne, korekcyjne, resocjalizacyjne itp., dobór form oraz środków ich realizacji, dobór osób i instytucji współdziałających takich jak rodzice, psycholog, pedagog szkolny, opiekun, wychowawca, lekarz, kurator, poradnia psychologiczno-pedagogiczna; 4) etap wdrażania projektu: podejmowanie działań, które wcześniej zostały zaplanowane: , kiedy, gdzie, przy pomocy, kogo, czynniki wspomagające, czynniki zakłócające, monitoring działań; 5) etap ewaluacji: opracowanie metodologii badań ewaluacyjnych, ocena zastosowanych metod, technik i narzędzi, badanie i ocena projektu i jego wyników w tym efektów niezamierzonych, ocena skutków bezpośrednich: czy nastąpiła zmiana i co było jego przyczyną, ocena skutków odroczonej: zmian, które powinny nastąpić po zakończeniu projektu, sporządzenie raportu z badań. Etapy diagnozowania w pracy opiekuńczo-wychowawczej mogą dotyczyć jednego problemu lub sytuacji wieloprotblemowych. M. Guzik-Tkacz (2011) proponuje

etapy diagnozy (prosta sytuacja problemowa): zauważenie postępowania” znamiennego”, ocena postępowania oraz ewentualne oddziaływanie wychowawcze/terapeutyczne. W złożonej sytuacji problemowej zaś etapy diagnozy będą obejmować: zaobserwowanie niewłaściwego zachowania, diagnozę procesu wraz ze wskaźnikami zachowania i jego interpretacją, decyzję o postępowaniu terapeutyczno-wychowawczym, prowadzenie działań terapeutyczno-wychowawczych. Do podstawowych metod diagnozowania w pracy z wychowankiem zaliczyć można wskazać monografię pedagogiczną, metodę indywidualnych przypadków, metodę biograficzną, sondaż diagnostyczny oraz metodę eksperymentu. Do technik zaś zaliczamy ankietę wywiad i rozmowę, obserwację, analizę dokumentów, socjometrię i techniki projekcyjne. Narzędzia to wszelkiego rodzaju kwestionariusze i dzienniki obserwacji.

- **diagnoza w resocjalizacji:** operuje trzema modelami: diagnozy behawioralnej interesuje się postępowaniem odchylonym od standardu w sensie statystycznym. Celem tego badania jest wykrycie elementów wpływających na modyfikacje reakcji ludzkich. Resocjalizujemy w tym modelu zmieniając niepożądane zachowania jednostek według praw klasycznego i instrumentalnego warunkowania; diagnoza interakcyjna, w której bada się rodzaj i jakość relacji interpersonalnych niedostosowanej społecznie jednostki z osobami socjalizującymi (rodzicami, przyjaciółmi), a także stan rozwoju społeczno-etycznego. W tej wersji zajmujemy się psychospołecznym rozwojem człowieka oraz zaburzeniami z nim związanymi. Korekta obejmuje działanie opiekuńcze, terapeutyczne i resocjalizacyjne; diagnozy interdyscyplinarnej łączy metody i techniki badawcze z różnorodnych dziedzin, np. z psychologii, pedagogiki, resocjalizacji, socjologii oraz antropologii. Diagnostę interesują postawy, role społeczne, mechanizmy integracji i internalizacji oraz relacje jednostki i mechanizmy regulacji psychospołecznej, powodujące zakłócenia w przystosowaniu do życia

społecznego. W tym modelu brak umiejętności funkcjonowania społecznego społeczne traktuje się jak antagonizm destruktywny, który ujawnia się w postawach i rolach społecznych człowieka, występujących przy wysokim stanie niesprzyjających czynników biopsychicznych i socjokulturowych, co z kolei utrudnia jednostce prawidłowy rozwój. W diagnozie resocjalizacyjnej najważniejsze stają się: obserwacje, systematyzowanie i przegląd nastawień aspołecznych i antyspołecznych oraz wyznaczenie ich związków, rozpoznanie funkcjonowania badanych w zaburzonych rolach społecznych, identyfikowanie symptomów pochodzenia biopsychicznego i socjokulturowego, warunkujących podwyższyć możliwość przejęcia przez badanego nieprawidłowych zachowań.

2: Instytucje społeczne

- **cele instytucji społecznych**: wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie - w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka; zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej - dla osób nieposiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym; zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia; zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie; ·integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie; ·stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie;
- **funkcje instytucji społecznych**: **ogólnie** można wskazać funkcje jawne i funkcje ukryte. Funkcje jawne to funkcje zamierzone, przewidujące skutki i konsekwencje, które przyczyniają się do adaptacji, modyfikacji i sprawnego funkcjonowania jednostki, grupy

i systemu. Zdaniem A. Kahna (1973) pomoc społeczna realizuje funkcje jawne przez to, że: wzmacnia i wpływa na poprawę funkcjonowania jednostek i rodzin w osiąganiu przez nie celów indywidualnych i w pełnieniu ról społecznych; dostarcza nowych, instytucjonalnych sposobów socjalizacji, rozwoju i opieki – działań realizowanych niegdyś przez związki rodzinne i sąsiedzkie; rozwija nowe, instytucjonalne formy dla nowych typów aktywności istotnych dla rodzin, jednostek i grup funkcjonujących we współczesnym społeczeństwie, a nieznanymi w społeczeństwach prostych; Zdaniem R. Titmussa (1987) do podstawowych funkcji jawnych pomocy społecznej należą: funkcja kompensacyjna polegająca na niwelowaniu braków, luk, niedostatków i ograniczeń odnoszących się do zasobów, którymi jednostka (rodzina) dysponuje, jej sprawności fizycznej, psychicznej i intelektualnej lub zdolności/możliwości funkcjonalnych; funkcja protekcyjna polegająca na ochronie, w tym ochronie praw i interesów, jednostek, rodzin i grup społecznie, ekonomicznie i politycznie najsłabszych; funkcja promocyjna polegająca na umożliwianiu osiągnięcia poprawy sytuacji i pozycji społecznej, polepszeniu stopnia sprawności i zdolności funkcjonalnych, uzyskaniu awansu społecznego zarówno w wymiarze wewnątrz-, jak i międzygeneracyjnym. Ukryte funkcje pomocy społecznej, czyli: skutki niezamierzone i nieprzewidywalne, choć pełniące istotną rolę w życiu społecznym wiążą się z kontrolą społeczną, a więc do głównych celów można zaliczyć działania związane z utrzymywaniem istniejącej struktury społecznej; instytucja pomocy społecznej, świadcząc usługi coraz szerszym kręgom odbiorców, przejmuje jednocześnie nad nimi kontrolę; celem będzie zawsze taka modyfikacja ich zachowań i podejmowania typów aktywności by były zgodne z obowiązującymi normami społecznymi i funkcjonalne wobec systemu społecznego.

- **kuratela:** instytucja zbliżona do opieki. Jest ustanawiana sądownie w formie ochrony osób bądź praw majątkowych osób, które nie

mogą same prowadzić swoich spraw. Kuratelę sprawuje kurator ustanowiony przez sąd. Kuratela może być sprawowana nad: dzieckiem poczętym, małoletnią osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie lub częściowo, a także nad osobą niepełnosprawną. Do podstawowych modeli kurateli można zaliczyć: 1) kuratela kontrolną gdzie **oddziaływania** kuratora koncentrują się na oczekiwanych zmianach zachowań wychowanka i na wskazaniu mu dróg, którymi te zmiany może osiągnąć. Jego rola sprowadza się do egzekwowania i kontroli poczynań wychowanka. Środkiem wzmocnienia instrumentalnego jest zapowiedź kary (surowszych środków przez sąd). 2) kuratela casework, tu cechą charakterystyczną jest tworzenie wokół podopiecznego odpowiedniej atmosfery, skłaniającej go do podejmowania określonego typu działalności. Ważne jest traktowanie każdego przypadku bardzo indywidualnie. Kurator jest tutaj osobą wspierającą i podsuwającą właściwe rozwiązanie. W modelu tym istotne jest podejście psychoterapeutyczne, ważny jest kontakt osoby podlegającej kurateli z psychologiem. Kurator musi także dokładnie ustalić stadium osobowości wychowanka, co jest z natury rzeczy czasochłonne (S. Jakubiec, M. Głód, A. Haftek, 2009), 3) system kontroli i opieki aktywizującej gdzie kurator jest organizatorem oddziaływań wychowawczych, będąc jednocześnie przedstawicielem i wyrazicielem sądu. Cechą charakterystyczną jest szeroka współpraca z otoczeniem. Kurator jest organizatorem życia wychowanka, z zachowaniem pełnego i aktywnego uczestnictwa w tym procesie samego nieletniego, 4) kuratela wychowująca to połączenie modelu 2 i 3. Do podstawowych funkcji kurateli należy: ochrona interesów majątkowych osoby niepełnosprawnej, osoby częściowo ubezwłasnowolnionej, a także dziecka poczętego, doraźna ochrona osoby w określonej sprawie dla dokonania czynności prawnej lub wystąpienia w postępowaniu prawnym, funkcje

ochronne nie wprost w odniesieniu do osoby, lecz do majątku, którego przynależność jest jeszcze nieznaną.

- **ławnik:** niezawodowy członek składu orzekającego (sądu), stanowiący czynnik społeczny w wymiarze sprawiedliwości. Udział czynnika społecznego w wymiarze sprawiedliwości został zapisany w art. 182. Konstytucji. Ławnikiem w sądzie powszechnym może zostać osoba, która: ma, co najmniej 30, a nie więcej niż 70 lat, posiada, co najmniej średnie wykształcenie, odznacza się nieskazitelnym charakterem, mieszka lub pracuje w miejscu kandydowania, co najmniej od roku oraz jej stan zdrowia pozwala na pełnienie funkcji ławnika. W sprawach cywilnych dwaj ławnicy pod przewodnictwem zawodowego sędziego rozpoznają sprawy z zakresu prawa pracy oraz część spraw wynikających ze stosunków rodzinnych. W procesie karnym sąd okręgowy w sprawach o zbrodnie orzeka w składzie dwóch ławników i sędziego, a w sprawach o przestępstwa zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności - w składzie dwóch sędziów i trzech ławników (art. 28 KPK, stan prawny po dniu 28.07.2007 r.) Składy z udziałem ławników rozpoznają sprawy tylko w I instancji. W zakresie orzekania ławnik posiada większość uprawnień sędziego: jest niezawisły, podlega tylko Konstytucji i ustawom, a jego głos w naradzie i głosowaniu nad wyrokiem ma taką samą wagę jak głos sędziego zawodowego. Ławnik nie może jednakże przewodniczyć rozprawie sądowej, a ponadto nie musi uzasadniać zdania odrębnego, jeżeli takie złożył.
- **personel instytucji pomocy społecznej: stanowią** pracownicy socjalni. W praktycznej działalności zawodowej pracownik socjalny powinien przyczyniać się do realizacji przynajmniej jednego z następujących szczegółowych celów pracy socjalnej, a mianowicie: 1) zapewnienia podstawowych warunków życia tym, którzy są ich pozbawieni – cel ratowniczy 2) zaspokajanie potrzeb, które nie mogą być realizowane samodzielnie w ramach innych instytucji – cel kompensacyjny 3) minimalizowanie negatywnego wpływu tych

czynników, które nie mogą być zmniejszone lub usunięte – cel protekcyjny 4) osiągnięcie bardziej satysfakcjonującego poziomu i jakości życia poprzez wspomaganie w rozwiązywaniu problemów, w pokonywaniu trudności – cel promocyjny 5) wzmacnianie zdolności grup i społeczności lokalnych do samodzielnego rozwoju i rozwiązywanie własnych problemów 6) efektywne organizowanie zróżnicowanych form pomocy, oraz zarządzania nimi.

- **podmioty służb społecznych:** zinstytucjonalizowane - np. państwowy system pomocy społecznej, kościelne organizacje charytatywne, grupy samopomocowe, fundacje; niezinstytucjonalizowane – pomoc rodzinna, sąsiedzka, nieformalne grupy samopomocowe.
- **Rada Pomocy Społecznej:** jest organem opiniodawczo – doradczym w sprawach pomocy społecznej. Działa od roku 1991 przy ministrze właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego, na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz rozporządzenia wydanego w oparciu o delegację ustawową. Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r., poz. 182 z późn. zm.) Rada składa się z nie więcej niż 20 osób reprezentujących jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jednostki samorządu terytorialnego, wojewodów, organizacje społeczne i zawodowe, kościoły i inne związki wyznaniowe oraz środowiska naukowe. Członków Rady powołuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. Członkowie Rady Pomocy Społecznej pełnią swoje funkcje społecznie. Kadencja Rady trwa 3 lata. Do zakresu działania Rady należy: opiniowanie projektów aktów prawnych oraz inicjowanie zmian przepisów prawa w zakresie pomocy społecznej, przygotowywanie ekspertyz dotyczących wybranych obszarów pomocy społecznej, przedstawianie ministrowi okresowych informacji o swojej działalności, przyjmowanie i opiniowanie dla ministra wniosków o nagrody specjalne za wybitne

osiągnięcia w dziedzinie pomocy społecznej. Aktualna kadencja trwa od 2014 do 2017 roku

- **rezydualna i instytucjonalna koncepcja instytucji pomocy społecznej:** Istnieją dwa odmienne spojrzenia na rolę i miejsce pomocy społecznej, jako jednej z instytucji życia społecznego. Jest to model rezydualny i instytucjonalny pomocy społecznej. W rzeczywistości trudno odnaleźć czyste typy tych koncepcji. Ogólna tendencja wskazuje jednak przechodzenie od koncepcji rezydualnej do instytucjonalnej wraz z rozwojem społeczeństw w stronę społeczeństwa obywatelskiego. Model rezydualny opiera się na założeniu, że istnieją dwa naturalne kanały, przez które jednostka może zaspokajać swoje potrzeby: rodzina i rynek. Zdarzają się jednak sytuacje, kiedy zaspokojenie potrzeb za ich pośrednictwem jest niemożliwe, ponieważ kanały te są niedrożne (np. dysfunkcyjna rodzina) lub jednostka nie może korzystać z tych mechanizmów z powodu starości lub choroby. W takich sytuacjach uruchamiany jest trzeci kanał – instytucji pomocy społecznej. Instytucja ta jest, więc typem rezydualnej agencji, która pełni przede wszystkim funkcje ratownicze i wstrzymuje swoje działania, gdy naturalne kanały podaży znowu funkcjonują właściwie. Z powodu swojej wybiórczości, okresowości i substytutywnego charakteru tak funkcjonująca pomoc społeczna nosi Stygę jałmużny czy miłosierdzia. Koncepcja rezydualna – traktuje usługi pomocy społecznej, jako narzędzia interwencji socjalnej podejmowane w sytuacjach krytycznych dla rodziny i jednostki. Struktury organizacyjne pomocy społecznej mają za zadanie udzielania wsparcia pomocy jednostkom lub rodzinom w sytuacjach kryzysowych, ale ich pomoc ustaje w chwili wyjścia z krytycznej sytuacji. Świadczenia mają charakter selektywny, pomoc ma charakter czasowy, zastępczy. Model instytucjonalny pomocy społecznej zakłada, że życie we współczesnym świecie jest na tyle złożone i skomplikowane, że niezdolność jednostki do zaspokojenia

wszystkich swoich potrzeb w rodzinie lub przez pracę jest zupełnie normalna i zrozumiała. Muszą w związku z tym funkcjonować formalne agencje pomocowe o formalnym, instytucjonalnym statusie. Mowa tutaj o modelu instytucjonalnym pomocy społecznej. Pomoc społeczna w tej perspektywie staje się akceptowana, jako właściwa, legitymizowana funkcja nowoczesnego społeczeństwa, świadcząca jednostkom pomoc w osiągnięciu samorealizacji – satysfakcjonującego standardu życia i zdrowia, najpełniejszego rozwoju ich zdolności oraz dobrostanu w harmonii z potrzebami społeczności. Koncepcja instytucjonalna – pomoc społeczna rozumiana jest tu, jako zorganizowany system usług społecznych i instytucji powstałych w celu pomocy jednostkom lub grupom społecznym w osiągnięciu satysfakcjonującego standardu życia. Świadczenia mają często charakter permanentny.

- **rodzaje służb społecznych:** ze względu na: podmioty służb społecznych: -zinstytucjonalizowane - kościelne organizacja charytatywne - niezinstytucjonalizowane – pomoc rodzinna i sąsiedzka (BANKI CZASU –prawnik udziela porad prawnych, a za to studentka daje korepetycje jego dziecku z matematyki); w zależności od źródła finansowania: - służby społeczne publiczne finansowane z podatków - służby społeczne niepubliczne opłacane bezpośrednio z prywatnych pieniędzy – o charakterze komercyjnym – działają w celu wypracowania dla siebie zysk - nienastawione na zysk – są to tzw. instytucje non – profit; ze względu na miejsce działania: - zakładowe służby socjalne działające w miejscu pracy - terenowe służby społeczne, funkcjonujące w miejscu zamieszkania. Natomiast ze względu na rodzaj grup wsparcia i jego płaszczyzny, można wyróżnić kilka rodzajów wsparcia społecznego, a mianowicie: a) wsparcie formalne i nieformalne: b) wsparcie profesjonalne i nieprofesjonalne; c) wsparcie samopomocowe; d) wsparcie wolontariatowe; e) wsparcie ratownicze; f) wsparcie emocjonalne;

g) wsparcie wartościujące; h) wsparcie instrumentalne; i) wsparcie informacyjne; j) wsparcie duchowe; k) wsparcie opiekuńcze.

- **sąd rodzinny i dla nieletnich: sprawy** z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, sprawy dotyczące demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz środków odurzających i psychotropowych. Realizuje zadania przewidziane przepisami ustawy: Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości: Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych. Sąd, jako jedyny jest władny do umieszczenia dziecka poza jego naturalną rodziną oraz wyznaczenia mu rodziny zastępczej (często wskazanej przez specjalny ośrodek). Organem odwoławczym sądów rodzinnych pierwszej instancji, są sądy okręgowe zarówno cywilny jak i karny. Te drugie orzekają jedynie wtedy, gdy sprawa orzekana w pierwszej instancji dotyczyła czynu karnego lub były stosowane środki poprawcze.
- **sędzia:** to funkcjonariusz publiczny uprawniony do orzekania w sprawach należących do właściwości sądów i trybunałów, na zasadach niezawisłości i bezstronności. Na stanowisko sędziego może być powołany ten, kto: posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich, ma nieskazitelny charakter, ukończył wyższe studia prawnicze w Polsce i uzyskał tytuł magistra lub zagraniczne uznane w Polsce, jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego, złożył egzamin sędziowski lub prokuratorski, pracował w charakterze asesora sądowego lub prokuratorskiego, co najmniej trzy lata lub referendarza sądowego przez okres pięciu lat i ukończył 29 lat.
- **sektory w społeczeństwie:** sektor publiczny: stanowienie prawa, dobro ogólnospołeczne, budżet; sektor biznesu: wytwarzanie dóbr i usług, rynek- konkurencja – zysk; sektor obywatelski: realizacja interesów grup zagrożonych, realizacja własnych pomysłów, różnorodność źródeł finansowania.

- **sfery aktywności służb społecznych:** uwzględniające zróżnicowanie struktur życia społecznego, nastawione na zaspokajanie ich określonych potrzeb, są następujące: pomoc społeczna — realizowana w formie otwartej (środowiskowej) i zanikniętej (zakładowej); służba zdrowia — W jej strukturach działają asystenci socjalni w szpitalach ogólnych psychiatrycznych, pielęgniarki środowiskowe, osoby pracujące z osobami uzależnionymi od środków odurzających, pracownicy socjalni wspomagający rehabilitację inwalidów; wymiar sprawiedliwości - działalność kuratorów zawodowych i społecznych, grupy Anonimowych Alkoholików w zakładach karnych; edukacja i wychowanie — pedagodzy szkolni, poradnie społeczno-wychowawcze, pracownicy socjalni w domach dziecka, świetlice dla dzieci zaniedbanych wychowawczo i społecznie; zatrudnienie — pracownie społeczno-zawodowe wydzielone stanowisko do spraw zatrudnienia osób niepełnosprawnych, służby pracownicze w zakładach pracy; pomoc rodzinie i jednostce w sytuacjach kryzysowych — poradnie rodzinne, telefony zaufania, grupy samopomocowe.
- **służba społeczna:** zorganizowane, względnie trwałe i wyspecjalizowane zespoły ludzi działające w ścisłym związku lub w ramach pewnych instytucji i organizacji. Jej zadaniem jest wspomaganie jednostki, rodziny oraz innych grup zbiorowości w sytuacjach, gdy nie mogą one z powodów subiektywnych lub obiektywnych zaspokoić swoich potrzeb na wystarczającym poziomie lub w zadowalającej ich formie.
- **Towarzystwo Przyjaciół Dzieci:** zgodnie ze Statutem TPD jest ogólnopolskim pozarządowym stowarzyszeniem pożytku publicznego zrzeszającym osoby fizyczne i prawne działające na rzecz i dla dobra dzieci oraz ich rodziców i opiekunów prawnych. Towarzystwo jest rzecznikiem dziecka, chroni i promuje jego prawa z poszanowaniem praw i obowiązków jego rodziców, opiekunów oraz innych

odpowiedzialnych za nie osób. Towarzystwo jest kontynuatorem myśli społecznej i pedagogicznej swych poprzedników: Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci oraz Chłopskiego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Korzysta z ich doświadczeń oraz dorobku. Tożsamość Towarzystwa kształtowana jest w oparciu o zasady: równości szans wszystkich dzieci do wychowania w rodzinie, dostępu do nauki, opieki zdrowotnej, dóbr kultury, zdobyczy techniki, rozwoju perspektyw Życiowych dziecka, sprawiedliwego, równego traktowania, poszanowania podmiotowości i godności dziecka, tolerancji, szacunku dla drugiego człowieka, jego pracy i poglądów, integracji, solidarności i ochrony praw pokrzywdzonych i dyskryminowanych, działalności humanitarnej, charytatywnej, wzajemnej pomocy, pracy społecznej i wolontariatu. TPD działa w zgodzie z obowiązującymi w Rzeczpospolitej Polskiej przepisami prawa krajowego i międzynarodowego, w dialogu społecznym z władzą publiczną. Cele statutowe Towarzystwo realizuje poprzez: współpracę z organami władzy publicznej, administracją rządową, samorządami, kościołami, związkami wyznaniowymi, instytucjami i organizacjami pozarządowymi, z pracodawcami oraz środkami masowego przekazu, realizację zadań z zakresu edukacji, pomocy społecznej, kultury, ekologii oraz z innych dziedzin z własnej inicjatywy, zleczanych lub powierzanych Towarzystwu przez podmioty publiczne, wyrażanie opinii i stanowiska wobec problemów i rozwiązań mieszczących się w celach i zadaniach Towarzystwa, opiniowanie aktów prawnych dotyczących dzieci, promocję i organizację społecznego rzecznictwa praw dziecka, podejmowanie interwencji w sprawach dzieci, reprezentowanie interesów dziecka i rodziny – za ich zgodą przed: szkołą, placówką opiekuńczo-wychowawczą, sądem i innymi instytucjami, w granicach dopuszczalnych prawem, udzielanie rodzicom pomocy w sprawowaniu opieki nad dzieckiem, wychowaniu, kształceniu, leczeniu, rehabilitacji i terapii dzieci, inicjowanie społecznych ruchów

rodziców i osób wspierających rodzinę, udzielanie pomocy i wsparcia dla rodziców zastępczych i adopcyjnych oraz dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych, organizowanie i prowadzenie specjalistycznych form pomocy, wychowania, opieki, edukacji, rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz usamodzielniania dziecka niepełnosprawnego i przewlekle chorego; w razie potrzeby także po osiągnięciu pełnoletności, prowadzenie edukacji i innych działań w zakresie profilaktyki społecznej, w tym uzależnień, w szczególności alkoholizmu i narkomani, upowszechnianie edukacji związanej z bezpieczeństwem komunikacyjnym, rozwój samorządności i parlamentaryzmu dziecięcego; organizację samorządowych grup dziecięcych, sejmików i innych akcji dziecięcych, organizację środowiska wychowawczego w miejscu zamieszkania dziecka, zagospodarowanie czasu wolnego oraz śródrocznego i wakacyjnego wypoczynku dla dzieci, upowszechnianie sportu i rekreacji, krajoznawstwa, ekologii, inicjowanie, wspieranie i promowanie dziecięcej twórczości artystycznej oraz jej prezentację podczas konkursów, przeglądów artystycznych, festynów, festiwali itp., organizację działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami, organizowanie konferencji, seminariów, szkoleń, instruktażu, pomocy metodycznej, wypracowywaniu i upowszechnianiu programów społeczno-pedagogicznych wzbogacających pracę na rzecz dzieci oraz podnoszenia kultury pedagogicznej społeczeństwa, inicjowanie i prowadzenie prac badawczych związanych z rozwojem dziecka, badanie potrzeb dzieci i wskazywanie możliwości ich zaspokojenia, wykorzystywanie wyników badań prowadzonych przez inne podmioty, prowadzenie wydawnictw organizacyjnych, edukacyjnych i dziecięcych promujących działalność TPD, organizację współpracy międzynarodowej, wymianę doświadczeń, upowszechnianie dorobku, myśli i praktyki pedagogicznej TPD, pozyskiwanie i gromadzenie

środków materialnych i funduszy na działalność statutową Towarzystwa, prowadzenie działalności charytatywnej. Towarzystwo organizuje i prowadzi szkoły, placówki i formy edukacyjne, opiekuńczo wychowawcze, rodzinne, rehabilitacyjne, terapeutyczne, lecznicze, a w szczególności: placówki dla dzieci w wieku przedszkolnym (ogniska przedszkolne, grupy przedszkolne, przedszkola integracyjne, specjalne i inne), szkoły wszystkich typów, ośrodki szkolno-wychowawcze (w tym specjalne), ośrodki socjoterapii, placówki kształcenia i doskonalenia nauczycieli, pracowników socjalnych oraz inne formy kształcenia ustawicznego i doksztalcania dorosłych, placówki opiekuńczo-wychowawcze, a w szczególności: placówki wsparcia dziennego jak: świetlice (dziecięce, środowiskowe, socjoterapeutyczne), kluby, ogniska wychowawcze, dziecińce wiejskie, placówki rodzinne – rodzinne domy dziecka, placówki interwencyjne, pogotowia rodzinne i pogotowia opiekuńcze, placówki oświatowo-wychowawcze: ogniska pracy pozaszkolnej, domy kultury, międzyszkolne ośrodki sportowe, ośrodki politechniczne, ogrody jordanowskie, szkolne schroniska młodzieżowe, placówki profilaktyczno-wychowawcze dla dzieci z zaburzeniami socjalizacji; alternatywne formy resocjalizacji w środowisku otwartym oraz inne działania na rzecz dzieci niedostosowanych społecznie, ośrodki pomocy dziecku i rodzinie: wczesnej interwencji, mediacji i pomocy rodzinie, interwencji kryzysowej, ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, zajęcia rehabilitacyjne i placówki dla niepełnosprawnych: ośrodki, poradnie, turnusy rehabilitacyjne i lecznicze, warsztaty terapii zajęciowej, grupy wsparcia dla rodziców i opiekunów dzieci niepełnosprawnych, placówki wypoczynku i rekreacji: domy wczasów dziecięcych, obozy, kolonie (wypoczynkowe, zdrowotne, rehabilitacyjne, terapeutyczne, socjoterapeutyczne, integracyjne), place gier i zabaw i inne, poradnie: psychologiczno-pedagogiczne, rodzinne, młodzieżowe, społeczno-prawne.

- **zasoby instytucji pomocy społecznej**: należy rozumieć osobowe i materialne środki służące do realizacji celów instytucji, przy czym trzeba brać pod uwagę zarówno zasoby ludzkie, czyli personel instytucji, jak i instrumenty działania, do których zalicza się tradycyjnie: pracę socjalną, zasiłki finansowe oraz usługi.

3: Opieka

- **czynności opiekuńcze**: jak twierdzi Z.Dąbrowski (2012) podstawowym elementem czynności opiekuńczych jest opiekun. Zatem czynności opiekuńcze są działaniem opiekuna na rzecz podopiecznego. Potrzeby podopiecznego wyznaczają zakres i rodzaj czynności opiekuńczych. Autor wyróżnia następujące kryteria uporządkowania czynności opiekuńczych: specyficzne formy aktywności opiekuna i odpowiadające im zakresy opieki, fizyczne lub psychiczne przejawy aktywności opiekuna, podmiot opieki i sposoby działania ze względu na związki opieki z wychowaniem i stan świadomości i aktywności podmiotu opieki.
- **dbałość opiekuńcza**: są to te wszystkie czynności troszczenia się o ludzi, które polegają na zapewnieniu im warunków normalnego, pełnego rozwoju. Zalicza się do nich: troskę o byt, troska o dobry byt to zasadnicza czynność zapewnienia i organizowania warunków finansowych i materialnych umożliwiających realizację wszystkich podstawowych potrzeb biologicznych człowieka, a także jego podstawowych potrzeb społeczno-psychicznych, ochronę przed zagrożeniami ochrona przed zagrożeniem życia i rozwoju jest czynnością opiekuńczą polegającą na zapobieganiu ewentualnym zagrożeniom, jakie mogą pojawić się w życiu człowieka. W zabiegach

ochronnych ogromną rolę odgrywa wychowanie, przysposobienie do rozumienia *zagadnień*, bezpieczeństwo, opieka, ochrona. Ochrona przed zagrożeniem jest niezmiernie cenną czynnością profilaktyczną; pielęgnacja — jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej, jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową. Pielęgnacja — jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej, jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową.

- **dziecko, jako uczeń i wychowanek (prawa i obowiązki):** zgodnie Konwencją Praw Dziecka ma prawo do właściwie zorganizowanego procesu kształcenia, zgodnie z zasadami higieny szkolnej, prawo do opieki wychowawczej i warunków pobytu zapewniających bezpieczeństwo, ochronę przed wszelkimi formami przemocy: fizycznej, psychicznej, ochronę poszanowania godności, prawo do życzliwego, podmiotowego traktowania w procesie dydaktyczno-wychowawczym, prawo do swobody wyrażania myśli, przekonań, w szczególności dotyczących życia szkoły, a także światopoglądowych i religijnych - jeżeli nie narusza to dobra innych, prawo do rozwijania zainteresowań, zdolności i talentów, prawo do sprawiedliwej, obiektywnej i jawnej oceny oraz ustalonych sposobów kontroli postępów w nauce, prawo do pomocy w przypadku trudności w nauce, prawo do korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i doradztwa zawodowego, prawo do korzystania z pomieszczeń szkolnych, sprzętu i urządzeń podczas zajęć szkolnych i pozalekcyjnych, prawo do udziału w życiu szkoły poprzez działalność samorządową oraz zrzeszanie się w organizacjach działających na terenie szkoły. Dziecko i wychowanek mają obowiązki, które wynikają z ról, jakie pełnią: roli ucznia, członka rodziny, wychowanka placówki, członka społeczności, uczestnika zajęć itp.

Obowiązki wynikają także ze specyfiki danego środowiska i roli, jaką w nim pełni dziecko i wychowanek.

- **formy opieki:** Z. Dąbrowski (2012) proponuje, aby formę opieki definiować jako całościowy, zobiektywizowany układ opieki, zawierający treści i funkcje podstawowe, niezmiennie oraz treści, funkcje, materialno – organizacyjno - prawne podstawy i kształty zewnętrzne, specyficzne (s.11). W literaturze przedmiotu są znane dwa podziały. Pierwszego dokonał (1974,1983,2000). Jako kryterium przyjął kierunek opieki nad dzieckiem według rodzaju środowiska sprawującego opiekę? Wyróżnił (z równoczesnym podziałem na opiekę całkowitą i opiekę częściową): opieka nad dzieckiem w rodzinie, opieka szkolna, opieka zakładowa, opieka w środowisku zamieszkania. Drugi podział według Z. Dąbrowskiego (2012) ma charakter wielowymiarowy. Autor dzieli formy opieki na: zupełne, podstawowe i elementarne. Przyjmuje także inny podział stosując następujące kryteria: kryterium zakresu opieki (całkowita, niezupełnie całkowita dzielona z rodziną, częściowo dzielona z rodziną), kryterium relacji pozarodzinnych form opieki do formy rodzinnej-naturalnej(w rodzinie naturalnej, w rodzinie adopcyjnej, kompensujące i uzupełniające ograniczenia opieki rodzinnej, substytucyjne, czyli zastępujące względnie całkowicie rodzinę), kryterium przebiegu opieki w ontogenezie (prenatalna, nad dziećmi do 18 lat, nad młodzieżą do 24–25 lat, nad człowiekiem dojrzałym, nad człowiekiem w późnej starości), kryterium standardów normalności opieki (normalna: wiek opiekuńczy, późna starość, religijna: ludzie wierzący), profilaktyczno-lecznicza: zagrożenie chorobą i niepełnosprawnością, lecznicza: choroby, stany traumatyczne, rehabilitacyjna: z tytułu niepełnosprawności, uzależnienia, interwencyjno-kompensacyjna: sieroctwo, rażące niedostatki opieki w rodzinie, paliatywna: nieuleczalne choroby, głębokie upośledzenia, kryterium naturalność (rodzinność) opieki (w rodzinie naturalnej, pełnej, trzy pokoleniowej, w rodzinie naturalnej, pełnej, dwupokoleniowej, w rodzinie naturalnej niekompletnej, w

rodzynie adopcyjnej, w rodzinie zastępczej, rodzinny dom dziecka, „rodzina niepełna” w strukturze wioski dziecięcej, grupa rozwojowo-koedukacyjna pod stałą opieką dwojga wychowawców w domu dziecka, instytucje opiekuńczo-wychowawcze spełniające wymagania ekologiczne, kryterium stałość, ciągłość opieki (stałe, okresowe, sezonowe).

- **jednostki metodyczne opieki:** Z. Dąbrowski (2012) uważa, że jednostka metodyczna to wyodrębniający się z całokształtu życia i działalności placówki, względnie jednorodny, związany z określonym miejscem i czasem, całościowy układ czynności opiekuńczo-wychowawczych, poddany odpowiednim dyrektywom prakseologicznym oraz wartościowaniu oceniającemu. Autor dzieli je według następujących kryteriów: wyodrębniających się, swoistych dziedzin; typowych, w ramach porządku dnia i tygodnia, zajęć; planowanych i realizowanych rocznych i okresowych zadań; określonych sytuacji opiekuńczych (s.40).
- **małoletni:** osoba, która nie ukończyła lat 18 (stosownie do przepisów kodeksu cywilnego i Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich). Przez zawarcie związku małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletniość. Nie traci jej w przypadku unieważnienia małżeństwa (art. 10 § 1, 2 kc).
- **metody opieki:** „uwzględniając przyjęte rozumienie pojęcia „metoda” w działalności praktycznej oraz realną definicję opieki międzyludzkiej, można metodę sprawowania opieki określać dwojako: według kryterium bezpośrednich wyznaczników i skutków działania — to powtarzalny sposób wykonywania zespołu czynności przeważnie z użyciem niezbędnych środków (głównie przedmiotów potrzeb) dla zaspokojenia ponadpodmiotowych potrzeb podopiecznych (pierwszy poziom wartości opieki). Natomiast ze względu na kryterium finalnych, ostatecznych funkcji opieki (drugi poziom wartości opieki) — to powtarzalny sposób wykonywania zespołu czynności, przeważnie z użyciem niezbędnych środków (głównie przedmiotów potrzeb dla urzeczywistniania

określonych funkcji opieki (Z. Dąbrowski, 2012, s.36-37). Zdaniem autora można wyróżnić grupy (klasy) metod opieki: bezpośrednie pielęgnacyjne czynności opiekuna; stymulowanie i organizowanie opieki w stosunkach między podopiecznymi; tworzenie i utrwalanie aktywnych warunków materialno-organizacyjnych i psychicznych; umożliwianie podopiecznym korzystania z różnych form opieki specjalistycznej; dostarczanie na co dzień pozytywnych przykładów samoobsługi, samodzielnego radzenia sobie w życiu oraz sprawności i dzielności w różnych sytuacjach; wyjaśnianie i instruowanie podopiecznych, jak pozyskiwać i wykorzystywać przedmioty potrzeb; wdrażanie podopiecznych do wielorakich form indywidualnej i zespołowej samoobsługi; inicjowanie i realizowanie różnych form aktywności partnerskiej w relacjach opiekunowie-podopieczni, dorośli-dzieci, starsi-młodszy, pełnosprawni-niepełnosprawni; umożliwianie podopiecznym i wspomaganie ich w organizowaniu całkowicie samodzielnie sobie życie; przekształcanie czynności opiekuńczych w czynności pomocne lub opieki w pomoc (s.36-39). Poza powyższą klasyfikacją metod możemy wyróżnić klasyczny już podział metod w literaturze przedmiotu czyli metody: **indywidualnych** przypadków, pracy z grupą oraz organizowanie środowiska społecznego.

- **nieletni**: osoba, wobec której stosuje się przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 z późn. zm.): osoba, która nie ukończyła lat 18, względem, której stosuje się przepisy o zapobieganiu i zwalczaniu demoralizacji, **osoba**, która dopuściła się czynu karalnego po ukończeniu lat 13, ale nie ukończyła lat 17 i toczy się przeciwko niej postępowanie na podstawie przepisów Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, osoba, w stosunku, do której orzeczono środki wychowawcze lub poprawcze przewidziane w Ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach

nieletnich, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez tę osobę lat 21 (art. 1 § 2 pkt 1).

- **niepełnoletni:** przeciwieństwo pełnoletniego - osoba, która nie ukończyła lat 18 (pojęcie to jest używane w niektórych przepisach, np.: w przepisach dotyczących prawa medialnego).
- **opieka:** jest terminem wieloznacznym i odnosi się do bardzo różnych działań; jej celem jest zaspokajanie niezbędnych do życia i rozwoju podstawowych potrzeb tych osób, grup społecznych, które nie są w stanie ich samodzielnie zaspokoić; działania podejmowane wobec osób ze względu na faktyczne, czy potencjalne zagrożenie ich istnienia przy braku albo ograniczonych możliwościach przewyższenia zagrożenia własnymi siłami tych osób. Opieka to również działalność w interesie pewnych jednostek, czy grup, przy czym działalność ta jest prowadzona za nich nie przez nich, bowiem cechą opieki jest przejęcie przez opiekuna odpowiedzialności za losy podopiecznego; opieka ma za zadanie dostarczyć potrzebującemu doraźnie, okresowo lub trwale środków niezbędnych dla jego utrzymania;
- **opieka nad dzieckiem (opieka częściowa, okresowa, całkowita):** to obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Opieka ta powierzana jest, komu innemu wówczas (opiekunowi), jeżeli dziecko nie ma rodziców (sieroctwo naturalne lub prawne — rodzice żyją, ale są nieznani), albo, jeśli rodzice nie spełniają należycie obowiązków wobec dziecka (sieroctwo społeczne); 1) Jedną z form jest *opieka częściowa*, okresowa lub całkowita podejmowana wobec dziecka według zakresu zadań opiekuńczo-wychowawczych; a) opieka częściowa obliczona jest głównie na wspomaganie rodziny własnej dziecka w wypełnianiu przez nią zadań opiekuńczo- wychowawczych; b) opieka okresowa podejmowana jest na określony czas i obliczona jest głównie na wspomaganie rodziny w wypełnianiu zadań opiekuńczo-

wychowawczych, zwłaszcza w sytuacji pracy zawodowej obojga rodziców, choroby lub innych zdarzeń losowych powodujących trudności w sprawowaniu przez rodziców opieki nad dzieckiem; c) opieka całkowita zaś podejmowana jest w sytuacji, gdy dziecko całkowicie pozbawione jest opieki ze strony własnej rodziny z powodu sieroctwa naturalnego lub społecznego. Trwa od momentu podjęcia opieki, aż do osiągnięcia przez dziecko samodzielności życiowej.

- **opieka według typu środowiska wychowawczego:** w którym przebywa dziecko nią objęte, a zatem opieka nad dzieckiem w rodzinie, w szkole, opieka środowiskowa w miejscu zamieszkania, opieka zakładowa w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- **opieka w zależności od wieku podopiecznych:** biorąc pod uwagę wiek podopiecznych można wyróżnić: opiekę nad dziećmi; opiekę nad młodzieżą; opiekę nad dorosłymi; opiekę nad ludźmi trzeciego wieku.
- **opieka nad dziećmi i młodzieżą sprawowana przez ludzi dorosłych:** Opieka nad dziećmi, młodzieżą, ludzi dorosłych obejmuje podejmowane świadomie działania intencjonalne, opiekuńcze, które wówczas mogą mieć charakter: 1. świadczeń materialnych, rzeczowych, zabiegów organizacyjnych stwarzających warunki prawidłowego rozwoju; 2. pomocy psychiczno-emocjonalnej, nastawionej na rozumienie potrzeb drugiego człowieka, wspierania jego zachowań samowychowawczych. W ciągu postępującego rozwoju dziecka zakres opieki nad nim stopniowo maleje i jednocześnie zmienia się jego treść. Opieka trwa aż do dojrzałości jednostki, jej samodzielności i niezależności życiowej. W tym rozwojowym okresie opieka wiąże się z wielorako i szeroko pojętym wychowaniem. W okresie dojrzałości i pełnej sprawności zawodowej opieka utrzymuje się w stosunkowo wąskich granicach i obejmuje głównie funkcje opiekuńcze rodziny wobec swych członków lub też państwa wobec obywateli np. opieka zdrowotna. W

dalszym życiu człowieka nasilenie opieki stopniowo powraca osiągając swój szczyt w końcowym etapie życia – starczym niedołęstwie.

- **opieka paliatywna:** regulują ją przepisy prawne w tym Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 października 2013 roku w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej. § 3. 1. Świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej to wszechstronna, całościowa opieka i leczenie objawowe świadczeniobiorców chorujących na nieuleczalne, niepoddające się leczeniu przyczynowemu, postępujące, ograniczające życie choroby. Opieka ta jest ukierunkowana na poprawę, jakości życia, ma na celu zapobieganie bólowi i innym objawom somatycznym oraz ich uśmierzenie, łagodzenie cierpień psychicznych, duchowych i socjalnych. 2. Świadczenia gwarantowane przysługują świadczeniobiorcom chorującym na nieuleczalne, postępujące, ograniczające życie choroby nowotworowe i nienowotworowe, których wykaz określa załącznik nr 1 do rozporządzenia. 3. Świadczenia gwarantowane są udzielane zgodnie ze wskazaniami aktualnej wiedzy medycznej, z wykorzystaniem metod diagnostyczno-terapeutycznych innych niż stosowane w medycynie niekonwencjonalnej, ludowej lub orientalnej. Zgodnie z § 4. świadczenia gwarantowane są realizowane w warunkach: stacjonarnych – w hospicjum stacjonarnym lub w oddziale medycyny paliatywnej; domowych – w hospicjum domowym dla dorosłych lub dla dzieci do ukończenia 18. roku życia oraz ambulatoryjnych – w poradni medycyny paliatywnej. Świadczenia gwarantowane realizowane w warunkach stacjonarnych obejmują: świadczenia opieki zdrowotnej udzielane przez lekarzy; świadczenia opieki zdrowotnej udzielane przez pielęgniarki; leczenie farmakologiczne; leczenie bólu zgodnie z wytycznymi Światowej Organizacji Zdrowia (drabina analgetyczna); leczenie innych objawów somatycznych; opiekę psychologiczną nad

świadczeniobiorcą i jego rodziną; rehabilitację; zapobieganie powikłaniom; badania zlecone przez lekarza zatrudnionego w hospicjum stacjonarnym lub oddziale medycyny paliatywnej; zaopatrzenie w wyroby medyczne konieczne do wykonania świadczenia gwarantowanego, w hospicjum stacjonarnym lub w oddziale medycyny paliatywnej; opiekę wyręczającą obejmującą przyjmowanie świadczeniobiorców do hospicjum stacjonarnego lub oddziału medycyny paliatywnej na okres nie dłuższy niż 10 dni. Świadczenia gwarantowane realizowane w warunkach domowych obejmują świadczenia, o których mowa w § 5 pkt 1, 2 i 4 – 8, oraz badania zlecone przez lekarza zatrudnionego w hospicjum domowym dla dorosłych lub dla dzieci do ukończenia 18. roku życia, ordynację leków i bezpłatne wypożyczenie przez hospicja domowe wyrobów medycznych wymienionych w ust. 3 części II załącznika nr 2 do rozporządzenia. Świadczenia gwarantowane realizowane w warunkach ambulatoryjnych w poradni medycyny paliatywnej obejmują: porady i konsultacje lekarskie w poradni lub w domu świadczeniobiorcy, w tym również świadczeniobiorcy, który nie został zakwalifikowany do hospicjum domowego; porady psychologa w poradni lub w domu świadczeniobiorcy; świadczenia pielęgniarские w poradni lub w domu świadczeniobiorcy. Porada w poradni medycyny paliatywnej lub w domu świadczeniobiorcy jest to świadczenie obejmujące: badanie podmiotowe; badanie przedmiotowe; ordynację leków, w tym leków przeciwbólowych; zapewnienie niezbędnych badań diagnostycznych; zlecenie zabiegów pielęgnacyjnych; kierowanie do podmiotów leczniczych, w tym udzielających świadczeń opieki paliatywnej i hospicyjnej w warunkach stacjonarnych lub domowych; wydawanie niezbędnych w procesie leczenia orzeczeń i opinii o stanie zdrowia świadczeniobiorcy; poradę lekarską w domu świadczeniobiorcy; poradę psychologiczną lub wizytę psychologa w domu

świadczeniobiorcy oraz zabieg pielęgniarstwa lub wizytę pielęgniarki w domu świadczeniobiorcy.

- **opieka prawna (osoba starsza)**: opiekuna ustanawia sąd opiekuńczy. Przyczyną może być niezdolność do samodzielnego zabiegania o swoje interesy osobiste, majątkowe, życiowe. Opiekun jest przedstawicielem ustawowym danej osoby, co oznacza, że może dokonywać czynności prawnych w jej imieniu. W pierwszej kolejności opiekunem prawnym może być małżonek lub krewny. W braku takich osób sąd opiekuńczy zwraca się o wskazanie osoby, której opieka mogłaby być powierzona, do właściwej jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, organizacji społecznej, lub do placówki opiekuńczej, jeśli pozostający pod opieką przebywa w niej. Opiekunem nie może być osoba, wobec której zachodzi prawdopodobieństwo, że nie wywiąże się należycie z obowiązków opiekuna a zatem musi posiadać pełną zdolność do czynności prawnych, prawa publiczne i władzę rodzicielską. Opiekun obowiązany jest wykonywać swe czynności z należytą starannością, jak tego wymaga dobro pozostającego pod opieką i interes społeczny. Opiekun powinien uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby starszej lub jej majątku. Niezwłocznie po objęciu opieki opiekun obowiązany jest sporządzić inwentarz majątku osoby pozostającej pod opieką i przedstawić go sądowi opiekuńczemu. Wymóg ten stosuje się odpowiednio także w razie późniejszego nabycia majątku przez osobę starszą. Sąd opiekuńczy może zwolnić opiekuna od obowiązku sporządzenia inwentarza, jeżeli majątek jest nieznaczny. Opiekun obowiązany jest, w terminach oznaczonych przez sąd opiekuńczy, nie rzadziej, niż co roku, składać temu sądowi sprawozdania dotyczące osoby pozostającego pod opieką oraz rachunki z zarządu jego majątkiem. W razie zwolnienia opiekuna lub ustania opieki opiekun obowiązany jest złożyć w ciągu trzech miesięcy rachunek końcowy z zarządu majątkiem. Sąd może zwolnić

ze składania rachunku końcowego. Sąd opiekuńczy zazwyczaj przyznaje opiekunowi na jego żądanie stosowne wynagrodzenie okresowe albo wynagrodzenie jednorazowe w dniu ustania opieki lub zwolnienia go od niej. Wynagrodzenia nie przyznaje się, jeżeli nakład pracy opiekuna jest nieznaczny albo czyni zadość zasadom współżycia społecznego. Wynagrodzenie pokrywa się z dochodów lub z majątku osoby, dla której opieka została ustanowiona, a jeżeli osoba ta nie ma odpowiednich dochodów lub majątku, wynagrodzenie jest pokrywane ze środków publicznych na podstawie przepisów o pomocy społecznej. Opiekun może także żądać od pozostającego pod opieką zwrotu nakładów i wydatków związanych ze sprawowaniem opieki. Sąd opiekuńczy wykonuje nadzór nad sprawowaniem opieki, zaznajamiając się na bieżąco z działalnością opiekuna oraz udzielając mu wskazówek i poleceń. Jeżeli opiekun nie sprawuje należycie opieki, sąd opiekuńczy wydaje odpowiednie wskazówki, ale może zwolnić opiekuna z opieki na jego żądanie. Sąd dokonuje takiego zwolnienia, jeżeli z powodu przeszkód faktycznych lub prawnych opiekun jest niezdolny do sprawowania opieki albo dopuszcza się czynów lub zaniedbań, które naruszają dobro pozostającego pod opieką.

- **opieka prawna (ubezwłasnowolnienie):** stan prawny reguluje Kodeks Cywilny. Zdolności do czynności prawnych nie mają zazwyczaj osoby, które nie ukończyły lat 13 i osoby ubezwłasnowolnione całkowicie, natomiast częściową zdolność mają osoby pomiędzy 13 a 18 rokiem życia oraz częściowo ubezwłasnowolnieni (art.15 k.c.). Wyróżniamy ubezwłasnowolnienie całkowite i częściowe. Zgodnie Kodeksem Cywilnym (art. 13 i 16) ubezwłasnowolnić można osobę, która na skutek (i tylko i wyłącznie na skutek poniższych przesłanek): choroby psychicznej; niedorozwoju umysłowego; innych zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie w ogóle pokierować swoim postępowaniem. Decyzja o tym czy powyższe

przyczyny wpływają w sposób dostateczny na stan i sytuację życiową osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie, należy do sądu orzekającego. Zgodnie Kodeksem Cywilnym sąd nie musi orzec ubezwłasnowolnienia, jeśli stwierdzi, iż nie zachodzą przesłanki do jego orzeczenia (a więc, np. jeśli osoba, pomimo choroby psychicznej bez problemu kieruje własnym postępowaniem). Ubezwłasnowolnienie może być orzeczone tylko i wyłącznie dla ochrony interesów danej osoby (zarówno majątkowych jak i osobistych). Sąd nie wyda również postanowienia o ubezwłasnowolnieniu, mając podstawy do mniemania, iż, takie orzeczenie naruszałoby interes i dobro takiej osoby. Jest to bardzo ważna przesłanka, bowiem wnioski o ubezwłasnowolnienie często składane są przez krewnych, którym nie zależy na pomocy i ochronie interesów osoby, ale na swobodnym dostępie do jej majątku. Gdy na przykład osoba starsza jest tylko częściowo ubezwłasnowolniona, sąd opiekuńczy przyznaje kuratora. Opieka i kuratela są rozwiązaniami prawnymi uregulowanymi w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Kuratelę można ustanowić dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo, ale nie tylko. Zgodnie z art. 16 K.c.: „osoba pełnoletnia może być ubezwłasnowolniona częściowo z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw”. Osoba poddana tego rodzaju kurateli ma pełną zdolność do czynności prawnych, jakiegokolwiek zaś jej ograniczanie w tym zakresie przez sąd opiekuńczy, ustanawiający dla niej kuratora, nie jest dozwolone. Sąd ten natomiast powinien szczegółowo określić zakres kompetencji kuratora i zawrzeć w wydanym mu zaświadczeniu. Będzie ono stanowić legitymację kuratora do występowania w imieniu osoby ułomnej. Kuratelę tego rodzaju uchyla się na żądanie osoby ułomnej, które może być

zgłoszone w każdym momencie. Wniosek o ustanowienie kuratora dla osoby ułomnej składa się do sądu rodzinnego (sąd rejonowy). Musi on zostać opłacony i podpisany przez wnioskodawcę. Pomiędzy dwoma rodzajami ubezwłasnowolnienia zachodzi istotna różnica. Ubezwłasnowolnienie częściowe ogranicza zdolność do czynności prawnych osoby, dla której zostało orzeczone i dotyczy jedynie osoby pełnoletniej oraz kobiety mającej, co najmniej lat 16 i która na skutek postanowienia sądu opiekuńczego uzyskała pełnoletność poprzez zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego (art.10 Kodeksu Cywilnego i art. 561 Kodeksu Prawa Cywilnego) – w przeciwieństwie do ubezwłasnowolnienia całkowitego, które można orzec już dla osoby, która ukończyła lat 13, a więc posiada częściową zdolność do czynności prawnych. Natomiast nie jest w ogóle możliwe ubezwłasnowolnienie osoby niemającej ukończonych lat 13, bowiem osoba ta nie posiada w ogóle zdolności do czynności prawnych, a więc orzeczenie ubezwłasnowolnienia byłoby niecelowe, bowiem i tak nie mogłoby jej niczego pozbawić. Natomiast zgodnie z art.545 §3 Kodeksu Prawa Cywilnego wniosek o ubezwłasnowolnienie częściowe można zgłosić do sądu już na rok przed osiągnięciem pełnoletniości przez osobę, której wniosek dotyczy. Jednakże, zgodnie z materialną podstawą do jego orzeczenia, a więc art.16 Kodeksu Cywilnego orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu częściowym i tak nie może być przez sąd wydane przed dniem osiągnięcia przez osobę, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, pełnoletniości – wcześniejsze wydanie takiego postanowienia nie odniosłoby skutku prawnego. Ważne jest to zwłaszcza w rodzinach, w których dzieci mogą podlegać ubezwłasnowolnieniu lub placówkach opiekuńczych. Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie ustaje z mocy prawa w razie uchylenia ubezwłasnowolnienia lub zmiany ubezwłasnowolnienia całkowitego na częściowe. Ubezwłasnowolnienie całkowite stosuje się, gdy stan choroby psychicznej, niedorozwoju, której stan z

powyższych powodów nie daje podstaw do ubezwłasnowolnienia całkowitego, ale potrzebna jest takiej osobie pomoc do prowadzenia własnych spraw (będą to przede wszystkim osoby starsze lub osoby o lekkim stopniu niedorozwoju umysłowego) – ubezwłasnowolnienie częściowe. Ponieważ instytucja ubezwłasnowolnienia bardzo poważnie ingeruje w jedną z podstawowych zasad polskiego porządku prawnego, jaką jest swoboda dokonywania czynności prawnych, powyższe przesłanki muszą być stwierdzone odpowiednimi zaświadczeniami. Zgodnie z Art. 176 i 177 **jeżeli** wzgląd na dobro pozostającego pod opieką nie stoi temu na przeszkodzie, opiekunem ubezwłasnowolnionego całkowicie powinien być ustanowiony przede wszystkim jego małżonek, a w braku tegoż – jego ojciec lub matka. Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie ustaje z mocy prawa w razie uchylenia ubezwłasnowolnienia lub zmiany ubezwłasnowolnienia całkowitego na częściowe.

- **opieka społeczna**: pojęcie opieki społecznej określa się w kategoriach działań podejmowanych wobec jednostek ze względu na faktyczne lub potencjalne zagrożenie ich istnienia lub niekorzystne okoliczności życiowe, przy braku możliwości samodzielnego przezwyciężenia tych niekorzystnych sytuacji, lub przy ich ograniczeniu. Sprowadza to zakres opieki do działań interwencyjno-kompensacyjnych. pojęcie opieki społecznej powszechnie przyjmuje się za H. Radlińską (1928, 1961) która ujmowała opiekę szeroko, jako działalność kompensacyjno-rewalidacyjną (rodzinną lub społeczną), podejmowaną wobec jednostek niezdolnych do samodzielnej egzystencji (warunek podjęcia działań opiekuńczych), co łączy się z przejściem przez opiekuna odpowiedzialności za losy owych jednostek i z ich ubezwłasnowolnieniem (główne cechy opieki); stąd funkcją właściwie sprawowanej opieki winno być stopniowe doprowadzenie podopiecznego do samodzielności i niezależności życiowej; w literaturze przedmiotu często opiekę

społeczną zawęża się do systemu pomocy stosowanego wobec członków społeczeństwa niezdolnych do samodzielnej egzystencji materialnej, a więc redukuje się jej zadania i cele do sfery materialnej; zatem pojęcie opieki społecznej to określenie jej, jako dziedziny, której domeną jest zaspokajanie rozlicznych, różnorodnych potrzeb jednostek, których nie są oni w stanie samodzielnie zaspokajać i regulować w oparciu o środki publiczne.

- **opieka społeczna a pomoc społeczna:** oba te pojęcia nie są tożsame; są to dwa odmienne zjawiska różniące się przesłankami, zakresem oddziaływań i stosowanymi metodami działania na rzecz osób, które wymagają wsparcia płynącego z zewnątrz. A zatem: opieka społeczna to działanie ubezwłasnowolniające, ograniczające lub uniemożliwiające własną zaradność jednostki, za którą opiekun przejmuje odpowiedzialność (zależność podopiecznego od opiekuna); opieka społeczna dominuje np. w zakładach dla przewlekle chorych, w działalności opiekunek domowych, w domach małego dziecka; pomoc społeczna jest pojęciem szerszym w stosunku do pomocy społecznej; działa też zazwyczaj w sposób mniej bezpośredni niż opieka społeczna; jest to działanie, którego zasadę stanowi „dopomaganie w rozwoju”, działanie zakładające świadome współuczestnictwo i współpracę korzystającego z pomocy, którego to nie zwalnia się z odpowiedzialności za siebie; jest to działanie mające charakter powszechny, nieograniczony swoistymi warunkami udzielania pomocy, propagujące swoje poczynania (np. poradnie rodzinne, kluby seniora, kluby pacjenta, świetlice młodzieżowe); celem pomocy społecznej jest uaktywnianie samego potrzebującego i pobudzanie go do współdziałania w zaspokajaniu jego własnych potrzeb, a nawet jego całkowite usamodzielnienie; w praktyce opieka i pomoc społeczna nie występują nigdy w czystej, modelowej postaci, ale stanowią dwa uzupełniające się elementy działania na rzecz jednostki, czy grupy; opiekę społeczną często traktuje się, jako wcześniejszy, mniej doskonały, etap w rozwoju

opiekuńczej techniki zabezpieczenia społecznego. Pojęcie opieki społecznej zawężane jest, zatem przez dwa kryteria, a mianowicie: jej społeczny podmiot oraz społeczne siły i środki realizacyjne (opieka sprawowana przez społeczeństwo, jego siłami i środkami, poprzez powoływane do tego celu instytucje opiekuńcze).

- **opieka w ujęciu Aleksandra Kamińskiego:** w sensie wąskim są to świadczenia materialne i psychiczne podejmowane w stosunku do osób dotkniętych klęską życiową, niezdolnych do zaspokojenia swoich potrzeb, niemogących własnymi siłami dać sobie rady w życiu. Opieka w tym znaczeniu ma cechy ratownictwa obejmuje osoby osamotnione, przewlekle chore, niepełnosprawne, uzależnione, z zaburzeniami psychicznymi; szerokim znaczeniu opieka dotyczy pomocy, jaką udziela się społeczeństwu w celu zapobiegania wszelkiego rodzaju nieprzystosowaniu, dezintegracji społecznej, brakom zdrowotnym, moralnym, materialnym.
- **opiekun/AK środowiskowa:** zawód do uzyskania w rocznym cyklu kształcenia w szkole policealnej. Do zadań opiekunki środowiskowej należy: pomaganie podopiecznemu w codziennych czynnościach domowych (robienie zakupów, sprząatanie, gotowanie, pranie), pielęgnowanie oraz dbanie o zdrowie, higienę osobistą ludzi chorych i niesamodzielnych (mycie, kąpanie, czesanie, golenie, ubieranie, ślanie łóżka i zmiana pościeli oraz bielizny osobistej osobie unieruchomionej w łóżku oraz prowadzenie najprostszych ćwiczeń rehabilitacyjnych, uzgodnionych z lekarzem), udzielanie pierwszej pomocy w przypadkach zagrożenia zdrowia i życia podopiecznego, mobilizowanie podopiecznego do aktywnego spędzania czasu wolnego i rozwijanie jego zainteresowań, aktywizowanie podopiecznego do zwiększania jego samodzielności życiowej, doradzanie w zakresie planowania i organizacji gospodarstwa domowego, kontaktowanie się z różnego rodzaju instytucjami w celu rozwiązywania problemów zdrowotnych, materialnych, mieszkaniowych, rodzinnych i prawnych podopiecznego, inicjowanie

pozytywnych relacji międzyludzkich w najbliższym otoczeniu podopiecznego, a zwłaszcza z członkami jego rodziny. Podstawowym celem kształcenia opiekunek środowiskowych jest przygotowanie ich do udzielania pomocy i świadczenia usług opiekuńczych w odniesieniu do osób przewlekle chorych, samotnych i niesamodzielnych, które nie mają dostatecznego wsparcia ze strony rodziny lub innych osób otoczenia. Odpowiednie przygotowanie opiekunek środowiskowych i świadczone właściwy sposób usługi opiekuńcze mają bezpośredni wpływ na sprawne działanie systemu pomocy środowiskowej i ograniczenie liczby podejmowanych decyzji o skierowaniu do domu pomocy społecznej.

- **opiekun usamodzielnienia:** może być osoba tworząca rodzinę zastępczą, prowadząca rodzinny dom dziecka, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, pracownik socjalny powiatowego centrum pomocy rodzinie, osoba będąca w placówce opiekuńczo-wychowawczej albo regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej wychowawcą lub psychologiem, lub inna osoba wskazana przez osobę usamodzielnianą i zaakceptowana przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.
- **pełnoletni:** to ten, kto ukończył lat 18 i ma pełną zdolność do czynności prawnych, a wyjątkowo małoletni, który zawarł związek małżeński. Przez pełnoletność nabywa się pełną zdolność do czynności prawnych, czy możliwość dokonywania różnych czynności, choćby zawierania małżeństwa, zawierania umów łączących się z zaciąganiem zobowiązań i rozporządzaniem swoimi prawami.
- **opiekun w domu pomocy społecznej:** zawód do realizacji w dwuletnim cyklu kształcenia w szkole policealnej. Do zadań opiekuna w domu pomocy społecznej należy: pomoc i towarzyszenie człowiekowi w codziennych czynnościach z zakresu samoobsługi i higieny osobistej (mycie, kąpanie, ubieranie, czesanie, golenie, pomoc w sianiu łóżka, zmianie bielizny pościelowej, udział w ćwiczeniach rehabilitacyjnych lub aktywizujących zaleconych przez

lekarza bądź terapeutę), pielęgnowanie oraz dbanie o zdrowie i higienę osobistą osób chorych i niesamodzielnych, aktywizowanie podopiecznego do zwiększenia jego samodzielności życiowej, doradzanie w zakresie planowania wydatków lub sposobu spędzania czasu wolnego, mobilizowanie podopiecznego do aktywnego spędzania czasu wolnego oraz rozwijanie jego zainteresowań, udzielanie pierwszej pomocy w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia podopiecznego, aktywne uczestniczenie w procesie rehabilitacji i aktywizacji podopiecznego oraz wykonywanie określonych zadań pod nadzorem lub na zlecenie lekarza bądź terapeuty, kształtowanie pozytywnych relacji interpersonalnych w najbliższym otoczeniu podopiecznego, udzielanie wsparcia w sytuacjach trudnych, kryzysowych. Podstawowym celem kształcenia opiekuna zatrudnionego w domu pomocy społecznej jest przygotowanie go do: stymulacji rozwoju i aktywizacji osób przebywających w domu pomocy społecznej oraz wykorzystywania w tym celu różnorodnych metod i narzędzi rehabilitacji lub terapii; towarzyszenia i pomocy podopiecznemu domu pomocy społecznej w zaspakajaniu potrzeb i wykonywaniu różnych czynności z zakresu samoobsługi, higieny osobistej, organizacji i wykorzystania przez podopiecznego czasu wolnego w sposób konstruktywny, umożliwiającą samorealizację, rozwój zainteresowań oraz integrację z rodziną, innymi osobami przebywającymi w DPS bądź ze społecznością lokalną, aktywnego włączania się i wzmacniania profesjonalnych działań wynikających z realizacji indywidualnego planu pracy i pomocy człowiekowi przebywającemu w domu pomocy społecznej lub innej instytucji opiekuńczej. Dostrzegając potrzeby i problemy wyżej wspomnianych osób oraz podejmując profesjonalne działania na ich rzecz, opiekun zatrudniony w domu pomocy społecznej będzie doskonalić i rozwijać świadczone usługi oraz kształtować różnorodne formy działalności instytucji opiekuńczych bądź pomocowych. Może też przyczynić się do powstawania zindywidualizowanych

programów oddziaływań ukierunkowanych na osobę korzystającą z pomocy instytucjonalnej.

- **pielęgnacja:** jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej, jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową. Pielęgnacja — jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej, jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową.
- **poradnictwo specjalistyczne:** Instytucje pomocy społecznej świadczą usługi w zakresie porad w prawnych, psychologicznych i rodzinnych. Odbiorcami są osoby i rodziny, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne obejmuje obowiązujące przepisy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, zakładania spółdzielni socjalnych i adopcji. Poradnictwo psychologiczne obejmuje zaś procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne świadczone jest w zakresie problemów funkcjonowania rodziny w tym terapię rodzinną, a także opiekę nad osobami starszymi, uzależnionymi, chorymi i osobami niepełnosprawnymi.
- **rodzaje opieki ze względu na sytuację zagrożenia:** wyróżniamy: • opiekę profilaktyczną czy wyprzedzającą, — która ukierunkowana jest na działania zapobiegające powstawaniu niekorzystnych stanów, sytuacji, a także na działania wyprzedzające niezaspokojenie podstawowych potrzeb. Ten rodzaj opieki określa także jej cele działań nad jednostką w związku z jej potencjalnym zagrożeniem. Można tu zaliczyć takie działania, jak: ochrona, nadzór, wspomaganie, stymulacja; • opiekę interwencyjną, — która

ukierunkowana jest na przewycięzanie sytuacji zagrozenia i obejmuje sformulowania określajace cele opieki nad jednostka w związku z jej rzeczywistym zagrozeniem, a mianowicie: wsparcie, ratownictwo; • opiekę zbiezną— mieści się ona między profilaktyką a interwencją opiekuńczą Jest działalnością wychodzącą naprzeciw potrzebom jednostce, czy grupie osób. Ma miejsce w tych placówkach opiekuńczych, w których funkcje opiekuńcze urzeczywistniane są przez działalność racjonalną, fachową, opartą na pozytywnych postawach opiekunów; • opiekę kompensacyjną — ukierunkowana jest ona na usuwanie skutków sytuacji zagrozenia, w jakiej znajdowała się jednostka lub grupa osób i określa cele tej opieki w związku z przewycięzaniem skutków tych sytuacji. Mają tu miejsce takie działania, jak: wyrównywanie, korekta, reedukacja, resocjalizacja, rewalidacja, rekonwalescencja; opiekę rewalidacyjną — odnosi się do tych osób, u których z różnych, zwłaszcza środowiskowych powodów (np. złe funkcjonowanie opieki rodzinnej lub jej całkowity brak), zaznaczają się wyraźne odchylenia od normy psychofizycznej. Osoby te wymagają podjęcia działalności opiekuńczej niespecjalistycznej bądź specjalistycznej. Działania obejmuje swym zakresem zaspokajanie tych potrzeb podopiecznych, które warunkują ich możliwie szybki powrót do normy; • opiekę leczniczą — są to działania polegające na zaspokajaniu potrzeb chorobowych, a ich zaspokojenie warunkuje powrót do zdrowia. Opieka tego rodzaju stosowana jest w takich instytucjach, jak: szpitale, sanatoria, placówki opieki specjalnej; • opiekę doraźną — polega na jednorazowym lub krótkotrwałym działaniu. Najczęściej dotyczy ona sytuacji zagrozenia, wymagającej podjęcia szybkiej interwencji.

- **usługi opiekuńcze**: to pomoc w formie usługi opiekuńczej, którą mogą otrzymać osoby, które mają trudności np. z robieniem zakupów, sprzątaniami, higieną osobistą, wymagają opieki rehabilitanta. Usługi te są świadczone w mieszkaniu osoby, która

potrzebuje pomocy. O pomoc może starać się także rodzina osoby wymagającej opieki, jeżeli nie jest ona w stanie zapewnić pomocy bliskiej osobie. Zgodnie z ustawą z dn. 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej, Dz. U. z 1998 r., Nr 64, poz. 414 z późn. zm.) należą: pomoc w codziennych zajęciach, takich jak robienie zakupów, sprzątanie, gotowanie, załatwianie spraw w urzędach itp. Są to tzw. usługi gospodarcze; mycie, kąpanie, ubieranie, pomoc dla osób chorych, dozowanie lekarstw, prześcielenie łóżka, zapobieganie powstawaniu odleżyn i odparzeń, karmienie (usługi pielęgnacyjne); specjalistyczne formy pielęgnacji, rehabilitacja fizyczna, terapia (usługi specjalistyczne). Jest to szczególny rodzaj usług dostosowanych do rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności. Są one świadczone przez specjalistów np. pielęgniarki, rehabilitantów, psychologów, terapeutów. Organizatorem usług są Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS), które współpracują z wyspecjalizowanymi w tym zakresie organizacjami pozarządowymi lub firmami prywatnymi. Usługi opiekuńcze są odpłatne i zależą od miejsca zamieszkania (zasady odpłatności uchwalają władze gminy) oraz dochodu netto przypadającego na osobę mieszkającą samotnie lub średniego dochodu na jedną osobę w rodzinie. Dodatkowo świadczone są także specjalistyczne usługi opiekuńcze. Są one dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Usługi przyznaje Ośrodek pomocy społecznej ustalając ich zakres, okres i miejsce świadczenia. Rada gminy określa, w drodze uchwały, szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

- **zakresy opieki międzyludzkiej:** Z. Dąbrowski (2012), proponuje następujące kryteria wyróżniania zakresów opieki międzyludzkiej: zakres opieki według jej zróżnicowania pionowego, zakres opieki według jej podmiotu i charakteru, zakres opieki według jej przedmiotu, zakres opieki według jej przebiegu w życiu jednostki, zakres opieki według skali zaspokojenia potrzeb podopiecznych, zakres opieki według jej bieżącego i perspektywicznego wymiaru, zakres opieki wyznaczany stopniem jej powszechności, zakres opieki wyznaczany funkcjami opiekuńczymi różnych instytucji społecznych, zakres opieki według ilości zaspokajanych potrzeb, zakres opieki wyznaczany stopniem zaspokojenia potrzeb , zakres opieki według stopnia jej zagęszczenia, intensyfikacji i perfekcyjności.
- **zakres opieki według jej zróżnicowania pionowego:** inaczej nazywana zakresem opieki w skali makro: polityka opiekuńcza państwa opiekuńczego, jako integralna część jego polityki społecznej; tworzenie materialno- organizacyjno- psychologicznych podstaw i form instytucjonalnych - infrastruktury opieki; realna rzeczywistość opiekuńcza od rodzinnej począwszy, bezpośrednia działalność realizacyjna opiekunów(Z. Dąbrowski, 2012, s.99).
- **zakres opieki według jej podmiotu i charakteru:** Z. Dąbrowski, (2012) wyróżnia zakresy: rodzinna, społeczna, spontaniczna. Autor dzieli dodatkowo opiekę społeczną na normalną (w tym: powszechna, zakładowa, funkcje opiekuńcze instytucji społecznych) oraz interwencyjno-kompensacyjną (w tym: kompensacja niedostatków opieki rodzinnej,: kompensacja niedostatków rozwojowych,: kompensacja szkód losowych) (Z. Dąbrowski, 2012, s.101-103).
- **zakres opieki według jej przedmiotu:** odchylenia substandardowe (opieka nad: upośledzonymi, niepełnosprawnymi, chorymi, sierotami, osobami znajdującymi się w bardzo trudnej sytuacji życiowej, ofiarami klęsk życiowych, niedostosowanymi społecznie); odchylenia hiperstandardowe (opieka nad: jednostkami

uzdolnionymi, utalentowanymi); wiek opiekuńczy (opieka nad: dziećmi i młodzieżą, człowiekiem dorosłym, człowiekiem w późnej starości); szczególne role- instytucje (opieka nad: macierzyństwem, rodziną, uczniem szkolnym, praktykantem, młodym początkującym pracownikiem); wierzeniowe stany świadomości (opieka nad: ludźmi wierzącymi) (Z. Dąbrowski, 2012, s103-105).

- **zakres opieki według jej przebiegu w życiu jednostki:** specyficzny w zależności od wieku i potrzeb rozwojowych podlegającego opiece. Z. Dąbrowski (2012) wymienia trzy jakościowo i ilościowo różne okresy w życiu człowieka: ciągłej redukcji, stabilizacji oraz wtórnego narastania. Odpowiednio do tego podziału wskazuje na etapy opieki: nad dzieckiem, dorosłym i starym. W efekcie można wyróżnić trzy procesy opiekuńcze: rozwojowy, stabilny i inwolucyjny.
- **zakres opieki według skali zaspokojenia potrzeb podopiecznych:** wyprzedzająca, zbieżna, interwencyjna, kompensacyjna, rewalidacyjna, lecznicza;
- **zakres opieki według jej bieżącego i perspektywicznego wymiaru;** może mieć dwojaki wymiar: bieżący i perspektywiczny. Bieżący obejmuje zaspokajanie aktualnych potrzeb z jednoczesnym brakiem widzenia tej opieki w wymiarze perspektywicznym. Opieka ma charakter „tu i teraz”. Perspektywiczny wymiar zaś obejmuje działania opiekuńcze, które widziane są w perspektywie przyszłościowej mającej za zadanie troskę o optymalne funkcjonowanie podopiecznego w przyszłości.
- **zakres opieki wyznaczany stopniem jej powszechności:** Z.Dąbrowski (2012) ujmuje ją, jako stosunek” liczby podopiecznych rzeczywistych do liczby podopiecznych oczekujących”(s.113) na opiekę.
- **zakres opieki wyznaczany funkcjami opiekuńczymi różnych instytucji społecznych:** (szkoły, rodziny, instytucji opieki powszechnej, placówki opieki „ normalnej”, placówki opieki

interwencyjno- kompensacyjnej, placówki opieki rewalidacyjnej i leczniczej, pozostałe instytucje poza opiekuńcze takie jak zakłady produkcyjne, organizacje ideowo-wychowawcze, religijne, gospodarcze(Z. Dąbrowski, 2012, s.114-115).

- **zakres opieki według ilości zaspokajanych potrzeb**: ważna w tym zakresie jest istota opieki i jej planowanie oraz ocena. Ten zakres może rozkładać się w dwóch płaszczyznach indywidualnym oraz instytucjonalnym. Pierwsza dotyczy zakresu opieki świadczonej na przykład w domu wobec dziecka czy osoby starszej, w drugiej zaś wobec osób przebywających w instytucjach opiekuńczych i wychowawczych(Z. Dąbrowski, 2012).
- **zakres opieki wyznaczany stopniem zaspokojenia potrzeb**: w tym przypadku mamy do czynienia z adekwatnością działań opiekuna wobec sygnalizowanych potrzeb podopiecznego, ale także profesjonalizmem w zakresie wykorzystania warunków zewnętrznych i wewnętrznych sprzyjających lub zakłócających proces zaspokajania potrzeb podopiecznego(Z. Dąbrowski, 2012).
- **zakres opieki według stopnia jej zagęszczenia, intensyfikacji i perfekcyjności**: Z. Dąbrowski(2012), wskazuje na trzy podzakresy według jej stopnia zagęszczenia, identyfikacji i perfekcyjności: podzakres- niezbyt absorbujący, podzakres- pośredni oraz podzakres- szczególnie absorbujący.

4: Placówki opiekuńczo-wychowawcze

- **bursa**: nazwa bursa pochodzi od znaczenia „ wspólnej sakiewki”, czyli funduszy wpłacanych przez dobroczyńców na rzecz placówki, do której kierowani byli biedni studenci i uczniowie. Pierwsze bursy w Polsce powstały już w 1409 roku przy Uniwersytecie Krakowskim.

Bursa zawsze związana jest z placówką edukacyjną lub opiekuńczą. Zatem prowadzona jest w niej praca opiekuńczo-wychowawcza. Bursy często zastępowane są internatami, jednak jej główny cel, czyli pomoc ubogim jest w dalszym ciągu aktualna. Pierwszeństwo uzyskania miejsca w bursie mają uczniowie, którzy mają kłopoty z opłaceniem czynszu i chcą kontynuować naukę poza miejscem zamieszkania. Podstawą funkcjonowania burs są: Ustawa z dnia 07.09.1991 r o systemie oświaty (Dz. U. nr 256 z 2004 r., poz. 2572 z późn. zmianami). Rozporządzenie MENiS z dnia 07.03.2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych, (Dz.U nr 52 z 2005 r., poz. 466 ze zmianami); Rozporządzenie MENiS z dnia 07.03.2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz.U. nr 52 z 2005 r., poz. 467). Praca opiekuńczo- wychowawcza w bursie prowadzona jest w oparciu o obowiązującą podstawę programową kształcenia ogólnego. Zapewnia wychowankom całodobową opiekę wychowawczą, warunki do nauki, pomocy w nauce, warunki do rozwijania zainteresowań i uczestnictwa w kulturze. Tworzy odpowiednie warunki do nauki oraz organizuje pomoc w nauce. PMA także za zadanie stałe rozpoznawanie i diagnozowanie osobowości wychowanków, ich predyspozycji, stanu zdrowia, środowiska, warunków domowych oraz sytuacji szkolnej. Zadania bursy ujęte są w programie wychowawczym. Praca wychowawcza wspierana jest działaniami profilaktycznymi określonymi w Programie profilaktyki, mającym na celu ochronę wychowanków przed uzależnieniami i zagrożeniami. Placówka zapewnienia wychowankom całodzienne wyżywienie. Bursa realizuje swoje zadania we współpracy z rodzicami (opiekunami prawnymi) wychowanków, szkołą, do której uczęszczają oraz z poradniami specjalistycznymi.

- **dom dziecka:** jako placówka działa na podstawie: Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 4 czerwca 2010 r. w sprawie rodzin zastępczych oraz Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad nadzoru nad przestrzeganiem standardu opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo - wychowawczych oraz nadzoru nad działalnością ośrodków adopcyjno-opiekuńczych. Celem jest zapewnienie dzieciom całodobowej opieki oraz wychowania, a także podejmowanie wszechstronnych działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny własnej lub umieszczenie go w zastępczej formie wychowania rodzinnego lub odpowiedniej placówce, a w razie braku takiej możliwości, usamodzielnienie. Dom dziecka prowadzi całodobowe działania terapeutyczne, interwencyjne i socjalizacyjne skierowane na dziecko i rodzinę dziecka. W obszarze działań interwencyjnych dom dziecka zapewnia doraźną opiekę na czas trwania sytuacji kryzysowej, dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, opiekę i wychowanie do czasu powrotu do rodziny naturalnej lub umieszczenia w rodzinie adopcyjnej albo zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego albo socjalizacyjnego, dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej odpowiedniej do zaburzeń i odchyłeń rozwojowych lub specyficznych trudności w uczeniu się. W obszarze działań socjalizacyjnych: zapewnia dziecku opiekę całodobową i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, zapewnia zajęcia wychowawcze, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące brak wychowania w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym – odpowiednią rehabilitację i zajęcia specjalistyczne, zapewnia dzieciom kształcenie w tym wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny

naturalnej, znalezienia rodziny przysposabiającej lub umieszczenia w rodzinnych formach opieki zastępczej, współpracuje z rodziną dziecka oraz organizuje odpowiednie formy opieki w środowisku w tym grupy usamodzielniające. Dom dziecka musi zapewnić dziecku miejsce zamieszkania, wyżywienie dostosowane do ich potrzeb rozwojowych w tym dostęp do zajęć wychowawczych, kompensacyjnych, terapeutycznych i rewalidacyjnych a także dostęp do opieki zdrowotnej. Dom dziecka wyposaża dziecko w odzież, obuwie, bieliznę i inne przedmioty osobistego użytku, stosownie do wieku i indywidualnych potrzeb, zabawki odpowiednie do wieku rozwojowego, środki higieny osobistej, leki, podręczniki i przybory szkolne a także kwotę pieniężną do własnego dysponowania przez dzieci od 5 roku życia, której wysokość, nie niższą niż 0, 5 % i nie wyższą niż 5 % kwoty, o której mowa w art. 78 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Nauka może być zorganizowana w szkołach poza placówką opiekuńczo – wychowawczą, na terenie placówki opiekuńczo – wychowawczej oraz w systemie nauczania indywidualnego. Dziecko powinno także uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych w tym zajęciach wyrównawczych i rekreacyjno – sportowych. W razie potrzeby dom dziecka zapewnia opłatę za pobyt w bursie lub internacie, jeżeli dziecko uczy się poza miejscowością, w której znajduje się placówka opiekuńczo – wychowawcza oraz pokrycie kosztów przejazdu do i z miejsca uzasadnionego pobytu.

- **dom kultury:** aktualnie obowiązuje Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 207, poz. 1230). W dokumentach prawnych brak definicji ustawowej terminu „ośrodek kultury”- dom kultury . Potocznie i zwyczajowo pod tym pojęciem rozumie się instytucję kultury, prowadzącą różną działalność kulturalną, która wpisuje się w dziedzictwo kulturowe regionu i narodu. Polega ona na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie

kultury. Zgodnie z Ustawą z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej ze zmianami z 2012 roku formami organizacyjnymi działalności kulturalnej są w szczególności: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Koszty prowadzenia działalności kulturalnej, o której mowa w ust. 1, w tym wynagrodzenia dla pracowników, wraz ze składką na ubezpieczenie społeczne, i inne wydatki z tytułu zatrudniania pracowników obciążają koszty działalności podstawowej, bowiem prowadzenie działalności kulturalnej jest obowiązkowym zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego. Domy kultury działają na podstawie aktu o ich utworzeniu oraz statutu nadanego przez organizatora. Uzyskują osobowość prawną i mogą rozpocząć działalność z chwilą wpisu do rejestru prowadzonego przez organizatora. Domy kultury mogą przyjmować różne nazwy w zależności od zasięgu oraz składu placówek, które wchodzi w jego zakres. I tak mogą to być: Miejskie Centrum Kultury, Miejski Dom Kultury, Gminny Dom Kultury itp. Organizator powołuje i odwołuje dyrektora państwowej instytucji kultury po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. W przypadku powoływania tej samej osoby na stanowisko dyrektora państwowej instytucji kultury na kolejny okres, organizator zasięga opinii ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Instytucja kultury gospodaruje samodzielnie przydzieloną i nabytą częścią mienia oraz prowadzi samodzielną gospodarkę w ramach posiadanych środków, kierując się zasadami efektywności ich wykorzystania. Statut domu kultury powinien być opracowany na podstawie Ustawy o systemie oświaty z dnia 07 września 1991 (Dz. U. z 2004 roku Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.), a także rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów

placówek publicznych (Dz. U. z 2005 roku Nr 52, poz. 466) oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2011 roku Nr 109, poz. 631) Według tych przepisów dom kultury jest placówką oświatowo - wychowawczą w systemie placówek wychowania pozaszkolnego działającą w oparciu o przepisy Ustawy o systemie oświaty. Zatem jest to instytucja społeczna, według formalnego podziału zaliczana do grupy instytucji wychowawczych i edukacyjnych. W takiej placówce obowiązkowo funkcjonuje Rada Pedagogiczna, Rada Rodziców i Samorząd Uczniowski lub Samorząd Wychowanków. Cele i zadania placówki koncentrują się wokół: ujawniania i rozwijania talentów, uzdolnień, zainteresowań i umiejętności, wpływ na pozytywny rozwój osobowości oraz przygotowanie uczestników do życia społecznego, wychowanie miłośników, entuzjastów, propagatorów sztuki - aktywnych uczestników i twórców życia kulturalnego, edukacji kulturalnej i regionalnej, poszerzanie wiedzy z różnych dziedzin, szczególnie wykraczającej poza programy szkolne, integracja dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami i niedostosowaniem społecznym oraz niepełnosprawnych, realizowanie programów edukacyjnych i profilaktyczno - wychowawczych, kształtowanie poczucia własnej tożsamości i poszanowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i innych kultur w tym twórczość ludową, umożliwienie uczestnikom możliwości czynnego udziału w wartościowych artystycznie, społecznie i wychowawczo różnorodnych formach działalności placówki. Domy kultury powstawały już w XIX wieku. E. Bobrowska (2009) opisuje między innymi model PRL-owski. „Dom kultury był w tym okresie uznawany za jedną z ważnych instytucji, służących realizacji polityki kulturalnej państwa. Jego zadaniem było

upowszechnianie kultury, ale tylko takiej, która była zgodna, albo przynajmniej nie podważała, panującej ideologii i światopoglądu uznanego za słuszny. Tej przypisanej domom kultury funkcji odpowiadały zasady ich organizacji. Uprawnione do ich zakładania były tylko specjalnie wytypowane czynniki: państwo, albo też kontrolowane przez nie organizacje, takie, jak związki zawodowe, czy też spółdzielnie mieszkaniowe. Pojedyncza placówka nie stanowiła przy tym samodzielnej instytucji. Każdy dom kultury był wpisany w rozbudowaną, hierarchiczną i scentralizowaną strukturę. Podlegał kontroli wyższych instancji i był zobligowany do przestrzegania ich zaleceń programowych, one zaś musiały być zgodne z ustalonymi przez centrum tzw. wytycznymi programowymi (...). W późniejszych czasach dom kultury uwolniony z gorsetu centralistycznej struktury przybrał formę instytucji usługowej, która w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców dostarcza im możliwości rozwijania swych zainteresowań, podnoszenia kwalifikacji czy udziału w różnego rodzaju imprezach. Taką koncepcję tej instytucji można uznać za rodzaj mutacji modelu PRL-owskiego, za tym stwierdzeniem nie stoi jednak jej negatywna ocena, ani próba jej zdeprecjonowania. Przeciwnie, usługowy dom kultury może cieszyć się powodzeniem i przyczyniać do demokratyzowania kultury, może, zatem wypełniać jak najbardziej pozytywne funkcje. Model ten sprawdza się jednak pod pewnymi warunkami. Zatrudniać musi kompetentnych pracowników, którzy potrafią przedstawić rzeczywiście ciekawą ofertę, ale przede wszystkim w jego otoczeniu znajdować się musi wystarczająco dużo ludzi, pragnących poszerzać swoje zainteresowania i gotowych brać udział w proponowanych zajęciach. Zwłaszcza ten ostatni warunek bywa aktualnie trudny do spełnienia”(s.35-36).

- **dom pomocy społecznej**: mogą prowadzić, po zezwoleniu wojewody: jednostki samorządu terytorialnego, kościół katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe, organizacje społeczne, fundacje,

stowarzyszenia inne osoby prawne, osoby fizyczne. Dom pomocy społecznej: świadczy, na poziomie obowiązującego standardu, osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności usługi: bytowe, opiekuńcze, wspomagające, edukacyjne w formach i zakresie wynikających z indywidualnych potrzeb; domy, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na domy dla 1. Osób w podeszłym wieku; 2. Osób przewlekłe somatycznie chorych; 3. Osób przewlekłe psychicznie chorych; 4. Dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie; 5. Dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie; 6. Osób niepełnosprawnych fizycznie.

- **dzienny dom pomocy społecznej:** powołany do świadczenia usług na rzecz osób dorosłych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, samotnych, emerytów i rencistów, którzy ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, a także dzieci i młodzieży zaniedbanych wychowawczo, ze środowisk dysfunkcyjnych. Zapewnia opiekę i stwarza odpowiednie warunki do wielogodzinnego przebywania w nim osób, które nie są w stanie funkcjonować wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. W ramach pobytu w placówce zapewnienia się miejsce do bezpiecznego i godnego spędzania czasu (zazwyczaj pobyt w godz. 8.00 do 16.00 od poniedziałku do piątku), posiłek, usługi higieniczne (natrysk, usługi pralnicze), dostęp do książek i środków przekazu, organizowanie imprez kulturalnych, rekreacyjnych i towarzyskich, usług rehabilitacyjnych, terapii zajęciowej grupowej i indywidualnej dla podtrzymywania kondycji psychofizycznej, pomoc w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej, pomoc w załatwianiu spraw przekraczających możliwości uczestnika, pomoc psychologiczną, poradnictwo, możliwości realizacji potrzeb religijnych oraz niezbędne wsparcie. Dienne domy pomocy społecznej są bardzo dobrą alternatywą dla klasycznych domów pomocy

społecznej, bowiem z jednej strony zapewniają opiekę, zaś z drugiej dają możliwość bezpiecznego egzystowania w swoim środowisku domowym.

- **formy sprawowania instytucjonalnej pieczy zastępczej:** zgodnie z Art. 93 instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie: 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej; 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej; 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.
- **formy rodzinnej pieczy zastępczej:** Art. 39. Ustawy wskazuje na następujące formy: 1) rodzina zastępcza: a) spokrewniona, b) niezawodowa, c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna; 2) rodzinny dom dziecka. 2. Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wnioski, są wspierane przez rodziny pomocowe, na zasadach określonych w art. 73–75.
- **formy wsparcia w placówce wsparcia dziennego:** zgodnie z Art. 24. 1. placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie: 1) opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych; 2) specjalistycznej; 3) pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę. 2. Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku: 1) opiekę i wychowanie; 2) pomoc w nauce; 3) organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. 3. Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej w szczególności: 1) organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; 2) realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię. 4. Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne. 5. Placówka wsparcia

dziennego może być prowadzona w połączonych formach, o których mowa w ust. 1.

- **fundacja**: jest formą prawną organizacji pozarządowej. Posiada zasoby finansowe, które przekazywane są na ściśle określony cel. Podstawą prawną działania fundacji jest USTAWA z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach z póź. zmianami. Zgodnie z Ustawą Fundacje mogą ustanawiać osoby fizyczne niezależnie od ich obywatelstwa i miejsca zamieszkania bądź osoby prawne mające siedziby w Polsce lub za gra-nicą. Siedziba fundacji powinna znajdować się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Fundacja podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego. W kontekście opieki i wychowania fundacje zazwyczaj podejmują działania, które mają za cel ratowanie zagrożonego życia dzieci, przywracanie im zdrowia, wspieranie ich edukacji, niesienie pomocy w trudnych warunkach materialnych. Do znanych w Polsce fundacji należą między innymi Fundacja Anny Dymnej „Mimo Wszystko”, Fundacja TVN „Nie jesteś sam”, Fundacja Mam Marzenie.
- **hospicjum**: działają na podstawie Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989r. Prawo o Stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001r. Nr 79, poz. 855 z późn.zm.) oraz Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz.873 z późn.zm.). Zazwyczaj opiera ono swoją działalność na aktywnej, bezinteresownej społecznej pracy swoich członków, lekarzy, pielęgniarek, wolontariuszy i innych ludzi dobrej woli. Celem jest towarzyszenie choremu i jego rodzinie w terminalnym okresie choroby niepoddającej się leczeniu przyczynowemu, szczególnie choroby nowotworowej, poprzez roztoczenie opieki domowej nad osobami, u których zachodzi konieczność leczenia objawowego, pielęgnacji, pomocy w rozwiązywaniu problemów rodzinnych i wsparcia duchowego. Do hospicjum, w zależności od rodzaju(stacjonarne, niestacjonarne), przyjmowane są dzieci, młodzież i dorośli ze schorzeniami ograniczającymi życie, wymagający opieki

całodobowej. Hospicjum może udzielać pomocy poprzez świadczenia medyczne w domu pacjenta przez wyspecjalizowany zespół, tj. lekarza, pielęgniarki, rehabilitanta, psychologa oraz duchownego, dostępnych przez całą dobę, pomoc rzeczową i finansową dla rodzin żyjących pacjentów, umożliwiającą im sprawowanie opieki w domu oraz pomoc finansową dla rodzin w okresie żałoby – na sfinansowanie kosztów pogrzebu, organizowanie i finansowanie programu wsparcia w żałobie dla młodych dorosłych i dzieci polegającego na pomocy w rozwiązywaniu problemów psychologicznych, duchowych i prawnych świadczonej przez psychologów, lekarzy, prawników, pedagogów i duchownych oraz innych specjalistów, a także obejmującego organizowanie i finansowanie wycieczek, obozów wakacyjnych, pielgrzymek lub innych form terapii, prowadzenie wypożyczalni i finansowanie wypożyczania sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego dla dzieci, młodzieży i młodych dorosłych ze schorzeniami ograniczającymi życie leczonych w domu oraz dla innych hospicjów. (patrz także opieka paliatywna).

- **hostele:** aktualnie obowiązuje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2012 r. w sprawie trybu przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli, warunków pobytu nieletnich w hotelu oraz sposobu wykonywania nadzoru nad nieletnimi umieszczonymi w hostelach. W hostelu umieszczony może zostać nieletni, który: złoży pisemny wniosek o umieszczenie w hostelu, uzasadniony zamiarem podjęcia nauki lub zatrudnienia, przebywa w zakładzie, co najmniej 6 miesięcy, uzyskał pozytywną opinię zespołu diagnostyczno-korekcyjnego opracowaną na podstawie dotychczasowego przebiegu pobytu w zakładzie i stanu realizacji indywidualnego planu resocjalizacji nieletniego. Zespół wydaje opinię w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku o umieszczenie w hostelu. Dyrektor zakładu może w przypadkach uzasadnionych wychowawczo, po zasięgnięciu opinii wychowawcy nieletniego, skrócić okres, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, do 3 miesięcy. Przed wydaniem decyzji

o umieszczeniu, w hostelu dyrektor zakładu: zapoznaje nieletniego z regulaminem obowiązującym w hotelu, (co nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem) w szczególności zasadami pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania nieletniego w hotelu, uzgadnia z nieletnim zasady pobytu w hotelu, ustala z dyrektorem lub kierownikiem możliwość przyjęcia nieletniego. Decyzję o umieszczeniu nieletniego w hostelu wydaje dyrektor zakładu, w którym przebywa nieletni. W przypadku umieszczenia nieletniego w hostelu prowadzonym przez stowarzyszenie, fundację lub inną organizację społeczną dyrektor zakładu przesyła decyzję do kierownika w terminie 7 dni od chwili jej wydania. Kierownik w terminie 7 dni od otrzymania decyzji wydaje i przesyła dyrektorowi zakładu decyzję w sprawie określenia wysokości zobowiązania nieletniego do pokrywania wydatków związanych z kosztami utrzymania w hostelu. Za doprowadzenie nieletniego do hostelu odpowiedzialny jest zakład, w którym nieletni przebywa. Przed doprowadzeniem do hostelu nieletni jest poddawany badaniom lekarskim w celu ustalenia, czy jego stan zdrowia pozwala na przewiezienie. Po umieszczeniu nieletniego w hostelu prowadzonym przez stowarzyszenie, fundację lub inną organizację społeczną, zakład przekazuje do niego dokumentację w postaci: odpisu decyzji o umieszczeniu nieletniego w hotelu, kopii orzeczenia sądu o umieszczeniu w zakładzie, odpisu orzeczenia sądu rodzinnego akceptującego decyzję dyrektora zakładu, uzgodnionych z nieletnim zasad pobytu, informacji o poziomie edukacyjnym nieletniego, informacji dotyczącej zatrudnienia nieletniego, kopii dokumentacji medycznej, opinii zespołu diagnostyczno-korekcyjnego, o której mowa w § 3 ust. 1 pkt. 3. O przyjęciu nieletniego do hostelu dyrektor lub kierownik zawiadamia niezwłocznie rodziców lub opiekuna nieletniego. Nieletni umieszczony w hostelu pozostaje nadal wychowankiem zakładu. W hostelach tworzone są grupy wychowawcze. Liczba nieletnich w grupie wychowawczej nie powinna

przekraczać 8. Dla każdego nieletniego umieszczonego w hostelu opracowuje się indywidualny program usamodzielniania oraz wyznacza opiekuna usamodzielniania, którym może być pracownik zakładu lub wychowawca w hostelu. Opiekuna usamodzielniania wyznacza dyrektor, a w hostelu prowadzonym przez stowarzyszenie, fundację lub inną organizację społeczną – kierownik. Indywidualny program usamodzielniania powinien zawierać w szczególności: informację o posiadanych i koniecznych do uzyskania przez nieletniego niezbędnych dokumentach, informację o przebiegu nauki, informację o przebiegu zatrudnienia nieletniego wraz ze wskazaniem pracodawcy, okresowe informacje o zachowaniu nieletniego w hostelu, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu przyswojenia przez nieletniego kompetencji społecznych, takich jak: dbałość o obiekt, w którym mieści się hostel, udział w realizacji tygodniowego i miesięcznego rozkładu zajęć w hostelu oraz współpraca w grupie wychowawczej. Indywidualny program usamodzielniania powinien być modyfikowany wraz z przebiegiem procesu faktycznego usamodzielniania się nieletniego. Do zadań opiekuna usamodzielniania należy w szczególności: pośredniczenie i uczestniczenie w kontaktach nieletniego ze szkołą lub pracodawcą i organami pomocy społecznej oraz nadzór nad realizacją przez nieletniego zadań określonych w indywidualnym programie usamodzielniania. Dyrektor lub kierownik hostelu prowadzi dokumentację dotyczącą nieletnich, zawierającą: rejestr wyjść, rejestr udzielonych przepustek i urlopów, rejestr udzielonych nagród, rejestr środków dyscyplinarnych, akta osobowe nieletniego z przekazanymi przez dyrektora kopiami dokumentów, oryginałem decyzji o umieszczeniu nieletniego w hostelu oraz informacjami dotyczącymi pobytu nieletniego w hostelu. Kierownik jest obowiązany do przekazywania do sądu rodzinnego wykonującego orzeczenie pisemnych kwartalnych informacji o zachowaniu nieletniego, stopniu realizacji indywidualnego programu usamodzielniania nieletniego,

udzielonych nagrodach, przebiegu nauki i kontynuowaniu zatrudnienia. Kopie informacji, o których mowa w ust. 1, kierownik przesyła dyrektorowi zakładu, którego wychowankiem pozostaje nieletni. Sąd rodzinny, jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają, może w każdym czasie uchylić decyzję dyrektora zakładu i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie. Może to także zrobić dyrektor zakładu: w przypadku stwierdzenia braku podstaw do dalszego pobytu nieletniego w hotelu, w przypadku naruszenia przez nieletniego regulaminu oraz na pisemny wniosek nieletniego. Nieletniego, wobec którego odwołano decyzję o umieszczeniu w hostelu, umieszcza się w zakładzie, z którego został on skierowany do hostelu. Za doprowadzenie odpowiada zakład. Ponowne umieszczenie nieletniego w hostelu może nastąpić nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy od daty ponownego faktycznego umieszczenia w zakładzie. Zwolnienie nieletniego z hostelu następuje na podstawie orzeczenia sądu o zwolnieniu z zakładu i wydanego nakazu zwolnienia, chyba, że zwolnienie następuje w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego z mocy prawa. O terminie zwolnienia nieletniego zawiadamia się rodziców lub opiekuna. W uzasadnionych przypadkach uzgadnia się z nimi także sposób przekazania zwalnianego nieletniego. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, na pisemny wniosek nieletniego zwalnianego z zakładu, dyrektor, a w przypadku nieletniego umieszczonego, w hostelu prowadzonym przez stowarzyszenie, fundację lub inną organizację społeczną – kierownik, może przedłużyć jego pobyt w hostelu na czas niezbędny do ustalenia miejsca pobytu po opuszczeniu zakładu, nie dłużej jednak niż na okres 30 dni od daty zwolnienia z zakładu. Dyrektor zakładu sprawuje nadzór nad nieletnimi umieszczonymi w hostelach który polega na kontroli i ocenie: przestrzegania praw i obowiązków nieletnich, zwłaszcza w zakresie, w jakim naruszenie tych praw i obowiązków może pociągać za sobą odpowiedzialność karną i

dyscyplinarną, istnienia przesłanek do pobytu nieletniego w hostelu, wykonywania indywidualnego programu usamodzielniania, prawidłowości dokumentacji dotyczącej nieletniego, zapewnienia nieletniemu warunków bytowych, sanitarnych i opieki zdrowotnej. W celu realizacji zadań nadzorczych dyrektor zakładu: ma prawo wstępu na teren nadzorowanego hostelu, w tym do pomieszczeń, w których przebywają nieletni, ma prawo przeglądania dokumentów i żądania wyjaśnień od kierownika hotelu, ma prawo przeprowadzania na osobności rozmów z nieletnimi oraz badania ich próśb i skarg. Dla każdego hostelu opracowywany jest jego regulamin organizacyjny. Dla hostelu utworzonego przy zakładzie regulamin opracowuje dyrektor i rada zakładu. Dla hostelu utworzonego przez stowarzyszenie, fundację lub inną organizację społeczną, regulamin opracowuje podmiot, który tworzy hostel, i stanowi on integralną część umowy zawieranej na podstawie art. 90b § 3 ustawy.

- **instytucjonalna piecza zastępcza:** jest sprawowana w formie: 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej; 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej; 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.
- **interwencyjny ośrodek preadopcyjny:** przyjmuje noworodki i niemowlęta, pozbawione czasowo lub trwale opieki rodziców. Głównym celem jest jak najszybsze przywrócenie dzieciom rodziny najpierw poprzez umożliwienie powrotu do rodziców biologicznych w drugiej kolejności powierzenie ich rodzinie adopcyjnej lub zastępczej. Tak, więc odwiedziny biologicznych matek nie powinny być ograniczane.

Do ośrodka trafiają dzieci wymagające specjalistycznej opieki, które w okresie oczekiwania na przysposobienie, nie mogą być umieszczone "w rodzinnej pieczy zastępczej" (np. nie mogą się nimi zajmować inni członkowie rodziny niż rodzice biologiczni). Ośrodek musi zapewnić całodobową opiekę, w tym opiekę medyczną i terapeutyczną. Informacje o dzieciach z uregulowaną sytuacją

prawną mogą z niego szybko trafiać do ośrodka adopcyjnego, by można było znaleźć dla tych dzieci rodziny.

- **młodzieżowy ośrodek socjoterapii:** przeznaczone są dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii. Od 1 września 2012 r. w skład młodzieżowego ośrodka socjoterapii wchodzi, co najmniej jedna ze szkół: szkoła podstawowa specjalna, gimnazjum specjalne lub szkoła ponadgimnazjalna specjalna. W uzasadnionych przypadkach placówka może funkcjonować, jako ta, która nie zapewnia całodobowej opieki wychowankom. Do zadań ośrodków należy eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Formami pracy może być: organizowanie zajęć dydaktycznych, profilaktyczno-wychowawczych, terapeutycznych i socjalizacyjnych, kształtowanie środowiska wychowawczego sprzyjającego rozwijaniu poczucia odpowiedzialności, miłości ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata, wspomaganie w zakresie nabywania umiejętności życiowych, ułatwiających funkcjonowanie społeczne, organizację specjalistycznych działań socjoterapeutycznych umożliwiających zmianę postaw i osiągnięcie pozytywnych, trwałych zmian w zachowaniu wychowanków, wspieranie rodziców (prawnych opiekunów) w pełnieniu funkcji wychowawczej i edukacyjnej, w tym w rozpoznawaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości młodzieży, udzielanie pomocy rodzicom (prawnym opiekunom) wychowawcom i nauczycielom w zakresie doskonalenia umiejętności niezbędnych we wspieraniu rozwoju młodzieży, w szczególności w zakresie unikania zachowań ryzykownych, pomoc w planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej, z uwzględnieniem możliwości i zainteresowań

wychowanków oraz współpracy w tym zakresie z rodzicami (opiekunami prawnymi), szkołami oraz ośrodkami pomocy społecznej i innymi instytucjami właściwymi ze względu na miejsce zamieszkania wychowanka, udział w indywidualnych lub grupowych zajęciach specjalistycznych w zakresie terapii, zajęciach socjoterapeutycznych i profilaktyki społecznej, udział w zajęciach sportowych, turystycznych, rekreacyjnych oraz kulturalno – oświatowych, podejmowanie działań interwencyjnych w przypadku zachowań wychowanków zagrażających ich zdrowiu lub życiu. Jednym z podstawowych wymaganych dokumentów jest orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

- **młodzieżowy ośrodek wychowawczy:** przeznaczone są dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji, jako resocjalizacyjno-wychowawcze, a dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, jako resocjalizacyjno-rewalidacyjne. Do zadań ośrodka należy eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Przykładem wzorcowej pracy ośrodka jest Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Szczecinie (<http://mow.szczecin.pl>). Celem ośrodka jest: likwidowanie zaległości szkolnych; kształtowanie dyscypliny, autokontroli i zainteresowania życiem społecznym; kształtowanie umiejętności wchodzenia w prawidłowe interakcje społeczne; rozwijanie zainteresowania kulturą, sportem i innymi formami rekreacji; przygotowanie do pełnienia ról społecznych (w rodzinie, w pracy, środowisku lokalnym, w kraju); kształtowanie i promowanie zdrowego stylu życia (anoreksja i bulimia); budowanie prawidłowych więzi między wychowanką i jej rodziną. Cele mogą być realizowane przez następujące działania: ·umożliwienie wychowankom realizacji obowiązku, zapewnienie całodobowej opieki wychowankom

wymagającym oddziaływania resocjalizacyjnego i odizolowania od dotychczasowego środowiska, zapewnienie warunków wszechstronnego rozwoju sprzyjających powrotowi wychowanków do środowiska rodzinnego i szkolnego, organizowanie zajęć dydaktyczno-wychowawczych, wychowawczo-resocjalizacyjnych i terapeutycznych, umożliwiających nabywanie umiejętności życiowych, ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym, umożliwienie wychowankom udziału w indywidualnych i grupowych zajęciach specjalistycznych w zakresie terapii pedagogicznej, psychologicznej, socjoterapeutycznej, itp., umożliwienie wychowankom udziału w zajęciach sportowych, turystycznych, rekreacyjnych i kulturalno-oświatowych, zapewnienie wszechstronnej opieki medycznej oraz prowadzenie współpracy z rodzinami wychowanek, ukierunkowanej na likwidowanie lub obniżanie poziomu patologii środowiska rodzinnego, będącej jedną z przyczyn niedostosowania społecznego wychowanków.

- **ognisko wychowawcze:** działa zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 14 lutego 2005 r. w sprawie placówek opiekuńczo – wychowawczych (Dz. U.nr 37 z 4 marca 2005 r. poz.331). Ognisko wychowawcze to placówka środowiskowa, która ma na celu zapobieganie niedostosowaniu i sieroctwu społecznemu dzieci i młodzieży, zapewnia też pomoc rodzinom niewydolnym wychowawczo. Prowadzi kompleksową pracę w ich naturalnym środowisku zapewniając pomoc dydaktyczną, opiekuńczą, socjalną i terapeutyczną. Jako placówka wsparcia dziennego ma na celu zapewnienie opieki dzieciom częściowo lub całkowicie pozbawionym opieki rodziców lub dzieciom niedostosowanym społecznie. Ognisko tworzy się dla dzieci w wieku od 6 do 17 lat. Ognisko wychowawcze współpracuje z rodzinami, instytucjami i osobami działającymi na rzecz dzieci, jak również przez pracę pedagogiczną z ich rodzicami (opiekunami prawnymi).

Podstawowym celem pracy realizowanej w placówce jest prowadzenie działalności środowiskowej na rzecz dziecka i rodziny. W tym także dożywania i organizowania pomocy materialnej dla wychowanków placówki. Do zadań pracowników należy kompletowanie i prowadzenie dokumentacji osobistej wychowanków, przeprowadzanie badań, wywiadów szkolnych i środowiskowych, sporządzanie opinii psychologiczno-pedagogicznej, prowadzenie indywidualnych i zespołowych zajęć specjalistycznych, realizacja indywidualnych programów pracy, współpraca z sądem, asystentem rodziny, pracownikiem socjalnym i placówkami służby zdrowia. Wychowawcy ogniska mogą występować w roli mediatora rodzinnego, pomóc w redagowaniu pism do instytucji. Do ich kompetencji należy również motywowanie i pomoc rodzicom i opiekunom wychowanków w podjęciu zatrudnienia, a także w razie konieczności podjęciu leczenia (np. AA, uzależnień od narkotyków, wychodzenie z prostytucji).

- **Ośrodek kuratorski:** instytucja resocjalizacyjna o charakterze otwartym, działająca w miejscu zamieszkania nieletnich. Tryb i szczegółowe zasady tworzenia i znoszenia ośrodków kuratorskich, zakres działania i organizację ośrodków oraz sposób wykonywania nadzoru określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich (Dz. U. nr 120, poz. 1294). Ośrodki tworzy się przy sądach rejonowych w ilości zależnej od potrzeb lokalnych, uwzględniając w szczególności liczbę spraw nieletnich oraz stopień ich demoralizacji. Ośrodki kuratorskie w obszarze właściwości sądu okręgowego tworzy i znosi prezes sądu okręgowego na wniosek prezesa sądu rejonowego po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego. Przy sądzie rejonowym może działać więcej niż jeden ośrodek kuratorski. Prezes sądu rejonowego powierza obowiązki kierownika ośrodka rodzinnemu kuratorowi zawodowemu po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego. Obowiązki w ośrodku kuratorskim powierza kuratorowi rodzinnemu prezes sądu

rejonowego na wniosek kierownika ośrodka. Kierowani są do nich nieletni na podstawie orzeczeń sądowych. Skierowanie do placówki jest jednym ze środków wychowawczych orzekanych przez Sądy w postępowaniu w sprawach nieletnich (ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich – tekst jednolity Dz. U. Z 2010 r. nr 33, poz. 178 ze zmianami). Celem tego pobytu zgodnie z wykorzystaniem placówki, jako środka wychowawczego przewidzianego w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich nie wiążą się ze zmianą środowiska wychowawczego nieletniego, lecz ze wzmocnionymi oddziaływaniami wychowawczymi poprzez stosowanie elementów wykraczających dość znacznie poza zwykły nadzór odpowiedzialny rodziców, bądź nadzór kuratora sądowego, co czyni ten środek specyficznym na tle pozostałych. Zadaniem ośrodka kuratorskiego jest wdrażanie uczestników do przestrzegania zasad współżycia społecznego i porządku publicznego oraz kształtowanie właściwego stosunku do nauki i pracy, a także budzenie zainteresowań i rozwijanie uzdolnień. Skierowanie do ośrodka kuratorskiego, wymaga poddania się przez uczestników ośrodków kuratorskich rygorowi zajęć zaprogramowanych celem osiągnięcia zmiany postawy nieletniego. Z drugiej strony pozwala na intensywne działania resocjalizacyjne i edukacyjne w warunkach do tego optymalnych. Wychowanek dalej funkcjonuje w swoim środowisku rodzinnym, niejednokrotnie również poddanym oddziaływaniom korekcyjnym, poprzez środki przewidziane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, a jednocześnie pozostaje poza wpływem często demoralizującego otoczenia, w szczególności grupy rówieśniczej. Praca z nieletnim polega na realizacji specjalnie przygotowanego programu dedykowanego wychowankowi. Program jest poprzedzony wnikliwą diagnozą nie tylko wychowanka, ale także jego środowiska rodzinnego i rówieśniczego. Pobyt w ośrodku kuratorskim umożliwia nadrobienie przez nieletniego zaległości i braków w edukacji. Często ten właśnie środek wychowawczy orzekany jest przez sądy w

sprawach nieletnich zaniedbujących – z różnych powodów obowiązek szkolny. Często przyczyną jest brak motywacji do nauki. Przyczyną może być brak wzorców lub warunków do nauki. Skierowanie nieletniego do ośrodka kuratorskiego stwarza możliwość niwelowania trudności szkolnych nieletniego. Ośrodek kuratorski jest alternatywą dla zamkniętych środowisk wychowawczych. Nadzór nad ośrodkami sprawuje Minister Sprawiedliwości

- **Ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi:** zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi może być środowiskowy dom samopomocy lub klub samopomocy. Ośrodek jest codziennym wsparciem dla osób cierpiących na zaburzenia psychiczne, upośledzenie umysłowe, mającym na celu zwiększenie poziomu zaradności życiowej podopiecznych i ich integracji ze środowiskiem. Wniosek o skierowanie do ośrodka wsparcia składa się w Ośrodku Pomocy Społecznej w miejscu zamieszkania. Do wniosku o skierowanie do środowiskowego domu samopomocy należy załączyć zaświadczenie lekarskie (psychiatry lub neurologa) o posiadanej chorobie, zaświadczenie lekarza rodzinnego o stanie zdrowia z poświadczeniem o braku przeciwwskazań do uczestnictwa w zajęciach ośrodka wsparcia oraz w przypadku posiadania – orzeczenie o niepełnosprawności. Korzystanie z usług klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest nieodpłatne, natomiast odpłatność za uczestnictwo w środowiskowym domu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest uzależniona od dochodu. Udzielenie świadczeń w postaci interwencji kryzysowej, pracy socjalnej, poradnictwa, uczestnictwa w zajęciach klubu samopomocy, klubu samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, schronienia w formie ogrzewalni i noclegowni, sprawienia pogrzebu, a także przyznanie biletu kredytowanego nie wymaga wydania decyzji administracyjnej.

- **Pieczna zastępcza**: zgodnie z Art. 32.: 1. Piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców. 2. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Art. 33. Piecza zastępcza zapewnia: 1) realizację planu pracy z rodziną lub gdy jest to niemożliwe — dążenie do przysposobienia dziecka; 2) przygotowanie dziecka do: a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych; 3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych; Art. 37. 1. Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletniości. 2. Osoba, która osiągnęła pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. Roku życia, jeżeli: 1) uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni, d) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego lub 2) legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni, d) na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, e) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego Art. 38. 1. Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie, po zasięgnięciu opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, może wytoczyć na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej powództwo o zasądzenie

świadczeń alimentacyjnych. 2. Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie wytacza powództwo o zasądzenie świadczeń alimentacyjnych, w przypadku, gdy od umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej upłynął rok. Art. 37. 1. Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletniości. 2. Osoba, która osiągnęła pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. Roku życia, jeżeli: 1) uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni, d) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego lub 2) legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni, d) na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, e) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego.

- **Placówka opiekuńczo-wychowawcza:** placówkę opiekuńczo-wychowawczą prowadzi powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania na podstawie art. 190. Samorząd województwa może prowadzić lub zlecić, na podstawie art. 190, prowadzenie regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Placówka opiekuńczo-wychowawcza: 1) zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; 2) realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; 3) umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej; 4) podejmuje działania w celu powrotu dziecka

do rodziny; 5) zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; 6) obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi; 7) zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych. Art. 95. 1. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10. Roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. 2. Umieszczenie dziecka poniżej 10. Roku życia w placówce opiekuńczo wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w wyjątkowych przypadkach, szczególnie, gdy przemawia za tym stan jego zdrowia lub dotyczy to rodzeństwa. 3. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. 4. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. 5. Placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia możliwość przyjmowania dzieci przez całą dobę. Dodatkowo w placówce: Powiat lub podmiot prowadzący placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu rodzinnego, na wniosek dyrektora tej placówki, zatrudnia w placówce:, 1) co najmniej jedną osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich — w przypadku, gdy w placówce przebywa więcej niż 4 dzieci; 2) co najmniej dwie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich — w przypadku, gdy w placówce przebywa więcej niż 8 dzieci. 3. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego można zatrudnić tylko osobę wskazaną przez dyrektora. Może to być osoba z

nim spokrewniona lub spowinowacona. Art. 96. Placówka opiekuńczo-wychowawcza współpracuje, w zakresie wykonywanych zadań: z sądem, powiatowym centrum pomocy rodzinie, rodziną, asystentem rodziny, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz z innymi osobami i instytucjami, które podejmują się wspierania działań wychowawczych placówki opiekuńczo-wychowawczej, w szczególności w zakresie przygotowania dziecka do samodzielnego życia, jeżeli osoby te uzyskają akceptację dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej oraz pozytywną opinię organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

- **Placówka wsparcia dziennego:** na podstawie Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Z 2011 r. Nr 149, poz. 887 z późn. Zm.) prowadzi gmina, podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania na podstawie art. 190, lub podmiot, który uzyskał zezwolenie wójta. Powiat może prowadzić lub zlecić, na podstawie art. 190, prowadzenie placówki wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym. Placówka wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym może być prowadzona także przez podmiot, który uzyskał zezwolenie starosty. Art. 18b. 1. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w lokalu, który spełnia wymagania lokalowe i sanitarne zawarte w przepisach wydanych na podstawie ust. 3. Placówka wsparcia dziennego współpracuje z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest nieodpłatny i dobrowolny, chyba, że do placówki skieruje sąd. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie: opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych; specjalistycznej; pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w połączonych formach, o których mowa w ust. 1. Placówką wsparcia dziennego kieruje kierownik. Placówka wsparcia dziennego zapewnia dzieciom: przynajmniej jeden

posiłek dostosowany do pory dnia i czasu przebywania, wyposażenie w przedmioty potrzebne do zajęć oraz w miarę możliwości w odzież, obuwie, bieliznę i inne przedmioty osobistego użytku, stosownie do wieku i indywidualnych potrzeb. W wykonywaniu swoich zadań placówka wsparcia dziennego o zasięgu gminnym współpracuje z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej, a placówka wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym z właściwym powiatowym centrum pomocy.

- **Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej** zapewnia dziecku: opiekę i wychowanie; pomoc w nauce; organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.
- **Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej**: organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię. Jako przykład można wskazać Stowarzyszenie dla Rodzin z Warszawy (http://stowarzyszeniedlarodzin?Pl/specjalistyczna_placowka_wsparcia_dziennego?). W placówce prowadzone są zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne. Placówka zwraca uwagę na pomoc w nauce, wyrównywanie braków szkolnych, korekcyjne, kompensacyjne, w szczególności terapię pedagogiczną. Realizowane są indywidualne programy korekcyjne, psychokorekcyjne lub psychoprofilaktyczne. Wcześniej prowadzona jest diagnoza sytuacji dziecka w kontekście jego rodziny, diagnoza jego potrzeb, możliwości, predyspozycji na poziomie poznawczym, emocjonalnym i społecznym a także w odniesieniu do środowiska wychowawczego. Zajęcia opiekuńczo – wychowawcze prowadzone są indywidualnie i grupowo. Placówka działa między godziną 9 a 20 w dni powszednie. Zajęcia mogą być

prowadzone zarówno na terenie placówki jak i w terenie. W niektóre weekendy organizowane są dodatkowe zajęcia.

- **placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej** realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne. Przykładem może być świetlica podwórkowa prowadzona przez Centrum Wsparcia Terapeutycznego Łodzi (<http://www.swietlicapodworkowa.pl/o-nas/o-swietlicy-podworkowej>) . Świetlica przyjmuje dzieci na wniosek rodzica lub opiekuna prawnego (pisemna prośba), na prośbę dziecka (za zgodą rodzica), na wniosek Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, sądu, pedagoga szkolnego, poradni psychologiczno – pedagogicznej, przy dobrowolnej zgodzie dziecka. Liczba dzieci w placówce nie powinna przekraczać 20-30 osób. Wiek przyjmowanych dzieci: od 7 do 18 roku życia. Pobyt wychowanka w Świetlicy ustaje: a. na wniosek rodzica lub opiekuna prawnego; b. w przypadku dłuższej niż 3 miesiące nieusprawiedliwionej nieobecności (pomimo pracy Stałego Zespołu do Spraw Okresowej Oceny Sytuacji Dziecka z rodziną na rzecz powrotu dziecka do placówki); c. w przypadku rażącego naruszenia norm i zasad obowiązujących w placówce – w porozumieniu z rodzicem i organem kierującym. Świetlica pracuje we wszystkie dni robocze, od poniedziałku do piątku, w godzinach 13:00-17:00. W okresie wakacji letnich i ferii zimowych instytucja będzie otwarta minimum 20 godzin tygodniowo w tych godzinach, które będą dostosowane do lokalnych potrzeb społecznych. Jako placówka wsparcia dziennego w formie opiekuńczo-specjalistycznej, która działa w najbliższym środowisku lokalnym dziecka, realizuje model pracy środowiskowo-terapeutyczny z pracą podwórkową wspiera: postępy w nauce u dzieci i młodzieży; rodzinę w sprawowaniu jej podstawowych funkcji; wszelkie działania na rzecz integracji środowiska lokalnego; zapewnia pomoc rodzinie i dzieciom sprawiającym problemy wychowawcze, zagrożonym demoralizacją, przestępczością lub uzależnieniami; współpracuje z rodzicami lub

opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i innymi; organizuje czas wolny poprzez zabawę i zajęcia sportowe; umożliwia w miarę możliwości rozwijanie indywidualnych zainteresowań podopiecznych.

- **pogotowie opiekuńcze:** działa na podstawie: Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.), Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240 z późn. zm.), Ustawy z dnia 7 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2008 r. Nr 223, poz. 1458 z późn. zm.), Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292, poz. 1720). Pogotowie opiekuńcze jest instytucją, której sprawuje opiekę i wychowuje dzieci i młodzież trudną. Zazwyczaj do pogotowia opiekuńczego trafiają uciekinierzy z innych placówek opiekuńczo-wychowawczych lub dzieci i młodzież na czas trwania procesu sądowego. Do podstawowych zadań pogotowia opiekuńczego zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy zapewnienie całodobowej opieki dzieciom i młodzieży, która nie ukończyła 18 roku życia, a która znajduje się w trudnej sytuacji. O przyjęciu do pogotowia opiekuńczego decyduje się na podstawie orzeczenia sądu, wniosku dyrektora szkoły, do której uczęszcza dziecko, na podstawie wniosku inspektora placówki wychowawczo-opiekuńczej, a także na prośbę rodziców. Pogotowie opiekuńcze organizuje też działania resocjalizacyjne, terapeutyczne i kompensacyjne oraz pomaga dzieciom w wypełnieniu obowiązku szkolnego. W każdej placówce musi być opracowana diagnoza pedagogiczna i lekarska. Na tej podstawie realizowany jest indywidualny plan pomocy dziecku i jego rodzinie. Z pogotowia opiekuńczego dzieci i młodzież trafia do rodzin zastępczych, jest adoptowana, do domów dziecka oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych lub wraca do

własnej rodziny, jeśli jest to możliwe i doprowadzenie dzieci do normy wychowawczej. Placówka zapewnia dziecku pozbawionemu częściowo lub całkowicie opieki rodziców, znajdującemu się w sytuacji kryzysowej: doraźną, całodobową opiekę, kształcenie dostosowane do jego wieku i możliwości rozwojowych, opiekę i wychowanie do czasu powrotu do rodziny lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, adopcyjnej, placówce rodzinnej, czy innej placówce opiekuńczo –wychowawczej, dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej odpowiedniej do zaburzeń i odchyłeń rozwojowych lub specyficznych trudności w uczeniu się. Placówka zaspokaja indywidualne potrzeby edukacyjne dziecka, umożliwia mu wyrównywanie opóźnień szkolnych i kontynuowanie nauki na odpowiednim poziomie. Stwarza warunki do: fizycznego, psychicznego i poznawczego rozwoju dziecka, poszanowania podmiotowości dziecka, wysłuchiwanie jego zdania i w miarę możliwości uwzględniania jego wniosków we wszelkich dotyczących go sprawach oraz informowania dziecka o podejmowanych wobec niego działaniach, zapewnienia poczucia bezpieczeństwa, dbałości o poszanowanie i podtrzymanie związków emocjonalnych dziecka z rodzicami, rodzeństwem i z innymi osobami, uczenia nawiązywania więzi uczuciowych oraz związków interpersonalnych, poszanowania potrzeb religijnych dziecka, zapewnienia dzieciom warunków sprzyjających utrzymywaniu osobistych kontaktów z rodziną, uczenia poszanowania tradycji i ciągłości kulturowej, uczenia planowania i organizowania codziennych zajęć stosownie do wieku dziecka, uczenia organizowania czasu wolnego, w tym uczestniczenia w zajęciach kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych, kształtowania u dzieci nawyków i uczenia zachowań prozdrowotnych, przygotowywania dzieci do ponoszenia odpowiedzialności za własne postępowanie oraz uczenia samodzielności w życiu, wyrównywania deficytów rozwojowych dzieci, uzgadniania istotnych decyzji dotyczących dziecka z jego rodzicami lub opiekunami prawnymi.

- **regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna:** przeznaczona jest dla dzieci wymagających szczególnej opieki, które ze względu na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji oraz nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo – wychowawczej. Placówka zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne, realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku, umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny, zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych. Placówka zapewnia możliwość przyjmowania dzieci przez całą dobę. Praca z dzieckiem w placówce jest prowadzona zgodnie z planem pomocy dziecku, sporządzonym i realizowanym przez wychowawcę we współpracy z asystentem rodziny. Pracę z grupą dzieci oraz pracę indywidualną z dzieckiem organizuje wychowawca. Wytyczne do pracy zawarte są w planie pomocy dziecku. Przy kierowaniu dziecka do regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej przekazuje się dostępną dokumentację określoną w § 8 ust. 1 rozporządzenia dotyczącą dziecka, a w szczególności: odpis aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub pólsierot również odpis aktu zgonu zmarłego rodzica, orzeczenie sądu o umieszczeniu dziecka w placówce albo wnioski rodziców, dziecka lub osoby trzeciej o umieszczenie dziecka w placówce, dokumentację o stanie zdrowia dziecka, w tym kartę szczepień, dokumenty szkolne, w szczególności świadectwa szkolne, informację o prowadzonej pracy z rodziną dziecka i jej rezultatach. Przy kierowaniu dziecka cudzoziemców do regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej przekazuje się dostępną dokumentację określoną w § 8 ust. 2 rozporządzenia

dotyczącą dziecka, a w szczególności: dokumenty potwierdzające tożsamość dziecka, dokumenty uprawniające dziecko do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli zostały wydane, dokumenty podróży dziecka, informacje o okolicznościach pobytu dziecka na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, informacje o okolicznościach zgłoszenia dziecka do powiatowego centrum pomocy rodzinie, informacje o rodzicach dziecka oraz dokumenty o stanie zdrowia dziecka. W regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej w czasie zajęć opiekuńczych i wychowawczych pod opieką 1 wychowawcy może przebywać nie więcej niż 14 dzieci zaś w czasie zajęć prowadzonych przez pedagoga, psychologa albo osobę prowadzącą terapię, pod ich opieką może przebywać nie więcej niż 6 dzieci. Liczbę osób pracujących z dziećmi, sprawujących opiekę w godzinach nocnych, ustala się na poziomie gwarantującym bezpieczeństwo każdego dziecka. Niezwłocznie po przyjęciu dziecka do placówki sporządza się diagnozę psychofizyczną dziecka, o której mowa w § 14 rozporządzenia. Diagnozę sporządza psycholog lub pedagog. W diagnozie uwzględnia się analizę: mocnych stron dziecka i jego potrzeb w zakresie opiekuńczym, rozwojowym, emocjonalnym oraz społecznym, przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój dziecka, relacji dziecka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla dziecka, rozwoju dziecka. Diagnoza zawiera, odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń dziecka, wskazania dotyczące: dalszej pracy pedagogicznej z dzieckiem, programu terapeutycznego, pracy z rodziną dziecka, pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka, przygotowania dziecka do usamodzielnienia. Wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka, we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną dziecka, opracowuje plan pomocy dziecku z § 15 rozporządzenia. Opracowując plan pomocy dziecku, stosownie do okoliczności, rozwoju psychicznego i fizycznego, stanu zdrowia i

stopnia dojrzałości dziecka, uwzględnia się zdanie dziecka. W planie pomocy dziecku: określa się cele i działania krótkoterminowe i długoterminowe, uwzględniając w szczególności wiek dziecka, jego możliwości psychofizyczne, sytuację rodzinną i przebieg procesu przygotowania dziecka do usamodzielnienia oraz wyznacza się cel pracy z dzieckiem, uwzględniający powrót dziecka do rodziny, umieszczenie dziecka w rodzinie przysposabiającej, umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub przygotowanie dziecka do usamodzielnienia. Plan pomocy dziecku, o którym mowa w § 15 rozporządzenia jest modyfikowany w zależności od zmieniającej się sytuacji dziecka lub jego rodziny, nie rzadziej, niż co pół roku - w przypadku dziecka umieszczonego w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej. W przypadku powzięcia informacji o ciąży małoletniej plan pomocy dziecku modyfikowany jest niezwłocznie po powzięciu tej informacji. W tym przypadku Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna zapewnia małoletniej w ciąży warunki pobytu odpowiednie do jej potrzeb oraz stałą opiekę psychologiczną i ginekologiczno-położniczą. W regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej dla każdego dziecka prowadzi się: plan pomocy dziecku, kartę pobytu dziecka, która zawiera w szczególności: opis relacji dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi dziecku, opis funkcjonowania społecznego dziecka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki, informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której dziecko uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej, opis rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem stanu emocjonalnego i samodzielności dziecka, informacje o stanie zdrowia dziecka, w tym stanie zdrowia psychicznego, informacje o lekach podawanych dziecku, informacje o pobytach dziecka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym, informacje o szczególnych potrzebach dziecka i znaczących dla dziecka wydarzeniach, opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z

asystentem rodziny; kartę udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile dziecko tego wymaga; arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych. Kartę pobytu dziecka uzupełnia się nie rzadziej, niż co miesiąc.

- **regulamin placówki opiekuńczo-wychowawczej**: regulamin musi znaleźć oparcie w podstawach prawnych. W przypadku placówek opiekuńczo-wychowawczych należą do nich: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.); Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292, poz. 1720); Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. kodeks pracy (tj. Dz. U. z 1998r., Nr 21, poz. 94 z późn. zm.); Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1592 z późn. zm.); Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z późn. zm.); Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240 z późn. zm.); Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2008 r., Nr 223, poz. 1458 z późn. zm.); aktualne **uchwały** odpowiedniego dla miejsca placówki Rady Powiatu w sprawie utworzenia jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawczej oraz uchwały Rady Powiatu w sprawie zatwierdzenia statutu placówki opiekuńczo-wychowawczej i inne. Struktura regulaminu zawiera następujące części: Wstęp (przepisy prawne na podstawie, których placówka funkcjonuje, opis instytucjonalnej formy funkcjonowania placówki, adres siedziby, treści używanych pieczętek, organ powołujący, sposób sprawowania nadzoru nad działalnością placówki, sposób kierowania placówką); rozdziały: zasady organizacji placówki opiekuńczo – wychowawczej, organizacja pracy i zakres

sprawowanej opieki, dokumentacja Placówki, postanowienia końcowe.

- **rodzina pomocowa**: przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej. Czasowe niesprawowanie opieki może być spowodowane faktem prawa do urlopu wypoczynkowego, udziałem w szkoleniach, pobytem w szpitalu, nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka. Zgodnie z Art. 74. Ustawy rodziną pomocową może być: rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka, małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej. Podstawą umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej jest umowa między starostą a rodziną pomocową. Rodziną pomocową może być także rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka bez względu na liczbę dzieci pozostających pod ich opieką.

- **rodzina zastępcza:** jest formą rodzinnej pieczy zastępczej. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej następuje po uzyskaniu zgody, odpowiednio rodziców zastępczych albo prowadzącego rodzinny dom dziecka. Kontrolę nad rodzinami zastępczymi sprawuje Zarząd powiatu. Rodzina zastępcza zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności: traktuje dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewnia dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, zapewnia kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, zapewnia rozwój uzdolnień i zainteresowań, zaspokaja jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne, zapewnia ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka, umożliwia kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej. Rodzina zastępcza współpracuje z ośrodkiem adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Rodzinę zastępczą tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej, z zastrzeżeniem art. 55 i 58. Ustawy. Zgodnie z Art. 42. Ustawy pełnienie funkcji rodziny zastępczej może być powierzone osobom, które: dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej, nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona, wypełniają obowiązek alimentacyjny – w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego, nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych, są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone: zaświadczeniem lekarskim o stanie zdrowia wystawionym przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz opinią o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka wystawioną przez psychologa, który posiada, co najmniej

wykształcenie wyższe magisterskie na kierunku psychologia oraz 2-letnie doświadczenie w poradnictwie rodzinnym, przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym: rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, wypoczynku i organizacji czasu wolnego. Obowiązek sprawowania pieczy nad dzieckiem i jego wychowania rodzina zastępcza podejmuje z dniem faktycznego umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka na mocy orzeczenia sądu, umowy, o której mowa w art. 35 ust. 2, oraz w sytuacjach określonych w art. 58 ust. 1 pkt. 2 i 3. Przy zapewnianiu pieczy i wychowania dzieciom umieszczonym w rodzinie zastępczej mogą korzystać z pomocy wolontariuszy, organizowanej przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

- **rodzina zastępcza niezawodowa:** kandydaci do pełnienia tej funkcji obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny. Program szkolenia, o którym mowa w ust. 1, zatwierdza, na okres 5 lat, na wniosek podmiotu prowadzącego szkolenie, minister właściwy do spraw rodziny. W razie konieczności umieszczenia w rodzinie zastępczej rodzeństwa, za zgodą rodziny zastępczej oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci. Z rodziną zastępczą niezawodową spełniającą warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, posiadającą opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz co najmniej 3-letnie doświadczenie, jako rodzina zastępcza, prowadzący rodzinny dom dziecka lub pełniący funkcję dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, starosta zawiera, na wniosek tej rodziny, umowę o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej. Z rodziną zastępczą niezawodową spełniającą warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, posiadającą pozytywną opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, starosta może zawrzeć, na wniosek tej rodziny, umowę o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej. Zgodnie z **Art. 67.** Ustawy nie można łączyć pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub rodziny zastępczej niezawodowej z prowadzeniem rodzinnego domu dziecka, a także pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej z funkcją rodziny zastępczej niezawodowej. W przypadku połączenia funkcji rodziny zastępczej spokrewnionej z funkcją rodziny zastępczej zawodowej albo rodziny zastępczej niezawodowej w rodzinie tej nie może przebywać więcej niż 3 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. W razie konieczności umieszczenia w takiej rodzinie rodzeństwa, za zgodą tej rodziny oraz po uzyskaniu pozytywnej

opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci. Rodzina zastępcza zawodowa może otrzymywać środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego w wysokości odpowiadającej kosztom ponoszonym przez rodzinę zastępczą niezawodową albo zawodową na czynsz, opłaty z tytułu najmu, opłaty za energię elektryczną i ciepłą, opał, wodę, gaz, odbiór nieczystości stałych i płynnych, dźwig osobowy, antenę zbiorczą, abonament telewizyjny i radiowy, usługi telekomunikacyjne oraz związanym z kosztami eksploatacji, obliczonym przez podzielenie łącznej kwoty tych kosztów przez liczbę osób zamieszkujących w tym lokalu lub domu jednorodzinnym i pomnożenie przez liczbę dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2, umieszczonych w rodzinie zastępczej wraz z osobami tworzącymi tę rodzinę zastępczą.

- **rodzina zastępcza spokrewniona**: tworzą małżonkowie lub osoba, o których mowa w ust. 1, będący wstępny lub rodzeństwem dziecka. obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny. Program szkolenia, o którym mowa w ust. 1, zatwierdza, na okres 5 lat, na wniosek podmiotu prowadzącego szkolenie, minister właściwy do spraw rodziny. Szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej spokrewnionej można prowadzić według indywidualnego planu szkolenia, w zależności od potrzeb rodziny i dziecka. W razie konieczności umieszczenia w rodzinie zastępczej rodzeństwa, za zgodą rodziny zastępczej oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci. Art. 67. Ustawy podkreśla, że nie można łączyć pełnienia funkcji rodziny zastępczej z prowadzeniem rodzinnego domu dziecka, a także

pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej z funkcją rodziny zastępczej niezawodowej. W przypadku połączenia funkcji rodziny zastępczej spokrewnionej z funkcją rodziny zastępczej zawodowej albo rodziny zastępczej niezawodowej w rodzinie tej nie może przebywać więcej niż 3 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. W razie konieczności umieszczenia w takiej rodzinie rodzeństwa, za zgodą tej rodziny oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci. W przypadku połączenia funkcji rodziny zastępczej spokrewnionej z prowadzeniem rodzinnego domu dziecka piecza zastępcza może być sprawowana nad nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. W przypadku konieczności umieszczenia w tej formie pieczy zastępczej rodzeństwa, za zgodą sprawującego pieczę zastępczą oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci.

- **rodzina zastępcza zawodowa:** tworzą małżonkowie lub osoba, o których mowa w ust. 1, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej są obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny. Program szkolenia, o którym mowa w ust. 1, zatwierdza, na okres 5 lat, na wniosek podmiotu prowadzącego szkolenie, minister właściwy do spraw rodziny. Zgodnie z Art. 51. prowadzący rodzinę zastępczą zawodową są obowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności przez udział w szkoleniach. Art. 67. podkreśla, że nie można łączyć pełnienia funkcji rodziny zastępczej z prowadzeniem rodzinnego domu dziecka, a także pełnienia funkcji

rodziny zastępczej zawodowej z funkcją rodziny zastępczej niezawodowej. W przypadku połączenia funkcji rodziny zastępczej spokrewnionej z funkcją rodziny zastępczej zawodowej albo rodziny zastępczej niezawodowej w rodzinie tej nie może przebywać więcej niż 3 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. W razie konieczności umieszczenia w takiej rodzinie rodzeństwa, za zgodą tej rodziny oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci. Rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący mają prawo do czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, w wymiarze 30 dni kalendarzowych w okresie 12 miesięcy. Rodzina zastępcza zawodowa może otrzymywać środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego w wysokości odpowiadającej kosztom ponoszonym przez rodzinę zastępczą niezawodową albo zawodową na czynsz, opłaty z tytułu najmu, opłaty za energię elektryczną i ciepłą, opał, wodę, gaz, odbiór nieczystości stałych i płynnych, dźwig osobowy, antenę zbiorczą, abonament telewizyjny i radiowy, usługi telekomunikacyjne oraz związanym z kosztami eksploatacji, obliczonym przez podzielenie łącznej kwoty tych kosztów przez liczbę osób zamieszkujących w tym lokalu lub domu jednorodzinnym i pomnożenie przez liczbę dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2, umieszczonych w rodzinie zastępczej wraz z osobami tworzącymi tę rodzinę zastępczą. Rodzinie zastępczej zawodowej starosta może raz do roku przyznać świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego.

- **rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego:** przyjmuje dziecko: na podstawie orzeczenia sądu, w

przypadku, gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego może odmówić, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, przyjęcia dziecka:, jeżeli łączna liczba umieszczonych w tej rodzinie dzieci przekroczy 3, powyżej 10. roku życia doprowadzonego przez Policję lub Straż Graniczną. W przypadku przyjęcia dziecka w sytuacji, o której mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego informuje o tym niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin, właściwy sąd, starostę oraz ośrodek pomocy społecznej. W rodzinie umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o: powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej.

- **rodzinny dom dziecka.** zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności: traktuje dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewnia dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, zapewnia kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, zapewnia rozwój uzdolnień i zainteresowań, zaspokaja jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne, zapewnia ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka, umożliwia kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej. Prowadzący rodzinny dom dziecka współpracują z ośrodkiem adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba

niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej, z zastrzeżeniem art. 55 i 58. Zgodnie z Art. 42. 1. prowadzenie rodzinnego domu dziecka może być powierzone osobom, które: dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej, nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona, wypełniają obowiązek alimentacyjny – w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego, nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych, są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone: zaświadczeniem lekarskim o stanie zdrowia wystawionym przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz opinią o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka wystawioną przez psychologa, który posiada, co najmniej wykształcenie wyższe magisterskie na kierunku psychologia oraz 2-letnie doświadczenie w poradnictwie rodzinnym, przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym: rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, wypoczynku i organizacji czasu wolnego. Kandydaci do prowadzenia rodzinnego domu dziecka są obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny. Program szkolenia, o którym mowa w ust. 1, zatwierdza, na okres 5 lat, na wniosek podmiotu prowadzącego szkolenie, minister właściwy do spraw rodziny. Obowiązek sprawowania pieczy nad dzieckiem i jego wychowania prowadzący rodzinny dom dziecka podejmuje z dniem faktycznego umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka na mocy orzeczenia sądu, umowy, o której mowa w art. 35 ust. 2, oraz w

sytuacjach określonych w art. 58 ust. 1 pkt 2 i 3. Prowadzący (Art. 51.) rodzinny dom dziecka są obowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności przez udział w szkoleniach. Zgodnie z Art. 63. 1. Ustawy w przypadku nieobecności prowadzącego rodzinny dom dziecka dom ten prowadzi wskazana przez niego osoba, która uzyskała pozytywną opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, wyznaczona przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Starosta lub podmiot organizujący rodzinny dom dziecka, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, na wniosek prowadzącego rodzinny dom dziecka może zatrudnić osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich (Art. 64. 1.). W rodzinnym domu dziecka, w którym przebywa więcej niż 4 dzieci, starosta lub podmiot organizujący rodzinny dom dziecka, na wniosek prowadzącego rodzinny dom dziecka, zatrudnia osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. 3. Osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zatrudnia się na podstawie: umowy o pracę albo umowy o świadczenie usług, do której, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Osoba do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich, zatrudniona na podstawie umowy o pracę, może być zatrudniona w systemie zadaniowego czasu pracy. Osobą zatrudnioną do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich może być wyłącznie osoba wskazana lub zaakceptowana przez prowadzącego rodzinny dom dziecka, która: nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie jest jej ograniczona ani zawieszona, wypełnia obowiązek alimentacyjny – w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do niej wynika z tytułu egzekucyjnego, nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Osobą

zatrudnioną do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich może być także małżonek niepobierający wynagrodzenia z tytułu umowy o prowadzenie rodzinnego domu dziecka. Zgodnie z Art. 66. 1. przy zapewnianiu pieczy i wychowania dzieciom umieszczonym w rodzinnym domu dziecka oraz wykonywaniu innych czynności związanych z realizacją zadań rodzinnego domu dziecka prowadzący mogą korzystać z pomocy wolontariuszy, organizowanej przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Prowadzący rodzinny dom dziecka mają prawo do czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, w wymiarze 30 dni kalendarzowych w okresie 12 miesięcy. Prowadzącemu rodzinny dom dziecka starosta (Art. 83. 1.) może przyznać: dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka; świadczenie na pokrycie: niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka – jednorazowo, kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ, na jakość sprawowanej opieki – jednorazowo lub okresowo. Prowadzący rodzinny dom dziecka otrzymuje środki finansowe (Art. 84.) na: utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka, w wysokości odpowiadającej kosztom ponoszonym przez rodzinny dom dziecka na czynsz, opłaty z tytułu najmu, opłaty za energię elektryczną i ciepłą, opał, wodę, gaz, odbiór nieczystości stałych i płynnych, dźwig osobowy, antenę zbiorczą, abonament telewizyjny i radiowy, usługi telekomunikacyjne oraz związanych z kosztami eksploatacji, obliczonym przez podzielenie łącznej kwoty tych kosztów przez liczbę osób zamieszkujących w tym lokalu lub domu jednorodzinnym i pomnożenie przez liczbę dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2, umieszczonych w rodzinnym domu dziecka wraz z prowadzącym rodzinny dom dziecka, pokrycie niezbędnych

kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka – do wysokości środków określonych w umowie, o której mowa w art. 62, pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka lub funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka – do wysokości środków określonych w umowie, o której mowa w art. 62.

- **schronisko dla nieletnich:** obowiązuje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. (Dz. U. z dnia 26 października 2001 r.). Schroniska dzielą się na: zwykłe oraz interwencyjne. W skład obu rodzajów schronisk wchodzi § 32. W skład schroniska wchodzi: internat, szkoła albo szkoły, warsztaty szkolne, zespół diagnostyczny. Ważnym elementem pracy w schronisku jest Rada schroniska. Opiniuje ona: roczny plan pracy i rozwoju schroniska, organizację doskonalenia zawodowego pracowników pedagogicznych, organizację pracy schroniska na dany rok, rozkład dnia i porządek zajęć w schronisku, propozycje dyrektora schroniska w sprawie przydziału pracownikom pedagogicznym dodatkowych, stałych zajęć dydaktyczno-opiekuńczych lub wychowawczych. Po uprawomocnieniu się orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie sędzia przesyła do Ministerstwa Sprawiedliwości wnioski o skierowanie nieletniego do zakładu, do którego dołącza: odpis prawomocnego orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie, opinię o nieletnim opracowaną w rodzinnym ośrodku diagnostyczno-konsultacyjnym, w schronisku dla nieletnich lub innej specjalistycznej placówce, aktualny wywiad środowiskowy oraz inne informacje umożliwiające skierowanie nieletniego do odpowiedniego rodzaju zakładu. Nieletniego kieruje się i przenosi do odpowiedniego zakładu, po zasięgnięciu opinii zespołu specjalistów, w skład, którego koniecznie wchodzi

pedagog i psycholog. Organizację pracy zespołu, o którym mowa w ust. 1, określają odrębne przepisy. Nieletniego kieruje się do zakładu położonego najbliżej miejsca stałego zamieszkania, chyba, że ze względów wychowawczych lub organizacyjnych jest to niemożliwe. O skierowaniu nieletniego do zakładu zawiadamia się: sąd rodzinny, zakład, do którego nieletni został skierowany, schronisko dla nieletnich, w którym nieletni przebywa. Po otrzymaniu zawiadomienia o skierowaniu, o którym mowa w ust. 1, sędzia zwraca się do rodziców (opiekunów) lub Policji o doprowadzenie nieletniego do zakładu. W wyjątkowych przypadkach sędzia może zezwolić nieletniemu na udanie się do zakładu bez udziału rodziców (opiekunów) lub Policji. Przeniesienie wychowanka do innego zakładu może nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych na wniosek sądu rodzinnego, dyrektora zakładu, wychowanka lub jego rodziców (opiekunów), skierowany do Ministerstwa Sprawiedliwości. Do wniosku o przeniesienie wychowanka do innego zakładu dyrektor zakładu dołącza aktualną opinię psychologiczno-pedagogiczną. W razie niedołączenia opinii Ministerstwo Sprawiedliwości zwraca się o jej nadesłanie. Przeniesienie wychowanka do innego zakładu w przypadkach, o których mowa w art. 85 § 2 ustawy, następuje na podstawie postanowienia sędziego rodzinnego. O przeniesieniu wychowanka zawiadamia się: sąd rodzinny, zakład, do którego nieletni ma zostać przeniesiony, zakład, z którego nieletni ma zostać przeniesiony, rodziców (opiekunów) nieletniego. Dyrektor zakładu jest obowiązany przyjąć nieletniego do zakładu na podstawie: prawomocnego orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie, nakazu przyjęcia i skierowania lub przeniesienia do zakładu. Jeżeli przyjęcie nieletniego powoduje przekroczenie limitu miejsc w zakładzie, dyrektor zakładu przyjmuje nieletniego i zawiadamia właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego oraz Ministerstwo Sprawiedliwości. W przypadku niedoprowadzenia nieletniego do zakładu w ciągu 3

miesiący od daty skierowania lub przeniesienia, dyrektor zakładu odsyła dokumentację nieletniego sądowi rodzinnemu, a skierowanie lub przeniesienie do Ministerstwa Sprawiedliwości. Dyrektor zakładu, niezwłocznie po doprowadzeniu nieletniego do zakładu, zawiadamia sąd rodzinny i rodziców (opiekunów) o jego przyjęciu. Nieletniego przyjmuje do zakładu dyrektor zakładu i przeprowadza z nim rozmowę, zapoznaje nieletniego z jego prawami i obowiązkami oraz zasadami pobytu w zakładzie, co nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem. Po przyjęciu do zakładu nieletniego umieszcza się w izbie przejściowej lub w grupie wychowawczej. Umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej może nastąpić na okres nie dłuższy niż 14 dni w celu: poddania go wstępnym badaniom lekarskim, badaniom osobopoznawczym i zabiegom higieniczno-sanitarnym, przeprowadzenia wstępnej rozmowy adaptacyjnej, przygotowania planu indywidualnych oddziaływań resocjalizacyjnych, utrzymania bezpieczeństwa i porządku w zakładzie, zapobiegania agresji lub dezorganizacji życia w zakładzie. Umieszczenie w grupie wychowawczej może nastąpić w przypadku, gdy nieletni został przeniesiony z innego zakładu i nie zachodzi konieczność umieszczenia go w izbie przejściowej w celu, o którym mowa w ust. 2. Izbą przejściową jest wyodrębnione pomieszczenie urządzone w sposób odpowiadający warunkom pomieszczenia mieszkalnego. Nieletni przebywający w izbie przejściowej schroniska może brać udział w niektórych zajęciach dydaktycznych i wychowawczych, według programu opracowanego przez psychologa lub pedagoga i zaakceptowanego przez dyrektora schroniska. Nieletni umieszczony w schronisku po raz pierwszy nie powinien przebywać w izbie przejściowej z nieletnim (nieletnimi) umieszczonym w niej po samowolnie przedłużonej przepustce, po ucieczce lub z nieletnim przeniesionym z innego schroniska. Przed przewiezieniem do innego zakładu wychowanek jest poddawany badaniom lekarskim w celu ustalenia, czy jego stan zdrowia pozwala na przewiezienie.

Zakładowi, do którego wychowanek zostaje przewieziony, przekazuje się aktualną opinię psychologiczno-pedagogiczną, akta osobowe i depozyt wychowanka. Do akt osobowych wychowanka załącza się informację o zachowaniu wychowanka w okresie od wydania opinii psychologiczno-pedagogicznej do chwili opuszczenia zakładu. Zwolnienie wychowanka z zakładu następuje na podstawie orzeczenia sądu i nakazu zwolnienia, chyba, że zwolnienie następuje w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego z mocy prawa. O terminie zwolnienia wychowanka zawiadamia się jego rodziców (opiekunów). W uzasadnionych przypadkach uzgadnia się z nimi także sposób przekazania zwalnianego wychowanka. Zgodnie z § 47. W przypadku wydania orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w schronisku właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego niezwłocznie na ustny lub pisemny wniosek sędziego wskazuje schronisko, w którym nieletni ma zostać umieszczony. Właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego wskazuje schronisko położone najbliżej miejsca stałego zamieszkania nieletniego, chyba, że ze względów wychowawczych lub organizacyjnych jest to niemożliwe. W razie niemożności umieszczenia nieletniego w schronisku, o którym mowa w ust. 1, właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego wskazuje miejsce w schronisku w porozumieniu z innymi okręgowymi zespołami nadzoru pedagogicznego. Wskazanie schroniska, w którym ma zostać umieszczony nieletni, powinno nastąpić w terminie 72 godzin od chwili przyjęcia zgłoszenia przez właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego. Niezwłocznie po wskazaniu schroniska, w którym ma zostać umieszczony nieletni, sędzia zwraca się do rodziców (opiekunów) lub Policji o doprowadzenie nieletniego do schroniska. Dyrektor schroniska jest obowiązany przyjąć nieletniego do schroniska na podstawie: odpisu orzeczenia o umieszczeniu w schronisku, nakazu przyjęcia. Jeżeli przyjęcie nieletniego powoduje przekroczenie limitu miejsc w schronisku, dyrektor schroniska

przyjmuje nieletniego i zawiadamia właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego oraz Ministerstwo Sprawiedliwości. Zgodnie z § 53.1. przeniesienie nieletniego do innego schroniska może nastąpić, jeżeli wymagają tego względy wychowawcze lub organizacyjne, w szczególności, jeśli usprawniłoby to postępowanie w sprawie nieletniego. Przeniesienie nieletniego do innego schroniska tego samego rodzaju następuje na podstawie nakazu zwolnienia nieletniego ze schroniska, w którym nieletni przebywa, i nakazu przyjęcia do schroniska, w którym nieletni ma zostać umieszczony. Przed przewiezieniem do innego schroniska lub zakładu nieletni jest poddawany badaniom lekarskim w celu ustalenia, czy jego stan zdrowia pozwala na przewiezienie. Do schroniska, do którego wychowanek zostaje przewieziony, przekazuje się aktualną opinię psychologiczno-pedagogiczną, akta osobowe i depozyt nieletniego. Do akt osobowych załącza się informację o zachowaniu nieletniego w okresie od jego przyjęcia do schroniska do chwili jego opuszczenia. Zwolnienie nieletniego ze schroniska następuje na podstawie orzeczenia sądu i nakazu zwolnienia, z zastrzeżeniem ust. 2. Zwolnienie nieletniego ze schroniska w celu wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie następuje na podstawie nakazu zwolnienia i zawiadomienia o skierowaniu, o którym mowa w § 38 ust. 1 pkt. 3. Zwalnianemu nieletniemu wydaje się za pokwitowaniem pozostające w depozycie przedmioty wartościowe, inne przedmioty i pieniądze stanowiące jego własność oraz, w razie potrzeby, zaświadczenie o stanie zdrowia. O terminie zwolnienia nieletniego ze schroniska zawiadamia się jego rodziców (opiekunów).

- **schronisko dla nieletnich interwencyjne:** zgodnie z § 29. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. (Dz. U. z dnia 26 października 2001 r.) Schroniska interwencyjne są przeznaczone dla nieletnich:) umieszczonych w schronisku na

podstawie art. 27 § 2 ustawy oraz) stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo dla bezpieczeństwa schroniska zwykłego. Praca wychowawcza wobec nieletnich umieszczonych w schroniskach interwencyjnych jest ukierunkowana w szczególności na eliminowanie przyczyn zachowań agresywnych. Kształcenie ogólne i zawodowe, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie schroniska. W szczególnie uzasadnionych przypadkach kształcenie i zatrudnianie może odbywać się poza schroniskiem za zgodą organu, do którego dyspozycji pozostaje nieletni. W schroniskach interwencyjnych liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 6.

- **schronisko dla nieletnich zwykłe:** zgodnie z § 28. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. (Dz. U. z dnia 26 października 2001 r.) schroniska zwykłe są przeznaczone dla nieletnich umieszczonych w schronisku na podstawie art. 27 § 1 lub art. 74 § 2 ustawy. W schroniskach zwykłych liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 10. Kształcenie ogólne i zawodowe, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie schroniska. W szczególnie uzasadnionych przypadkach kształcenie i zatrudnianie może odbywać się poza schroniskiem za zgodą organu, do którego dyspozycji pozostaje nieletni. § 52.1. Przeniesienie nieletniego, który dezorganizuje pracę schroniska zwykłego w sposób zagrażający jego bezpieczeństwu, do schroniska interwencyjnego może nastąpić na uzasadniony wniosek dyrektora schroniska zwykłego do sądu, który orzekł o umieszczeniu w tym schronisku. Przeniesienie nieletniego ze schroniska zwykłego do schroniska interwencyjnego następuje na podstawie postanowienia sądu o przeniesieniu, nakazu zwolnienia nieletniego

ze schroniska, w którym nieletni przebywa, i nakazu przyjęcia do schroniska, w którym nieletni ma zostać umieszczony.

- **światlica:** tradycyjnie światlica jest miejscem przebywania dzieci i dorosłych, którzy spędzają w niej wolny czas, rozwijają swoje zainteresowania, mają możliwość zacieśnienia więzi społecznych. Dawniej była ośrodkiem życia społeczności lokalnych, ale także przechowalnią dzieci. Światlica obejmuje podmioty wypełniające różne zadania i działające na podstawie różnych aktów prawnych.
- **światlica socjoterapeutyczna:** placówka wsparcia dziennego, którego działalność regulowana jest przez Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W art. 23. 1. wskazano, iż światlica socjoterapeutyczna współpracuje z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest nieodpłatny i dobrowolny, chyba, że do placówki skieruje sąd. Placówka organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne a także indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię. W celu przygotowania programu prowadzona jest diagnoza indywidualna. Schemat diagnozy obejmuje: obserwację wstępną zaburzeń zachowania dziecka obserwację i analizę zachowań dziecka w jego relacjach ze światem (w relacjach z rówieśnikami, z dorosłymi, w relacjach zadaniowych i w stosunku do własnej osoby) ustalenie przyczyn zaburzeń zachowania dziecka w zakresie deprivacji podstawowych potrzeb opracowanie sądów poznawczych dziecka, które wyznaczają jego specyficzne zachowania i są źródłem jego dysfunkcji, sformułowanie sądów korygujących, inicjujących proces zmian terapeutycznych oraz dostarczenie dziecku doświadczeń niezbędnych w procesie zmian. W celu wzbogacenia materiału do diagnozy prowadzi się dodatkowo: wywiad i rozmowy

indywidualne z rodzicami (opiekunami prawnymi), wywiad i konsultacje z wychowawcą szkolnym dziecka oraz pedagogiem szkolnym, konsultacje z placówkami specjalistycznymi oraz instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny. Oprócz diagnozy jednostkowej prowadzi się także diagnozę grupową. Ma ona na celu analizę procesu grupowego, ocenę struktury grupy. Analiza procesu grupowego pozwala ocenić spójność grupy, poczucie bezpieczeństwa uczestników, poziom otwartości i umiejętności interpersonalnych oraz pomaga dostosować poziom trudności planowanych zadań do etapu rozwoju grupy. W pierwszej kolejności zaspokajamy poczucie bezpieczeństwa uczestników, w drugiej zaś staramy się ujawnić i rozwiązać konflikty między uczestnikami. Końcowym etapem jest zamykanie pracy grupy, służące podsumowaniu dotychczasowych działań, wzmacniające zaistniałe zmiany, podkreślające osiągnięcia uczestników. Zadaniem prowadzącego jest pomoc uczestnikom w określeniu nowych celów i kolejnych kroków na drodze ich rozwoju, które będą realizowali po zakończeniu spotkań grupy. Ważną i niezbędnie uzupełniającą jest diagnoza środowiskowa. Sprzyja ona rozwojowi placówki i zakorzenieniu jej w środowisku społecznym. Pozwala także, poza ścisłą współpracą, na zaspokojenie potrzeb rodzin i społeczności lokalnej będąc miejscem spotkań, dyskusji, warsztatów i konsultacji. W takiej pracy warto skorzystać z doświadczeń Centrów Animacji Społecznej.

- **światlica szkolna:** praca świetlicy powinna być oparta o dokumenty obowiązujące w szkole – statut, program wychowawczy i program profilaktyki oraz uwzględniać wnioski wynikające z pracy rady pedagogicznej i rady rodziców. jest ważnym elementem pracy opiekuńczo-wychowawczej. 4 czerwca 2014 r. weszły wraz ze zmianami w Ustawie o systemie oświaty przepisy, dotyczące zasad funkcjonowania świetlic szkolnych (Dz. U. z 2014 r. poz. 642). Zmiany te określiły zasady działania świetlic w szkole podstawowej i

gimnazjum oraz w szkołach specjalnych. Szkoła zgodnie z Art. 67 ust. 3 powyższej ustawy ma obowiązek zapewnienia zajęć świetlicowych dla uczniów, którzy: pozostają pod opieką szkoły po zakończeniu zajęć lekcyjnych, nie uczęszczają na zajęcia religii i etyki, nie uczestniczą z powodu zwolnienia w zajęciach wychowania fizycznego, oczekują na odebranie przez rodziców, oczekują na dowóz organizowany przez gminę, korzystają z wydłużonej opieki szkolnej z powodu innych niż powyższych okoliczności. Świetlica pełni cztery podstawowe funkcje: opiekuńczą (zapewnienie opieki uczniom), wychowawczą (kształtowanie postaw uczniów), profilaktyczną oraz edukacyjną – rozbudzanie ciekawości poznawczej, rozpoznawanie uzdolnień i mocnych stron dziecka, indywidualizacja zadań, stworzenie każdemu dziecku warunków do odniesienia sukcesu. Praca świetlicy powinna być oparta o dokumenty obowiązujące w szkole – statut, program wychowawczy i program profilaktyki oraz uwzględniać wnioski wynikające z pracy rady pedagogicznej i rady rodziców. Zadaniem tego rodzaju świetlicy jest wspieranie szkoły w realizacji jej działań statutowych. Podstawą prawną funkcjonowania świetlic szkolnych jest Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425) oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624). Zgodnie z Art. 67 ust. 5 ww. ustawy wskazuje, że zajęcia muszą być organizowane zgodnie z potrzebami edukacyjnymi oraz rozwojowymi dzieci i młodzieży, a także ich możliwościami. Zajęcia te powinny kłaść szczególny naciska na: rozwijanie zainteresowań uczniów, prawidłowy rozwój fizyczny oraz odrabianie lekcji. W zależności od rodzaju placówki grupy świetlicowe będące pod opieką jednego nauczyciela mogą liczyć:

Szkoła ogólnodostępna	25
Oddział integracyjny w szkole	15 do 20, w tym od 3 do 5 uczniów

ogólnodostępnej	niepełnosprawnych
Oddział szkoły integracyjnej	15 do 20, w tym od 3 do 5 uczniów niepełnosprawnych
Szkoła specjalna/oddział specjalny	Od 2 do 16 w zależności od stopnia niepełnosprawności

Podstawowe normy związane z wymaganiami kwalifikacyjnymi w stosunku do wszystkich nauczycieli, w tym nauczycieli świetlicy, określa art. 9 ust. 1 Karty Nauczyciela. Zgodnie z nim stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która posiada wyższe wykształcenie z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym lub ukończyła zakład kształcenia nauczycieli i podejmuje pracę na stanowisku, do którego są to wystarczające kwalifikacje. Nauczyciel ma obowiązek przestrzegania zasad moralnych oraz spełniać warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zawodu. Z punktu widzenia organizacji szkoły i pracy nauczyciela, zajęcia świetlicowe mogą być realizowane: w ramach obowiązkowych zajęć nauczyciela wychowawcy świetlicy art. 42 ust. 3 Karty Nauczyciela – pensum 26 godzin i ewentualnych godzin ponadwymiarowych; w ramach obowiązkowych zajęć nauczyciela realizującego zajęcia na różnych stanowiskach, np. nauczyciela przedmiotu i nauczyciela wychowawcy świetlicy szkolnej – pensum określa organ prowadzący (art. 42 ust. 7 pkt. 3 Karty Nauczyciela); w ramach godzin do dyspozycji dyrektora szkoły i opieki świetlicowej w wymiarze określonym w art. 42 ust. 2 pkt. 2 lit. a Karty Nauczyciela – 2 godziny w tygodniu. Praca świetlicy może być wspierana przez organizacje pozarządowe w tym na przykład ZHP oraz osoby prawne, które prowadzą statutową działalność w zakresie oświaty i wychowania. W świetlicy mogą pracować także wolontariusze. Prawnie reguluje to ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zgodnie z art. 2 pkt. 3 ww. ustawy, wolontariuszem jest każda osoba fizyczna, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach kreślonych w ustawie. Natomiast

w art. 39 ustawy o systemie oświaty zobowiązano dyrektora do stworzenia warunków wolontariuszom, których zadaniem jest celem jest wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej. Na wniosek wolontariusza dyrektor jest obowiązany wydać pisemne zaświadczenie o wykonaniu tych zadań.

- **światlice wiejskie:** powinny pełnić funkcję centrów kultury lokalnej organizującej czas wolny i integrującą społeczność. Służą one nie tylko dzieciom, ale także dorosłym. Mogą być zakładane przez gminę, przez organizacje pozarządowe, ale też przez inne podmioty, organizacje nieformalne itd. W zależności od tego, jaki podmiot zakłada świetlicę, różna jest podstawa prawna jej działania (nie ma żadnej ustawy, która regulowałaby organizację świetlic wiejskich ogólnie – zakładanych przez wszystkie podmioty). Jeżeli świetlicę zakłada i prowadzi gmina, to podstawą jej funkcjonowania jest Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95) – stanowi ona, że do zadań gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty mieszkańców (organizowanie świetlic jest formą takiej pracy). Jeżeli świetlicę wiejską tworzy organizacja pozarządowa, podstawą prawną jej działania są przepisy regulujące podstawy funkcjonowania organizacji pozarządowych – Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach oraz Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach. Prowadzenie świetlicy wiejskiej gmina może także zlecić organizacji pozarządowej (http://poradnik.ngo.pl/rodzaje_swietlic oraz <http://www.witrynawiejska.org.pl/component/k2/item/41068-jak-zgodnie-z-prawem-samorzad-moze-przekazac-organizacji-non-profit-swietlice-wiejska>). E. Bobrowska (2009) proponuje określenie dom społeczny. Moim zdaniem może on być wzorcem (już przepracowanym kilkadziesiąt lat temu w Polsce, a dalej funkcjonującym na świecie) świetlicy wiejskiej. „Zauważano, że we wsiach, małych miasteczkach, ale również w wielu środowiskach wielkomiejskich, nie są wykształcone takie formy życia społecznego,

które ułatwiają współpracę. Ludzie rzadko współdziałają ze sobą, a jeśli już to się zdarza, to najczęściej jest motywowane tradycją. Ich działania nie mają, więc charakteru celowego rozwiązywania problemów, nie są też skierowane na świadomie postawione zadania. Pozbawiona umiejętności współdziałania zbiorowość traci szansę na czynne kształtowanie swojego środowiska, marnuje też potencjalne zdolności swoich członków, którzy pozbawiani są płaszczyzny, na której mogliby ujawnić swoje twórcze możliwości. Twórczość, jak z tego wynika, nie jest tu kojarzona wyłącznie z aktywnością w wąsko pojmowanej kulturze. Przeciwnie, przejawiać się może w każdym obszarze życia i może być atrybutem każdego działania(...) W domu społecznym ważne miejsce zajmować ma kultura, ale nie samo uczestnictwo w wysokiej, czy wartościowej kulturze ma być celem jego działalności. Obok tego, a może nawet ważniejsze od tego jest tu budzenie ludzkiej podmiotowości, w tym także podmiotowości społecznej. Dom społeczny(...) powinien być ośrodkiem integracji społeczności, a jednocześnie podstawą dla rozwoju różnego rodzaju inicjatyw" (s.38).

- **światlice „kulturalne”** Organizację takich światlic reguluje Ustawa z 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. Nr 114, poz. 493). Ich zadaniem jest działalność kulturalna, która w rozumieniu ustawy polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Tego rodzaju światlice tworzone są często np. przy domach kultury, mogą być także zakładane przez organizacje pozarządowe. Korzystają z nich dzieci i dorośli (http://poradnik.ngo.pl/rodzaje_swietlic)
- **stołówka szkolna:** w celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań opiekuńczych, w szczególności wspierania prawidłowego rozwoju uczniów, szkoła może zorganizować stołówkę (Art. 67a. Ustawa o systemie oświaty). Korzystanie z posiłków w stołówce szkolnej jest odpłatne. Warunki korzystania ze stołówki szkolnej, w tym wysokość opłat za posiłki, ustala dyrektor szkoły w porozumieniu z organem

prowadzącym szkołę. Do opłat wnoszonych za korzystanie przez uczniów z posiłku w stołówce szkolnej, o których mowa w ust. 3, nie wlicza się wynagrodzeń pracowników i składek naliczanych od tych wynagrodzeń oraz kosztów utrzymania stołówki. Organ prowadzący szkołę może zwolnić rodziców albo ucznia z całości lub części opłat, o których mowa w ust. 3: w przypadku szczególnie trudnej sytuacji materialnej rodziny oraz w szczególnie uzasadnionych przypadkach losowych. Organ prowadzący szkołę może upoważnić do udzielania zwolnień, o których mowa w ust. 5, dyrektora szkoły, w której zorganizowano stołówkę.

- **wioska dziecięca**: niepubliczne, rodzinne placówki opieki całkowitej nad dziećmi osieroconymi i opuszczonymi, które prowadzi Stowarzyszenie SOS Wioski Dziecięce w Polsce. Stowarzyszenie jest częścią międzynarodowej organizacji SOS Kinderdorf. Stowarzyszenie zajmuje się dziećmi, którym trudno jest znaleźć miejsce w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej z powodu licznego rodzeństwa (i konieczności rozdzielenia dzieci w wypadku adopcji) bądź traumatycznej historii życia. Zapewnia dzieciom rodzinną opiekę w Wioskach Dziecięcych, które składają się zazwyczaj z 14 domów. W każdym z nich mieszka rodzina SOS, czyli mama zastępcza/rodzice zastępczy z 6-7 dzieci. SOS Wioska Dziecięca to nazwa zwyczajowa, przyjęta dla osiedla. Na terenie Wiosek SOS znajdują się także: place zabaw dla dzieci, boiska do koszykówki czy piłki nożnej i są to często jedyne takie miejsca w okolicy. W Wioskach Dziecięcych mogą przebywać (odwiedziny) nie tylko mieszkańcy, ale także ich koledzy i koleżanki z sąsiednich domów i bloków. Dzieci chodzą do miejscowej, publicznej szkoły, biorą udział w życiu społecznym środowiska lokalnego. Każdą Wioską SOS kieruje dyrektor, wspierany przez personel pedagogiczny (pedagogzy, psycholog, pracownik socjalny). Misją Stowarzyszenia SOS Wioski Dziecięce w Polsce jest niesienie pomocy wszystkim dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej oraz zagrożonym jej

utrata. Dla tych dzieci stowarzyszenie tworzy rodzinne formy opieki zastępczej, potocznie zwane „SOS Wioskami Dziecięcymi”. Tu opuszczone i osierocone dzieci dostają rodzinę: mamę, tatę, miłość i bezpieczeństwo, czyli warunki, w których mogą się rozwijać. Koncepcja Wiosek Dziecięcych zakłada konieczność zapewnienia dziecku troskliwej opieki ze strony opiekuna/opiekunów zastępczych i nie rozdzielanie rodzeństwa, a także zamieszkiwanie przez dziecko wraz z opiekunem i rodzeństwem w jednym domku, będącym częścią składową Wioski Dziecięcej SOS. Stowarzyszenie umożliwia dzieciom życie zgodne z ich kulturą i religią, tak, by mogły one stać się aktywnymi członkami społeczeństwa. Zapewnia dzieciom należyte wykształcenie. Koncepcja Stowarzyszenia jest zgodna z najnowszymi założeniami i dorobkiem społecznej pedagogiki. Zasady wychowawcze: każde dziecko w wiosce ma matkę i rodzeństwo, naturalne rodzeństwa nie są rozdzielane, każda rodzina wioskowa posiada swój dom, każda rodzina wioskowa nie przestaje być zarazem integralną częścią społeczności wioskowej. W swych założeniach warunki te rozwinąć mają poczucie bezpieczeństwa i własnego miejsca. Rodzicami SOS mogą zostać: osoby samotne lub małżeństwa, (z co najmniej 5-letnim stażem), ·osoby zarówno bezdzietne jak i posiadające własne dzieci, ·osoby gotowe przeprowadzić się do jednej z czterech SOS Wiosek Dziecięcych (Biłgoraj, Kraśnik, Siedlce, Karlino), ·kandydaci na wychowawców pełniących rolę rodziców powinni mieć minimum wykształcenie średnie oraz predyspozycje psychiczne i fizyczne do wykonywania zadań związanych z opieką i wychowywaniem nad dziećmi, motywację do pracy z dziećmi, średnie wykształcenie, dobry stan zdrowia, niekaralność oraz wiek umożliwiający wychowanie, co najmniej jednego pokolenia przyjętych dzieci (w przypadku tworzenia nowej rodziny); osoby gotowe na duże zmiany w swoim życiu i wieloletnie zaangażowanie się w pracę na rzecz dziecka. Wszyscy kandydaci przechodzą odpowiednie szkolenie praktyczne i

teoretyczne, przygotowujące do wykonywania zawodu wychowawcy w SOS Wiosce Dziecięcej oraz kurs PRIDE (lub inny zatwierdzony przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej) dający uprawnienia do bycia rodzicem zastępczym lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka. Rekrutacja Rodziców SOS składa się z kilku etapów: m.in. rozmów kwalifikacyjnych, testów psychologicznych, tygodniowego wolontariatu (a potem trzymiesięcznego stażu) w jednej z SOS Wiosek Dziecięcych. Podjęcie współpracy ze Stowarzyszeniem w charakterze Rodzica SOS oznacza zamieszkanie na terenie jednej z Wiosek. Wychowawca jest pracownikiem Stowarzyszenia SOS Wioski Dziecięce w Polsce. Jest ubezpieczony i otrzymuje miesięczne wynagrodzenie za wykonywaną pracę, a także miesięczny budżet na prowadzenie gospodarstwa domowego, z którego rozlicza się zgodnie z instrukcją finansową Stowarzyszenia. Wychowawca na okres pracy ma zapewniony dom w Wiosce SOS, korzysta z dni wolnych i urlopów wypoczynkowych. W czasie jego nieobecności zastępują go asystenci: ciocie i wujkowie SOS. Wychowawca ma możliwość korzystania z profesjonalnego wsparcia pedagogicznego i psychologicznego. W przypadku małżeństw jedno z małżonków, jest zatrudnione wyłącznie w SOS Wiosce Dziecięcej, drugie natomiast pracuje poza Wioską, otrzymując wynagrodzenie za dodatkową pracę w Wiosce, na podstawie odrębnej umowy. Stowarzyszenie zapewnia również bezpłatne systematyczne szkolenia i doskonalenie zawodowe. Większość dzieci przyjmowana jest do SOS Wiosek Dziecięcych z placówek opiekuńczo-wychowawczych (pogotowia opiekuńcze, domy dziecka). Decyzję podejmuje sąd. Obowiązuje zasada nie rozdzielania rodzeństwa (w Wioskach często spotykamy 6, 5, 4, 3-osobowe naturalne rodzeństwa, które wychowują się w jednej rodzinie). Wszystkie przyjmowane dzieci są pozbawione opieki własnych rodziców przez przypadki losowe lub problemy społeczne. Rodzice zastępczy w Wiosce Dziecięcej przejmują opiekę faktyczną i prawną nad powierzonymi dziećmi.

- **zakład poprawczy:** aktualnie obowiązuje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. (Dz. U. z dnia 26 października 2001 r.). Zakłady poprawcze dzielą się na : 1. resocjalizacyjne: w tym otwarte - młodzieżowe ośrodki adaptacji społecznej, półotwarte, zamknięte oraz o wzmożonym nadzorze wychowawczym, 2. resocjalizacyjno-rewalidacyjne, 3. resocjalizacyjno-terapeutyczne. Liczba wychowanków w grupach warsztatowych powinna wynosić połowę liczby wychowanków w oddziale szkolnym określonej dla każdego rodzaju zakładu. W przypadkach uzasadnionych względami wychowawczymi lub organizacyjnymi dyrektor zakładu może zwiększyć lub zmniejszyć liczbę wychowanków w grupie wychowawczej, z zachowaniem liczby grup w zakładzie. W zakładzie prowadzi się działalność resocjalizacyjną w oparciu o roczny i perspektywiczny plan rozwoju zakładu. Plany opracowuje dyrektor zakładu przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w zakładzie. W planach uwzględnia się udzielanie wychowankowi i jego rodzicom pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz psychiatrycznej, która może być organizowana w formie: zajęć psychoedukacyjnych, zajęć specjalistycznych: korekcyjnych, wyrównawczych, rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym, porad dla wychowanków oraz ich rodziców, konsultacji i warsztatów, działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach zagrożeń i kryzysowych. Podstawą organizacji pracy zakładu w roku szkolnym jest arkusz organizacji pracy zakładu, który określa formy jego działalności. Arkusz organizacji pracy zakładu opracowuje dyrektor zakładu przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w zakładzie i przedkłada wraz z opinią okręgowego zespołu nadzoru pedagogicznego i akceptacją prezesa sądu okręgowego do zatwierdzenia Ministrowi Sprawiedliwości w terminie do dnia 31

maja każdego roku. Minister Sprawiedliwości zatwierdza arkusz organizacji pracy zakładu w terminie do dnia 15 sierpnia każdego roku. Wewnętrzny porządek funkcjonowania zakładu określa regulamin. Regulamin zakładu opracowuje dyrektor zakładu i przedstawia do zatwierdzenia prezesowi sądu okręgowego. W skład zakładu wchodzi: internat, szkoła albo szkoły, warsztaty szkolne, zespół diagnostyczno-korekcyjny, inne działy zapewniające realizację zadań zakładu. Dla zapewnienia prawidłowej realizacji zadań zakład powinien posiadać: pomieszczenia mieszkalne oraz higieniczno-sanitarne, pomieszczenia do zajęć edukacyjnych (pracownie przedmiotowe) z zapleczem na środki dydaktyczne, salę gimnastyczną, bibliotekę z czytelnią, pomieszczenia warsztatowe odpowiednie do kierunków prowadzonego szkolenia zawodowego oraz szkolenia kursowego, gabinet lekarski i stomatologiczny oraz izbę chorych, gabinet psychologiczno-pedagogiczny, izby przejściowe, izby izolacyjne, pomieszczenia przeznaczone na hostele poza zakładem lub w zakładzie, tereny i urządzenia do zajęć rekreacyjnych i sportowych. Organizację i funkcjonowanie szkół i warsztatów szkolnych określają odrębne przepisy. Organizację i funkcjonowanie internatu, zespołu diagnostyczno-korekcyjnego i innych działów realizujących zadania zakładu określa regulamin. W zakładzie zatrudnia się w szczególności: pracowników pedagogicznych, w tym nauczycieli, wychowawców, psychologów, pedagogów, pracowników ekonomicznych, administracyjnych i obsługi, pracowników medycznych. Każdy pracownik zakładu przestrzega praw nieletnich i odpowiednio do zajmowanego stanowiska bierze udział w ich resocjalizacji oraz jest dla nich pozytywnym przykładem. Organami zakładu są: dyrektor zakładu, rada zakładu. Dyrektorem zakładu może zostać nauczyciel mianowany lub dyplomowany, posiadający wykształcenie wyższe pedagogiczne i 5 lat stażu pracy pedagogicznej, w tym 2 lata na stanowisku kierowniczym. Kandydat na dyrektora zakładu może być

wyłoniony w drodze konkursu ogłoszonego przez prezesa sądu okręgowego. Minister Sprawiedliwości powierza nauczycielowi stanowisko dyrektora zakładu na wniosek prezesa sądu okręgowego. Minister Sprawiedliwości odwołuje nauczyciela ze stanowiska dyrektora zakładu w szczególności w razie złożenia przez nauczyciela rezygnacji ze stanowiska, stwierdzonych rażących zaniedbań w zakresie realizacji zadań zakładu. Dyrektor zakładu kieruje zakładem, sprawuje nadzór pedagogiczny, zapewnia warunki niezbędne do realizacji zadań zakładu oraz ponosi odpowiedzialność za działalność zakładu. Dyrektor zakładu realizując zadania, o których mowa w ust. 1 i 2, dyrektor zakładu uwzględnia: możliwość tworzenia w zakładzie warunków indywidualnego oddziaływania na nieletnich, konieczność utrzymania bezpieczeństwa i porządku, w tym zabezpieczenia zakładu w sposób uniemożliwiający samowolne oddalenie się wychowanków z zakładu lub ich uwolnienie przez osoby z zewnątrz oraz inne bezprawne działania, konieczność zapewnienia właściwych warunków bytowych, sanitarnych i zdrowotnych. W razie nieobecności dyrektora zakładu jego obowiązki pełni upoważniony pracownik pedagogiczny. Rada zakładu, jako organ kolegialny, współdziała z dyrektorem zakładu w wykonywaniu zadań zakładu i podnoszeniu, jakości pracy zakładu. Rada zakładu opiniuje: roczny i perspektywiczny plan pracy i rozwoju zakładu, organizację pracy zakładu na dany rok, wyniki zachowania nieletnich, organizację doskonalenia zawodowego pracowników pedagogicznych, rozkład dnia i porządek zajęć w zakładzie, wnioski o przyznanie nagród, o których mowa w § 66 ust. 1 pkt 16-19, i stosowanie środków dyscyplinarnych, o których mowa w § 71 ust. 1 pkt 12-15, propozycje dyrektora zakładu w sprawie przydziału pracownikom pedagogicznym dodatkowych, stałych zajęć dydaktyczno-opiekuńczych lub wychowawczych..Dyrektor zakładu dla zapewnienia bezpieczeństwa i porządku w zakładzie może na czas określony: zarządzić zamykanie pomieszczeń, w których

wychowankowie przebywają, uczą się lub pracują, zwiększyć liczbę pracowników prowadzących zajęcia zespołowe, wstrzymać lub ograniczyć zajęcia zespołowe, umieścić nieletniego w oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym lub izbie przejściowej. Prawo wstępu na teren zakładu, poza pracownikami w nim zatrudnionymi, mają osoby sprawujące nadzór nad zakładem, osoby, którym została udzielona zgoda przez dyrektora zakładu, oraz inne osoby uprawnione na podstawie odrębnych przepisów. W zakładzie prowadzi się dokumentację pobytu wychowanków oraz dokumentację przebiegu nauczania wraz z danymi dotyczącymi zatrudnienia wychowanków. Dokumentację pobytu wychowanków w zakładzie stanowią w szczególności: księga ewidencji wychowanków, akta osobowe wychowanka wraz z dokumentacją procesu resocjalizacji, wykaz osób podlegających zameldowaniu, karta wyposażenia wychowanka, księga ewidencji nagród i środków dyscyplinarnych, księga ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej, księga ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie izolacyjnej, księga ewidencji przepustek i urlopów, dzienniki zajęć wychowawczych, księga przebiegu służby nocnej, księga ewidencji ucieczek, dokumentacja stosowania środków przymusu bezpośredniego, protokoły rady zakładu. Sposób prowadzenia dokumentacji pobytu określa załącznik nr 2 do rozporządzenia. Akta osobowe wychowanka i dokumentację procesu jego resocjalizacji przechowuje się w zakładzie przez okres 3 lat, licząc od daty ukończenia przez wychowanka 21 lat.

- **zakład poprawczy resocjalizacyjny otwarty:** jest przeznaczony dla nieletnich, którzy: nie przebywali w aresztach śledczych lub zakładach karnych, nie dopuścili się czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3, art. 252 § 1 lub 2 oraz art. 280 Kodeksu karnego, wyrażają wolę uczestniczenia w procesie resocjalizacji i których postawa oraz zachowanie w schronisku za tym przemawia, nie identyfikują się z podkulturą przestępczą. W

zakładach mogą być umieszczani wychowankowie z innych zakładów resocjalizacyjnych, jeżeli przemawiają za tym ich zachowanie, postawy lub wskazania zespołu diagnostyczno-korekcyjnego. W zakładzie kształcenie ogólne i zawodowe oraz zatrudnianie prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem, z uwzględnieniem postaw, potrzeb, uzdolnień i zainteresowań wychowanków. Praktyczna nauka zawodu wychowanków może odbywać się poza zakładem. Zajęcia o charakterze kulturalnym, oświatowym, sportowym i rekreacyjnym, w czasie wolnym od nauki i pracy, prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 12.

- **zakład poprawczy resocjalizacyjny półotwarty:** jest przeznaczony dla nieletnich, których popełnione czyny karalne i niekorzystne zmiany zachowania nie dają podstaw do umieszczenia ich w zakładach resocjalizacyjnych otwartych. Mogą być umieszczani wychowankowie z zakładów: resocjalizacyjnych otwartych, których zachowanie nie uzasadnia dalszego pobytu w tych zakładach, resocjalizacyjnych zamkniętych i o wzmożonym nadzorze wychowawczym, co, do których istnieje przekonanie, że dalszy proces resocjalizacji może przebiegać w zakładach resocjalizacyjnych półotwartych. Kształcenie ogólne i zawodowe oraz zatrudnianie wychowanków prowadzi się na terenie zakładu, zajęcia w czasie wolnym od pracy prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem pod bezpośrednim nadzorem pracowników zakładu..W uzasadnionych przypadkach można wyrazić zgodę na kształcenie ogólne i zawodowe oraz zatrudnienie poza zakładem. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 10.
- **zakład poprawczy resocjalizacyjny zamknięty:** są przeznaczone dla wychowanków, którzy wielokrotnie uciekali z zakładów resocjalizacyjnych otwartych lub półotwartych. Kształcenie ogólne i zawodowe, zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i

pracy prowadzi się na terenie zakładu. Praca resocjalizacyjna z wychowankami, prowadzona jest poprzez zajęcia terapeutyczne i ukierunkowana na rozpoznawanie i eliminowanie przyczyn ucieczek. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 8.

- **zakład poprawczy resocjalizacyjny o wzmożonym nadzorze wychowawczym:** są przeznaczone dla nieletnich, wobec których sąd orzekł umieszczenie w tego rodzaju zakładzie. Mogą tu być umieszczeni, na zasadach określonych w art. 85 lub art. 91 § 2 ustawy, dezorganizujący pracę w innych zakładach wychowankowie, którzy ukończyli lat 16, a w wyjątkowych przypadkach - lat 15. Praca resocjalizacyjna w warunkach wzmożonego nadzoru wychowawczego polega w szczególności na: zaplanowaniu indywidualnych oddziaływań wychowawczych, w tym zajęć edukacyjnych, korekcyjnych i terapeutycznych w warunkach czasowego ograniczenia kontaktów z grupą wychowawczą, określeniu porządku dla poszczególnych grup wychowawczych, oddziałów szkolnych, grup warsztatowych oraz warunków czasowego ograniczenia kontaktów z innymi wychowankami. Kształcenie ogólne, zawodowe i zatrudnianie oraz zajęcia w czasie wolnym od nauki i pracy prowadzi się na terenie zakładu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dla wychowanków wykazujących poprawę w zachowaniu mogą być organizowane zajęcia poza zakładem pod bezpośrednim i stałym nadzorem pracowników zakładu. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 4.
- **zakład poprawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny** są przeznaczone dla nieletnich upośledzonych umysłowo. Pracę resocjalizacyjną prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem, z zastosowaniem środków, form, metod wychowania i nauczania przewidzianych dla młodzieży upośledzonej umysłowo. Liczba

wychowanków w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 8.

- **zakład poprawczy resocjalizacyjno-terapeutyczne:** są przeznaczone dla nieletnich upośledzonych umysłowo. Pracę resocjalizacyjną prowadzi się na terenie zakładu lub poza zakładem, z zastosowaniem środków, form, metod wychowania i nauczania przewidzianych dla młodzieży upośledzonej umysłowo. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 8.

5: Pomoc społeczna

- **alkoholizm:** to choroba chroniczna a zarazem postępująca, charakteryzująca się powolnym wyniszczeniem fizycznym i psychicznym. Alkoholizm to uzależnienie, które dotyczy nie tylko pijącego, ale także jego rodziny. Do sygnałów ostrzegawczych należą: przemożna chęć napicia się, niemożność ograniczenia dawek alkoholu przy różnych okazjach, picie coraz większej ilości alkoholu, aby uzyskać pożądany efekt, odczuwanie fizycznych objawów odstawienia alkoholu (nudności, zimne poty, płytki oddech, drżenie ciała), brak zainteresowania sprawami, które dotąd były źródłem intelektualnej lub fizycznej aktywności, doświadczenie zamroczenia z zanikami pamięci, picie w samotności. O uzależnieniu czy jego niebezpieczeństwie może pomóc stwierdzić test o nazwie ADUIT (z ang. Alcohol Use Disorders Identification), który został przygotowany przez Światową Organizację Zdrowia dla lekarzy. Alkohol to piwo, wino i mocniejsze alkohole jak wódka. Według badań przeprowadzonych w 2016 roku (*WHO "Global status report on alcohol and health, 2016*) Polska zajmuje 15 miejsce na świecie pod względem największego spożycia alkoholu na mieszkańca z ilością 12,5 litra. Aktualnie prowadzi się badania nad spożywaniem alkoholu wśród młodzieży. S.Sierosławski (2015), pisze o

korzyściach przystąpienia Polski do „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD). Badania prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandaryzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach. Z badań wynika, iż napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 83,8% uczniów z młodszej grupy i 95,8% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 48,6% piętnasto-szesnastolatków i 82,3% siedemnasto-osiemnastolatków. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, chociaż raz upiło się 12,5% uczniów z młodszej kohorty i 19,7% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 63,1% uczniów młodszych i 35,6% uczniów starszych. picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. W sumie wyniki z ostatnich 16 lat zdają się sugerować, że nie udało się osiągnąć celu, jakim jest zachowanie abstynencji od alkoholu do osiągnięcia pełnoletności, jeśli nie przez wszystkich nastolatków, to przynajmniej przez większość z nich. Porównanie wyników z 2015 r. z wynikami z lat wcześniejszych wskazuje na powolne zmniejszanie się frakcji gimnazjalistów w procesie upijania się. Znamionami czasów w których żyjemy są także gry komputerowe. Należy do nich gra NekNomination. Jej założeniem jest wzajemne, grupowe zachęcanie się do spożycia jak największych ilości alkoholu. Idea ta, opierająca się na mechanizmie wyzwania i wyznaczania kolejnych przeciwników „alkoholowego pojedynku” oraz uznaniu i

popularności, jako potencjalnych „nagrodach”, jest szczególnie atrakcyjna dla młodych ludzi. Z tego też powodu, gra angażuje coraz więcej młodych ludzi, podejmujących coraz bardziej ryzykowne „wyzwania” i bijących kolejne „rekordy” w spożyciu alkoholu. Od gry tej odcina się między innymi Związek Browarów Polskich apelując do młodych o rozsądek w tej sprawie. Zdaniem B. Woronowicz w zależności od stężenia alkoholu we krwi występują określone objawy zatrucia alkoholem:

stężenie	objawy
od 0,3 do 0,5 promila	Nieznaczne zaburzenia równowagi oraz euforia i obniżenie krytycyzmu, upośledzenie koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz zaburzenia widzenia
do 0,7 promila	Zaburzenia sprawności ruchowej (niezauważalne osłabienie refleksu ⁰ , nadmierna pobudliwość i gadatliwość, a także obniżenie samokontroli oraz błędna ocena własnych możliwości, które często prowadzą do fałszywej oceny sytuacji
do 2 promili	Zaburzenia równowagi, sprawności i koordynacji ruchowej, obniżenie progu bólu, spadek sprawności intelektualnej (błędy w logicznym rozumowaniu, wadliwe wyciąganie wniosków itp.) pogłębiający się w miarę narastania intoksykacji alkoholowej, opóźnienie czasu reakcji, wyraźna drażliwość, obniżona tolerancja, zachowania agresywne, pobudzenie seksualne, wzrost ciśnienia krwi oraz przyspieszenie akcji serca.
do 3 promili	Zaburzenia mowy (mowa bełkotliwa), wyraźne spowolnienie i zaburzenia równowagi, wzmożona senność, znaczne obniżona zdolność do kontroli własnych zachowań
do 4 promili	Spadek ciśnienia krwi, obniżenie ciepłoty ciała, osłabienie lub

	zanik odruchów fizjologicznych oraz głębokie zaburzenia świadomości prowadzące do śpiączki
powyżej 4 promili	Głęboka śpiączka, zaburzenia czynności ośrodka oddechowego i naczyniowo-ruchowego, możliwość porażenia tych ośrodków przez alkohol.

Leczenie osób uzależnionych od alkoholu reguluje *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz. U.2015.1286) oraz rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie *organizacji, kwalifikacji personelu, sposobu funkcjonowania i rodzajów podmiotów leczniczych wykonujących świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w sprawowaniu opieki nad uzależnionymi od alkoholu oraz sposobu współdziałania w tym zakresie z instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi* (Dz. U. 2012.734). Dokumenty te określają także typy placówek leczenia uzależnienia od alkoholu, ich zadania w odniesieniu do różnych grup pacjentów oraz rodzaj i sposób zdobywania kwalifikacji zawodowych przez specjalistów psychoterapii uzależnień i instruktorów terapii uzależnień. W Polsce leczenie uzależnienia jest dobrowolne, z wyjątkiem sytuacji sądowego zobowiązania do leczenia. Leczenie zaburzeń wynikających z używania alkoholu jest bezpłatne, również dla osób nieubezpieczonych. Podstawową metodą leczenia uzależnienia w zakładach lecznictwa odwykowego jest psychoterapia uzależnienia, zaś postępowanie medyczne ma tylko wymiar wspomagający psychoterapię uzależnienia i jest ukierunkowane na leczenie alkoholowych zespołów abstynencyjnych oraz farmakologiczne wsparcie psychoterapii. Programy terapeutyczne, oparte są w większości na podejściu terapii behawioralno-poznawczej oraz idei i doświadczeniach Wspólnoty Anonimowych Alkoholików. Podstawowymi celami jest zachowanie trwałej

abstynencji, poprawa zdrowia psychicznego i fizycznego, oraz nabycie umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów emocjonalnych i społecznych. Czas niezbędny do przeprowadzenia skutecznej terapii to 18-24 miesiące. . Cały cykl psychoterapii uzależnienia trwa do dwóch lat i obejmuje do 240 godzin terapii grupowej i do 50 godzin terapii indywidualnej w ciągu roku. Do obowiązkowego leczenia odwykowego może zobowiązać sąd. Podstawę prawną zobowiązania do leczenia stanowią artykuły od 24 do 36 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Zobowiązanie nie ma jednak charakteru przymusu prawnego, a może być jedynie czynnikiem motywującym. W każdym z województw został powołany Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia (WOTUW). Jego zadaniem jest monitorowanie funkcjonowania placówek leczenia uzależnienia od alkoholu w zakresie dostępności świadczeń stacjonarnych i całodobowych oraz ambulatoryjnych w sprawowaniu opieki nad uzależnionymi od alkoholu na terenie województwa. Ich celem jest: ocena jakości świadczeń stacjonarnych i całodobowych oraz ambulatoryjnych w sprawowaniu opieki nad uzależnionymi od alkoholu udzielanych na terenie województwa oraz przygotowanie wniosków i zaleceń w tym zakresie, w tym wnioskowanie o konieczności podjęcia doskonalenia zawodowego pracowników; opiniowanie wojewódzkich strategii i planów w zakresie zdrowia publicznego; udzielanie konsultacji podmiotom leczniczym prowadzącym placówki oraz innym podmiotom zajmującym się rozwiązywaniem problemów alkoholowych; prowadzenie działalności metodyczno-organizacyjnej w zakresie zbierania i opracowywania danych statystycznych dotyczących rozpowszechnienia uzależnienia od alkoholu i związanych z nim problemów oraz leczenia uzależnienia od alkoholu na terenie województwa, a także ocena tych danych; inicjowanie i realizacja działań podnoszących kwalifikacje zawodowe pracowników

merytorycznych zatrudnionych w placówkach, w tym organizowanie staży i szkoleń; inicjowanie i prowadzenie działań podnoszących kompetencje zawodowe osób współdziałających z placówkami w realizacji zadań programowych; współpraca z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz wojewódzkim konsultantem do spraw psychiatrii i wojewódzkim konsultantem do spraw psychologii klinicznej. Podstawami prawnymi pozwalającymi na walkę z uzależnieniem alkoholowym są następujące akty prawne: Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi; Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2007 r. w sprawie biegłych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu; Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości oraz Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 7 maja 1983 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad osobami, w stosunku do których orzeczony został obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu; Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 8 grudnia 2014 r. w sprawie Izb Wytrzeźwień i placówek wskazanych lub utworzonych przez Jednostkę Samorządu Terytorialnego (Dz. U. z dnia 22 grudnia 2014 r.); Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 6 maja 1983 r. w sprawie warunków i sposobu dokonywania badań na zawartość alkoholu w organizmie.

- **bariery organizacyjne pomocy społecznej** : na poziomach samorządów lokalnych, a dotyczą one w szczególności: 1) Nieprzestrzegania przez samorządy wskaźnika zatrudnienia pracowników socjalnych, przy jednoczesnym wzroście zadań; 2) Postrzegania pracownika socjalnego jako „zawodu od wszystkiego”; 3) Złych warunków pracy pracowników socjalnych; 4) Ilości klientów, którymi zajmuje się pracownik socjalny; 5) Wielkości rejonów przy braku lub ograniczeniu środków lokomocji; 6) Postrzeganiu pomocy społecznej jako miejsca wypłaty zasiłków; 7) Niewystarczającego wsparcia metodycznego, w tym

specjalistycznego; 8) Niewystarczającej współpracy z partnerami społecznymi; 9) Niskich kompetencji decyzyjnych pracownika socjalnego; 10) Słabej ochrony bezpieczeństwa pracownika socjalnego. Pomimo, że sprawy te regulują przepisy prawa są to jeszcze często zapisy martwe.

- **bezdomność:** zgodnie z Ustawą z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz. U. z 2010 r. Nr 217, poz. 1427, z późniejszymi zmianami: Nr 239, poz. 1593, z 2011 r. Nr 133, poz. 768, Nr 204, poz. 1195, Nr 288, poz. 1689, z 2012 r. poz. 921), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2013 r., zmienia się definicja osoby bezdomnej w przepisach ustawy o pomocy społecznej. W art. 65 ustawy o ewidencji ludności, wprowadzono zmianę w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.). Według zapisu w art. 6 pkt 8 „osoba bezdomna – osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.” S. Sidorowicz (2000) za P. Koegel i A. Burnan wymienia różne rodzaje bezdomności: krótkotrwała, ostra; dotyczy osób, które utraciły miejsce zamieszkania w wyniku szczególnego zbiegu okoliczności; okresowa czyli cykliczna, o której (choć nie należy do rzadkości) niewiele wiemy; długotrwała – przewlekła, która jest kumulacją różnych negatywnych zjawisk dotyczących analizowanego problemu, m.in. przypadki chorób psychicznych. Można spotkać się także z podziałem R. Dobrzenieckiego (2017) na zdolni do samodzielności życiowej bezdomni z przymusu; niezdolni do samodzielności życiowej bezdomni z przymusu; zdolni do samodzielności życiowej bezdomni z wyboru; niezdolni do samodzielności życiowej bezdomni z wyboru. Do najczęstszych powodów bycia bezdomnym należy:

alkoholizm, utrata pracy, powodującą w konsekwencji brak środków do życia i eksmisję z miejsca zamieszkania, rozpad rodziny, powrót z zakładu karnego bez możliwości zamieszkania, przemoc w rodzinie, likwidację hoteli pracowniczych, opuszczenie domu dziecka, czy szpitala psychiatrycznego bez określonego miejsca powrotu. Przy czym powodów jest zazwyczaj kilka. Według badań bezdomność dotyka najczęściej samotnych mężczyzn w średnim wieku. Najwięcej bezdomnych jest w dużych miastach takich jak Kraków, Gdańsk, Sopot, Poznań, Wrocław, Warszawa oraz Łódź. W Polsce bezdomnym pomaga około stu organizacji. Są wśród nich takie jak Caritas Polska, Polski Czerwony Krzyż, Monar, Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Polski Komitet Pomocy Społecznej, a także wiele mniejszych, jak Pomocna Dłoń czy Ludzie Ludziom. Zgodnie z Ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej pomocy „dachu nad głową” zapewnia schronisko, noclegownia oraz ogrzewalnia. Schronisko dla osób bezdomnych zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Noclegownia zapewnia schronienie osobom bezdomnym, świadcząc tymczasową pomoc w postaci miejsca noclegowego, w ramach której umożliwia spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia. Tymczasowe schronienie może być udzielone również w formie ogrzewalni, która umożliwia interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące. W noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych, ogrzewalni mogą przebywać osoby zdolne do samoobsługi, których stan zdrowia nie zagraża zdrowiu i życiu innych osób przebywających w placówce co wyklucza osoby nietrzeźwe i agresywne oraz chore psychicznie, ale także te które są pod wpływem środków psychoaktywnych. Czasami dopuszcza się

przebywanie takich osób, jednak ustawa nie wyjaśnia jakie są to okoliczności i kiedy. Pomoc przyznawana w formie tymczasowego schronienia w ogrzewalni lub noclegowni nie wymaga przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania decyzji administracyjnej, a wydatki poniesione za udzieloną pomoc nie podlegają zwrotowi. W sytuacji kryzysowej występującej na skalę masową przyznanie schronienia może nastąpić z pominięciem standardów, o których mowa w ust. 14, oraz w innej formie niż określona w ust. 1. Poniesione wydatki na świadczenia w postaci schronienia w ogrzewalni lub noclegowni udzielone na podstawie art. 101 ust. 3 nie podlegają zwrotowi przez gminę właściwą ze względu na miejsce zamieszkania albo miejsce ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały. Wojewoda jest zobowiązany do prowadzenia rejestru placówek udzielających tymczasowego schronienia. Placówki te według ustawy muszą spełniać określone standardy : podstawowych usług świadczonych w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych i ogrzewalniach; kwalifikacji osób świadczących usługi w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych i ogrzewalniach; obiektów, w których mieszczą się noclegownie, schroniska dla osób bezdomnych i ogrzewalnie, tak aby osoby bezdomne otrzymały właściwe wsparcie. Standardy doraźnej pomocy obejmują te obejmują między innymi przyznanie niezbędnego ubrania, odpowiedniego rozmiaru bielizny, odzieży i obuwia dostosowane do pory roku; jednego gorącego posiłku dziennie osobie, która własnym staraniem nie może go sobie zapewnić. W art. 49 ust. 3 i 4 otrzymują brzmienie: jeżeli osoba bezdomna przebywa w schronisku dla bezdomnych, indywidualny program wychodzenia z bezdomności może być opracowany przez pracownika socjalnego zatrudnionego w tej placówce, z zastrzeżeniem ust. 5. Realizatorem indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności w przypadku, o którym mowa w ust. 3, jest schronisko dla bezdomnych. Osoba bezdomna zobowiązana jest

do posiadania dowodu osobistego, nawet gdy nie może się w nim znaleźć miejsce stałego zameldowania. Przy staraniu się o dowód pomagają organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia) oraz Ośrodki Pomocy Społecznej. Zgodnie z przepisami każdy, kto przebywa na terytorium Polski ma obowiązek zameldowania się w miejscu pobytu stałego lub czasowego (ponad 2 miesiące). Natomiast ten kto przebywa w określonej miejscowości pod tym samym adresem dłużej niż trzy doby, ma obowiązek zameldować się na pobyt stały lub czasowy. Niedotrzymanie obowiązku meldunkowego jest wykroczeniem karanym na podstawie kodeksu wykroczeń. Wynika z tego, że osoba bezdomna, która przebywa np. w schronisku dłużej niż trzy doby powinna także zostać w nim zameldowana. Zatem osoba bezdomna posiadająca dowód osobisty może głosować, starać się o pracę lub podlegać identyfikacji. Obowiązki i zobowiązania takie jak np. wyprawienie pogrzebu czy zapewnienie miejsca w schronisku przejmuje na siebie gmina. Do zadań własnych z zakresu pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym, realizowanym przez gminy, należy również „udzielanie zasiłku celowego na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osób bezdomnych i innych osób niemających dochodu i możliwości ubezpieczenia się na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, - art. 10 ust. 2 pkt. 3 Ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. z 1998 r., Nr 64, poz. 414) zmieniony przez Ustawę z dnia 21stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz. U. z 2000 r., nr 12,poz. 136). W każdym przypadku, za konkretne, udzielone osobie bezdomnej świadczenie reguluje rachunek Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS). Bezdomność nie jest także przeszkodą do wydania paszportu.

- **bezrobocie:** podstawy prawne bezrobocia regulują między innymi : Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy; Ustawa z dnia 19 czerwca 2009 r. o

pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych udzielonych osobom, które utraciły pracę; Ustawa z dnia 11 października 2013 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy; Ustawa z dnia 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych. Status osoby bezrobotnej można otrzymać, gdy osoba nie jest : zatrudniona i nie wykonuje pracy na podstawie stosunku pracy, stosunku służbowego oraz umowy o pracę nakładczą, nie ma innej pracy zarobkowej na podstawie umowy agencyjnej, zlecenia, o dzieło, nie jest członkiem rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych, jest zdolny i gotowy do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującego w danym zawodzie lub służbie, jest osobą niepełnosprawną, której stan zdrowia pozwala na podjęcie zatrudnienia co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy obowiązującego w danym zawodzie lub służbie, nie uczy się w systemie dziennym, ukończyła 18 lat, nie ukończyła 60 lat — w przypadku kobiet, 65 lat — w przypadku mężczyzn, nie nabył prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, nie pobiera zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub wychowawczego, nie pobiera z opieki społecznej zasiłku stałego, nie pobiera świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, nie pobiera, po ustaniu zatrudnienia, świadczenia szkoleniowego, nie jest właścicielem, dzierżawcą lub posiadaczem nieruchomości rolnej lub gospodarstwa rolnego o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych ani nie podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie, nie prowadzi pozarolniczej działalności gospodarczej ani nie podlegasz obowiązkowi ubezpieczenia

społecznego (z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników) lub zaopatrzenia emerytalnego na podstawie odrębnych przepisów, nie jest tymczasowo aresztowany ani nie odbywasz kary pozbawienia wolności, nie uzyskuje miesięcznie (z innego tytułu niż praca) dochodu w wysokości przekraczającej połowę najniższego wynagrodzenia, zarejestrowany się we właściwym ze względu na miejsce zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy. Uprawnienia bezrobotnego nabywa się z chwilą zarejestrowania w powiatowym urzędzie pracy. Osoba bezrobotna ma prawo do: korzystania z pośrednictwa pracy, korzystania z usług służb poradnictwa zawodowego, korzystania z usług EURES, skierowania na miejsce pracy interwencyjnej oraz w ramach robót publicznych, skierowania na przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie, skierowania na staż lub na miejsce pracy w ramach umów absolwenckich – w przypadku absolwentów, ubiegania się o preferencyjny kredyt na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej, otrzymania, jeśli spełnia wymagane warunki, zasiłku dla bezrobotnych, korzystania z bezpłatnych świadczeń zakładów opieki zdrowotnej (jeżeli nie posiada innego tytułu do ubezpieczenia zdrowotnego) oraz zgłoszenia członków rodziny do ubezpieczenia zdrowotnego, pobierania zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych na zasadach określonych w odrębnych przepisach, odwoływania się od wydanych decyzji administracyjnych, uzyskania pełnej informacji dotyczącej statusu osoby bezrobotnej. Osoba bezrobotna ma obowiązek: wykazywać się aktywnością w poszukiwaniu pracy, osobiście zgłaszać się do PUP w ściśle wyznaczonych terminach celem potwierdzenia zdolności i gotowości do podjęcia zatrudnienia i uzyskania informacji o możliwości szkolenia, składać lub przysyłać PUP pisemne oświadczenia o dochodach oraz inne dokumenty niezbędne do ustalenia uprawnień do świadczeń: w przypadku bezrobotnych z prawem do zasiłku w każdym miesiącu, w przypadku bezrobotnych

bez prawa do zasiłku – w terminie 7 dni od dnia uzyskania przychodów, przyjmując propozycję odpowiedniego zatrudnienia, szkolenia, podjęcia prac interwencyjnych czy robót publicznych. Osoba podlega odpowiedzialności prawnej jeśli zatrudnia lub powierza wykonywanie innej pracy zarobkowej bezrobotnemu, nie zawiadamiając o tym właściwego powiatowego urzędu pracy, podlega karze grzywny nie niższej niż 3 000 zł. Jeśli bezrobotny podejmuje zatrudnienie, inną pracę zarobkową lub działalność gospodarczą bez powiadomienia o tym właściwego urzędu pracy, grozi mu grzywna nie niższa niż 500 zł.

- **chuligaństwo**: osoba młoda która łamie zasady współżycia społecznego i narusza porządek prawny. Zgodnie z Kodeksem Karnym art. 115 występkiem o charakterze chuligańskim jest występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego. Za taki występki grozi kara wyższa niż za normalny występki. Sąd wymierza karę nie niższą od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Jeżeli więc za przestępstwo grozi kara od roku do 5 lat pozbawienia wolności, a przestępstwo ma charakter chuligański, najniższa kara jaką może wymierzyć sąd to 18 miesięcy. Zatem sąd musi wymierzyć karę nie niższą od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Sąd nie może wymierzyć niższej kary. Dodatkowo sąd musi nałożyć na skazanego nawiązkę chyba, że orzeka obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienie za krzywdę. Wobec chuligana nie można zamienić kary pozbawienia wolności na grzywnę lub ograniczenie wolności. Wobec innych sprawców takie upoważnienie

daje art. 58 par. 3 Kodeksu Karnego. Sąd nie może również odstąpić od wymierzenia kary wobec chuligana. Nawet gdy przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 3 lat a szkodliwość czynu nie jest znaczna.

- **deprywacja:** niezaspokojenie potrzeb. A. Maslow (2017) wskazuje na 8 potrzeb w tym 4 jako niedoboru (potrzeby fizjologiczne; potrzeby bezpieczeństwa; potrzeby przynależności oraz potrzeby szacunku) i 4 jako wzrostu (potrzeby poznawcze; potrzeby estetyczne; potrzeby samorealizacji oraz potrzeby transcendencji. Każda niezaspokojona potrzeba powoduje konkretne skutki. W pracy opiekuńczo-wychowawczej i socjalnej wszystkie mogą prowadzić do wykluczenia społecznego i marginalizacji. Prawidłowo zintegrowana osobowość poza sferą potrzeb powinna kompilować się ze sferą emocjonalną, sferą intencjonalno-poznawczą oraz sferą motywacyjną. J. Szafenberg (2010) rozpatruje deprywację jak przyczynę wykluczenia społecznego. Deprywacja zaburza lub uniemożliwia bowiem „problem z uczestnictwem/partycypacją w życiu społecznym lub zbiorowym; problem z prawami społecznymi i socjalnymi (odmowa, niekorzystanie, problemy z realizacją); problem z dostępem (ograniczony, utrudniony) do zasobów, dóbr publicznych, instytucji i systemów społecznych oraz relatywna i wielowymiarowa deprywacja”(s. 8).
- **dyskryminacja społeczna:** zgodnie z Konstytucją RP Art. 32. wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. (Dz. U. Nr 78, poz. 483). Podobnie w konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w art. 14 zawarto zapis, iż korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie

narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn. (Dz. U. 1993, nr 61, poz. 284) (prawo do życia, zakaz tortur, zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawo do rzetelnego procesu sądowego, zakaz karania bez podstawy prawnej, prawo do poszanowania życia rodzinnego i prywatnego, wolność myśli, sumienia i wyznania, wolność wyrażania opinii, wolność zgromadzeń i stowarzyszania się, prawo do zawarcia małżeństwa, prawo do skutecznego środka odwoławczego). O zakazie dyskryminacji mówi także Traktat lizboński z dnia 17 grudnia 2007 roku, stwierdza się, że Unia Europejska opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn. (Dz. U. UE. C. z 2007, Nr 306, poz. 1. Mówi o tym także Karta Praw Podstawowych z dnia 14 grudnia 2007 roku: Unia Europejska przyczynia się do ochrony różnorodności kultur i tradycji narodów Europy, uznając przy tym, że godność człowieka jest nienaruszalna oraz że musi ona być szanowana i chroniona; że każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego; że każdy posiada prawo do wolności myśli, sumienia i religii oraz ich uzewnętrzniania; że każdy ma prawo do wolności wypowiedzi oraz stowarzyszania się i zgromadzeń; że wszyscy są wobec prawa równi. Karta Praw Podstawowych, jako akt prawnie wiążący, zakazuje wszelkiej dyskryminacji, w szczególności zaś ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, przynależność państwową, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność,

wiek lub orientację seksualną. KPP jest dokumentem, który podkreśla, że Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną, językową, a także zasadę równości ludzi oraz równości wszystkich wobec prawa. W oświacie Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji zawarta jest w art. 1: w rozumieniu niniejszej Konwencji wyraz dyskryminacja oznacza wszelkie wyróżnianie, wykluczanie, ograniczanie lub uprzywilejowanie ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, wyznanie, przekonania polityczne lub jakiegokolwiek inne, narodowość lub pochodzenie społeczne, sytuację materialną lub urodzenie, które ma na celu albo, którego skutkiem jest przekreślenie lub naruszenie zasady jednakowego traktowania w dziedzinie oświaty, a w szczególności: zamknięcie dostępu jakiegokolwiek jednostce lub grupie osób do oświaty jakiegokolwiek stopnia lub typu, ograniczenie dla jakiegokolwiek osoby lub grupy osób oświaty do niższego jej stopnia, utworzenie lub utrzymywanie oddzielnych systemów oświatowych lub zakładów nauczania dla jakichkolwiek osób lub grup osób poza przypadkami przewidzianymi w artykule 2 niniejszej Konwencji albo **stawianie** jakiegokolwiek osoby lub grupy osób w sytuacji niedającej się pogodzić z godnością człowieka. W rozumieniu niniejszej Konwencji wyraz oświata odnosi się do oświaty wszelkich typów i stopni i obejmuje dostęp do oświaty, poziom i jakość nauczania, jak również warunki, w jakich ono się odbywa. (Dz. U. 1964, nr 40, poz. 268). Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych, w tym również na straży realizacji zasady równego traktowania. Art. 17b. zawiera tekst: do zakresu działania Rzecznika, dotyczącego realizacji zasady równego traktowania, należy również: analizowanie, monitorowanie i wspieranie równego traktowania wszystkich osób, prowadzenie niezależnych badań dotyczących dyskryminacji, opracowywanie i wydawanie niezależnych sprawozdań i wydawanie zaleceń odnośnie do

problemów związanych z dyskryminacją. (Dz. U. 2001, nr 14, poz. 147). Ustawa o systemie oświaty stanowi, że szkoły i placówki publiczne umożliwią uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka i w języku ojczystym oraz naukę własnej historii i kultury (Dz. U. 2004, nr 256, poz. 2572). Ciekawym rozwiązaniem w procesie zapobiegania dyskryminacji jest przydzielenie asystenta kulturowego. W art. 94a, punkt 4a ustawy o systemie oświaty (Dz. U. 2004, nr 256, poz. 2572)) pisze się, iż, osoby niebędące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki mają prawo do pomocy udzielanej przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia, zatrudnioną w charakterze pomocy nauczyciela przez dyrektora szkoły. Pomocy tej udziela się nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy.

- **egzekucja ze świadczeń z pomocy społecznej:** na mocy art. 833 § 6 kpc., w treści nadanej przez ustawę o zmianie ustawy o pomocy społecznej i niektórych innych ustaw, (Dz.U. Nr 40, poz. 229), nie podlegają egzekucji świadczenia alimentacyjne, świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, świadczenia rodzinne, dodatki rodzinne, pielęgnacyjne, porodowe, dla sierot zupełnych oraz świadczenia z pomocy społecznej. Wyżej przytoczony przepis wszedł w życie 31 marca 2010 r. i od tego dnia stanowi samodzielną podstawę umorzenia postępowania egzekucyjnego z zasiłków stałych i zasiłków okresowych (art. 824 §1 pkt. 2 kpc. w związku z art. 833 § 6 kpc.). Zatem obecnie komornicy nie mogą wszczynać postępowań egzekucyjnych ze świadczeń pomocy społecznej, gdyż stoją temu na przeszkodzie zarówno przepis art. 831 § 1 pkt 6 k.p.c., jak i art. 833 § 6 k.p.c.

- **elementy pomocy społecznej:** pomoc społeczna może być analizowana i opisywana, jako jedna z wielu instytucji współtworzących rzeczywistość społeczną. Posiada jednak kilka charakterystycznych cech, które ją wyróżniają. H.L. Wilensky i Ch.N.Lebeaux (1965) na podstawie tych cech wyróżnili następujące elementy pomocy społecznej: 1) formalna organizacja działania pomocowe podejmowane w ramach instytucji pomocy społecznej są formalnie zdefiniowane, w odróżnieniu od pomocy udzielanej w ramach związków rodzinnych i przyjacielskich; 2) społeczne sponsorowanie i odpowiedzialność tworzenie mechanizmów wyrażających publiczne interesy mogą wpływać na kształt i sposób redystrybucji środków publicznych, a z drugiej strony – społeczną kontrolę nad sposobem zarządzania tymi środkami; 3) brak motywu osiągnięcia zysku programy pomocy realizowane przez instytucje pomocy społecznej są programami o charakterze nieprofitowym, tzn. nieprzynoszącymi zysków dla realizatorów usług; 4) funkcjonalna generalizacja zintegrowane spojrzenie na ludzkie potrzeby, wyrażające się reakcją instytucji na każdy typ problemu, trudnej sytuacji życiowej, niezaspokojonej potrzeby; w konsekwencji oznacza operowanie w obszarach innych instytucji, uzupełnianie pozostawionych przez nie luk i domykanie łańcucha instytucjonalnego; 5) powiązanie z potrzebami konsumpcyjnymi jednostek bezpośredni charakter świadczeń pomocy społecznej – ich odbiorcą jest konkretna, możliwa do zidentyfikowania jednostka, nie zaś ogół społeczeństwa; Nieco inne podejście do elementów pomocy społecznej ma R. Federico. Wyróżnił o 3 zasadnicze, jego zdaniem, elementy: 1) pomoc społeczna jest instytucją posiadającą zorganizowaną strukturę działania; 2) jej działalność jest ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb społecznych; 3) wyrasta z normatywnego systemu właściwego dla danego społeczeństwa.

- **filantropia:** pojęcie wywodzi się jeszcze z kultury antycznej gdzie oznaczało usposobienie przyjazne ludziom oraz braterską miłość i współczucie wobec bliźniego (od gr. philanthropos – kochający ludzkość). Chociaż najczęściej pojęcia filantropii i dobroczynności traktowane są wymiennie, to oba terminy różnią się istotnie. W judaizmie, chrześcijaństwie i islamie dobroczynność rozumiana jest, jako swoisty nakaz religijny, akcentujący potrzebę opieki nad najuboższymi. Filantropia natomiast czerpie swe inspiracje ze świeckiej idei humanizmu, czyli akcentuje potrzebę solidarności z ubogimi współobywatelami w imię braterskiej miłości do drugiego człowieka, a także oznacza wspieranie nauki, oświaty oraz kultury.
- **filary pomocy społecznej w Polsce:** według J. Staręgi – Piasek (2008) możemy wyróżnić sześć filarów: Pierwszy filar - ład legislacyjny: istnieją w miarę koherentne normy prawne i w Konstytucji, i w ustawach o pomocy społecznej, ochronie zdrowia psychicznego, pożytku publicznym, ustawach samorządowych, czy w wielu innych ustawach i rozporządzeniach z nich wynikających. Mówiąc o koherentności tych ustaw, przede wszystkim mam na myśli, iż: nie są one wewnętrznie sprzeczne, są podporządkowane tym samym wartościom, są podporządkowane tej samej koncepcji państwa i społeczeństwa, prawo do pomocy społecznej po spełnieniu określonych warunków jest prawem konstytucyjnym, „miłosierdziem gminy”, co jest bardzo ważnym determinantem funkcjonowania pomocy społecznej; Drugi filar - profesjonalizm służb socjalnych: pracownik socjalny w pomocy społecznej jest pośrednikiem między państwem, a i społeczeństwem, osobami, które mają z różnych powodów kłopot: z zaspokajaniem swoich potrzeb, funkcjonowaniem, przynależnością do społeczności wymagają takiej czy innej pomocy. Ta pomoc jest niezbędna dla: jednostkowego funkcjonowania, potrzebna jest również społeczności lokalnej dla zachowania spójności, poczucia bezpieczeństwa, funkcjonowania

zdrowych i mocnych więzi społecznych. Pracownicy mają określone, w miarę precyzyjne, wymogi kwalifikacyjne i kompetencyjne. Są rozwojową kategorią, grupą zawodową wymagającą bacznej uwagi ze względu na przypisaną jej rolę. Pracownik socjalny to nie znaczy pracownik pomocy społecznej. Perspektywa rozwojowa tego zawodu, to nie tylko pogłębianie kwalifikacji w procesie ustawicznego kształcenia i nie tylko studia magisterskie, ale i znacznie większa różnorodność miejsc pracy, otwartych dla pracownika socjalnego — od szpitali, szkół do organizacji pozarządowych. Trzeci filar — praca socjalna: praca socjalna, szczególnie wtedy, kiedy mówimy o niej w kontekście ekonomii społecznej otwiera dość szeroką przestrzeń, w której możemy ją analizować. Podstawą pracy socjalnej nie jest określona dyscyplina. Praca socjalna jest działaniem operacyjnym, w praktyce czerpiącym z różnych psychologicznych, socjologicznych teorii, najczęściej średniego zasięgu, a także studiów etnograficznych. Mimo lat, niewielu naukowców polskich pokusiło się o konstrukcje teoretyczne i niewiele jest prac z różnych dyscyplin służących podstawom pracy socjalnej. Praca socjalna, jak to się dzieje przynajmniej w teorii, w wielu krajach (Anglii, Francji, USA, kraje skandynawskie) nie jest wiązana jedynie z pomocą społeczną. Jest znacznie bardziej samodzielna, podlegająca odrębnej analizie i ocenie, co świadczy pośrednio o jej podmiotowości. Można przedstawić tezę, że praca socjalna dobrze uprawiana może stanowić stymulację dla ekonomii społecznej i może wpływać na efekty ekonomii społecznej. Szczególnie, jeśli nie zapomnimy o trzech perspektywach pracy socjalnej: perspektywa indywidualnego przypadku, ale i perspektywa pracy z grupą i społecznością lokalną. Czwarty filar - decentralizacja pomocy społecznej: nadaje specjalny sens samorządom, czyniąc je odpowiedzialnymi za warunki życia i rozwoju społeczności lokalnej, szczególnie w pierwszym okresie nieokrzepłej jeszcze samorządności wymusza rozwój pomocy

społecznej w bojach, często deformując jej kształt w istotnych wymiarach; nie ma dla tego fragmentu polityki społecznej – pomocy społecznej innego miejsca niż samorzady. Piąty filar - traktowanie rodziny, jako całości, adresata świadczeń z pomocy społecznej: taki sposób patrzenia na klienta pomocy społecznej jest fundamentalny dla pracy socjalnej. Bez umiejscowienia klienta pomocy społecznej w rodzinie, zidentyfikowanie jego roli, funkcji i dysfunkcji nie ma skutecznej pomocy Filar szósty – partnerstwo z organizacjami pozarządowymi: to także stymulacja do ich tworzenia, „Jeżeli w jakimkolwiek wymiarze mówimy o aktywności podmiotów pomocy społecznej, jej instrumentów, społeczności lokalnej, to tak naprawie mówimy o organizacjach pozarządowych”(s. 205).

- **formy pomocy: wyróżniamy:** 1. pomoc społeczną - przez którą rozumie się zaspokajanie niezbędnych potrzeb następującym grupom ludzi: • niezdolnym do pracy z powodu wieku, inwalidztwa, przewlekłej choroby, nieposiadających żadnych środków utrzymania; • niebędących w stanie własną pracą zaspokoić swych niezbędnych potrzeb życiowych z powodu złego stanu zdrowia, starości, braku środków utrzymania; 2. pomoc opiekuńczą - rozumianą, jako rodzaj opieki, która pojawia się, gdy określone osoby czy grupy społeczne popadają w sytuację zagrażającą ich bytowi lub rozwojowi, a nie są z różnych powodów zdolne do skutecznej reakcji obronnej. Zalicza się do niej trzy czynności, a mianowicie: kompensację, substytucję, wsparcie opiekuńcze.
- **Funkcjonariusz publiczny:** zgodnie z § 19. Funkcjonariusz publiczny to osoba pełniąca funkcję publiczną. Jest nim: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, poseł, senator, radny, poseł do Parlamentu Europejskiego, sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba

orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy, osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba, że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych, osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba, że pełni wyłącznie czynności usługowe, osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej Instytucji państwowej, funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej, osoba pełniąca czynną służbę wojskową oraz pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba, że pełni wyłącznie czynności usługowe. R. Krajewski (2012) uważa, że „prawo karne poprzez przyznanie danej osobie statusu funkcjonariusza publicznego lub osoby pełniącej funkcję publiczną daje więcej, ale też więcej wymaga, innymi słowy przyznaje wzmożoną ochronę, ale niejako w zamian oczekuje szczególnie poprawnego zachowania ze strony tych, którym status taki przysługuje. Daje też lepszą ochronę na gruncie prawa karnego w porównaniu z innymi gdyż takie samo zachowanie się sprawcy podjęte wobec funkcjonariusza publicznego zagrożone jest wyższą karą aniżeli w odniesieniu do pokrzywdzonego, który do tej kategorii nie należy, jak też ma to wpływ na tryb ścigania przestępstwa. Przykładem tego jest naruszenie nietykalności funkcjonariusza publicznego zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3 (art. 222 k.k.) i naruszenie nietykalności cielesnej każdej innej osoby, za które grozi kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku (art. 217 k.k.), przy czym pierwsze z tych przestępstw ścigane jest z urzędu, a drugie z oskarżenia prywatnego. Tak samo jest z przestępstwem zniewagi funkcjonariusza publicznego, które zagrożone jest karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku, a które

także jest ścigane z urzędu (art. 226 k.k.) i przestępstwem zniewagi innej osoby, co w typie podstawowym jest zagrożone karą grzywny albo ograniczenia wolności, przy czym jest ono ścigane z oskarżenia prywatnego (art. 217 k.k.). Drugiego rodzaju skutkiem jest to, że niektóre z tych przestępstw mogą być popełnione wyłącznie przez osoby należące do tych kategorii, co dotyczy zwłaszcza łapownictwa biernego (art. 228 k.k.) oraz przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków (art. 231 k.k.) . Zasadnym zatem wydaje się być wniosek, że prawo karne poprzez przyznanie danej osobie statusu funkcjonariusza publicznego lub osoby pełniącej funkcję publiczną daje więcej, ale też więcej wymaga, innymi słowy przyznaje wzmożoną ochronę, ale niejako w zamian oczekuje szczególnie poprawnego zachowania ze strony tych, którym status taki przysługuje (s.11-12).

- **Gerontologia**: nauka o procesach starzenia się. Ma charakter interdyscyplinarny. Korzystając z doświadczeń wielu nauk, między innymi medycyny, biologii, psychologii, pedagogiki (J. Homplewicz, 2003), socjologii, demografii i innych nauk społecznych, analizuje proces starzenia się w każdym jego aspekcie. Znaczenie gerontologii wzrasta. Następuje to w związku z szybko wydłużającą się średnią długością życia i koniecznością stworzenia społecznych form opieki nad ludźmi starymi, a także potrzebą wypracowania metod utrzymywania względnie dobrej sprawności fizycznej, psychicznej i społecznej, zapewniającej możliwość samodzielnej egzystencji. Zdaniem B. Szatur-Jaworska, P. Błędowskiego oraz M. Dzięgielewskiej (2006) gerontologia stawia sobie dwa podstawowe cele: poznawczy i praktyczny. Teoretycznie bada i wyjaśnia różne aspekty funkcjonowania starszego człowieka. Wyniki tych badań są pomocne w praktycznym rozwiązywaniu problemów medycznych, psychologicznych, społecznych, ekonomicznych i edukacyjnych grupy starszych osób. Znajduje to odzwierciedlenie, w jakości ich życia — w podtrzymywaniu sił życiowych, w ciągłym wydłużaniu

życia, a także w tworzeniu sprzyjających warunków egzystencji. Natomiast gerontologia społeczna zmierza do przeciwdziałania i zapobiegania patologii życia społecznego starszych ludzi. Pozwala także na określenie i zrozumienie warunków sprzyjających wydłużaniu się życia ludzkiego (pogodnej i godnej starości). Nauka ta zwraca także uwagę na zagadnienie skrócenia okresu starości i uczynienia go mniej uciążliwym. Czynniki sprzyjające życiu powinny przeważać nad niekorzystnymi (A. Polak, K. Porzych, K. Kędzióra-Kornatowska, J. Motyl, M. Porzych, M. Słupski, D. Lackowska (2015). Szczególną rolę odgrywa tzw. przygotowanie do starości, czyli świadomy wybór stylu życia wspomagający zdobywanie zainteresowań, umiejętności i nawyków, oraz budzenie nowych aspiracji, które w czasie emerytury pomogą w prowadzeniu aktywnego i sprawnego trybu życia. Jest to, zatem nauka zajmująca się badaniem przyczyn starzenia się organizmu, a jednocześnie szeroko pojętą profilaktyką społeczną (G. Orzechowska, 1999). W kraju działa Polskie Towarzystwo Gerontologiczne, które ma na celu integrować działania rozmaitych profesjonalistów zajmujących się problemami starości i starzenia, by poprzez harmonizowanie odrębnych dla tych dyscyplin metod i zainteresowań, budować holistyczne podejście do Starszego Człowieka.

- **Handel ludźmi:** zgodnie z Dz.U.1997.88.553 - Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny § 22. Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem: 1) przemocy lub groźby bezprawnej, 2) uprowadzenia, 3) podstępny, 4) wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, 5) nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności, 6) udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą – w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w

szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet, gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1–6. W literaturze przedmiotu (Bezpośrednia pomoc ofiarom handlu ludźmi, 2007) można znaleźć zalecenia reguły dotyczące handlu ludźmi: 1. Nie szkodzić. Zważywszy na skalę zagrożenia, jakie niesie ze sobą proceder handlu ludźmi, delikatny stan fizyczny i psychiczny wielu ofiar, a także możliwość pogłębienia ich traumy jest to najważniejsza zasada. Etyczną powinnością każdej organizacji niosącej pomoc pokrzywdzonym jest właściwa ocena potencjalnych szkód, które mogą zostać wyrządzone poprzez proponowane działania. W sytuacji, gdy istnieje podejrzenie, że przeprowadzenie wywiadu, badania lub innych działań proceduralnych pogorszy sytuację, w jakiej znajduje się ofiara, powinno się zaniechać podejmowania tych działań. W swoich działaniach personel powinien dążyć do zapewnienia ochrony, pomocy i wsparcia dostosowanych do indywidualnych potrzeb i okoliczności, w jakich znalazła się osoba pokrzywdzona. 2. Ciągłość i kompleksowość opieki w tym rekonwalescencji ofiar, zapewniając im ciągłość opieki zgodnie z ich stanem fizycznym i psychicznym oraz sytuacją społeczną. 3. Wyrażenie świadomej zgody. Przy udzielaniu pomocy, począwszy od pierwszego kontaktu i identyfikacji ofiary, po jej ostateczną reintegrację społeczną, jest wiele etapów, podczas których prowadzi się z ofiarą rozmowy na wiele tematów. Należą do nich: wstępny wywiad, wywiad o historii przypadku, rozmowa na temat wsparcia, wywiady dotyczące stanu zdrowia i inne procedury. Ponadto, podczas wielu z tych spotkań ofiary będą zobowiązane do

podejmowania decyzji i dostarczenia pisemnej zgody na wiele działań i procedur. 4. Samodeterminacja i zaangażowanie. Należy szanować prawa i potrzeby ofiar, co do podejmowania własnych wyborów i samodzielnych decyzji oraz zachęcać je do uczestnictwa w podejmowaniu decyzji tak często, jak tylko jest to możliwe. Współpracując z ofiarami, pracownicy organizacji pomocowych powinni dążyć do przywrócenia ofiarom ich autonomii oraz pozwolić im na samodzielne podejmowanie decyzji i działań w sytuacjach, które ich dotyczą. Taka współpraca pomoże im odzyskać kontrolę nad decyzjami dotyczącymi ich życia oraz zwiększy ich pewność siebie potrzebną do ustalania kolejnych kierunków działania. 5. Niedyskryminacja. Personel organizacji pomocowych musi zapewnić możliwie jak najlepszą pomoc ofiarom handlu ludźmi nie dyskryminując nikogo ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, kolor skóry, klasę społeczną, rasę, religię, język, poglądy polityczne lub status społeczny. 6. Poufność i prawo do prywatności. Dane dotyczące handlu ludźmi nie powinny być ujawniane bez uprzedniej wiedzy i pisemnej zgody ofiary.

- **Istota opieki społecznej**: jest lub winno być utrzymywanie społeczeństwa w stanie względnie stabilnym poprzez świadczenia na rzecz tych osób, które są poważnie osłabione, mało odporne, czy też będące ofiarami” stresu, aby pomóc im przetrwać sytuację kryzysową lub pokonać własny, niekorzystny stan; Ważne: analiza znaczenia zastosowań opieki prowadzi do wniosku:, iż pojęcie to odnosi się do działania określonego typu; jest to działanie; sytuacje, które bezspornie warunkują konieczność podjęcia takich działań zwanych opieką to takie, które odnoszą się przynajmniej do dwóch czynników, a mianowicie do: 1. Sytuacji zagrożenia, 2. Potrzeby interwencji z zewnątrz z uwagi na brak, albo ograniczone możliwości przezwyciężenia zagrożenia własnymi siłami zagrożonych osób.
- **Integracja cudzoziemców**: wiodącą rolę w tym procesie pełni **Ministerstwo** Pracy i Polityki Społecznej. Decyzją Komitetu

Europejskiego Rady Ministrów z dnia 3 września 2004 roku, zaakceptowaną następnie przez Radę Ministrów dnia 7 września 2004 roku, zostało ono wskazane, jako resort koordynujący zadania z zakresu polityki integracyjnej. Główne założenia zostały ujęte w dokumencie Propozycje działań w kierunku stworzenia kompleksowej polityki integracji cudzoziemców w Polsce(2006) oraz POLITYKA MIGRACYJNA POLSKI – stan obecny i postulowane działania, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2012 r. Ogólnie przyjęto cztery aspekty polityki integracyjnej, w obszarze, których podejmowane są konkretne działania przy budowaniu tej polityki w Polsce: aspekt polityczny, który dotyczy związków polityki integracyjnej z polityką migracyjną, azylową, antydyskryminacyjną, zdrowotną, zatrudnienia, edukacyjną itd.; aspekt prawny dotyczy wypracowania przepisów prawnych do realizacji polityki integracyjnej. Niektóre przepisy w Polsce, które są elementem polityki integracyjnej, wymagają doprecyzowania lub poszerzenia, istnieje też potrzeba stworzenia nowych przepisów prawnych w tym obszarze; aspekt instytucjonalny, który łączy się z określeniem instytucji odpowiedzialnych za realizację działań integracyjnych wobec cudzoziemców. Dotyczy on także badania potrzeb szkoleniowych i realizacji szkoleń, a także współpracy z organizacjami pozarządowymi; aspekt merytoryczny dotyczy wiedzy o zjawisku integracji i procesach z nim związanych. Działania podejmowane w tym zakresie łączyć się będą z określeniem rodzajów grup, do których kierowana będzie pomoc integracyjna oraz rodzajami tej pomocy, a także właściwym przygotowaniem kadr pracujących z cudzoziemcami w obszarze ich integracji. Organem właściwym przy nadawaniu cudzoziemcom statusu uchodźcy lub, jeśli okoliczności nie zezwalają na nadanie statusu uchodźcy, przyznawaniu ochrony uzupełniającej lub wydawaniu zgody na pobyt tolerowany jest Prezes Urzędu do Spraw Cudzoziemców.. Cudzoziemcy posiadający zgodę na pobyt

tolerowany mają prawo do pomocy w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego (art. 5 pkt 2 lit. b ustawy o pomocy społecznej). W myśl ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Z 2008r. Nr 115. poz. 728 z późn. Zm.) cudzoziemiec zamieszkujący i przebywający na terytorium RP, posiadający ochronę uzupełniającą lub status uchodźcy nadany w Rzeczpospolitej Polskiej ma także prawo do świadczeń pomocy społecznej (art. 5 pkt 2 lit. a). Rozdział 5 (art. 91 do 95) ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej jest w całości poświęcony społecznej integracji uchodźców.

- **Interdyscyplinarny model pomocy:** realizowany jest poprzez powołanie Zespołów interdyscyplinarnych. Działają one w oparciu o Ustawę z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. Z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z późn. Zm., Ustawę z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) oraz Ustawę z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.). Zespół interdyscyplinarny tworzy wójt, burmistrz albo prezydent miasta, powołując do niego przedstawicieli: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi także kuratorzy sądowi jak również prokuratorzy oraz przedstawiciele instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy. Obsługę organizacyjno-techniczną zespołu zapewnia ośrodek pomocy społecznej. Posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego odbywają się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na trzy miesiące. Zespół ma za zadanie m.in. diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, następnie podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w celach zapobiegawczych bądź podejmowanie interwencji w środowisku

dotkniętym patologią. Do zadań zespołu oraz grup roboczych tworzonych w ramach zespołu należy opracowywanie i realizacja indywidualnych planów pomocy i inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc, a następnie monitorowanie sytuacji w tych rodzinach a także dokumentowanie podejmowanych działań i ich efektów. W ramach procedur zespół wykonuje następujące czynności: na posiedzenie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej zaprasza się osobę, co, do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie (nie dotyczy to dzieci), niestawiennictwo osoby, co, do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, nie wstrzymuje prac zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, w obecności osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, dokonują pogłębionej analizy sytuacji rodziny, ustalają indywidualny plan pomocy dla osoby, co, do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie w zakresie działania wszystkich podmiotów, realizujących procedurę „Niebieskie Karty” i wypełniają formularz „Niebieska Karta – C”, który stanowi załącznik nr 3 do rozporządzenia, indywidualny plan pomocy obejmuje ogół działań podejmowanych przez osobę, co, do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, oraz podmioty realizujące procedurę „Niebieskie Karty”, w celu poprawy sytuacji życiowej tej osoby oraz jej rodziny, może on ulec zmianie w zależności od potrzeb i sytuacji osoby, co, do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w szczególności w sytuacji stwierdzenia nowego zdarzenia stosowania przemocy w rodzinie w trakcie działań dokonywanych przez zespół interdyscyplinarny lub grupę roboczą, przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego wzywa osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, na spotkanie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy

roboczej w obecności osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, wypełniają formularz „Niebieska Karta – D”, który stanowi załącznik nr 4 do rozporządzenia, formularze „Niebieska Karta – C” i „Niebieska Karta – D” podpisuje przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego, zespół interdyscyplinarny lub grupa robocza podejmują decyzję, jak będą składane systematyczne wizyty funkcjonariusza Policji, sprawdzające stan bezpieczeństwa osoby, co, do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, wszystkie działania, podejmowane w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty” są dokumentowane. W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa dokumenty są przekazywane organom właściwym do prowadzenia postępowania przygotowawczego.

- **jednostki organizacyjne pomocy społecznej:** działania z zakresu pomocy społecznej z mocy ustawy wykonują organy administracji rządowej i samorządowej. Współpracują w tym zakresie z: organizacjami społecznymi; Kościołem katolickim; innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami; Stowarzyszeniami; Pracodawcami; osobami fizycznymi i prawnymi. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej powiatowe centra pomocy rodzinie ośrodki pomocy społecznej domy pomocy społecznej placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego placówki opiekuńczo-wychowawcze, ośrodki adopcyjno- opiekuńcze, ośrodki wsparcia ośrodki interwencji kryzysowej.
- **koordynacja systemu zabezpieczenia społecznego w UE:** polega na zakazie dyskryminacji ze względu na obywatelstwo (obywatele z innych państw członkowskich mają takie same prawo do świadczeń wynikających z ubezpieczenia społecznego, jak obywatele kraju, w którym przebywają), zachowaniu praw nabytych (okresy ubezpieczenia, zatrudnienia i zamieszkania w

poszczególnych krajach członkowskich są sumowane i brane pod uwagę przy wyznaczaniu wysokości emerytury lub renty).

- **kryteria przyznawania świadczeń**: pomocy społecznej udziela się z powodu (art. 7 ustawy o pomocy społecznej): ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej, osobie odbywającej karę pozbawienia wolności nie przysługuje prawo do świadczeń z pomocy społecznej, osobie tymczasowo aresztowanej zawieszają się prawo do świadczeń z pomocy społecznej. Za okres tymczasowego aresztowania nie udziela się świadczeń. Kwoty kryteriów dochodowych oraz poszczególnych świadczeń rodzinnych podlegają weryfikacji, co trzy lata.
- **mediacje w pracy społecznej**: charakteryzuje się niskim stopniem ryzyka, poprzez możliwość może odstąpienia od udziału w procesie. Celem mediacji jest osiągnięcie porozumienia, przez obie strony sporu. Mediacje nie są: arbitrażem, sądem, rozmową pojednawczą, choć może prowadzić do pojednania, terapią, poradnictwem ani doradztwem, wychowaniem, choć ma funkcję edukacyjną. Mediacja może pomóc w utrzymaniu lub nawiązaniu kontaktów między małżonkami, między małżonkami a teściami, między rodzicami a dzieckiem, w sytuacji rozwiedzionych rodziców z dziećmi lub między lokatorem a właścicielem mieszkania. „Ideałem jest znalezienie rozwiązania, które optymalnie godzi ich interesy, sprawiając, że

każda ze stron może czuć się zwycięzcą, coś zyskując i nie tracąc niczego. W ujęciu ustawowym cel mediacji, został sformułowany w art. 10 k.p.c. jako „ugodowe załatwienie sprawy”, a więc ważne jest, aby porozumienie było świadomie i dobrowolnie zaakceptowane przez strony? W tym kontekście mediacja służy załagodzeniu lub wygaszeniu konfliktu istniejącego między stronami, w sytuacji, gdy to same strony są odpowiedzialne za jej wynik. Z kolei w rozumieniu praktycznym chodzi o stworzenie warunków do bezpośrednich rozmów między stronami konfliktu i wypracowanie ich własnego, wspólnie akceptowalnego porozumienia. Celem mediacji nie jest ustalenie, kto ma rację, ale wypracowanie rozwiązania satysfakcjonującego strony sporu. Mediacja, zdecydowanie bardziej niż sformalizowane postępowanie sądowe, umożliwia podmiotom konfliktu wyrażenie swoich uczuć, wyjaśnienie spornych kwestii, a także dotarcie do rzeczywistych źródeł konfliktu, które bardzo często mają charakter emocjonalny (jak np. w wielu sprawach rodzinnych czy sąsiedzkich). W mediacji bardziej istotne jest znalezienie praktycznego rozwiązania sporu, a nie ustalenie, która ze stron ma rację. Obopólne przyjęcie oraz przestrzeganie reguł i zasad mediacji przez strony sprawia, że wypracowane przez nie porozumienie jest bardziej efektywne, niż narzucone wyrokiem sądu. Rolą mediatora jest, więc pojednanie stron (wmyśl się zasady „pojednać, a nie sądzić”), a nie ustalenie prawdy obiektywnej, a także usunięcie rzeczywistych źródeł konfliktu, co ma ogromne znaczenie dla wzajemnych relacji stron w przyszłości. Celem mediatora jest pomoc zwaśnionym stronom w dobrowolnym osiągnięciu wzajemnie akceptowanego porozumienia wspornych kwestiach. Zgodnie z założeniem, że mediacja jest prostym, nieskomplikowanym i skutecznym sposobem rozwiązywania konfliktów, można przyjąć, że jej celem jest: uproszczona procedura; szybkie dochodzenie roszczeń; polepszenie relacji pomiędzy stronami; rozstrzygnięcie sporów bez konieczności prowadzenia sformalizowanego

postępowania sądowego; odciążenie sądownictwa powszechnego; zawarcie ugody wypracowanej przez same strony” (I. Podobas, 2014, s.75-76). Mediacja spełnia trzy podstawowe funkcje: „ zmienia relacje pomiędzy ludźmi, którzy biorą w niej udział, a także wpływa na ich przyszłe postawy, wzmacnia poczucie odpowiedzialności za własne zachowanie, promuje dialog i aktywność, a także przyczynia się do budowy społeczeństwa obywatelskiego, usprawnia i zmniejsza koszty funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości jako całości, gdyż jest znacznie szybsza i tańsza od procesu sądowego. Podsumowując, mediacje pozwalają ich uczestnikom określić kwestie sporne, zmniejszyć bariery komunikacyjne, a także opracować propozycje rozwiązań i jeśli jest taka ich wola – zawrzeć wzajemnie satysfakcjonujące porozumienie. Najważniejsze jest to, że strony w postępowaniu mediacyjnym dochodzą wspólnie do rozwiązania swoich problemów, zaczynają rozumieć przyczynę i konsekwencje własnego zachowania, a także zamieniają walkę na konstruktywne działanie mające na celu dojście do consensusu. Mediacje pozwalają także na wyrażenie gniewu i odreagowanie emocji, a w perspektywie czasu przyczyniają się do utrzymania pozytywnych relacji między stronami”(I. Podobas, 2014, s.77).

- **narkotyki i substancje psychoaktywne:** S.Sierosławski (2015) przeprowadził badania w ramach „European, School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD). Badania prowadzone są, co cztery lata według tych samych wystandardyzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni, ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach. „Wśród uczniów klas młodszych na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (25, 0%) a na drugim leki uspokajające i

nasenne bez przepisu lekarza (17,0%). Wśród uczniów klas starszych na pierwszym miejscu również znajdują się marihuana i haszysz (43,0%). Leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza także ulokowały się na drugim miejscu (17,9%) „(s. 37). Natomiast wśród gimnazjalistów na trzecim miejscu znalazły się substancje wziewne (11,2%), na czwartym miejscu leki przeciwbólowe w celu odurzania się (7,4%), a na dwóch kolejnych – LSD lub inne halucynogeny (5,5%) oraz amfetamina (5,3%). W starszej kohorcie na trzecim miejscu znajdują się substancje wziewna (7,6%), na czwartym – amfetamina 7,1%, a na dwóch kolejnych – leki przeciwbólowe w celu odurzania się (6,7%) oraz LSD lub inne halucynogeny (5,2%). Wśród gimnazjalistów, co najmniej trzyprocentowe rozpowszechnienie osiągnęły jeszcze kokaina (4,4%), ecstasy (3,9%), grzyby halucynogenne (3,3%), metamfetamina (3,6%), sterydy anaboliczne (3,1%) oraz polską heroinę, czyli tzw. kompot (3,4%). Wśród starszych uczniów analogiczna lista środków, których używało kiedykolwiek w życiu, co najmniej 3% badanych, jest krótsza i obejmuje obok ecstasy (4,0%), także kokainę (4,3%), grzyby halucynogenne (3,2%) oraz metamfetamina (3,9%). W przypadku większości substancji rozpowszechnienie eksperymentowania jest wśród starszej młodzieży podobne lub trochę wyższe niż w młodszej grupie. Tylko do doświadczeń z substancjami wziewnymi częściej przyznaje się młodzież ze szkół gimnazjalnych. Autor raportu wskazuje także na fakt iż, 9,6% uczniów z klas młodszych i 13,0% uczniów starszych samodzielnie dokonywało zakupu marihuany. W przypadku 6,7% gimnazjalistów oraz 7,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych palenie jest nie tylko elementem życia towarzyskiego, ale zdarza się też w samotności (S.Sierosławski, 2015, s.48). Zatem zarówno poziom zażywania narkotyków jak i mieszanie ich z innymi używkami musi być zauważony zarówno w problematyce pracy opiekuńczo-wychowawczej jak i socjalnej. Osobnym problemem

stają się dopalacze. W Polsce kontrolowana sprzedaż, jednak dopalacze, na co dzień można kupić wszędzie. Dopalacze nazywane są (smart Drugs, legal high) substancjami psychoaktywnymi (NPS). W Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw dopalacze nazywane są nowymi substancjami psychoaktywnymi – substancjami pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w każdym stanie fizycznym, o działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, określoną w przepisach wydanych na podstawie art. 44b ust. 2. Rozmiar zjawiska dopalaczy może się wydawać mały, gdyż do używania „dopalaczy”, chociaż raz w życiu, przyznało się 10, 3% gimnazjalistów i 12, 6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych (S.Sierosławski, 2015, s.53), w tym dwukrotnie więcej chłopców niż dziewcząt. Jednak problem narasta ze względu na ich wysoką dostępność. A.Sieroń (2015) dokonał ekonomicznej analizy zażywania dopalaczy. „Walka polskiego rządu z dopalaczami dość dobrze obrazuje ogólną teorię prohibicji. Choć po brawurowej bitwie wydanej legalnie działającym sprzedawcom i zamykaniu sklepów w 2010 r. konsumpcja dopalaczy początkowo spadała (przynajmniej wnioskując po liczbie podejrzeń zatruć, ponieważ szczegółowych danych na temat konsumpcji nie ma), to już w 2013 r. przekroczyła ona poziom z 2010 r. Tendencja taka wydaje się naturalna i wynika z tego, że produkcja spadła w krótkim okresie z powodu sankcji prawnych i zwiększonego ryzyka prowadzenia działalności. Dopiero po pewnym czasie producenci mogli opracować nowe specyfikacje”(s.9) . Taka polityka sprzedaży i ofert dopalaczy trwa do dzisiaj. Ponad trzykrotnie wzrosła liczba zgonów wśród młodzieży i dorosłych, co sugerować może także wzrost siły działania dopalaczy. W Narodowym Instytucie Leków wykonywane są badania dotyczące identyfikacji substancji zawartych w nowych narkotykach, popularnie zwanych dopalaczami (<http://www.nil.gov.pl/index.php/badania/designer-drugs>).Opierając się

na efektach klinicznych, jakie wywołują nowe substancje psychoaktywne, można je podzielić na następujące grupy: stymulanty – substancje psychostymulujące – pobudzające OUN; należą do nich: fenyletyloaminy, katynony; depresanty – substancje działające opóźniająco na OUN np. opioidy, pochodne benzodiazepiny, alkohol; a także psychodeliki – środki psychodysleptyczne – substancje wywołujące zaburzenia w OUN; pochodne tryptaminy: podobne do bufoteniny (np. 5-MeO-DMT) i podobne, do psylocyny (np. 4-HO-DALT); psychodeliczne amfetaminy (np. DOB, TMA-2, Bromo-dragonFLY, MDMA); dysocjanty (np. ketamina, 3-MeO-PCP, salwinoryna A); delirianty (pochodne tropanu) pochodne meskaliny: rodzina 2C-X (np. 2C-C) i rodzina NBOMe (np. 25C-NBOMe) oraz lizergamidy (np. LSD, LSA); kannabinoidy – grupa związków, których działanie łączy efekty stymulujące, depresyjne oraz psychodeliczne (zależnie od dawki). Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw wprowadziła rozwiązania zmierzające do objęcia większą kontrolą substancji chemicznych, które w roku 2010 były przedmiotem obrotu handlowego w sklepach z tzw. dopalaczami, oraz obrotu w sklepach internetowych. Zmiany mają na celu dostosowanie procedur związanych z profilaktyką oraz zwalczaniem wytwarzania i obrotu substancjami o działaniu psychoaktywnym do procedur obowiązujących i praktykowanych w większości państw Unii Europejskiej. Ustawa wprowadza kontrolę instytucji państwowych nad rynkiem dopalaczy, w szczególności nadzoru nad wprowadzaniem na rynek nowych substancji psychoaktywnych, usprawnienia funkcjonowania egzekucji administracyjnej w stosunku do przedsiębiorców, którzy wprowadzają do obrotu dopalacze, oraz przyspieszenia i usprawnienia procesu obejmowania nowo rozpoznawanych substancji psychoaktywnych sankcjami karnymi, wynikającymi z kontroli substancji wpisanych do odpowiednich

załączników ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Ustawa powoduje zmianę statusu 114 substancji rozpoznawanych do tej pory, jako dopalacze, a które aktualnie uzyskają status narkotyków.

- **ochrona danych osobowych:** zgodnie z Ustawą z dnia 29 sierpnia, 1997 r. o ochronie danych osobowych **każdy** ma prawo do ochrony dotyczących go danych osobowych. Przetwarzanie danych osobowych może mieć miejsce ze względu na dobro publiczne, dobro osoby, której dane dotyczą, lub dobro osób trzecich w zakresie i trybie określonym ustawą. Ustawa określa zasady postępowania przy przetwarzaniu danych osobowych oraz prawa osób fizycznych, których dane osobowe są lub mogą być przetwarzane w zbiorach danych. Ustawę stosuje się do przetwarzania danych osobowych: w kartotekach, skorowidzach, księgach, wykazach i w innych zbiorach ewidencyjnych, w systemach informatycznych, także w przypadku przetwarzania danych poza zbiorem danych. Ustawę stosuje się do organów państwowych, organów samorządu terytorialnego oraz do państwowych i komunalnych jednostek organizacyjnych, ale także do podmiotów niepublicznych realizujących zadania publiczne, osób fizycznych i osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, jeżeli przetwarzają dane osobowe w związku z działalnością zarobkową, zawodową lub dla realizacji celów statutowych, które mają siedzibę albo miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, albo w państwie trzecim, o ile przetwarzają dane osobowe przy wykorzystaniu środków technicznych znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawy nie stosuje się do: osób fizycznych, które przetwarzają dane wyłącznie w celach osobistych lub domowych, podmiotów mających siedzibę lub miejsce zamieszkania w państwie trzecim, wykorzystujących środki techniczne znajdujące się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyłącznie do przekazywania danych. Ustawy, z wyjątkiem przepisów art. 14-19 i art. 36 ust. 1,

nie stosuje się również do prasowej działalności dziennikarskiej w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24, z późn. zm.) oraz do działalności literackiej lub artystycznej, chyba, że wolność wyrażania swoich poglądów i rozpowszechniania informacji istotnie narusza prawa i wolności osoby, której dane dotyczą. W rozumieniu ustawy za dane osobowe uważa się wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Osobą możliwą do zidentyfikowania jest osoba, której tożsamość można określić bezpośrednio lub pośrednio, w szczególności przez powołanie się na numer identyfikacyjny albo jeden lub kilka specyficznych czynników określających jej cechy fizyczne, fizjologiczne, umysłowe, ekonomiczne, kulturowe lub społeczne. Pod pojęciem zbiór danych rozumie się każdy posiadający strukturę zestaw danych o charakterze osobowym, dostępnych według określonych kryteriów, niezależnie od tego, czy zestaw ten jest rozproszony lub podzielony funkcjonalnie. Pod pojęciem przetwarzanie danych rozumie się przez to jakiegokolwiek operacje wykonywane na danych osobowych, takie jak zbieranie, utrwalanie, przechowywanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie i usuwanie, a zwłaszcza te, które wykonuje się w systemach informatycznych. System informatyczny to zespół współpracujących ze sobą urządzeń, programów, procedur przetwarzania informacji i narzędzi programowych zastosowanych w celu przetwarzania danych. Zabezpieczenie danych w myśl Ustawy to wdrożenie i eksploatacja stosownych środków technicznych i organizacyjnych zapewniających ochronę danych przed ich nieuprawnionym przetwarzaniem. Usuwanie danych to zniszczenie danych osobowych lub taka ich modyfikacja, która nie pozwoli na ustalenie tożsamości osoby, której dane dotyczą. Administrator danych to organ, jednostka organizacyjna, podmiot lub osoba, o których mowa w art. 3, decydujące o celach i środkach przetwarzania danych osobowych. Zgoda osoby, której dane

dotyczą jest formą oświadczenia woli, którego treścią jest zgoda na przetwarzanie danych osobowych tego, kto składa oświadczenie; zgoda nie może być domniemana lub dorozumiana z oświadczenia woli o innej treści; zgoda może być odwołana w każdym czasie. Odbiorcą danych jest każdy przez to, komu udostępnia się dane osobowe, z wyłączeniem: osoby, której dane dotyczą, osoby upoważnionej do przetwarzania danych, przedstawiciela, o którym mowa w art. 31a, podmiotu, o którym mowa w art. 31, organów państwowych lub organów samorządu terytorialnego, którym dane są udostępniane w związku z prowadzonym postępowaniem. W Ustawie określa się także sposób przetwarzania danych. Jest ono dopuszczalne tylko wtedy, gdy: **osoba**, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę, chyba, że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych, jest to niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa, jest to konieczne do realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą, jest jej stroną lub gdy jest to niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy na żądanie osoby, której dane dotyczą, **jest** niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego, jest to niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo odbiorców danych, a przetwarzanie nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą? Za prawnie usprawiedliwiony cel, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, uważa się w szczególności: marketing bezpośredni własnych produktów lub usług administratora danych oraz dochodzenie roszczeń z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Przetwarzanie danych jest dopuszczalne, jeżeli: osoba, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę na piśmie, chyba, że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych, przepis szczególny innej ustawy zezwala na przetwarzanie takich danych bez zgody osoby, której dane dotyczą, i stwarza pełne gwarancje ich ochrony, przetwarzanie takich danych jest niezbędne do ochrony żywotnych

interesów osoby, której dane dotyczą, lub innej osoby, gdy osoba, której dane dotyczą, nie jest fizycznie lub prawnie zdolna do wyrażenia zgody, do czasu ustanowienia opiekuna prawnego lub kuratora, jest to niezbędne do wykonania statutowych zadań kościołów i innych związków wyznaniowych, stowarzyszeń, fundacji lub innych niezarobkowych organizacji lub instytucji o celach politycznych, naukowych, religijnych, filozoficznych lub związkowych, pod warunkiem, że przetwarzanie danych dotyczy wyłącznie członków tych organizacji lub instytucji albo osób utrzymujących z nimi stałe kontakty w związku z ich działalnością i zapewnione są pełne gwarancje ochrony przetwarzanych danych, przetwarzanie danych, które są niezbędne do dochodzenia praw przed sądem, przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadań administratora danych odnoszących się do zatrudnienia pracowników i innych osób, a zakres przetwarzanych danych jest określony w ustawie, przetwarzanie jest prowadzone w celu ochrony stanu zdrowia, świadczenia usług medycznych lub leczenia pacjentów przez osoby trudniące się zawodowo leczeniem lub świadczeniem innych usług medycznych, zarządzania udzielaniem usług medycznych i są stworzone pełne gwarancje ochrony danych osobowych, przetwarzanie danych, które zostały podane do wiadomości publicznej przez osobę, której dane dotyczą, jest to niezbędne do prowadzenia badań naukowych, w tym do przygotowania rozprawy wymaganej do uzyskania dyplomu ukończenia szkoły wyższej lub stopnia naukowego; publikowanie wyników badań naukowych nie może następować w sposób umożliwiający identyfikację osób, których dane zostały przetworzone, przetwarzanie danych jest prowadzone przez stronę w celu realizacji praw i obowiązków wynikających z orzeczenia wydanego w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. W Ustawie zapisano także artykuł mówiący o tym, iż numery porządkowe stosowane w ewidencji ludności mogą zawierać tylko

oznaczenie płci, daty urodzenia, numer nadania oraz liczbę kontrolną a zabronione jest nadawanie ukrytych znaczeń elementom numerów porządkowych w systemach ewidencjonujących osoby fizyczne. Każdej osobie przysługuje prawo do kontroli przetwarzania danych, które jej dotyczą, zawartych w zbiorach danych. Przekazanie danych osobowych do państwa trzeciego może nastąpić, jeżeli państwo docelowe zapewnia na swoim terytorium odpowiedni poziom ochrony danych osobowych. Art. 49 Ustawy określa konsekwencje karne za nieprzestrzeganie prawa. Kto przetwarza w zbiorze dane osobowe, choć ich przetwarzanie nie jest dopuszczalne albo, do których przetwarzania nie jest uprawniony, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Jeżeli czyn określony w ust. 1 dotyczy danych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, partyjną lub związkową, danych o stanie zdrowia, kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3. Kto administrując zbiorem danych lub będąc obowiązany do ochrony danych osobowych udostępnia je lub umożliwia dostęp do nich osobom nieupoważnionym, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Kto administrując danymi narusza choćby nieumyślnie obowiązek zabezpieczenia ich przed zabraniem przez osobę nieuprawnioną, uszkodzeniem lub zniszczeniem, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Kto będąc do tego obowiązany nie zgłasza do rejestracji zbioru danych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Kto administrując zbiorem danych nie dopełnia obowiązku poinformowania osoby, której dane dotyczą, o jej prawach lub przekazania tej osobie

informacji umożliwiających korzystanie z praw przyznanych jej w niniejszej ustawie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

- **odpowiedzialność funkcjonariusza publicznego**: zakres uprawnień oraz obowiązków wymienionych funkcjonariusza publicznego wyznaczają obowiązujące przepisy prawa, a także instrukcje, regulaminy, pragmatyki służbowe czy polecenia służbowe. Skutkiem ich naruszenia jest pociągnięcie funkcjonariusza do odpowiedzialności za nadużycie uprawnień. Funkcjonariusz publiczny podnosi odpowiedzialność za przekroczenie uprawnień, gdy podejmuje czynności wykraczające poza jego uprawnienia służbowe lub bez wyraźnej podstawy prawnej lub faktycznej. Odpowiedzialność karna funkcjonariusza obejmuje również sytuacje, w których będąc zobowiązanym do podjęcia określonych działań, w ogóle ich nie wykonuje albo wykonuje je nienależycie. Zgodnie z regulacją Art. 115 § 19 KK zachowania funkcjonariusza publicznego karze to łapownictwo bierne (sprzedajność) art. 228 kk., łapownictwo czynne (przekupstwo) art. 229 kk, płatna protekcja art. 230 kk, czynna płatna protekcja (handel wpływami) art. 230a kk, nadużycie funkcji publicznej (nadużycie władzy) art. 231 kk., Jeśli funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie i wyrządza istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat § 4. Odpowiedzialność funkcjonariusza może być karna lub majątkowa. Odpowiedzialność majątkową określa USTAWA z dnia 20 stycznia 2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa.

- **pomoc:** oznacza działanie jednostki, określonej grupy społecznej, czy też instytucji na rzecz drugiego człowieka, który:
 - znalazł się w sytuacji trudnej i nie jest w stanie samodzielnie przezwyciężyć tych trudności i przez to normalnie funkcjonować;
 - przewiduje rychłe pojawienie się sytuacji trudnej, której nie będzie w stanie własnymi siłami zapobiec i przezwyciężyć;
 - znajduje się w sytuacji normalnej, ale pragnie ją zmienić, ulepszyć.
- **pomoc dla osób usamodzielnianych:** przez osobę usamodzielnianą rozumie się również osobę, której pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej ustał na skutek śmierci osób tworzących rodzinę zastępczą lub osoby prowadzącej rodzinny dom dziecka, w okresie 6 miesięcy przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletniości. Art. 140. 1. Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletniości, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, zwanej dalej „osobą usamodzielnianą”, w przypadku, gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu: 1) przyznaje się pomoc na: a) kontynuowanie nauki, b) usamodzielnienie, c) zagospodarowanie; 2) udziela się pomocy w uzyskaniu: a) odpowiednich warunków mieszkaniowych, b) zatrudnienia. 3. W przypadku, gdy osoba usamodzielniana przebywa w domu pomocy społecznej albo w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym lub przewlekle chorym, pomoc, o której mowa w ust. 1, nie przysługuje.
- **pomoc rzeczowa na zasadach zwrotu:** przyznawana w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe, ale pod warunkiem zwrotu części lub całości wydatków na tę pomoc.
- **pomoc społeczna:** według ustawy o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku (Dz.U.04.64.953 z późniejszymi zmianami) jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych,

których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc tę organizują organy administracji rządowej, samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

- **pomoc społeczna w systemie prawa:** pracownik socjalny w swojej pracy korzysta z aktów prawnych, aby pomóc podopiecznemu. Do najważniejszych aktów prawnych należą: 1. ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, poz. 93 z późn. zm.); 2. ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 88, poz. 553 z późn. zm.); 3. ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998r. nr 21, poz. 94 z późn. zm.) dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998r. nr 21, poz. 94 z późn. zm.); 4. ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. nr 98, poz. 1071); 5. ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz. 296 z późn. zm.); 6. ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. nr 9, poz. 59 z późn. zm.) 7. rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 lutego 2005 r. w sprawie placówek opiekuńczo – wychowawczych (Dz. U. nr 37, poz. 331); 8. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. nr 64, poz. 593 z późn. zm.); 9. ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. nr 86, poz. 732 z późn. zm.); 10. ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. nr 99, poz. 1001 z późn. zm.); 11. ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. nr 123, poz. 776 z późn. zm.) 12. ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. nr 122, poz. 1143 z późn. zm.).

- **pomoc w postaci schronienia, posiłku, odzieży:** każda **osoba** lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona. Schronienie może być udzielone poprzez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych. Potrzebne i niezbędne ubranie obejmuje bieliznę, odzież i obuwie odpowiednio do indywidualnych potrzeb klienta i pory roku. Pomoc doraźna albo okresowa w postaci jednego gorącego posiłku dziennie przysługuje osobie, która własnym staraniem nie może go sobie zapewnić. Pomoc tego rodzaju przyznana dzieciom i młodzieży w okresie nauki w szkole może być realizowana w formie zakupu posiłków lub bonów na jej uzyskanie.
- **pomoc w sprawieniu pogrzebu:** jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym. Sprawienie pogrzebu odbywa się w sposób ustalony przez gminę, zgodnie z wyznaniem zmarłego.
- **ratownictwo:** jest czynnością występującą w sytuacjach nagłego zagrożenia życia, czy zdrowia człowieka; jest formą doraźnej reakcji społecznej w razie nagłego nieszczęścia lub klęski dotyczącej jednostki lub pewnej zbiorowości społecznej; skierowane jest na likwidację pierwszych skutków nieszczęścia; oparte jest na konieczności natychmiastowego działania z jednej strony, a na intencji niesienia pomocy z drugiej strony; wiąże się, zatem ze zdarzeniem kryzysowym, czy też katastrofą w rezultacie, której powstaje konieczność dostarczenia ludziom ochrony, żywności, schronienia, opieki medycznej i socjalnej oraz zaspokojenia innych potrzeb. Sytuacje zagrożenia wywołują np. powodzie, trzęsienia ziemi, sztormy morskie, pożary, wypadki drogowe, skażenia gazowe, a także choroby o przebiegu epidemicznym, głód, akty wrogości i konflikty zbrojne. Zakres działań i kompetencji ratowniczych
 - zaspokajanie potrzeb biologicznych, a więc: dostarczenie picia, jedzenia, ubrań, schronienia;
 - zrozumienie reakcji poszkodowanych, umiejętność komunikowania się z nimi i

okazywania im wsparcia psychospołecznego; • przestrzeganie zasad akceptacji, samookreślenia się poszkodowanego, ochrony jego dóbr osobistych, zespołowego działania; • współpraca z wolontariuszami. Ratownictwo, zatem to ogół sposobów i środków ułatwiających przełamywanie pierwszych skutków sytuacji kryzysowych oraz przysposabiających poszkodowanych do korzystania z wielostronnej i długofalowej pomocy społecznej.

- **społeczny i prawny obowiązek interwencji:** ma go każdy obywatel i może być stosowany w sytuacjach przemocy, wykorzystania seksualnego, rażącego naruszenia prawa, zagrożenia dla życia i zdrowia dziecka prawo nie pozwala na dowolność i zdanie się na własne odczucia. Przepisy prawne stanowią o tzw. *społecznym bądź prawnym obowiązku powiadomienia*. Każdy, komu znane jest zdarzenie zagrażające dobru dziecka i działania rodziców na jego szkodę, obowiązany jest powiadomić o tym sąd. Obowiązek ten spoczywa w szczególności na urzędach administracji publicznej, takich jak: urzędy stanu cywilnego, sąd, policja, placówki oświatowe, urzędy państwowe i samorządowe, prokuratura, opiekunowie społeczni, placówki i instytucje zajmujące się pomocą rodzinie, które powzięły taką informację w związku ze swoją działalnością. W przypadkach świadczących o demoralizacji osoby nieletniej ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich nakłada na każdego obowiązek zawiadamiania policji i sądu rodzinnego (art.4 § 1). Do przejawów demoralizacji możemy zaliczyć: alkoholizm, odurzanie się środkami narkotycznymi, prostytutkę, włóczęgostwo (wagary), uchylanie się od obowiązku szkolnego, obowiązku nauki, udział w grupach przestępczych, kradzież, naruszanie zasad współżycia społecznego - które jako czyny zabronione podlegają odpowiedzialności karnej.
- **świadczenia z pomocy społecznej:** zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej art. 36. są to świadczenia pieniężne niepieniężne. Do świadczeń pieniężnych można zaliczyć: zasiłek stały, zasiłek

okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie, pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki, świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd. Do świadczeń niepieniężnych zalicza się: pracę socjalną, bilet kredytowany, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składki na ubezpieczenia społeczne, pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia, mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych.

- **terapia:** to system działań stosowanych wobec osób chorych, ale także jednostek o zaburzonym rozwoju, dotkniętych uzależnieniami, objętych głębszymi wykojeńciami. Terapia niewątpliwie łagodzi negatywne przejawy zachowań człowieka i wspiera jego rozwój.
- **zabezpieczenie społeczne:** zorganizowany system, realizowany przez państwo za pomocą szerokiego zespołu środków, zmierzających do zaspokojenia jednostkom społecznie uzasadnionych potrzeb i wyrównania dysproporcji warunków życia spowodowanych zarówno przyczynami naturalnymi, jak i

zdarzeniami losowymi. Do działań instytucji wsparcia społecznego weszło również pojęcie terapii. Terapia to system działań stosowanych wobec osób chorych, ale także jednostek o zaburzonym rozwoju, dotkniętych uzależnieniami, objętych głębszymi wykojeńciami. Terapia niewątpliwie łagodzi negatywne przejawy zachowań człowieka i wspiera jego rozwój.

- **zadania pomocy społecznej:** Zadania pomocy społecznej realizuje: administracja rządowa w tym minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego oraz wojewoda; administracja samorządowa: gmina, powiat oraz samorząd województwa współpracując przy tym z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim i innymi podmiotami działającymi w sferze socjalnej. Zgodnie z Art. 15. Ustawy o pomocy społecznej **pomoc** społeczna polega na: przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń; pracy socjalnej; prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej; analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.
- **zadania pomocy społecznej. Zadania gminy:** zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej możemy wyróżnić trzy rodzaje zadań: zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym, zadania własne gminy oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez gminę. Zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym to: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka; sporządzanie bilansu potrzeb gminy w zakresie pomocy społecznej; udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;

przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych; przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych; przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego; przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia; przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego; opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem; praca socjalna; organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi; prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego lub mieszkaniach chronionych; tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną; dożywianie dzieci; sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym; kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu; sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego; utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników. Zadania własne gminy: przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych; przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze; prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki; podejmowanie

innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych; współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach. Zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez gminę: przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych; opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia; organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi; przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną; prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi; realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

- **zadania pomocy społecznej. Zadania samorządu województwa:** zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej do zadań samorządu województwa należy: opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi - po konsultacji z powiatami; organizowanie kształcenia, w tym prowadzenie publicznych szkół służb społecznych oraz szkolenia zawodowe kadr pomocy społecznej; rozpoznawanie przyczyn ubóstwa oraz opracowywanie regionalnych programów pomocy społecznej wspierających samorządy lokalne w działaniach

na rzecz ograniczania tego zjawiska; inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej; organizowanie i prowadzenie regionalnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej; prowadzenie banku danych o wolnych miejscach w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa; sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego; sporządzanie bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej i przekazywanie go wojewodzie do dnia 1 marca każdego roku; utworzenie i utrzymanie regionalnego ośrodka polityki społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

- **zadania pomocy społecznej. Zadania powiatu:** Zgodnie z art. 19 Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r., Nr 175, poz.1362 z późn. zm.), Powiat za pośrednictwem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie wykonuje następujące zadania z zakresu pomocy społecznej: organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci; zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców w placówkach opiekuńczo – wychowawczych; pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych i w rodzinach zastępczych, również na terenie innego powiatu; przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;

pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się; organizowanie i prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego dla rodzin naturalnych i zastępczych, a także terapii rodzinnej; prowadzenie ośrodka interwencji kryzysowej, udzielanie informacji klientom pomocy społecznej o prawach i uprawnieniach; szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu; doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu; pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem, które otrzymały status uchodźcy; prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób; prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia. Ponadto zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997r. (Dz. U. z 2008r. Nr 14, poz. 92 z późn. zm.) PCPR w Krośnie prowadzi działania na rzecz osób niepełnosprawnych z zakresu rehabilitacji społecznej oraz realizacji programów celowych PFRON.

- **zasady pomocy społecznej:** zasady pomocy społecznej nie tworzą jednolitego katalogu i mogą być wyodrębnione w oparciu o zróżnicowane kryteria. W odniesieniu do instytucji pomocy społecznej można na przykład mówić o: zasadach konstytucyjnych, zasadach ustawowych, zasadach – wartościach wypracowanych w

teorii pomocy społecznej. Inny podział zasad to: zasada prawdy obiektywnej; zasada pomocniczości; zasada legalności; zasada decentralizacji i dualizmu; zasada indywidualizacji i typizacji świadczeń; zasada uznaniowości i zasada roszczeniowości; zasada ochrony dóbr osobistych; zasada finansowania pomocy ze środków publicznych; zasady wynikające z prawa administracyjnego. Według I. Sierpowskiej możemy wyróżnić: I. ZASADY ORGANIZACJI ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ a) zasada pomocniczości tzw. również zasadą subsydiarności; odwołuje się do samodzielności obywateli i wspólnot w realizowaniu zadań publicznych; państwo powinno wspomagać jednostki, rodziny, grupy i nie powinno przejmować zadań, które mogą one samodzielnie wykonać, b) zasada legalności zwana również zasadą praworządności; wyraża ona nakaz działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa, c) zasada decentralizacji i dualizmu zasady te są obecne w pomocy społecznej poprzez przekazanie zdecydowanej większości zadań z jej zakresu administracji lokalnej; na organach administracji publicznej ciąży obowiązek wykonywania konstytucyjnych zadań gwarantujących ochronę jednostki w trudnych sytuacjach życiowych, poprzez udzielanie jej różnych form wsparcia; związane z tym obowiązki ustawodawca podzielił pomiędzy różne organy; II. ZASADY POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO: a) zasada prawdy obiektywnej wyraża obowiązek wykonania przez organ wszystkich czynności, które przyczyniają się do dokładnego ustalenia stanu faktycznego; organ powinien dążyć do usunięcia wszelkich przeszkód utrudniających wyjaśnienie okoliczności faktycznych sprawy, b) zasada oficjalności wyraża się w różnych czynnościach procesowych dokonywanych przez organ z urzędu; przejawia się ona między innymi w: możliwości wszczęcia postępowania przez organ, decydowaniu o zakresie prowadzonego postępowania, obowiązku zebrania i rozpatrzenia materiału dowodowego itp., c) zasada informowania sprowadza się do należytego informowania stron o

okolicznościach faktycznych i prawnych oraz do czuwania, by nie poniosły one szkody na skutek nieznamomości przepisów prawa, d) zasada czynnego udziału stron w postępowaniu polega na aktywnym uczestniczeniu strony w postępowaniu; wyraża się w różnych uprawnieniach stron i odpowiadającym im obowiązkach organu prowadzącego postępowanie, e) zasada trwałości decyzji trwałe są decyzje ostateczne, od których nie służy odwołanie, które korzystają z domniemania prawidłowości, obowiązują i są wykonalne, f) zasada szybkości i prostoty postępowania organ prowadzący postępowanie powinien unikać nadmiernego formalizmu, a sprawy załatwiać bez zbędnej zwłoki, g) zasada dwuinstancyjności każda ze stron postępowania ma prawo zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, h) zasada prawa do sądu wyznacza granice ochrony jednostki w sytuacjach spornych z prawem oraz stanowi wyznacznik działania zgodnego z prawem dla organów państwa.

III. ZASADY CHARAKTERYSTYCZNE DLA SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ a) zasada indywidualizacji i zasada typizacji świadczeń odróżniają pomoc od ubezpieczeń społecznych, w których rodzaje świadczeń są ściśle określone przepisami prawa i są zależne od zdarzenia losowego, bez możliwości dopasowania wsparcia do jednostkowych przypadków, b) zasada uznaniowości i zasada roszczeniowości oznaczają znaczną swobodę organu w podejmowaniu decyzji o przyznaniu pomocy, c) zasada ochrony dóbr osobistych do dóbr osobistych zalicza się między innymi: zdrowie, wolność, godność, nazwisko, wizerunek, swobodę sumienia, tajemnicę korespondencji; ogólną ochronę dóbr osobistych przewiduje kodeks cywilny; do ochrony dóbr osobistych kilkakrotnie odwołuje się ustawa o pomocy społecznej, d) zasada finansowania pomocy społecznej ze środków publicznych to jedna z cech odróżniająca pomoc społeczną od ubezpieczeń społecznych; państwo i samorządy terytorialne mają nie tylko obowiązek wykonywania zadań pomocy społecznej, ale również muszą ponosić

związane z tym obciążenia finansowe, e) zasada odpłatności w pokrywaniu kosztów świadczenia pomocy społecznej uczestniczą również sami beneficjenci.

6: Praca socjalna

- **cel pracy socjalnej:** określa sposób widzenia problemów społecznych, kierunki rozwiązywania konfliktów międzyludzkich, rozstrzygania kwestii spornych, wychodzenia naprzeciw potrzebom jednostek. Cel pracy socjalnej jest osiągany przez zastosowanie w praktyce profesjonalnych wartości pracy socjalnej, zasad, form i metod działania. Do celów pracy socjalnej zaliczamy cel: Kompensacyjny- zaspokajanie potrzeb indywidualnych tym jednostkom, które nie zaspokajają potrzeb we własnym zakresie; Ochronny- minimalizowanie negatywnego wpływu tych czynników, które nie mogą być wyeliminowane; Promocyjny- wspomaganie w osiągnięciu bardziej satysfakcjonującego stylu życia. Jako uzupełnienie powyższej klasyfikacji możemy wskazać też dodatkowe cele: 1. poprawa funkcjonowania społecznego na wszystkich szczeblach systemowych przez konsultowanie, zarządzanie środkami oraz edukację; 2. powiązanie klientów z niezbędnymi im środkami; 3. poprawa funkcjonowania systemu wykonywania świadczeń socjalnych; 4. promowanie zasady sprawiedliwości społecznej przez rozwijanie polityki społecznej. Ostatecznym celem pracy socjalnej jest to, aby podopieczny mógł samodzielnie funkcjonować. Czyni się to między innymi poprzez uzdalnianie osób do samodzielnego rozwiązywania problemów.
- **czynniki warunkujące realizację usługi w postaci pracy socjalnej:** a) Czynności pracownika socjalnego, będące podstawą jego działalności odbywa się w następujących etapach: 1. Przeprowadzenie analizy stanu wyjściowego. Analiza ta ma za

zadanie zebranie informacji na temat zasobów i ograniczeń: *terenu pracy*:, *na jakim terytorium odbywa się nasza praca (wieś/miasto, region bogaty/biedny, rozwijający się/ w stanie regresu, rodzaj prowadzonej działalności przez istniejące przedsiębiorstwa, czy są one podupadającymi czy rozwijającymi, jak wygląda struktura mieszkaniowa (nowe budownictwo czy stare budownictwo wymagające remontów), infrastruktura socjalna (żłobki, przedszkola, szkoły, przychodnie lekarskie, poradnie rodzinne, psychologiczno- pedagogiczne, itp.), populacja (wg wieku, płci, liczby aktywnych/nieaktywnych zawodowo, liczby niepełnosprawnych)* te elementy charakterystyki terenu pracy będą miały wpływ na doświadczenia życiowe naszych klientów, na ich nastawienie do aktywności w rozwiązywanie własnych problemów, poczucie niesprawiedliwości i bezradności wobec sytuacji, w której się znaleźli *instytucji, w której pracuje, jej miejsce w systemie pomocy społecznej w Polsce, przedmiot działalności, jej struktura, regulacje prawne (w tym: prawo miejscowe, np. Uchwały, Zarządzenia, strategia rozwiązywania problemów społecznych oraz wewnętrzne, np. zarządzenia Dyrektora OPS) warunkujące jej funkcjonowanie i mające wpływ na pracę socjalną)*, należy zadać sobie też pytanie, czy jest to miejsce przyjazne dla pracowników i gościnne dla podopiecznych; swoich kompetencji i uprawnień na zajmowanym stanowisku bez względu na zajmowany poziom w hierarchii placówki pracownik musi wiedzieć i pamiętać, kim jest i w jakim zakresie bierze udział w osiągnięciu wyznaczonych celów przez placówkę; 2. Dokonanie oceny: ocena stanowi tu syntezę zebranych przez pracownika informacji, oszacowania zarówno wewnętrznych i zewnętrznych sił i czynników mających wpływ na projektowane działania względem jednostek, rodzin, grup społecznych. Ważnym elementem działań pracownika jest traktowanie oceny, jako stałego elementu pracy socjalnej. Dokonanie oceny to określenie: - określenie priorytetów działań; -

określenie zasobów; - określenie ograniczeń; - wytyczenie celów pracy. 3. Projektowanie działań w oparciu o zebrane w wyniku oceny informacje, określając: - rodzaj działania; - czas trwania i rytm pracy, niezbędne dla osiągnięcia zakładanej zmiany. Proces planowania/projektowania działań nie może odbywać się bez adresatów tych działań. 4. Podjęcie działania – to etap realizacji, określonych w danych sekwencjach czasowych, zaplanowanych zadań. Pomoc dla samopomocy jest tu zasadą podstawową. 5. Monitoring i ocena podjętych działań – to etap: - w którym pracownik śledzi na bieżąco (w zaplanowanych terminach i przyjętej formie, np. raportów) postępy prac; - dokonuje oceny częściowej i końcowej podjętego działania z punktu widzenia instytucji, pracownika realizującego usługę, adresata działania. b) Warunki pracy niezbędne dla realizującego usługę. 1. Procesem pracy socjalnej, pracownik obejmuje jednorazowo nie więcej niż 30 osób i rodzin, przy zachowaniu wskaźnika zatrudnienia 1 pracownik na 2 tyś. mieszkańców. 2. Pracownik realizujący usługę ma nienormowany czas pracy, nie dłuższe jednak niż 40 godzin pracy w tygodniu. 3. Pracownik realizujący usługę ma wyodrębniony w tygodniowym czasie pracy, co najmniej 3 godzinny plan samokształcenia. Czas ten może być dłuższy w zależności od potrzeb i możliwości lub zliczony w jedną formę szkoleniową. 4. Pracownik realizujący usługę ma zapewniony dostęp do niezbędnych narzędzi pracy w celu zagwarantowania - odpowiednich dla specyfiki zawodu warunków pracy (stanowisko pracy wyposażone w biurko, fotel; zapewniony dostęp do komputera i internetu, drukarki, fax-u, kserokopiarki, telefonu, środka transportu,); - szybkiego dostępu do informacji i doradztwa metodycznego, mogących mieć wpływ na szybkość i jakość udzielonej pomocy; - podniesienia bezpieczeństwa pracy (wsparcie psychologiczne specjalistów i odpowiednich służb mundurowych dla pracownika).

- **ewaluacja w pracy socjalnej**: w tym kontekście można wyróżnić ewaluację procesów zarządzania ewaluację działań. Ewaluacja procesów zarządzania dotyczy organizacji i koncentruje się m.in. na usprawnianiu koordynacji i komunikacji w zespole, współpracy z innymi instytucjami oraz wizerunku i podnoszeniu, jakości usług świadczonych przez organizację. Ewaluacja działań zaś pozwala na uzyskanie wiarygodnych i rzetelnych informacji na temat tego, jakie są ich rzeczywiste wyniki i pomaga je udokumentować; badanie robione jest po to, aby jeszcze lepiej dostosowywać działania do rzeczywistych potrzeb odbiorców (np. w ramach realizowanego projektu unijnego). W Polsce w 2008 roku zaprezentowano polskie standardy ewaluacji, które zostały wypracowane w ramach projektu „Wspólnie tworzymy standardy ewaluacji w Polsce” realizowanego przez Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne w miesiącach styczeń-październik 2008 roku. Projekt finansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Środki Przejściowe 2005 „Wzmocnienie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym”. Można też skorzystać z pomocy ekspertów: Pozarządowa Agencja Ewaluacji i Rozwoju Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Eksperti indywidualni.
- **formy pracy socjalnej według H. Radlińskiej** (1928, 1961): pomoc doraźna (ratownictwo) – wymaga rozpoznania warunków natychmiastowego działania, stwierdza istnienie potrzeby i możliwości ratunku, który niesie zagrożonemu niebezpieczeństwo, bez względu na jego uprawnienia i przynależność do grupy społecznej np. pomoc dla powodzian; opieka – forma świadczona w sytuacjach życiowych, w których ludzie dotknięci nieszczęściem nie umieją albo nie mają dość sił, by przezwyciężyć trudności. Jest formą zindywidualizowaną. Opiera się na dokładnej diagnozie potrzeb. Opiekun przyjmuje odpowiedzialność za losy drugiego człowieka np. opieka w domach małego dziecka; pomoc- działania mające wspierać pomyślny rozwój zarówno osób z jakichś względów

zagrożonych jak i wszystkich członków społeczności np. poradnie rodzinne; kompensacja społeczna – to wyrównywanie braków środowiskowych, utrudniających pomyślny bieg życia jednostki lub grupy np. rodziny zastępcze.

- **interdyscyplinarny charakter pracy socjalnej:** praca socjalna uznaje, jako podstawę pedagogikę społeczną (pedagogika wychowania człowieka w środowisku). Pedagogika społeczna, zatem wpływa na działalność człowieka. Próbuje diagnozować człowieka w środowisku społecznym. Stanowi podstawę teoretyczną wiedzy-pracy socjalnej. W tym rozumieniu tematem pracy socjalnej jest szeroko pojęte wychowanie.
- **interwencja socjalna:**, czyli włączanie się „w cudzą sprawę, „wywierania na kogoś wpływu w celu uzyskania określonego efektu. W interwencji socjalnej istnieją trzy jej typy: interwencja decyzyjna – skoncentrowana na rozwiązywaniu problemów społecznych; interwencja analityczna – polegająca na objaśnianiu istoty problemów społecznych; interwencja przekonywująca – skoncentrowana na tworzeniu, wzbogacaniu wiedzy.
- **interwencja kryzysowa:** to zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej uruchamiana jest natychmiastowa pomoc psychologiczna, prawna i materialna. W ramach tej pomocy osoby będące w sytuacji kryzysowej mogą liczyć na schronienie (powódź, przemoc domowa) w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Na podobną pomoc mogą liczyć także ojcowie z małoletnimi dziećmi albo inne osoby sprawujące opiekę prawną nad dziećmi. Osoby, wobec których interwencja kryzysowa ma szanse powodzenia muszą być zdeterminowane na zmiany i chcieć współpracować. W efekcie

zapobiega się pojawieniu „wystąpienia poważnych zmian dysfunkcyjnych w najważniejszych obszarach psychologicznych: poznawczym, emocjonalnym i behawioralnym, mogących prowadzić do otwartych i ostrych dekompensacji lub przejścia kryzysu w bardzo "kosztowną" formę chroniczną, wymaga zastosowania profesjonalnych procedur skutecznie wspierających osobę na drodze do odzyskania równowagi i autonomii. Wymaga dobrej interwencji kryzysowej”(W. Szlagura, 2015, s.1). Interwencja kryzysowa niesie koszty nie tylko ludzkie ale i materialne. Są one wynikiem poważnych „dekompensacji /agresji, autoagresji, reakcji psychotycznych/ lub chroniczności, które nie obciążają jedynie osób kryzysujących, ale stanowią poważne utrudnienia w funkcjonowaniu systemów społecznych, w których one żyją - przede wszystkim rodziny. Dysfunkcyjność rodziny, jej niewydolność w pełnieniu podstawowych ról, przekładają się bezpośrednio na konkretne - i nie bagatelne - sumy wydawane z publicznej kasy. A biorąc pod uwagę zjawisko międzygeneracyjnego przechodzenia wzorców radzenia /tu: nie - radzenia/ sobie z życiem, wydatki te należy pomnożyć przez x pokoleń odzwyczajonych od poczucia i umiejętności kontroli własnego życia. Zatem mądrze jest widzieć koszty budowy i funkcjonowania wydolnego systemu interwencji kryzysowej, jako jedną z najinteligentniejszych społecznych inwestycji, zarówno na poziomie społeczności lokalnej jak i w skali całego państwa”(W. Szlagura, 2015, s.1). W literaturze przedmiotu można znaleźć teoretyczne modele działań na rzecz osoby w kryzysie. G.S. Belkin (1998) proponuje klasyfikację obejmującą: - model równowagi (funkcjonowanie nie-kryzysowe i kryzysowe, model stosowany we wczesnej fazie kryzysu), - model poznawczy(celem oddziaływań jest pomoc klientowi w uzyskaniu świadomości i zmianie jego poglądów, przekonań dotyczących wydarzeń i obiektów (w tym samego siebie), mających związek z przeżywanym kryzysem. Prowadzi to do zmiany myślenia i funkcjonowania psychospołecznego. Stosowany przy

uzyskaniu przez klienta określonego poziomu stabilności psychicznej, pozwalającej na adekwatne spostrzeganie i podejmowanie) oraz - model przemiany psychospołecznej (uznający klienta, jako całość zmiennych, jakimi są wyposażenie genetyczne oraz wyniki uczenia się, zachodzącego w środowisku społecznym. W końcu XX wieku powstała propozycja połączenia wymienionych wyżej modeli. Zaproponował to R.K. James i B.E. Gilliland (2008). Model składa się z sześciu etapów obejmujących dwutorowe, równoległe oddziaływania interwencyjne polegające na wysłuchaniu klienta oraz działaniu i nakłanianiu klienta do działania. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód.

- **interweniowanie**: oznacza działania jednostek lub grup połączone z użyciem siły i przemocy lub groźby. Interweniowanie jest działaniem jednorazowym lub może być dokonywane systematycznie. Adresatami interweniowania są ludzie, których sytuację można określić, jako beznadziejną i ma ona miejsce przede wszystkim wówczas, gdy zagrożone jest ich życie lub zdrowie. Jednostkami interweniującymi są grupy militarne, statutowo utworzone do interweniowania, a więc np.: policja, wojsko.
- **kompensacja**: jest pomocą udzielaną tym osobom, które w swoim dotychczasowym życiu z powodów genetycznych, rodzinnych, losowych, społecznych, doznały poważnego braku należnych im warunków rozwoju. Czynności kompensacyjne polegają na uzupełnianiu, wyrównywaniu, rekompensowaniu braków utrudniających pomyślny bieg życia jednostki lub grupy, np. rodzinom biednym uzupełnia się ich budżet, odzież, czasami wyżywienie. W pracy opiekuńczej kompensacja ma charakter zaplanowanych świadomie działań w wyniku przeprowadzonej diagnozy społecznej. Przykładem działań kompensacyjnych są różnego rodzaju świetlice.

- **koszt usługi warunkujący realizację usługi w postaci pracy socjalnej:** praca socjalna jest świadczeniem z pomocy społecznej, którego koszt winien być liczony w jednostkach godzinowych, na które składać się będą: a) koszt wynagrodzenia pracownika realizującego usługę; b) koszt doradztwa zawodowego i szkoleń dla pracownika; c) koszt utworzenia stanowiska pracy z oprzyrządowaniem; d) koszt materiałów biurowych.
- **metody pracy socjalnej:** tradycyjnie wyróżniamy trzy metody pracy socjalnej: pracę socjalną z indywidualnym przypadkiem; pracę z grupą oraz pracę ze społecznością.
- **metodyczne działania bezpośrednie:** to takie, które odnoszą się do podopiecznego i wymagają jego obecności. Nie ma tu znaczenia, kto jest podopiecznym, jednostka, rodzina czy grupa. Ważne, jest to, że pozostają w bezpośredniej relacji z pracownikiem socjalnym. Relacja ta wywiera wpływ tak na podopiecznego, jak i na pracownika socjalnego. Podopieczny i pracownik socjalny angażują się wspólnie w proces, który spowoduje zmiany u obu partnerów. Etapy to: 1) wyjaśnianie – wspieranie: wyjaśnianie, słuchanie, obserwacja, zadawanie właściwych pytań, rozumienie siebie; 2) informowanie – postępowanie wychowawcze: informowanie, pomoc materialna, działania wychowawcze; 3) perswazja- wpływanie: porada, konfrontacja, perswazja; 4) nadzorowanie – wpływanie przy użyciu autorytetu: kontynuacja, pracy, narzucanie wymagań i ograniczeń, nadzór; 5) rozszerzanie kontaktów – tworzenie nowych możliwości: rozszerzanie sieci kontaktów, otwarcie się i ujawnienie możliwości, spożytkowanie i tworzenie struktur otoczenia oraz uczestnictwo w nich; 6) strukturyzacja relacji w pracy z podopiecznym: strukturyzacja w czasie, spożytkowanie przestrzeni, skoncentrowanie się na celach ogólnych pracy.
- **metodyczne działania pośrednie:** działania pośrednie to takie, które pracownik socjalny wykonuje bez bezpośredniego kontaktu z podopiecznym. Dotyczą one organizacji pracy, zaplanowania działań,

które następnie zaproponuje podopiecznemu, oraz takich, które są z myślą o podopiecznym, ale nie zakładają jego aktywnego i bezpośredniego uczestnictwa. Pracownik socjalny podejmuje je na rzecz podopiecznego. Etapy to: 1) organizacja i dokumentacja pracy: organizacja przestrzeni; organizacja czasu; dokumentacja; 2) programowanie i planowanie metodycznych działań bezpośrednich: faza wstępna tworzenia się grupy podopiecznych, organizacja krótkotrwałych działań w grupie, wybór działań wspomagających program grupy; 3) działania metodyczne kierowane do otoczenia podopiecznego; 4) współpraca z innymi pracownikami socjalnymi: utrzymywanie łączności, koordynacja, praca zespołowa, konsultacje; 5) metodyczne działania na poziomie instytucji pomocy społecznej.

- **model medyczny w pracy socjalnej:** cele: określane, jako lecznicze, prewencyjne i wspomagające. Zadaniem pracownika jest „leczenie choroby społecznej. Jest on osobą, która potrafi znaleźć odpowiedź lub rozwiązanie „lekarstwem na dolegliwości związane niedostatkiem lub dysfunkcją systemu społecznego. „Leczenie” jest „przepisane” przez tego, kto może określić dolegliwości przez postawienie „diagnozy”. Istnieją dwie formy postępowania społecznego: postępowanie pośrednie zwane socjoterapią, skierowane do otoczenia; postępowanie bezpośrednie lub psychoterapia kierowane do podopiecznego i polegające na wspomaganiu psychologicznym i rozwijaniu i podopiecznego rozumienie siebie i swojej sytuacji. U podstaw tego modelu odnajdujemy koncepcję pracownika socjalnego, będącego „nosicielem zmian”. Dążeniem do wywołania zmiany zastępuje cele modelu medycznego: leczenia prewencyjne wspomagające. Pracownik socjalny musi na podstawie znajomości dynamiki sytuacji społecznej i psychologicznej, w jakiej znajduje się podopieczny precyzyjnie określić cele zmian, jakie zamierza osiągnąć oraz środki potrzebne do ich realizacji. Określenie celów i środków często zwane projektem pracownika socjalnego lub projektem działania.

Określenia celów oraz doboru środków dokonują się w wyniku konfrontacji projektów partnerów oraz negocjacji zmierzających do wyłonienia wspólnego projektu. Model posługuje się także odmiennym słownictwem. Aby wypełnić rolę „nosiela zmian” pracownicy socjalni prowadzą działania metodyczne. Działanie jest wynikiem „woli działania” (dobrowolne uczestnictwa). Działanie w jakiejś sprawie oznacza stawanie się mediatorem związane z narzucaniem swojego autorytetu. Oznacza to położenie akcentu na czynności, czyli na to, co robi pracownik socjalny. Podkreśla się głównie świadomą chęć modyfikacji sytuacji, w jakiej znajduje się podopieczny. Świadoma kombinacja takich elementów modelu jak: zmiana projektu metodycznego działania oraz ich wzajemne relacji prowadzą do kluczowego terminu występującego w wyniku modelu – strategii.

- **praca socjalna:** wieloznaczne pojęcie, działania o charakterze socjalnym. Działalność taka od wielu lat obecna jest na całym świecie, różni się w różnych krajach. Praca socjalna ukierunkowana jest na pomoc i opiekę. Według H. Radlińskiej(1961) polega na „wydobyciu i pomnażaniu sił ludzkich, na ich usprawnianiu i organizacji wspólnego działania dla dobra ludzi”(s.48). Zaś zdaniem B. Dubois, K.K. Miley (1999) praca socjalna to działanie profesjonalne, mające na celu poprawę warunków życia jednostki i społeczeństwa oraz złagodzenie ludzkiego cierpienia i rozwiązywanie problemów społecznych. B. A. Skidmore i M. G. Thackeray(1996) definiują pracę socjalną, jako zawód, który pomaga ludziom rozwiązywać problemy osobiste, grupowe oraz zbiorowe, tak, aby osiągnąć zadowalające stosunki osobiste, grupowe, zbiorowe. Głównym kierunkiem działania pracownika socjalnego jest pomaganie ludziom w polepszeniu ich funkcjonowania społecznego. Termin praca socjalna pojawił się po raz pierwszy w 1917 r. w nazwie amerykańskiego Towarzystwa Pracy Socjalnej. Definicja ta została przyjęta przez Zgromadzenie Międzynarodowej Federacji

Pracowników Socjalnych w Montrealu 2000 roku. Praca socjalna to zawód, który promuje społeczne zmiany, rozwiązywanie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach oraz wzmocnienie i wyzwolenie ludzi dla osiągnięcia przez nich dobrostanu. Korzystając z teorii ludzkich zachowań i systemu społecznego, praca socjalna ingeruje dokładnie tam, gdzie dochodzi do wzajemnego oddziaływania ludzi z ich środowiskiem. Takie ujęcie pracy socjalnej powoduje, że w Polsce, praca socjalna to, z jednej strony działalność zawodowa wykonywana przez posiadających odpowiednie kwalifikacje pracowników socjalnych, z drugiej zaś, świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej, udzielane niezależnie od dochodu osoby bądź rodziny.

- **praca socjalna w pedagogice społecznej według Haliny Radlińskiej:** w całym dorobku H.Radlińskiej (1928, 1961) obecna jest praca na rzecz innych. Autorka wręcz gloryfikowała ją podkreślając jej znaczenie gospodarcze jak i etyczne oraz moralne. Wspierał ją w tym między innymi L. Krzywicki oraz mąż Z. Radliński. Najwięcej na temat powiązań pedagogiki społecznej z pracą socjalną dowiadujemy się z ostatnich książek autorki. Wskazywała ona na trzy zakresy pracy społecznej, zaliczając do nich opiekę, ratownictwo oraz pomoc (M.Brenk, 2007).H. Radlińska wymienia też pojęcie kompensacji. Tak identyfikowana praca społeczna dziś nazywana jest pracą socjalną. Gwarancją uzyskania pozytywnych wyników w pracy socjalnej jest zapewnienie jej podstaw prawnych i ekonomicznych oraz równych praw w jej świadczeniu i korzystaniu z niej. Autorka wymieniała trzy metody pracy socjalnej „indywidualizującą, grupową i środowiskową”. Podstawy pracy socjalnej zostały wywiedzione przez H.Radlińską z jej doświadczeń praktycznych.
- **praca socjalna w szkole:** szkoła realizuje cele i zadania określone w Ustawie z 7 września, 1991 r. oraz w przepisach wydanych na jej podstawie, w szczególności: 1) umożliwia zdobycie wiedzy i

umiejętności niezbędnych do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły i świadectwa maturalnego lub świadectwa dojrzałości, 2) umożliwia teoretyczne i praktyczne przygotowanie uczniów do wykonywania zawodu, 3) umożliwia absolwentom dokonanie świadomego wyboru dalszego kierunku kształcenia na poziomie wyższym, 4) kształtuje środowisko wychowawcze sprzyjające realizowaniu celów i zasad określonych w Ustawie z 7 września 1991 r., stosownie do warunków szkoły i wieku uczniów, Do zadań szkoły w zakresie opieki wychowawczej zaliczamy: 1. Tworzenie w szkole i środowisku optymalnych warunków rozwoju uczniów. 2. Zaspokajanie potrzeb biologicznych, społecznych i psychicznych. 3. Rozwijanie zainteresowań i zamiłowań. 4. Zapewnienie uczniom rozwoju według ich możliwości. 5. Działalność wyrównawcza i korekcyjna. 6. Pomoc w wyborze określonego systemu wartości, ideałów, autorytetów. 7. Organizowanie czasu wolnego – nauka jego wykorzystywania. Funkcje opiekuńczo – wychowawcze szkoła spełnia względem uczniów w następujących formach: - Diagnostowanie sytuacji dziecka w rodzinie i środowisku – diagnoza powinna poprzedzać działalność opiekuńczo – wychowawczą, wskazywać, jakie potrzeby dziecka nie są zaspokajane w środowisku jego życia. Jakiej ma zainteresowania i zdolności. Ma również pomóc w ustaleniu, jakiej opieki potrzebuje dziecko. - Ratownictwo indywidualne – spotykamy się z nim w sytuacjach wyjątkowych, gdy dziecko na skutek śmierci rodziców (opiekunów), porzucenia przez nich, pozostaje bez żadnej opieki i wymaga natychmiastowej pomocy. Ratownictwo występuje również w sytuacji zagrożenia życia i w nieszczęśliwych wypadkach. Każdy nauczyciel musi być odpowiednio przygotowany do udzielenia pierwszej pomocy. Ratownictwo indywidualne – spotykamy się z nim w sytuacjach wyjątkowych, gdy dziecko na skutek śmierci rodziców (opiekunów), porzucenia przez nich, pozostaje bez żadnej opieki i wymaga natychmiastowej pomocy. Ratownictwo występuje również w

sytuacji zagrożenia życia i w nieszczęśliwych wypadkach. Każdy nauczyciel musi być odpowiednio przygotowany do udzielenia pierwszej pomocy. - Kompensacja – dotyczy wyrównania braków w rozwoju dziecka i w zaspokajaniu jego potrzeb. Uczeń z wadami postawy powinien brać udział w specjalnych ćwiczeniach korekcyjnych. Braki w nauce nadrabiane są w zespołach wyrównawczych. Można również zastosować kompensację wychowawczą, która polega na korygowaniu niewłaściwie ukształtowanych poglądów i postaw moralnych. - Profilaktyka – zapobiega wszelkim niekorzystnym odchyleniom w psychofizycznym i społecznym rozwoju dziecka. - Stymulowanie rozwoju, - Poradnictwo – ma służyć uczniom przede wszystkim w ich samodzielnej pracy. Uczeń powinien mieć możliwość prowadzenia konsultacji z nauczycielem. Szkoła powinna przyzwyczaić uczniów do korzystania z porad w sytuacjach, kiedy nie potrafią sobie sami poradzić. - Integracja działalności opiekuńczo – wychowawczej – polega na tym, że tworzy harmonijną całość z całym systemem wychowawczym szkoły. Ma zapewnić ciągłość procesów opiekuńczo – wychowawczych od wczesnego dzieciństwa poprzez przedszkole do coraz wyższych szczebli systemu szkolnego. Realizacja zadań opiekuńczo – wychowawczych przez szkołę, mimo że obejmuje wszystkich uczniów, jest zróżnicowana ze względu na rozmaite warunki, w jakich żyją i są wychowywane dzieci. Tym samym można podzielić zadania opiekuńczo – wychowawcze na cztery grupy: 1. Opieka obejmująca wszystkich uczniów bez wyjątku (ochrona zdrowia, żywienie, profilaktyka, zapewnienie bezpieczeństwa i korzystnych warunków rozwoju). 2. Zadania w stosunku do uczniów, którym rodzina nie jest w stanie zapewnić dobrych warunków życia i rozwoju (pomoc stypendialna, bezpłatne posiłki, zajęcia świetlicowe, dowożenie do szkoły). 3. Zadania wobec uczniów wymagających przejściowo większej opieki (dzieci po chorobie, przeniesione z innej szkoły, pochodzące z rodzin po rozwodzie, z brakami w

wiadomościach). 4. Obowiązki względem dzieci wyjątkowych (wybitnie uzdolnione, opóźnione w rozwoju, z wadami w rozwoju fizycznym, nadpobudliwe, dzieci z rodzin patologicznych, niedostosowane społecznie).

- **profesjonalny charakter pracy socjalnej:** do czynników określających profesjonalny charakter pracy socjalnej, jako zorganizowanego i celowego działania o charakterze prospołecznym zaliczyć należy w takim samym stopniu: 1) Wiedzę dotyczącą jednostek, grup i społeczności, budowaną na określonych teoretycznych orientacjach; 2) Wiedzę i umiejętności z zakresu różnych perspektyw praktyki socjalnej; 3) Systemy wartości i oparte na nich standardy etyczne zawodu; 4) Badania naukowe dotyczące obszaru praktyki pracy socjalnej.
- **rzecznictwo:** rozumienie wąskie - służy oddziaływaniu na konkretne instytucje pomocowe, które w sposób niesprawny wywiązują się ze swoich obowiązków wobec poszczególnych klientów lub ich całych kategorii; rozumienie szerokie odnosi się do akcji mających na celu zmianę stosunku społecznego i/lub prawnego do całych kategorii, np. niepełnosprawnych. Misją jest obrona klienta. Podstawą skutecznego rzecznictwa jest: rzetelna dokumentacja przypadku; wiarygodność nadawcy - w zdobywaniu wiarygodności potrzebne są umiejętności z zakresu komunikacji interpersonalnej; umiejętność sprawnego przekazu treści; intencje; okazywanie życzliwości.
- **samopomoc:** (uregulowania prawne: ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004r. Art. 51 Ustawa o zatrudnieniu socjalnym Art. 18): samopomoc, czyli bazowanie na wewnętrznych siłach w celu przezwyciężenia danego problemu w wymiarze indywidualnym, grupowym i wspólnotowym. Samopomoc to wszystkie te działania ludzi, które są poświęcone radzeniu sobie z różnego rodzaju problemami, w oparciu o korzystanie z własnych doświadczeń i pomysłowości, oraz w oparciu o przedyskutowanie ich z ludźmi,

którzy już przez nie przeszli i poradzili sobie z nimi. Centralnym zagadnieniem samopomocy jest pomaganie. Jak udzielać pomocy, jak wziąć pomoc i jak pomóc sobie samemu to kluczowe pytania stawiane na grupach samopomocowych. Mottem grup samopomocowych jest hasło: Nie jesteś sam. Członkowie grup samopomocowych czują się mniej odizolowani wiedząc, że inni mają takie same problemy jak oni. Podczas spotkania grupy uczestnicy wymieniają pomysły na rozwiązania problemów, uczą się jak aktywnie mogliby zaangażować się w działania mające im pomóc. Dzięki uczestnictwu w grupach ludzie zmieniają swoje postawy i zachowania, odzyskują poczucie kontroli nad własnym życiem. Wymiary samopomocy to: Indywidualny (przewyciężanie problemu bazując na silnej woli); Grupowy (wzajemna pomoc członków w celu rozwiązywania problemu); Wspólnotowy (wykorzystanie zasobów wspólnoty lokalnej dla rozwiązywania problemów).

- **specyfikacja usługi w ramach standardów pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej:**

1) Praca socjalna jest świadczeniem niepieniężnym z pomocy społecznej; 2) Praca socjalna jest świadczeniem udzielanym przez pracownika w oparciu o następujące zasady: a). poszanowania godności człowieka i jego prawa do samostanowienia; b). równego traktowania klientów, bez względu na wiek, stan cywilny, orientację seksualną, narodowość, wyznanie, przekonania polityczne, stan zdrowia, rasę, kolor skóry, oraz inne preferencje i cechy; c). angażowania się na rzecz pomocy klientowi w rozwiązywanie jego trudności życiowych oraz wykorzystuje swoją wiedzę umiejętności zawodowe i kompetencje; d). wzmocnienia wysiłków klienta na rzecz życiowego usamodzielnienia; e). udzielania klientowi pełnej precyzyjnej informacji na temat dostępnych świadczeń; f). zasięgania konsultacji współpracowników i zwierzchników, w przypadku gdy leży to w żywotnym interesie klienta; g). ma prawo do nieświadczenia pomocy, gdy wyczerpane zostały przewidziane

ustawą świadczenia lub te świadczenia są niepotrzebne; h). zmiany formy udzielanej pomocy, w przypadku stwierdzenia wykorzystania jej niezgodnie z przeznaczeniem; i). zachowania w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych; j). ma prawo bez zgody klienta przetwarzać jego poufne dane w sytuacji gdy przemawiają ważne względy zawodowe. k). przestrzegania zasad etyki zawodowej; 3) W świadczeniu pracy socjalnej wykorzystuje się metody pracy socjalnej, a w szczególności metodę pracy z indywidualnym przypadkiem, metodę pracy grupowej, metodę organizowania społeczności lokalnej; oraz techniki, a w szczególności kontrakt socjalny, projekt socjalny; 4) Praca socjalna to proces zaplanowanych i zespołowych działań obejmujących wszystkie niezbędne i możliwe dla danej sytuacji formy świadczeń z zakresu ratownictwa, opieki, pomocy, kompensacji wobec osoby, rodziny czy grupy społecznej; 5) Praca socjalna dostosowana jest do specyficznych, rozeznaczonych potrzeb osoby, rodziny, środowiska lokalnego; 6) Praca socjalna stanowi świadczenie pomocy dla samopomocy.

- **standardy pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej:** niezbędne narzędzie będące modelem, zestawem norm i procedur, umożliwiających realizację usługi. Podstawową regulacją prawną dla pracy socjalnej, jako działalności zawodowej i świadczenia z pomocy społecznej jest ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku (Dz.U.04.64.953 z późniejszymi zmianami).
- **świadczenie pracy socjalnej:** wykonywanie zawodu pracownika socjalnego polegałoby na świadczeniu pracy socjalnej, rozumianej, jako działalność profesjonalna, korzystająca z teorii i osiągnięć nauki, w tym teorii ludzkich zachowań i systemów społecznych, mająca na celu: aktywizowanie i wspieranie osób oraz rodzin, które własnym staraniem, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych oraz nie mogą uczestniczyć w życiu społeczności, by o

własnych siłach mogły przezwyciężyć ubóstwo i wykluczenie społeczne, integrację społeczną osób oraz rodzin i innych grup społecznych, dążenie do zapewnienia wszystkim osobom tego wymagającym odpowiednich form wsparcia, zapobieganie problemom wynikającym z wzajemnych ludzkich relacji i współudział w rozwiązywaniu tych problemów – dla osiągnięcia godnych warunków życia przez osoby uzyskujące wsparcie w formie pracy socjalnej. Świadczenie pracy socjalnej polegałoby w szczególności na: wspieraniu w uzyskaniu, przez osoby i rodziny będące w trudnej sytuacji życiowej, poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów oraz pomocy, świadczonych przez właściwe instytucje rządowe, samorządowe i organizacje pozarządowe, poradnictwie socjalnym, prowadzeniu mediacji mających na celu budowanie korzystnych relacji między członkami rodziny, wspieraniu lub dążeniu do przywrócenia korzystnych relacji między osobami a społeczeństwem w celu poprawy, jakości życia, pobudzaniu społecznej aktywności i inspirowaniu działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób oraz rodzin i innych grup społecznych, współpracy z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania skutków negatywnych zjawisk społecznych, inicjowaniu nowych form pomocy osobom i rodzinom będącym w trudnej sytuacji życiowej oraz inspirowaniu powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji życiowej takich osób i rodzin, pracy w środowisku lokalnym przy organizowaniu działań na rzecz osób oraz rodzin i innych grup społecznych, będących w trudnej sytuacji życiowej, integrowaniu osób oraz rodzin i innych grup społecznych, a także społeczności lokalnej, przeprowadzaniu rodzinnych wywiadów środowiskowych, odejmowaniu interwencji socjalnej i występowaniu w interesie osób, w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia, szczególnie w sprawach dotyczących nieletnich, osób starszych, niepełnosprawnych, samotnych oraz z zaburzeniami psychicznymi,

opracowywaniu planów pomocy oraz kwalifikowaniu do uzyskania świadczeń pomocy społecznej, opracowywaniu, wspólnie z osobami wymagającymi wsparcia, indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego i indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, opracowywaniu i podejmowaniu czynności związanych z realizacją zadań określonych w kontrakcie socjalnym.

- **teorie a praca socjalna** : warto też zapoznać się z książką Five Theories in Social Work (2013), K.Healy (2014), E.A.Fisher (2009) oraz A. Forder, (2015) które poza poniższymi wymieniają i opisują inne teorie.
- **teoria antropologii filozoficznej i kulturowej w pracy socjalnej**: a) antropologia filozoficzna- mówi i wyjaśnia problemy człowieka, co do sensu istnienia, w stosunku do działań własnych „rozważania sensu życia”; b) antropologia kulturowa- wyjaśnia jak powinniśmy funkcjonować w kulturze, pracownik socjalny jest animatorem kultury, zaspokaja potrzeby kulturowe
- **teorie psychologiczne a praca socjalna**: a) psychoanaliza- koncepcja człowieka zależy od wnętrza, przeżycia, doświadczenia, mechanizmy obronne człowieka- wiedza potrzebna w pracy socjalnej. Modelowe działania z przypadkiem, psychodynamiczny model postępowania; b) behawioryzm- koncepcja zachowania, zależy od kar i nagród, wynik reakcji na bodźce otoczenia. Wykorzystywana do zmiany zachowań- model behawioralny- poprzez kary i nagrody zmieniamy zachowanie człowieka za jego zgodą; c) teoria- analiza transakcyjna- Berne’a- podstawą działania są relacje w systemach i obszarach. Narzędzie analizy wspólnego życia z innym człowiekiem (niechętni do kontaktów, odosobnieni; kontakty formalne; otwarci, towarzyscy; ludzie szukający działań zaczepnych, podstępni; kontakty rzeczowe, realizacja działań, postawy działań wobec drugiego człowieka).

- **teorie socjologiczne a praca socjalna:** wiedza socjologiczna dostarcza pracy socjalnej wiedzy na temat mechanizmów funkcjonowania, źródła ewolucji, przemian: a) funkcjonalizm- istotne zmiany pojawiające się w kulturze. Kulturę stworzył człowiek, aby zaspokajać swoje potrzeby- ewolucja potrzeb i kultury oraz zmian w kulturze. Kultura wyrasta z potrzeb, a potrzeby wyrastają z kultury. Twierdzenie Persona- system społeczny sam tworzy systemy adaptacji (mechanizmy łagodzące pewne zaburzenia); b) strukturalizm- ograniczona rola struktur w ograniczonym obszarze; c) kulturalizm - wyjaśniający procesy socjalizacji jednostek, rozpatruje socjalizację na różnych poziomach, przynależność do subkultury różnicuje socjalizację; d) interakcjonizm symboliczny- Hoffman „życie jest teatrem, a każdy tworzy rolę”. To, w jaki sposób wywiązuje się z roli jest, jak chce tę rolę odgrywać zależy od osobowości; e) teoria systemu identyfikująca jednostkę w interakcji z innymi systemami. Każdy z nas pozostaje i funkcjonuje w systemach i pozostaje w interakcji z innymi systemami np. prace z jednostką, która jest elementem rodziny.
- **wartości w pracy socjalnej:** program nauczania opracowany pod patronatem Rady ds. Kształcenia w Zakresie Pracy Socjalnej wyróżnia najważniejsze wartości potrzebne do określenia zawodu pracownika socjalnego: 1. Każda osoba ma prawo do samorealizacji zgodnie z posiadanymi predyspozycjami i wolą korzystania z nich; 2. Jako członek społeczeństwa, każda osoba ma obowiązek takiego doboru sposobów samorealizacji, jaki przyczynia się do dobra wspólnego; 3. Społeczeństwo ma obowiązek ułatwiać samorealizację jednostki i jednocześnie ma prawo do korzystania z wkładu wnoszonego przez poszczególnych członków; 4. Dla harmonijnego rozwoju zdolności, każda osoba wymaga, by społeczeństwo zapewniło jej możliwość zaspokojenia jej podstawowych potrzeb w sferze cielesnej, psychicznej, ekonomicznej, kulturalnej, estetycznej i duchowej; 5. W miarę wzrostu złożoności i współzależności

społeczeństwa coraz bardziej rozwija się zapotrzebowanie na wyspecjalizowaną organizację społeczną ułatwiającą jednostce jej samorealizację; 6. Aby umożliwić zarówno samorealizację jednostki, jak i jej wkład w społeczeństwo, organizacja społeczeństwa musi wytworzyć narzędzia zaspokajania potrzeb w takim zakresie i takiej, jakości, jak na to pozwala ogólna kondycja społeczeństwa. Według projektu programu „wartości te stanowią minimum zaangażowania pracownika socjalnego. Wynika z nich, że wolność człowieka jest funkcją potrzeb i wymagań współczesnego życia”. Na inne wartości w pracy pracownika socjalnego wskazuje L.Smith(2014). Zalicza do nich wartość służenia innym; wartość nadrzędnej sprawiedliwości społecznej, wartość uszanowania godności i wartości życia ludzkiego, wartość odpowiedzialnej i etycznej uczciwości oraz wartość posiadanych i stale aktualizowanych kompetencji.

- **zakres usługi – podmiotowy**: praca socjalna prowadzona jest: a) z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej; b) ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności
- **zakres usługi – przedmiotowy**: przez pracę socjalną rozumie się „działalność zawodową, mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi”. Praca socjalna świadczona jest i obejmuje obszary życia osób, rodzin i małych grup społecznych w zakresach niezbędnych dla wzmocnienia lub odzyskania ich zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, w szczególności poprzez: a) wspomaganie w rozwoju, b) działania profilaktyczne wobec grup zagrożonych; c) zapobieganie pogłębianiu się problemów osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

- **zakres usługi – przestrzenny:** praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom, bez względu na posiadany dochód. Praca socjalna realizowana jest w środowisku zamieszkania osoby, rodziny, grupy społecznej.
- **założenia pracy socjalnej:** 1. Jak wszystkie inne profesje, praca socjalna służy rozwiązywaniu problemów. 2. Praktyka pracy socjalnej jest sztuką o podłożu naukowym i wartościującym. 3. Praca socjalna, jako profesja powstała i nadal się rozwija, dlatego że zaspokaja uznane społecznie potrzeby i aspiracje ludzi. 4. Wartości, jakimi kieruje się praca socjalna, wywodzą się z wartości wyznawanych przez społeczeństwo, w którym ono funkcjonuje. Wartości te jednak niekoniecznie i niecałkowicie są wartościami powszechnie lub szeroko wyznawanymi i obowiązującymi w społeczeństwie. 5. Naukowa podbudowa pracy socjalnej składa się z trzech rodzajów wiedzy: a) wiedzy sprawdzonej, b) wiedzy hipotetycznej wymagającej sprawdzenia c) wiedzy zakładanej (zwanej także „mądrością praktyczną”), wymagającej sformułowania w hipotezę, a następnie sprawdzenia 6. Wiedza wymagana w praktyce pracy socjalnej zależy od celów i funkcji oraz od rodzaju problemu, który należy rozwiązać. 7. Opanowanie wiedzy zawodowej i wartości podstawowych jest ważną cechą pracownika socjalnego, ponieważ to on jest instrumentem udzielającym profesjonalnej pomocy. 8. Umiejętności zawodowe pracownika socjalnego znajdują odbicie w jego działalności.

7: Praca opiekuńczo-wychowawcza

- **asystent wychowawcy świetlicy**: pracę oraz wymogi reguluje Ustawa z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty zgodnie z Art. 7 ust. 1e ww. ustawy w szkole podstawowej, w tym specjalnej i integracyjnej, może być zatrudniony asystent wychowawcy świetlicy. Do zadań asystenta należy wspieranie wychowawcy. Asystent wykonuje zadania wyłącznie pod jego kierunkiem. Art. 7 ust. 1f ustawy określa wymagania, jakie powinien spełniać asystent. Musi on posiadać wykształcenie, co najmniej na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkole podstawowej oraz przygotowanie pedagogiczne. Asystent zatrudniony jest na umowę o pracę zgodnie z *Kodeksem pracy*, otrzymuje wynagrodzenie nie wyższe niż nauczyciel dyplomowany. Ponadto asystent musi spełniać warunki określone w art. 10 ust. 5 pkt 3 i 4 *Karty Nauczyciela*, to jest: nie toczy się przeciwko niemu postępowanie karne lub dyscyplinarne, lub postępowanie o ubezwłasnowolnienie; nie był karany za przestępstwo popełnione umyślnie. Ustawa określa, że osoba przed zatrudnieniem jej na stanowisku asystenta musi dostarczyć dyrektorowi szkoły informację z Krajowego Rejestru Karnego.
- **działania wychowawcy**: według A. Guryckiej (1990) obejmują: podawanie wzorów, czyli naśladownictwo, modelowanie; prowokację (presja) sytuacyjna, czyli uczenie się przez wgląd; trening, czyli uczenie się przez powtarzanie; nadawanie znaczenia faktom, zjawiskom, emocjom, wartościom, czyli internalizacja, interioryzacja.

- **dzieci ulicy**: definicja przyjęta przez Radę Europy w 1994 roku, definiuje dzieci ulicy, jako te „poniżej 18 roku życia, które przez krótszy lub dłuższy czas żyją w środowisku ulicznym. Dzieci te przenoszą się z miejsca na miejsce i nawiązują kontakty z grupą rówieśniczą lub innymi grupami z ulicy. Oficjalnym adresem tych dzieci jest adres rodziców lub jakiejś instytucji socjalnej (pomocy wychowawczej, poradni psychiatrycznej dla młodzieży i in.). Wysoce znamienym jest przy tym to, że z dorosłymi, rodzicami oraz przedstawicielami szkół i instytucji pomocowych, dzieci te mają jedynie słaby lub żaden kontakt” (<http://wioskiswiata.org/baza-materialow-edukacyjnych/etap-nauczania/liceum/ulica-nie-jest-domem/>). Młodzież w pierwszej grupie ryzyka jest wciąż jeszcze przywiązana do rodziny, szkoły i społeczności, ale z powodu biedy lub innych czynników jej sytuacja może być w przyszłości zagrożona. Młodzież w drugiej grupie ryzyka ma słabsze więzy ze społecznością i jest już narażona na pewne konkretne ryzyko (np. porzucenie szkoły, wykorzystywanie, praca dzieci). Młodzież w trzeciej grupie najwyższego ryzyka to ci, dla których jedno bądź więcej z wymienionych powyżej zagrożeń stało się realne. Ich więzy ze społeczeństwem i rodziną są poważnie osłabione lub zostały zerwane(<http://wioskiswiata.org/baza-materialow-edukacyjnych/etap-nauczania/liceum/ulica-nie-jest-domem/>).” W polskich publikacjach i opracowaniach znaleźć można definicję stworzoną przez zespół ekspercki (w tym pracowników terenowych) w ramach Programu "Dzieci Ulicy": „Dzieci Ulicy spędzają praktycznie cały czas na ulicy. W domu właściwie tylko nocują. Na ulicy znajdują („załatwiają”) wszystko – od pieniędzy począwszy, a na żywności, zabawkach i ubraniach skończywszy. Nie znają wartości pieniądza i rzeczy. Znajdują przyjemność w niszczeniu mienia. Często są członkami nieformalnych grup dziecięcych, gdzie obowiązuje "kult siły", wdają się w bójki lub napady na przypadkowych ludzi. „Zarabiają” głównie żebrząc i kradnąc.

Zdobytymi towarami handlują między sobą lub na bazarach. Część dzieci eksperymentuje z alkoholem, klejami i używkami, gdyż brak zajęć i opieki, sprawia, że staje się to atrakcyjną formą spędzania czasu. Prawie wszystkie dzieci ulicy mają poważne kłopoty w szkole z powodu wagary, agresji i niskich możliwości intelektualnych spowodowanych zaniedbaniem wychowawczym. Powielają styl bycia swoich rodziców, stając się marginesem społecznym. Brak prawidłowych wzorców w rodzinie powoduje, że dzieci nie potrafią nawiązywać bliskich i konstruktywnych relacji z rówieśnikami". Powstały trzy kategorie dzielące dzieci ulicy na: street working children - dzieci, które pracują na ulicy, najczęściej mieszkają one w domu rodzinnym i utrzymują kontakt z rodziną; street living children – dzieci, które mieszkają i pracują na ulicy, kontakt z rodziną mają sporadyczny; children at risk – dzieci przebywające w instytucjach poprawczych, czy w więzieniach lub dzieci utrzymywane przez starsze dzieci i te, które pracują, ale ich warunki życia nie odpowiadają Konwencji o Prawach Dziecka. Praca z „dziećmi ulicy” to przede wszystkim uświadomienie im, że nie wszystko wolno i że ponoszą odpowiedzialność za własne postępowanie. Zaczyna się od tego, że jeśli np. chcą gdzieś pojechać i coś zobaczyć, muszą przychodzić na zajęcia w określone miejsce o określonej porze. To nie zawsze jest proste, bo nie są one nauczone działania konsekwentnego, zaplanowanego choćby na jutro. Dla nich często „jutro” to nieokreślona przyszłość. Nauką jest nawet to, że jadąc autobusem czy tramwajem, trzeba skasować bilet. Czasem wychodzi im zachowanie w miejscach publicznych, a czasem nie. Dopiero, gdy zostaną wyproszeni np. z kina, rozumieją, że coś stracili, bo wracają na swoją szarą ulicę, gdzie się nic nie dzieje. Po paru latach pedagodzy „odcinają pępowinę” i wtedy dziecko musi już samo sobie radzić. Niestety nie jest to praca skazana na sukces, niektórym dzieciom nie udaje się pomóc. Łądują w ośrodkach szkolno-

wychowawczych, poprawczakach, na odwykach – przyznają sami pedagodzy ulicy.

- **dziedziny wychowania:** ogólnie możemy podzielić na cztery podstawowe (H. Muszyński, 2004): 1: wychowanie moralne: pozostaje w związku z wychowaniem religijnym, laickim, prorodzinnym, ideowym, obywatelskim, umysłowym, zdrowotnym, fizycznym W znaczeniu opisowym (neutralnym): zapoznanie z różnymi sposobami postępowania bez oceny i nacisku na ich stosowanie. W znaczeniu oceniającym (normatywnym): celem jest przyswojenie norm, zasad i norm moralnych, których aprobata i realizacja mają zapewnić im bycie moralnie dobrymi. Metodami jest: dawanie wychowankom dobrego przykładu; perswazji: rozmowa, dyskusja; klasyfikowania wartości: uświadamianie sobie własnych uczuć w związku z uznawanymi wartościami; rozumowania moralnego: głębszy namysł za pomocą argumentacji logicznej nad ocenami, normami, zasadami i wartościami moralnymi (przydatna metoda rozwiązywania problemu z wykorzystaniem burzy mózgów). 2: Wychowanie estetyczne: kształcenie do sztuki i kształcenie przez sztukę. Kształcenie pełnej integralnej osobowości nie tylko w sferze wrażliwości estetycznej, ale dzięki tej wrażliwości obejmuje także oddziaływania na sfery: intelektualną (wzbogacanie wiedzy i myślenia osobistego), oraz moralno-społeczną (zdobywanie podstaw oceny moralnej i umiejętności rozumienia sytuacji ludzkich, a przez to rozwijanie wyobraźni i pobudzanie dyspozycji twórczych). 3: Wychowanie seksualne inaczej wychowanie prorodzinnne, wychowanie do życia w rodzinie, wychowanie do miłości. Ukierunkowanie rozwojowe (potrzeby wieku i wiekowe uwarunkowania rozumienia treści). Wychowanie zorientowane etycznie. 4: Wychowanie patriotyczne. Wdrażanie lub przyuczanie do umiłowania własnej ojczyzny i narodu łącznie z gotowością do wyrzeczeń i ofiar dla niej. Naród, kultura, ojczyzna, kultura, patriotyzm. Cele: Miłość ojczyzny. Świadczenia na rzecz kraju,

Poszanowanie rodaków i współobywateli, Zainteresowanie sprawami własnego kraju, Gotowość obrony własnego kraju, Oddawanie szacunku symbolice narodowej. Dodatkowo wyróżnia się 5: Wychowanie umysłowe, czyli kształtowanie pozytywnej motywacji i postaw wobec nauki jako wytworu umysłu ludzkiego, wobec pracy umysłowej i zaszczepianie wychowankom potrzeby rozwijania własnego umysłu. Związek z nauczaniem wychowującym. Stosowanie metod: rozwiązywania problemów, aktywizujących symulacyjnej. 6: Wychowanie religijne. System wychowania oparty na podporządkowaniu działalności edukacyjnej założeniom jakiegoś wyznania. Może się odbywać: w rodzinie, szkole, placówce opiekuńczo-wychowawczej. 7: Wychowanie zdrowotne (higieniczne) System działalności wychowawców i wychowanków, której celem jest opanowanie przez wychowanków wiedzy o organizmie ludzkim- jego stronie fizycznej, psychicznej i społecznej, ukształtowanie ich umiejętności , sprawności i postaw warunkujących zachowanie i doskonalenie zdrowia i postaw warunkujących zachowanie i doskonalenie zdrowia oraz stosowanie wymagań higieny w życiu osobistym i społecznym.

- **egalitaryzm w pracy opiekuńczo-wychowawczej:** inaczej równość, równouprawnienie , zrównanie się. Pogląd społeczny i polityczny który zakłada, iż równość wszystkich ludzi jest miarą poprawnie funkcjonującego demokratycznego państwa oraz podstawą wychowania . Równość dotyczy takich obszarów jak : prawa, warunki życiowe, możliwości rozwoju i kształcenia się, wolności, poglądów, szans itd. W pracy opiekuńczo-wychowawczej egalitaryzm rozumiany jest jako element zapobiegania wykluczeniu edukacyjnemu i społecznemu. Działania związane z wychowaniem do egalitaryzmu powinny się koncentrować na dawaniu wychowankowi okazji do zrozumienia idei egalitarności (dom, szkoła, placówka opiekuńczo-wychowawcza) oraz zachowań egalitarny (opiekuńczych , równościowych, rezygnacja ze

stereotypów i uprzedzeń) w tym utwierdzenie wychowanka w tym, że może przekraczać własne możliwości (transgresja) i spełniać marzenia. W podejściu do wychowania do egalitaryzmu ważny staje się aspekt wolności i odpowiedzialności .

- **elitaryzm w pracy opiekuńczo-wychowawczej**: elitaryzm to przeciwieństwo egalitaryzmu . Pogląd społeczny, ekonomiczny i polityczny uznający istnienie naturalnej nierówności obywateli spowodowanej względami rasowymi, religijnymi, etnicznymi, przynależnością klasową. W pedagogice manifestowany na przykład w formie dostępu do kształcenia, ale także do placówek opiekuńczo-wychowawczych. Jednym z wyznaczników jest status majątkowy uczestników/ wychowanków tych instytucji. Elitarne szkoły i placówki zapewniają swoim wychowankom całodobową naukę i opiekę. W efekcie uzyskują oni dyplomy ukończenia szkół, które są w rankingach bardzo wysoko. Podnosi to ich konkurencyjność na rynku pracy (porównaj: merytokracja) i sprzyja powstawaniu elit społecznych.
- **etyka pracy opiekuńczo-wychowawczej**: wymaga od wychowawcy i opiekuna nienagannego sprawowania opieki w stosunkach opiekuńczych oraz udzielanie pomocy w każdej sytuacji i potrzebie. Praca opiekuńczo-wychowawcza może przebiegać w różnych środowiskach, zatem podlega ona różnorodnym uwarunkowaniom. Jednym z nich jest specyfika więzi, która sprzyja lub nie gotowości niesienia pomocy (rodzina, umowa pracownicza, prawne zobowiązanie). Z. Dąbrowski (2012) cytuje T. Kotarbińskiego który, uważa „że każdy z podopiecznych ma prawo liczyć na to, że w stosunku do niego - tak samo jak w stosunku do kogokolwiek innego spośród podopiecznych - dobry opiekun nie uchyli się od linii należytego, z istoty sprawowanej opieki wyłamującego się działania za podszeptem wyróżniającej sympatii czy antypatii osobistej”(s.42). W literaturze przedmiotu można spotkać próby budowania Kodeksów etycznych dla pracowników

różnych zawodów. W omawianym kontekście warto zwrócić uwagę na kodeks Etyczny Pracownika Socjalnego stworzony przez Polskie Towarzystwo Pracowników Socjalnych.

- **etykietowanie:** nadmierne upraszczanie obrazu ucznia i wychowanka w oczach innych poprzez nadanie mu łatwo rozpoznawalnych cech np.: leń, chuligan, głupek. Zazwyczaj dotyczy cech negatywnych, które nie pozwalają na „wszechstronny ogląd „ i ułatwiają zakwalifikowanie ucznia do wybranej grupy. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych jest to dotkliwa forma przemocy. Etykietowaniu podlegają nie tylko wychowankowie, ale także wychowawcy. Etykieta jest bardzo trwała i bolesna. Obniża poczucie wartości wychowanka prowadząc do depersonalizacji i załamania psychicznego kończącego się próbami samobójczymi. Etykietowanie może mieć charakter wzajemny, co w skrajnych przypadkach może prowadzić do powstawania grup nieformalnych i rywalizacji między nimi. Osoby etykietowane mają zazwyczaj obniżoną samoocenę, „są obce i inne”, łatwo poddają się manipulacji i zastraszaniu. Inaczej etykietowanie to stygmatyzacja. Etykietowanie ma bardzo trwałe i trudny do zmiany charakter.
- **ewaluacja w kontekście pracy opiekuńczo-wychowawczej:** Ocena sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka następuje zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Regulują ją art. 128- 139. Zgodnie z nimi organizator rodzinnej pieczy zastępczej ocenia: sytuację dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz w rodzinnym domu dziecka, rodzinę zastępczą oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka. Celem oceny jest ustalanie aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka, analiza stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną, modyfikowanie planu pomocy dziecku, monitorowanie procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną umożliwiającą przysposobienie, ocena stanu zdrowia dziecka i jego aktualnych

potrzeb, ocena zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej oraz informowanie sądu o potrzebie umieszczenia dziecka w placówce działającej na podstawie przepisów o systemie oświaty, działalności leczniczej lub pomocy społecznej. Oceny sytuacji dziecka organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje w konsultacji w szczególności z: odpowiednio rodziną zastępczą albo prowadzącym rodzinny dom dziecka, pedagogiem, psychologiem, właściwym asystentem rodziny, przedstawicielem ośrodka adopcyjnego, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Zgodnie z art. 131. 1. ocena sytuacji dziecka powinna być przeprowadzana w miarę potrzeb, jednak w przypadku dzieci w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej, niż co 3 miesiące, a w przypadku dzieci starszych nie rzadziej, niż co 6 miesięcy. Po dokonaniu oceny sytuacji dziecka organizator rodzinnej pieczy zastępczej formułuje na piśmie opinię dotyczącą zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej, a następnie przekazuje ją do właściwego sądu. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje pierwszej oceny rodziny zastępczej albo prowadzącego rodzinny dom dziecka nie później niż przed upływem roku od umieszczenia pierwszego dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka. Kolejna ocena jest dokonywana po upływie roku od dokonania pierwszej oceny, a następne nie rzadziej, niż co 3 lata. W przypadku negatywnej oceny rodziny zastępczej albo prowadzącego rodzinny dom dziecka, kolejna ocena jest dokonywana nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia dokonania tej oceny. W przypadku negatywnej kolejnej oceny organizator rodzinnej pieczy zastępczej kieruje do sądu wnioski o uchyleniu postanowienia o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka. W przypadku rodzin zastępczych zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka w celu ustalenia zasadności przedłużenia okresu obowiązywania umowy, o której mowa odpowiednio w art. 54 lub art. 62, oceny dokonuje się także na trzy miesiące przed wygaśnięciem tej umowy.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza termin oceny rodziny zastępczej albo prowadzącego rodzinny dom dziecka, uwzględniając stopień przygotowania rodziny zastępczej albo prowadzącego rodzinny dom dziecka do wykonywania ich zadań. Zgodnie z Art. 135 w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka ocenia sytuację umieszczonego dziecka. Zespół dokonuje takiej samej oceny jak w omówionym wyżej przypadku. W skład zespołu wchodzi: dyrektor placówki lub osoba przez niego wyznaczona; pedagog, psycholog oraz pracownik socjalny, jeżeli są zatrudnieni w placówce; wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka; przedstawiciel organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; lekarz i pielęgniarka, w miarę indywidualnych potrzeb dziecka oraz inne osoby, w szczególności asystent rodziny prowadzący pracę z rodziną dziecka oraz przedstawiciel ośrodka adopcyjnego. Do udziału w posiedzeniu stałego zespołu mogą być zapraszani przedstawiciele: sądu właściwego ze względu na miejsce położenia placówki, właściwego powiatowego centrum pomocy rodzinie, ośrodka pomocy społecznej, Policji, ochrony zdrowia, instytucji oświatowych oraz organizacji społecznych statutowo zajmujących się problematyką rodziny i dziecka, a także osoby bliskie dziecku. Zespół dokonuje okresowej oceny sytuacji dziecka w miarę potrzeb nie rzadziej, niż co pół roku, a w przypadku dziecka w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej, niż co trzy miesiące. Po dokonaniu okresowej oceny sytuacji dziecka zespół formułuje na piśmie wniosek dotyczący zasadności dalszego pobytu dziecka w placówce i przesyła go do sądu. Zgodnie z Art. 139. 1. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oceny sytuacji dziecka dokonuje dyrektor w porozumieniu z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej właściwym ze względu na położenie

placówki. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej wspiera dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego w sporządzeniu planu pomocy dziecku. W przypadku instytucjonalnej pieczy zastępczej zgodę na powstanie, likwidację oraz bieżący nadzór pełni wojewoda.

- **internalizacja:** rozłożony w czasie proces przyswajania i przyjmowania za własne poglądów, postaw, norm i wartości oraz percepcji panujących w danej grupie wzorów, a także skutków przemyśleń jak również emocjonalne ustosunkowanie się do nich. Zinternalizowanie społecznych przekonań i wartości gwarantuje spójność istniejącego porządku społecznego zarówno w małej grupie jak i społeczności, bowiem jest jednym z najważniejszych mechanizmów społecznego rozwoju człowieka, a zwłaszcza jego socjalizacji. W społeczeństwach opartych na jednorodnym zespole przekonań, internalizacja stanowi naturalny proces przyswajania sobie społecznych treści, które docierają do jednostek niezaburzony w sposób. W psychologii i pedagogice społecznej terminem internalizacji określa się drugą stronę procesu identyfikacji. Ze względu na aspekt społeczno - moralny internalizacji jest ona szczególnie ważna w procesie wychowawczym i opiekuńczym. Wychowanek chętnie przestrzega zinternalizowanych norm, ponieważ wiąże się to z nagrodą i wzmocnione jest poczuciem dumy oraz powinności wobec innych. Negatywne skutki zaś, to poczucie winy, niepokój i przykrość.
- **metody opieki:** metodę sprawowania opieki można określić, jako powtarzalny sposób wykonania zespołu czynności przeważnie potrzeb z użyciem niezbędnych środków dla zaspokajania potrzeb podopiecznych i urzeczywistnienia wartości opieki. Klasyczne metody opieki to metoda indywidualnych przypadków; metoda pracy grupowej oraz metoda organizowania środowiska społecznego. Z.Dąbrowski (2012) wymienia następujące metody opieki: 1: zaspokajanie potrzeb podopiecznych poprzez bezpośrednie

pielęgnacyjne czynności opiekuna w ścisłym powiązaniu emocjonalnym między nimi, mające zastosowanie przede wszystkim w opiece nad dziećmi najmłodszymi, jednostkami niepełnosprawnymi, obłożnie chorymi, niedołącznymi itp., 2: stymulowanie i organizowanie opieki w stosunkach między podopiecznymi przez jednostki dojrzałe, sprawniejsze nad niedojrzałymi, niepełnosprawnymi, czyli opieki jednostek z dyspozycjami do jej sprawowania wobec wymagających tejże możliwe i pożądane w układach (zespołach) heterogenicznych, 3: tworzenie i utrwalanie aktywnych warunków materialno-organizacyjnych i psychicznych, służących zaspokajaniu potrzeb podopiecznych; w miarę doskonalenia, utrwalania i wykorzystywania tych warunków, będących wartościami pośredniczącymi opieki — zastosowanie niezależnie od poziomu rozwoju i wieku podopiecznych, 4: umożliwianie podopiecznym korzystania z różnych form opieki specjalistycznej, wspomagających i wzbogacających opiekę całkowitą, takich jak domy kultury, żłobki, przedszkola itp. niezbędne we współczesnym świecie specjalizacji i instytucjonalizacji także w dziedzinach opieki i wychowania, 5: dostarczanie, na co dzień pozytywnych przykładów samoobsługi, samodzielnego radzenia sobie w życiu oraz sprawności i dzielności w różnych sytuacjach wielce pożądane i możliwe w granicach dyspozycji osobowościowych opiekunów w tej mierze i zdolności podopiecznych do naśladownictwa i identyfikacji, 6: wyjaśnianie i instruowanie podopiecznych, jak pozyskiwać i wykorzystywać przedmioty potrzeb, unikać w związku z tym zagrożeń, jak pokonywać trudności możliwe i pożądane wobec jednostek i grup mających po temu, chociaż potencjalne dyspozycje, 7: wdrażanie podopiecznych do wielorakich form indywidualnej i zespołowej samoobsługi, z pozyskiwaniem przedmiotów potrzeb włącznie, na miarę ich potencjalnych możliwości w tym zakresie zawsze i wszędzie od najmłodszych lat, 8: inicjowanie i realizowanie różnych

form aktywności partnerskiej w relacjach opiekunowie-podopieczni, dorośli-dzieci, starsi-młodszy, pełnosprawni-niepełnosprawni zastosowanie wzrastające wraz z rozwojem samodzielności, umiejętności i sprawności podopiecznych, 9: umożliwianie podopiecznym i wspomaganie ich w tym, aby w pewnym okresie czasu i sprzyjających sytuacjach organizowali całkowicie samodzielnie sobie życie i zdani byli tylko na własne siły w skali określonej grupy lub całego układu opiekuńczego, co przejawia się niekiedy w tradycyjnie praktykowanych „dniach samodzielności” — możliwości zastosowania na tyle, na ile pozwalają na to potencjalne i realne ich dyspozycje do samodzielnego i samorządnego funkcjonowania, 10: przekształcanie czynności opiekuńczych w czynności pomocne lub opieki w pomoc, będące specyficznym sposobem postępowania w niemalże całokształcie opieki, a w szczególności w okresie przejściowym przekraczania progu kończącej się opieki i rozpoczynającej względnie pełnej samodzielności i niezależności życiowej, celem możliwie łagodnego i pomyślnego przekroczenia tego progu zastosowanie w sytuacjach „okresu przejściowego” między opieką a samodzielnością życiową.

- **metody pracy opiekuńczo-wychowawczej**: moim zdaniem brak przejrzystych i czytelnych metod pracy opiekuńczo-wychowawczej. Proponuję więc wyróżnić/ nazwać metodami metody opieki zbudowane na podstawie zakresów opieki międzyludzkiej wyróżnionych przez Z.Dąbrowskiego (2012). Autor wskazał zakresy opieki według zaspokojenia potrzeb podopiecznych: 1: metoda opieki wyprzedzającej: składają się na nią działania, które wyprzedzają u podopiecznego stan niezaspokojenia jego potrzeb, tak odczuwany, jak i nieodczuwany przez niego i nie dopuszczają do takiego stanu; jest to inaczej opieka wyprzedzająca aktualizację stanu niezaspokojenia potrzeb; opiekun przejawia swoje postawy i podejmuje działania opiekuńcze na podstawie własnego obrazu tych potrzeb, pewnych pośrednich oznak, dążeń, pragnień i oczekiwań

podopiecznego oraz świadomości swej roli i wynikających z niej obowiązków i odpowiedzialności; dominacja tego zakresu działalności w opiece sprawia, że podopieczny zastaje najczęściej rzeczywistość zgodną ze swymi nastawieniami, a tym samym nie przeżywa subiektywnie swoich potrzeb i pozostaje niejako w stanie ciągłego nasycenia to zaś pociąga za sobą szereg doniosłych następstw – w tym wychowawczo niekorzystnych, charakterystycznych dla nadopiekuńczości; 2: metoda opieki interwencyjnej: działalność podejmowana dopiero w sytuacjach realnego zagrożenia, naruszania lub blokady potrzeb podopiecznego oraz ujemnych skutków tego zdarzenia (metoda przeciwna wobec metody wyprzedzającej); jest to, więc działalność reaktywna, uruchamiana w sytuacji różnorodnych, najczęściej ujemnych oznak niezaspokojenia potrzeb podopiecznego; jej celem jest usuwanie zagrożenia i przywrócenie stanu równowagi; wobec tego podopieczny znajduje się najczęściej w sytuacjach rozbieżności i sprzeczności między tym, czego oczekuje podopieczny, a tym, co go spotyka, czyli w stanie ciągłego odczuwania, przeżywania (negatywnego pobudzenia); ten zakres działalności występuje nie tylko w jednostkowych procesach opiekuńczych, ale przejawia się również w swoistej działalności instytucjonalnej; typowym przykładem jest interwencyjna działalność sądu opiekuńczego w sytuacjach rażących zaniedbań opiekuńczych w rodzinie lub sieroctwa; w praktyce opiekuńczej opieka interwencyjna w swej jednostronnej i skrajnej postaci jest synonimem opieki niedostatecznej; 3: metoda opieki zbieżnej: opieka adekwatna, optymalna; mieści się między profilaktyką a interwencją opiekuńczą i można ją traktować w dużej mierze, jako ich alternatywę; jest działalnością wychodzącą naprzeciw potrzebom podopiecznych, zbiegającą się w miejscu i czasie z początkowym stanem ich niezaspokojenia - apetytem, chęcią; Znajdujemy ją przede wszystkim w tych rodzinach i placówkach opiekuńczych, w których

funkcje opiekuńcze urzeczywistniane są przez działalność racjonalną, fachową, opartą na pozytywnych postawach opiekuńczych opiekunów. Nie ma ona swych odpowiedników instytucjonalnych, chociaż mogą nimi być wszystkie placówki opiekuńcze w ramach normalnej opieki społecznej, których działalność prowadzą zawodowi opiekunowie. Występuje jednak we wszystkich typach działalności opiekuńczej, jako jej zwykły przejaw i jako postulat optymalizacyjny; 4: metoda opieki kompensacyjnej: inaczej zastępcza; polega na szeroko pojętym zastępstwie (substytucji), w rezultacie, którego następuje wyrównanie określonych niedostatków i braków (strat); chodzi tu o zastąpienie utraconych przez podopiecznego pewnych wartości opiekuńczych (rodzice, dom rodzinny, bliscy krewni) innymi tego typu, zbliżonymi wartościami (opiekun-wychowawca, placówka opiekuńcza, koledzy, przyjaciele) i wyrównanie w ten sposób w możliwym zakresie i stopniu tych strat; zablokowane lub udaremnione potrzeby przez zaspokojenie potrzeb zbliżonych, czy też zupełnie innych, lecz ważnych z punktu widzenia podopiecznego lub osiągnięcie tych celów na innej drodze; wobec wychowanków i z rodzin zaniedbujących swe powinności opiekuńcze, placówki spełniają wobec nich przede wszystkim funkcje rewalidacyjne i lecznicze w tym przypadku zastępowanie (kompensacja) odnosi się jedynie do określonych wartości opiekuńczych, jakie istniały, a zostały utracone w środowiskach rodzinnych tych dzieci; działalność kompensacyjna zajmuje znaczne miejsce i ma poważne znaczenie tak w jednostkowych procesach opiekuńczych, jak i wśród instytucji opiekuńczych; jej instytucjonalną formą są przede wszystkim pogotowia opiekuńcze, domy dziecka, wioski dziecięce; 5: metoda opieki rewalidacyjnej: (tekst jedn.: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) - dalej u.s.o., w art. 1 pkt 5a reguluje, że umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych przysługuje uczniom

niepełnosprawnym. Z kolei w art. 71b ust. 1 i 2 u.s.o. zawarto regulację, że kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci i młodzież wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, w zależności od rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia upośledzenia umysłowego. Kształcenie to powinno umożliwiać naukę (stosownie do potrzeb w dostępnym dla nich zakresie), usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację i resocjalizację oraz zapewniać specjalistyczną pomoc i opiekę. Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, zgodnie art. 71b ust. 3 u.s.o. wydają zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym w poradniach specjalistycznych. Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego określa zalecane formy kształcenia specjalnego, z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia upośledzenia umysłowego. Szczegółowe warunki organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych określają: rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. Nr 228, poz. 1490 z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowywania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1489 z późn. zm.); 6: metoda opieki leczniczej to swoisty zakres opieki międzyludzkiej polegającej na zaspokajaniu ponadpodmiotowych potrzeb chorobowych lub traumatycznych podopiecznych-chorych, prowadzący do odzyskiwania przez nich zdrowia; zaspokajanie potrzeb chorobowych i traumatycznych podopiecznych, które wynikają z rodzaju i stanu ich schorzenia lub

urazu, stanowiące nieodzowny warunek pomyślnego przezwyciężenia tego stanu oraz jego negatywnych następstw; wszelkie czynności opiekuńcze są w istocie oddziaływaniem na często wielce dotkliwe dla życia i zdrowia podopiecznych skutki, spowodowane w dużej mierze niedostatkami i błędami „normalnej” opieki wobec dzieci i młodzieży; Opiekę leczniczą można z dopuszczalnym uproszczeniem podzielić na: profesjonalną, lekarsko-pielęgniarską, sprawowaną przez osoby i instytucje na podstawie posiadanych przez nie i formalnie uznanych kwalifikacji ogólnych i specjalistycznych, dysponujące do tego środkami (urządzenia, sprzęt, leki), domową, dyletancką, realizowaną przez opiekunów z zakresu opieki podstawowej, dysponujących pewnym zasobem ogólnie dostępnej wiedzy, doświadczenia praktycznego, umiejętności i sprawności w leczeniu stosunkowo prostych, lekkich schorzeń lub urazów, niewymagających profesjonalnego leczenia, w tym także na podstawie zaleceń i recept lekarskich. Drugą, niezwykle istotną cechą tej opieki, występującą zwłaszcza w jej profesjonalnym podzakresie jest to, że wywołuje ona często u podopiecznych doznania przykrości, bólu, cierpienia, czyli czynności opiekuńcze oraz dostarczane dzięki nim przedmioty potrzeb, obok swych zamierzonych i rzeczywistych walorów leczniczych, zadają podopiecznym także te niezamierzone, trudne do uniknięcia, ujemne doznania powoduje to niezbedność dodatkowych zabiegów i środków znieczulających, przynoszących określone zmniejszenie bólu, ulgę. ta negatywna właściwość wywołuje u wielu chorych obawy i lęki i uniemożliwia zaspokajanie ich potrzeb chorobowych i traumatycznych, ze wszystkimi tego ujemnymi skutkami dla przebiegu i efektów leczenia profesjonalnymi, specjalistycznymi formami takiej opieki są przede wszystkim placówki społecznej służby zdrowia, a zwłaszcza zamknięte, jak: szpitale, sanatoria, centra zdrowia itp.

Podobnie można zbudować metody pracy opiekuńczo-wychowawczej na metody opieki zbudowane na podstawie zakresów opieki w zależności od funkcji instytucji opiekuńczo-wychowawczych wyróżnionych przez Z.Dąbrowskiego (2012). Autor wskazał zakresy opieki według zaspokojenia potrzeb podopiecznych i tak możemy wyróżnić: 1: metody opieki w rodzinie; 2: metody opieki w szkole; 3: metody opieki w instytucji opieki powszechnej; 4: metody opieki w placówkach opieki normalnej; 5: metody opieki w placówkach opieki interwencyjno- kompensacyjnej; 6: metody opieki w placówce opieki rewalidacyjno- leczniczej; 7: metody opieki w instytucjach pozaopiekuńczych.

W literaturze przedmiotu wskazuje się także na klasyfikację H.Muszyńskiego(, 2004) który wyróżnia: metody wpływu osobistego, metody wpływu sytuacyjnego, metody wpływu społecznego oraz metody kierowania samowychowaniem. Zdaniem Z. Dąbrowskiego do metod wychowania opiekuńczego możemy zaliczyć: 1: działania pośrednie opiekuna: poprzez rozbudzanie, kształtowanie stosunków opiekuńczych między podopiecznymi w układach heterogenicznych. Stymulowanie i organizowanie różnych form samoobsługi podopiecznych, zaspokajających ich wielorakie potrzeby. Działania pośrednie opiekuna: stworzenie warunków materialno- organizacyjnych, psychologicznych, społecznych i kulturowych, służących zaspokajaniu potrzeb podopiecznych. Działania pośrednie poprzez rozbudzanie, kształtowanie stosunków opiekuńczych między podopiecznymi w układach heterogenicznych. Doprowadzanie w postaci różnych zabiegów do tego, aby bardziej doświadczeni, starsi i sprawniejsi podopieczni podejmowali się opieki i spełniali częściowe funkcje opiekunów wobec tych, którzy nie mając takich dyspozycji, wymagają pomocy z zewnątrz; 2: działania bezpośrednie opiekuna: moralne, werbalne, mimiczne i odruchowo- emocjonalne, zmierzające wprost do zaspokojenia wielorakich potrzeb podopiecznych. Metoda ma zastosowanie w pracy z dziećmi

najmłodszy; 3: stymulowanie i organizowanie różnych form samoobsługi podopiecznych, zaspokajających ich wielorakie potrzeby. Rola opiekuna sprowadza się do stawiania odpowiednich wymagań, motywowania, instruowania, przykładowego pokazu, korygowania, kontrolowania i oceniania. Wraz ze wzrostem samodzielności wychowanków czynności te ulegają zatarciu, a opiekunowi pozostaje głównie stymulacja animacja oraz stwarzanie warunków.

Najbardziej adekwatną klasyfikację metod opiekuńczo-wychowawczych proponuje M.Łopatkowa(1992). Autorka wyróżnia: 1: Metody izolujące i uodparniające: Metody izolujące polegają na odseparowaniu czasowo lub trwale dziecka od środowiska rodzinnego i przeniesieniu go na teren pożądanego wpływu wychowawczego. Sytuacje, które tego wymagają to: choroba psychiczna dziecka, przemoc, zdegenerowanie moralne rodziców, uzależnienia. Metoda ta powinna być wsparta metodami kompensacyjnymi (rodzina zastępcza, rodzina, rodzina wspierająca, osoba bliska w placówce opiekuńczo-wychowawczej). Metody uodparniające zaś mają za zadanie uodpornienie dziecka na zły, destrukcyjny wpływ środowiska. Metody uodparniające wymagają przewidywania i wspierania oraz ochrony dzieci przed przykrymi sankcjami ze strony rodziców, przy jednoczesnym oddziaływaniu wychowawczym na dom. Ta grupa obejmuje także metody mediacyjne, czyli życzliwe, rozumne i sprawiedliwe pośrednictwo pedagogiczne. Obejmuje formy: godzenie wprost, godzenie pośrednie, pocieszanie, prognozowanie, podsuwanie lektury. Umożliwia realizowanie programu przekazywania i utrwalania pożądanego postaw i wartości u dziecka objętego opieką pozadomową. 2: Metody chroniące, leczące i kształtujące sferę emocjonalną dziecka. W tym metody oparcia na miłości: odzyskanie lub znalezienie osoby, z którą dziecko jest związane emocjonalnie. Związek musi mieć charakter wzajemny. Polega na wykorzystaniu

związków uczuciowych dziecka do osiągnięcia celów wychowawczych. Następne to metody chroniące uczucia przyjaźni i koleżeństwa poprzez stwarzanie dzieciom warunków sprzyjających nawiązywaniu i podtrzymywaniu więzi koleżeńskich i przyjacielskich. Poprzez dobór grupy wychowanków, stwarzanie możliwości integracji grupowej. Umożliwianie kontaktów uzasadnionych emocjonalnie i pedagogicznie. Następną metodą w tej grupie to metoda nawiązywania i utrwalania więzi: Między wychowawcami a wychowankami przez indywidualne oddziaływanie wychowawcze. Między rodzinami a wychowankami przez indywidualne oddziaływanie wychowawcze. Wykazywanie nieopłacalności nagannego zachowania w kontekście więzi (bez szantażu emocjonalnego) z poszanowaniem dziecka. Kolejną metodą w tej grupie to metoda małej własności. Dzięki tej metodzie dziecko może rozwijać i wzbogacać swoje związki emocjonalne ze światem ludzi, zwierząt i rzeczy. Rozwija szacunek, poczucie odpowiedzialności i przywiązania. Ostatnią w tej grupie to metoda kształtująca zainteresowania. Wzbudzają ambicję. Rozwijają poczucie godności. Zapewniają zaspokojenie potrzeby nowości i przygody. Umożliwiają identyfikację z wyższą grupą odniesienia i zrównanie z lepszymi (grupa teatralna, plenery malarskie, grupa sportowa).

3: Metody zapobiegające porażkom i usuwające niepowodzenia szkolne. Współpraca ze szkołą i rodzicami. Konsultowanie kierunku działań wychowawczych i dydaktycznych. Dostosowanie programu (program indywidualny) do możliwości wychowanka (uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych) po wcześniejszej diagnozie pedagogicznej i psychologicznej. Edukacja rodziców w zakresie pomocy i niwelowania niepowodzeń szkolnych. Różne terapie: psychologiczna, pedagogiczna, resocjalizacyjna.

W skład metod pracy opiekuńczo-wychowawczej można także zaliczyć metody zaczerpnięte z pracy socjalnej.1: Metoda indywidualnego przypadku: Elementy: wgląd w cechy

osobowościowe wychowanka; rozpoznanie zagrożeń i wpływów. Procedura: diagnoza indywidualna, grupowa i społeczna; opracowanie programu/planu; prowadzenie przypadku; ewaluacja. Zasady: bezwarunkowa akceptacja wychowanka; wiara w zdolność wychowanka do korzystnego rozwoju; wzajemna życzliwość i zaufanie. Zachęcanie wychowanka do samodzielnego rozwoju. 2: Metoda pracy grupowej: Tworzenie i umacnianie pożądanych więzi społecznych. Grupa społeczna jest najważniejszym czynnikiem pracy opiekuńczo-wychowawczej. Odmiany metody grupowej: grupy rozwojowo-wychowawcze; grupy psychoterapeutyczne; grupy rewalidacyjne. Zasady: idea wzajemnej pomocy; wspólne rozwiązywanie problemów; wzmacnianie zdolności jednostek i grupy do autonomicznego funkcjonowania; uzyskiwanie doświadczenia do funkcjonowania w grupie i poza nią. Etapy tworzenia grupy: tworzenie grupy; stabilizacja jej struktury i norm; realizacja jej celu; ocena efektów działania i decyzja o jej dalszym istnieniu lub rozwiązaniu. 3: Metoda środowiskowa: Organizowanie społeczności lokalnej w celu podjęcia na jej rzecz określonych działań. Etapy: rozpoznanie potrzeb danej społeczności; organizowanie sił społecznych dla poprawy jej funkcjonowania; opracowanie programu działania; realizacja zadań; ewaluacja.

Jako ostatni podział można wskazać klasyfikację J.Materne(1988). Podział ten łączy pracę socjalną z pracą opiekuńczo-wychowawczej. Autor wyróżnia trzy grupy. 1: Metoda uprawy infrastruktury socjalnej: metoda innowacyjnego konstruowania infrastruktury; metoda nasycania infrastruktury wartościami; metoda melioracji infrastruktury; metoda rewaloryzacji infrastruktury; 2: metoda pielęgnowania rozwoju podopiecznych polega na nasyceniu kontaktów z podopiecznym troską i uczuciem, okazywaniem sympatii i czułości: metoda opiekuńczego prowadzenia osób niewymagających szczególnej troski; metoda opiekuńczego prowadzenia osób wymagających szczególnej troski; metoda

opiekuńczego czuwania nad bezpieczeństwem podopiecznych; metoda inicjacji ochronnej; 3: metody ratowania osób zagrożonych w rozwoju polegające na udzielaniu pomocy materialnej, zdrowotnej, psychicznej, edukacyjnej oraz kulturalnej w sytuacji nędzy, przemocy, wypadków losowych itp. Tu zaliczamy: metodę doraźnego wsparcia oraz metodę ingerencji w losy życiowe podopiecznych.

- **metody wychowania:** możemy wyróżnić kilka klasyfikacji. K.Konarzewski (1992): metody indywidualne i metody grupowe; M.Krawczyk(1965): metody bezpośredniego oddziaływania wychowawczego i metody pośredniego oddziaływania wychowawczego; H. Muszyński(2004): metody wpływu osobistego, metody wpływu sytuacyjnego i społecznego i metody kierowania samowychowaniem; K. Konarzewski (1992): metody strukturalne i metody sytuacyjne. Z punktu widzenia pracy opiekuńczo-wychowawczej przydatny będzie następujący podział: 1: metoda modelowania: metoda dobrego przykładu, Słowa uczą a przykłady pociągają; metoda zadaniowa: Stawianie zadań, których wykonanie prowadzi do konstruktywnych zmian zachowań i postaw pożądaných z punktu widzenia wychowawczego W pracy opiekuńczo-wychowawczej: powierzanie zadań w rodzinie (asystent rodziny, koordynator pieczy zastępczej, kurator, rodzic, rodzina wspierająca), powierzanie zadań w szkole(nauczyciel, wychowawca, psycholog, organizacje szkolne, organizacje społeczne); powierzanie zadań w środowisku wychowawczym (czynności samoobsługowe, działania opiekuńcze wobec innych, zadania związane z organizacją dnia w placówce); powierzanie zadań w środowisku lokalnym(współpraca z lokalną społecznością, podejmowanie samodzielnych zadań opiekuńczych, animowanie działań); 2: metoda perswazyjna: Uświadamianie obowiązków i powinności wobec innych i poszanowania ich praw; Wykorzystać można: metodę opartą na słowie, metodę opartą na przeżywaniu, metodę rozwiązywania

problemów. Uświadamianie obowiązków i powinności wobec innych i poszanowania ich praw w: Rodzinie (rodzaj rodziny i styl wychowania); Szkole (regulamin szkoły); Placówce opiekuńczo-wychowawczej(regulamin placówki i jej rodzaj); Środowisko społeczne(rola sąsiadów, osób znaczących, przechodniów itd.); 3: metoda nagradzania: promowanie zachowań pożądaných z wychowawczego punktu widzenia. Zasady nagradzania: Wzmacniać zachowania pożądanę; Wzmacniać zachowania bezpośrednio po ich wystąpieniu; Wzmacniać zachowania w sposób przerywany(gdy występują ciągle) aby można było przenieść je na wyższy poziom (nawyki, postawy); Łączyć wzmocnienia różnego rodzaju (słowne , materialne); 4: metoda karania: Działalność wychowawcza która polega na tworzeniu awersyjnych dla wychowanka zdarzeń pozostających w czasowym związku z jego określonym zachowaniem się. Uwarunkowania: pozytywny stosunek karanego do karzącego; pozytywny stosunek karzącego do karanego; dyskretne i przyjazne wymierzanie kary ; rozumienie kary przez karanego; Stopniowanie kary przez karzącego; wstrzeźliwość w stosowaniu kar; łączenie kar i nagród; specyfika środowiska w którym dokonuje się kar i nagród; metoda oddziaływań grupowych : aktywizowanie wychowanka w działalności zespołowej i samorządowej . Uwarunkowania: tworzenie grup do realizacji określonych celów; wykorzystanie potencjału grup już istniejących ; specyfika grup formalnych i nieformalnych ; specyfika placówek opiekuńczo-wychowawczych; predyspozycje indywidualne wychowanków i wychowawców; animacja społeczności lokalnej.

- **ocena wychowanka w pracy opiekuńczo- wychowawczej:** ocena i ocenianie jest ważnym elementem procesu wychowania. W instytucjach opiekuńczo-wychowawczych zazwyczaj stosuje się ocenę słowną lub pisemną (na przykład na wniosek sądu lub asystenta rodziny). Ocena może być dokonywana systematycznie lub wyrywkowo. Zawsze jednak jest ona związana z celami

opiekuńczo-wychowawczymi za realizację których odpowiedzialny jest wychowanek oraz wychowawca. Ocena jest ważnym elementem oddziaływań profilaktycznych i resocjalizujących. Sposób oceny oraz jej kryteria zazwyczaj są zawarte w regulaminie placówki i programie wychowawczym. Do wybranych kryteriów możemy zaliczyć: przestrzeganie postanowień zawartych w Regulaminie Wychowanków, szanowanie godności i podmiotowości innych osób, przyjmowanie odpowiedzialności za własne życie i rozwój, dbanie o wspólne dobro, ład, porządek i higienę osobistą oraz w grupie, współdziałanie z wychowawcą w organizowaniu czasu wolnego oraz prac społecznie użytecznych, udział w pracach wynikających z potrzeb grupy i placówki, gotowość do udzielania pomocy i służenia opieką młodszym i słabszym, poprawnego gospodarowania otrzymywanymi dobrami takimi jak: żywność, odzież, przybory szkolne, środki czystości itp., podporządkowania się wymogom wynikającym z realizacji obowiązku szkolnego oraz realizacji celów programu indywidualnego i grupowego.

- **oddziaływanie pedagogiczne w pracy opiekuńczo-wychowawczej**: to ciąg powiązanych ze sobą i ukierunkowanych na cel wychowawczy aktów pedagogicznych w trakcie którego pojedynczy lub zespołowy obiekt tych oddziaływań doświadcza w swojej świadomości określonych bodźców, wpływających na jego postępowanie. Oddziaływanie pedagogiczne ma miejsce w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, ale także przybiera charakter pozainstytucjonalny i okazjonalny.
- **oferta edukacyjna wobec wychowanków przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych**: wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych mają zapewnioną realizację obowiązku szkolnego w instytucjach oświatowych. Wszystkie formy wsparcia koncentrują swoją działalność wokół opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizacji czasu wolnego, zabaw i zajęć

sportowych , rozwoju zainteresowań ale także pomocy w leczeniu, rehabilitacji oraz wsparciu psychologicznym, terapeutycznym i pedagogicznym. Za organizację edukacji i wsparcia wychowanków są odpowiedzialne różne podmioty. Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie: opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych; specjalistycznej; pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.

- **podstawa programowa w pracy opiekuńczo-wychowawczej:**
w pracy opiekuńczo-wychowawczej podstawą do pracy z wychowankiem jest indywidualny plan pracy. Zgodnie z § 8. Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 lutego 2005 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych (Dz. U. z dnia 4 marca 2005 r.) z późn. zmianami wychowawca placówki opiekuńczo-wychowawczej organizuje pracę z grupą dzieci oraz pracę indywidualną z dzieckiem. Wychowawca, kierujący procesem wychowawczym dziecka, realizuje zadania wynikające z indywidualnego planu pracy oraz pozostaje w stałym kontakcie z rodziną dziecka, przy czym jeden wychowawca kieruje procesem wychowawczym nie więcej niż 8 dzieci. Powyższe rozporządzenie określa cele i zadania różnego rodzaju placówek opiekuńczo-wychowawczych jednak nie można ich traktować, jako podstawy programowej. W tym zakresie placówka ma pewną autonomię. Jednak w niektórych placówkach wychowanek uczęszcza do szkoły i

wtedy obowiązuje go realizacja podstaw programowych (Ministerstwo Edukacji Narodowej). Wychowanek może jednak mieć dokonaną modyfikację programu i dostosowanie go do indywidualnych potrzeb. Indywidualny program, zatem, może być realizowany zarówno w szkole jak i placówce opiekuńczo-wychowawczej. W placówce wychowanek ma zazwyczaj stałego wychowawcę, który jest odpowiedzialny za przygotowanie (po diagnozie przeprowadzonej przez zespół specjalistów) i realizację zindywidualizowanego procesu wychowawczego. Wychowawca zobowiązany jest prowadzić kartę pobytu dziecka, a także opracować jego indywidualny plan pracy (IPP).

- **pomoc w pracy opiekuńczo-wychowawczej:** pomoc jest specyficznym działaniem o charakterze społecznym z nacechowaniem emocjonalnym. W wymiarze opiekuńczo-wychowawczym pomoc jest niesiona na wychowanka lub drugiego człowieka pozostającego w trudnej sytuacji życiowej. Z. Dąbrowski pomoc określa, jako „zasilanie podmiotów w trudnych sytuacjach. Pomoc jest wtedy niezbędna do zapobieżenia albo przezwyciężenia a także ułatwiania sytuacji z pogranicza trudności, „napiętych” i względnie normalnych, aż do granic ich pełnej normalności, „komfortu”(Z.Dąbrowski, 2012, s.71). Autor proponuje wyróżnić trzy rodzaje pomocy: obiektywnie uzasadnioną sytuacją trudną, niemożliwą do samodzielnego przezwyciężenia przez jej podmiot; wskazaną, chociaż niekonieczną w sytuacjach z pogranicza trudności możliwą do znormalizowania odpowiednio zwiększonym wysiłkiem ich podmiotu oraz subiektywnie motywowaną celem ułatwiania, udogadniania, osiągania komfortu sytuacji względnie normalnych. Ze względu zaś na funkcję pomocy wyróżnia: pomoc kreatywną(aktualizująca potencjalne zdolności podmiotów sytuacji trudnych do względnie samodzielnego radzenia sobie z nimi i prowadząca w efekcie do ich usamodzielnienia życiowego) oraz pomoc pasywną(zachowawcza, paliatywna w postaci różnych zasił-

ków, łagodząca zwłaszcza materialne niedostatki i deprivację potrzeb licznych podmiotów trudnych sytuacji egzystencjalnych) (Z.Dąbrowski, 2012, s. 72-73).

- **postawy opiekuńcze i wychowawcze**: według J. Korczaka(1978) postawy negatywne to: =wychowawca brutal; =wychowawca liberał; = wychowawca dozorca; = wychowawca tyran; =wychowawca apostoł; = wychowawca przyrodnik; =wychowawca dogmatyk; = wychowawca idealista; = wychowawca rutyniarz; = wychowawca bez samokontroli i samooceny, zaś postawy pozytywne: = wychowawca pracownik; = wychowawca diagnostyk; = wychowawca pielęgniarz; = wychowawca ogrodnik; = wychowawca organizator; = wychowawca odpowiedzialny; = wychowawca obrońca; = wychowawca cierpliwy.
- **potrzeby w pracy opiekuńczo-wychowawczej**: szczególne miejsce w realizacji potrzeb jednostki w toku pracy opiekuńczo-wychowawczej zajmują potrzeby związane z poczuciem bezpieczeństwa i przynależności. W drugiej kolejności są to potrzeby szacunku i uznania oraz potrzeby samorealizacji.
- **powrót do przestępstwa**: kara regulowana jest przez Kodeks Karny art. 64-65. Jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu, co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd może wymierzyć karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Jeżeli sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych, w § 1, który odbył łącznie, co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnia ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, sąd wymierza karę pozbawienia wolności

przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Przewidziane w § 1 lub 2 podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni. Przepisy dotyczące wymiaru kary, środków karnych oraz środków związanych z poddaniem sprawcy próbie, przewidziane wobec sprawcy określonego w art. 64 § 2, stosuje się także do sprawcy, który z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu lub popełnia przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa oraz wobec sprawcy przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

- **pedagog szkolny**: zadania pedagoga szkolnego obejmują: organizowanie opieki i pomocy materialnej uczniom opuszczonym i osieroconym, uczniom z rodzin alkoholicznych, zdemoralizowanych, uczniom z rodzin wielodzietnych mającym szczególne trudności materialne, organizowanie pomocy uczniom kalekim, przewlekle chorym itp.; dbanie o zapewnienie miejsca w świetlicy lub internacie (półinternacie) uczniom wymagającym szczególnej opieki wychowawczej; dbanie o zapewnienie dożywiania uczniom z rodzin posiadających szczególnie trudne warunki materialne; wnioskowanie o kierowanie spraw uczniów z rodzin zaniedbanych środowiskowo do odpowiednich sądów dla nieletnich; wnioskowanie o skierowanie uczniów osieroconych i opuszczonych do placówek opieki całkowitej. Zgodnie z zapisem w rozdziale 8a Ustawy o systemie oświaty uczniowi przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków przeznaczonych na ten cel w: budżecie państwa, budżecie właściwej jednostki samorządu terytorialnego oraz środków Funduszu im. Komisji Edukacji Narodowej. Możemy mówić o pomocy materialnej w postaci stypendium szkolnego i zasiłku szkolnego (pomoc ma charakter socjalny). Pomoc może być także w formie stypendium za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe, stypendium Prezesa

Rady Ministrów, stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, stypendium ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (pomoc ma charakter motywacyjny). Ustawa podkreśla, że uczniowi może być przyznana jednocześnie pomoc materialna o charakterze socjalnym i motywacyjnym. Stypendia przyznawane są na wniosek: rodziców (prawnych opiekunów) albo pełnoletniego ucznia, po zasięgnięciu opinii dyrektora szkoły, ale także przez dyrektora szkoły (w praktyce pedagoga szkolnego lub wychowawcy). Stypendia i zasiłki szkolne mogą być również przyznawane z urzędu. Uczeń ma prawo do stypendium szkolnego. Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie oraz innych okoliczności uzasadniających przyznanie pomocy materialnej takich jak bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność itp. Miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie ucznia uprawniająca do ubiegania się o stypendium szkolne nie może być większa niż kwota, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z późn. zm.). Stypendium wypłacane jest dwukrotnie, za okres IX-XII i I- VI. Uzyskane stypendium może być wydane tylko na działania i materiały związane z nauką (opłacenie czesnego, kwatery, dojazdów do szkoły itp.). Uczniowi należy się także zasiłek szkolny. Zasiłek szkolny może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. Może być on przyznany w formie pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym lub świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z procesem edukacyjnym, raz lub kilka razy w roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego. Wysokość zasiłku nie może przekroczyć jednorazowo pięciokrotności kwoty określonej w art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych. O zasiłek ten

można ubiegać się w terminie nie dłuższym niż dwa miesiące od wystąpienia zdarzenia uzasadniającego jego przyznanie. Stypendium za wyniki w nauce może być przyznane uczniowi, który uzyskał wysoką średnią ocen w okresie (semestrze) poprzedzającym okres (semestr), w którym przyznaje się to stypendium. Stypendium to stanowi nagrodę dla ucznia zaangażowanego w naukę i osiągającego wysokie oceny. Wymaganą średnią ocen ustala komisja stypendialna powołana w szkole przez dyrektora szkoły. Przed ostatecznym ustaleniem wymaganej średniej ocen, komisja stypendialna obowiązana jest zasięgnąć opinii dwóch organów szkoły: Rady pedagogicznej i Samorządu uczniowskiego. O przyznanie tego stypendium można ubiegać się nie wcześniej niż po ukończeniu pierwszego semestru nauki w danym typie szkoły. Wysokość stypendium nie może być wyższa niż dwukrotność kwoty zasiłku rodzinnego, o której mowa w ustawie o świadczeniach rodzinnych, ale także musi być związana z możliwościami szkoły organu prowadzącego, jakim jest gmina. Następnym stypendium, nad którym pieczę ma pedagog szkolny jest stypendium sportowe. Warunkiem otrzymania stypendium za osiągnięcia sportowe jest uzyskanie wysokich wyników we współzawodnictwie sportowym na szczeblu, co najmniej międzyszkolnym. Stypendium to, podobnie jak stypendium za wyniki w nauce, jest udzielane przez szkołę i ma charakter fakultatywny. O jego przyznanie uczeń może ubiegać się nie wcześniej niż po ukończeniu pierwszego semestru nauki w danym typie szkoły. Stypendium tego nie przyznaje się, analogicznie jak w przypadku stypendium za wyniki w nauce, uczniom klas I-III szkoły podstawowej oraz uczniom klasy IV do ukończenia pierwszego semestru nauki. Stypendium Prezesa Rady Ministrów Stypendium jest adresowane do wybitnie uzdolnionych uczniów szkół, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości. Stypendium to przyznaje się jednemu uczniowi danej szkoły, który spełnia warunki do otrzymania tej formy świadczenia.

W gestii pedagoga szkolnego leży zgodnie z zapisami zawartymi w rządowym programie pomocy uczniom „Wyprawka szkolna”, pomoc w formie dofinansowania do zakupu podręczników uczeń może otrzymać ze względu na jedno z trzech wymienionych kryteriów: Pochodzi z rodziny, w której dochód na jednego jej członka – w miesiącu poprzedzającym złożenie wniosku o dofinansowanie - nie przekracza kwoty, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Pochodzi z rodziny, w której dochód na osobę przekracza to kryterium dochodowe, ale istnieją powody pozwalające dyrektorowi szkoły podjąć decyzję, o udzieleniu uczniowi takiej pomocy. Powody te, określa art. 7 ustawy z dnia 14 marca 2004r. o pomocy społecznej i są to: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych; brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze; trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenia losowego i sytuacje kryzysowej; klęski żywiołowej lub ekologicznej. Uczeń posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego dla dzieci: słabowidzących; niesłyszących; z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym; z niepełnosprawnościami sprzężonymi. W tym wypadku nie jest brane pod uwagę kryterium dochodowe, tzn. wszyscy uczniowie tej grupy uzyskają dofinansowanie do zakupu podręczników. Uczniom przysługuje także pomoc w postaci gorącego posiłku (przeważnie chodzi o sfinansowanie dziecku obiadów w stołówce szkolnej) może być przyznana uczniowi przez MOPS, jeżeli dochód na osobę w jego rodzinie nie przekracza 150 % kryterium

dochodowego. Decyzję administracyjną o przyznaniu lub odmowie przyznania świadczenia, jest wydawana po przeprowadzeniu przez pracownika socjalnego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Podstawą prawną jest: Art. 8 ust. 1 pkt. 2, art. 17 ust. 1 pkt. 3, art. 48 ust. 1 i 4, art. 102, art. 106. ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.); Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. Nr 135, poz. 950); Art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. z 2005 r. Nr 267, poz. 2259); Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 2006 r. w sprawie realizacji programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. 2006 Nr 25, poz. 186); Uchwała Nr CVI/1073/06 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 kwietnia 2006 r. w sprawie zasad ponoszenia odpłatności za świadczenia w postaci posiłków; Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 225 poz. 1487).

- **prawa dziecka: KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA** przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z dnia 23 grudnia 1991 r.) W rozumieniu niniejszej konwencji "dziecko" oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba, że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletniość We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Państwa-Strony działają na rzecz zapewnienia dziecku ochrony i opieki w takim stopniu, w jakim jest to niezbędne dla jego dobra, biorąc pod uwagę prawa i obowiązki jego rodziców, opiekunów prawnych lub innych osób prawnie za nie

odpowiedzialnych, i w tym celu będą podejmowały wszelkie właściwe kroki ustawodawcze oraz administracyjne. Czuwają także, aby instytucje, służby oraz inne jednostki odpowiedzialne za opiekę lub ochronę dzieci dostosowały się do norm ustanowionych przez kompetentne władze, w szczególności w dziedzinach bezpieczeństwa, zdrowia, jak również dotyczących właściwego doboru kadr tych instytucji oraz odpowiedniego nadzoru. Państwa-Strony respektowały i gwarantowały prawa zawarte w niniejszej konwencji wobec każdego dziecka, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, niezależnie od rasy, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych, statusu majątkowego, niepełnosprawności, cenzusu urodzenia lub jakiegokolwiek innego tego dziecka albo jego rodziców bądź opiekuna prawnego. Państwa-Strony będą podejmowały właściwe kroki dla zapewnienia ochrony dziecka przed wszelkimi formami dyskryminacji lub karania ze względu na status prawny, działalność, wyrażane poglądy lub przekonania religijne rodziców dziecka, opiekunów prawnych lub członków rodziny. Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia i jego ochrony. Prawo do otrzymania imienia, uzyskania obywatelstwa oraz, jeśli to możliwe, prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką. Prawo dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych, zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji. Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka każde dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy kompetentne władze, podlegające nadzorowi sądowemu, zdecydują zgodnie z obowiązującym prawem oraz stosowanym postępowaniem, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka. Taka decyzja może być konieczna szczególnie w przypadkach nadużyć lub zaniedbań ze strony rodziców, gdy każde z rodziców mieszka oddzielnie, a należy podjąć decyzję odnośnie do

miejsca pobytu lub zamieszkania dziecka. Zapewnia się dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałość dziecka. Dziecko ma prawo do swobodnej wypowiedzi, przy czym prawo to ma zawierać swobodę poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei wszelkiego rodzaju, bez względu na granice, w formie ustnej, pisemnej bądź za pomocą druku, w formie artystycznej lub z wykorzystaniem każdego innego środka przekazu według wyboru dziecka. Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka każde dziecko ma prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania, do swobodnego zrzeszania się oraz wolności pokojowych zgromadzeń. Ze względu na ważną rolę spełnianą przez środki masowego przekazu i zapewnią, wymaga się, aby dziecko miało dostęp do informacji oraz materiałów pochodzących z różnorodnych źródeł krajowych i międzynarodowych, szczególnie do tych, które mają na uwadze jego dobro w wymiarze społecznym, duchowym i moralnym oraz jego zdrowie fizyczne i psychiczne. Należy podejmować wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów), opiekuna(ów) prawnego (hyc) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem. Dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. Państwa-Strony uznające i/lub dopuszczające system adopcji zapewniają, aby dobro dziecka było celem najwyższym. Dziecko psychicznie lub fizycznie niepełnosprawne powinno mieć zapewnioną pełnię normalnego życia

w warunkach gwarantujących mu godność, umożliwiającym osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo dziecka w życiu społeczeństwa. Dziecko ma prawo do najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej. Państwa-Strony będą dążyły do zapewnienia, aby żadne dziecko nie było pozbawione prawa dostępu do tego rodzaju opieki zdrowotnej a także umieszczenia w zakładzie w celach opieki, ochrony bądź leczenia w zakresie zdrowia fizycznego lub psychicznego, do okresowego przeglądu leczenia dziecka i wszelkich innych okoliczności odnoszących się do jego umieszczenia w zakładzie. Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka każde dziecko ma prawo do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń socjalnych, oraz będą podejmowały niezbędne kroki do osiągnięcia pełnej realizacji tego prawa zgodnie z ich prawem wewnętrznym. Dziecko ma prawo do poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu. Ma także prawo do nauki. W tych państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne lub językowe bądź osoby pochodzenia rdzennego, dziecku należącemu do takiej mniejszości lub dziecku pochodzenia rdzennego nie można odmówić prawa do posiadania i korzystania z własnej kultury, do wyznawania i praktykowania swojej religii lub do używania własnego języka, łącznie z innymi członkami jego grupy. Ma także prawo do wypoczynku i czasu wolnego, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka, oraz do nieskrępowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym. Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka każde dziecko ma prawo do ochrony przed wyzyskiem ekonomicznym, przed wykonywaniem pracy, która może być niebezpieczna lub też może kolidować z kształceniem dziecka, bądź może być szkodliwa dla zdrowia dziecka lub jego rozwoju fizycznego, umysłowego, duchowego, moralnego lub społecznego.

Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie odpowiednie kroki, w tym środki ustawodawcze, administracyjne, socjalne oraz środki w dziedzinie oświaty, w celu zapewnienia ochrony dzieci przed nielegalnym używaniem środków narkotycznych i substancji psychotropowych, zgodnie z ich zdefiniowaniem w odpowiednich umowach międzynarodowych, oraz w celu zapobiegania wykorzystywaniu dzieci do nielegalnej produkcji tego typu substancji i handlu nimi. Dziecko ma prawo do ochrony przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych, przeciwdziałania uprowadzeniom, sprzedaży bądź handlowi dziećmi, dokonywanych dla jakichkolwiek celów i w jakiegokolwiek formie, przed wszelkimi innymi formami wyzysku, w jakimkolwiek aspekcie naruszającymi dobro dziecka. Państwa-Strony mają obowiązek zapewnienia, aby: żadne dziecko nie podlegało torturowaniu bądź okrutnemu, nieludzkiemu czy poniżającemu traktowaniu lub karaniu. Ani kara śmierci, ani kara dożywotniego więzienia bez możliwości wcześniejszego zwolnienia nie może zostać orzeczona wobec osoby w wieku poniżej osiemnastu lat za popełnione przez nią przestępstwa, żadne dziecko nie zostało pozbawione wolności w sposób bezprawny lub arbitralny. Aresztowanie, zatrzymanie lub uwięzienie dziecka powinno być zgodne z prawem i może być zastosowane jedynie, jako środek ostateczny i na możliwie najkrótszy czas, każde dziecko pozbawione wolności było traktowane humanitarnie i z poszanowaniem wrodzonej godności jednostki ludzkiej, w sposób uwzględniający potrzeby osoby w danym wieku. W szczególności każde dziecko pozbawione wolności zostanie odseparowane od osób dorosłych, jeśli tylko rozwiązanie odwrotne nie będzie uznane za zgodne z najwyższym dobrem dziecka, oraz będzie miało prawo utrzymywać kontakty ze swoją rodziną poprzez korespondencję i wizyty, z wyłączeniem sytuacji wyjątkowych, każde dziecko pozbawione wolności miało prawo do uzyskania niezwłocznego dostępu do prawnej lub innej

odpowiedzialnej pomocy, jak również prawo do kwestionowania legalności pozbawienia go wolności przed sądem lub inną kompetentną, niezawisłą i bezstronną władzą oraz domagania się uzyskania szybkiej decyzji w tej sprawie. Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka każde Państwo ma respektować i nakazać respektowanie norm międzynarodowego prawa humanitarnego mających zastosowanie do nich w przypadku konfliktu zbrojnego i odnoszących się do dzieci. Państwa-Strony podejmą wszelkie możliwe kroki dla zapewnienia, aby osoby, które nie osiągnęły wieku piętnastu lat, nie brały bezpośredniego udziału w działaniach zbrojnych oraz będą powstrzymywały się przed rekrutowaniem do swoich sił zbrojnych jakiejkolwiek osoby, która nie osiągnęła wieku piętnastu lat. Przeprowadzając rekrutację spośród osób, które osiągnęły wiek piętnastu lat, lecz nie osiągnęły jeszcze osiemnastu lat, Państwa-Strony będą starały się brać pod uwagę w pierwszej kolejności osoby starsze wiekiem. Zgodnie ze swoimi zobowiązaniami, wynikającymi z międzynarodowego prawa humanitarnego do ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, Państwa-Strony będą stosowały wszelkie możliwe do realizacji środki dla zapewnienia ochrony i opieki nad dziećmi dotkniętymi przez konflikt zbrojny. Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka każde dziecko ma prawo do ułatwienia przebiegu rehabilitacji fizycznej i psychicznej oraz reintegracji społecznej dziecka, które padło ofiarą jakiejkolwiek formy zaniedbania, wyzysku lub wykorzystania, torturowania lub jakiejkolwiek innej formy okrutnego, nieludzkiego czy poniżającego traktowania albo karania bądź konfliktu zbrojnego. Taka rehabilitacja czy reintegracja przebiegać będzie w środowisku, które sprzyja zdrowiu, zapewnieniu własnego szacunku i godności dziecka. Państwa-Strony uznają prawo każdego dziecka podejrzanego, oskarżonego bądź uznanego winnym pogwałcenia prawa karnego do traktowania w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości dziecka, które umacnia w

nim poszanowanie podstawowych praw i wolności innych osób oraz uwzględnia wiek dziecka i celowość sprzyjania jego reintegracji dla podjęcia przez nie konstruktywnej roli w społeczeństwie. Polska strona ratyfikując Konwencję o prawach dziecka, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. zgłosiła następujące zastrzeżenia: w odniesieniu do artykułu 7 konwencji: Rzeczpospolita Polska zastrzega, że prawo dziecka przysposobionego do poznania rodziców naturalnych będzie podlegało ograniczeniu poprzez obowiązywanie rozwiązań prawnych umożliwiających przysposabiającym zachowanie tajemnicy pochodzenia dziecka, o granicy wieku, od której dopuszczalne jest powoływanie do służby wojskowej lub podobnej oraz uczestnictwo w działaniach zbrojnych, rozstrzyga prawo Rzeczypospolitej Polskiej. Granica ta nie może być niższa niż przewidziana w artykule 38 konwencji. Rzeczpospolita Polska uważa także, że wykonania przez dziecko jego praw określonych w konwencji, w szczególności praw określonych w artykułach od 12 do 16, dokonuje się z poszanowaniem władzy rodzicielskiej, zgodnie z polskimi zwyczajami i tradycjami dotyczącymi miejsca dziecka w rodzinie i poza rodziną.

- **program wychowawczy szkoły**: obowiązkowy dokument, który opisuje w sposób całościowy wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i jest realizowany przez wszystkich nauczycieli oraz uczniów i personel szkoły. Powinien on zawierać całościowy opis zadań wychowawczych, które podejmuje dana szkoła. Program wychowawczy obejmuje w szczególności: = powinności wychowawcze, będące wymiarem pracy edukacyjnej każdego nauczyciela, określone w ramach zadań ogólnych szkoły; = powinności i treści wychowawcze właściwe dla poszczególnych zajęć edukacyjnych; = powinności wychowawców klasowych; = treści wychowawcze, zawarte w statucie oraz regulaminie szkoły; = harmonogram działań doraźnych i okolicznościowych; = istniejące lub tworzone zwyczaje i obyczaje szkolne; = zasady współpracy

wychowawczej z rodzicami; = zasady współpracy wychowawczej z samorządem terytorialnym; = tematyczne, okresowe programy wychowawcze (krajowe, regionalne, lokalne i szkolne); = zasady funkcjonowania i zadania samorządu uczniowskiego. Konkretny kształt programu wychowawczego powinien być dziełem dyrektora, nauczycieli, rodziców i uczniów. MEN określa podstawy programowe dla wszystkich szkół w zakresie edukacji.

- **przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej:** reguluje Kodeks Karny art. 212- 217. Osoba, która pomawia inną osobę, grupę osób, instytucję, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. § 3. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 odbywa się z oskarżenia prywatnego. Nie ma przestępstwa określonego w art. 212 § 1, jeżeli zarzut uczyniony niepublicznie jest prawdziwy. Nie popełnia przestępstwa określonego w art. 212 § 1 lub 2, osoba, która publicznie podnosi lub rozgłasza prawdziwy zarzut: dotyczący postępowania osoby pełniącej funkcję publiczną lub służący obronie społecznie uzasadnionego interesu. Jeżeli zarzut dotyczy życia prywatnego lub rodzinnego, dowód prawdy może być przeprowadzony tylko wtedy, gdy zarzut ma zapobiec niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia człowieka albo demoralizacji małoletniego. Brak przestępstwa wynikający z przyczyn określonych w art. 213 nie wyłącza odpowiedzialności

sprawcy za zniewagę ze względu na formę podniesienia lub rozgłoszenia zarzutu. Na wniosek pokrzywdzonego sąd orzeka podanie wyroku skazującego do publicznej wiadomości. Osoba, która znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. Osoba, która znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jeżeli zniewagę wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo, jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności cielesnej lub zniewagą wzajemną, sąd może odstąpić od wymierzenia kary. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego. Osoba, która uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jeżeli naruszenie nietykalności wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo, jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego. Osoba, która uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną w związku z podjętą przez niego interwencją na rzecz ochrony bezpieczeństwa ludzi lub ochrony bezpieczeństwa lub porządku publicznego, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

- **przestępstwa przeciwko mieniu:** reguluje Kodeks Karny art. 278- 295. Osoba, która zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Tej samej karze podlega, osoba, która bez zgody osoby uprawnionej uzyskuje cudzy program komputerowy w celu

osiągnięcia korzyści majątkowej. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. Przepisy § 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego. Osoba, która kradnie z włamaniem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Jeżeli kradzież z włamaniem popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. Osoba, która kradnie, używając przemocy wobec osoby lub grożąc natychmiastowym jej użyciem albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Jeżeli sprawca rozboju posługuje się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. Osoba, która w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy, bezpośrednio po dokonaniu kradzieży, używa przemocy wobec osoby lub grozi natychmiastowym jej użyciem albo doprowadza człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Osoba, która w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w art. 279 § 1, art. 280 § 1 lub w art. 281 lub 282, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Osoba, która przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą lub prawo majątkowe, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Osoba, która przywłaszcza sobie powierzoną mu rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. W wypadku mniejszej wagi lub przywłaszczenia rzeczy znalezionej, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jeżeli przywłaszczenie nastąpiło na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. Osoba, która włączając się do urządzenia telekomunikacyjnego, uruchamia na cudzy rachunek impulsy telefoniczne, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Jeżeli czyn określony w § 1 popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. Osoba, która w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Tej samej karze podlega, kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Jeżeli czyn określony w § 1–3 popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. Osoba, która w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub wyrządzenia innej osobie szkody, bez upoważnienia, wpływa na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przekazywanie danych informatycznych lub zmienia, usuwa albo wprowadza nowy zapis danych informatycznych, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jeżeli oszustwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. Osoba, która cudzą rzecz niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Karze określonej w § 1 podlega także ten, kto przerywa lub uszkodza kabel podmorski albo narusza przepisy obowiązujące przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego. Osoba, która zabiera w celu krótkotrwałego użycia cudzy pojazd mechaniczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 pokonuje zabezpieczenie pojazdu przed jego użyciem przez osobę nieupoważnioną, pojazd stanowi mienie znacznej wartości albo sprawca następnie porzuca pojazd w stanie uszkodzonym lub w takich okolicznościach, że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub uszkodzenia pojazdu albo jego części lub zawartości, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Jeżeli czyn określony w § 1 popełniono używając przemocy lub grożąc natychmiastowym jej użyciem albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. W wypadkach określonych w § 1–3 sąd może wymierzyć grzywnę obok kary pozbawienia wolności. Jeżeli czyn określony w § 1–3 popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego. Osoba, która rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. W wypadku znacznej wartości rzeczy, o której mowa w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Sąd może orzec przepadek rzeczy określonej w § 1 oraz w art. 291 i 292, chociażby nie stanowiła ona własności sprawcy.

- **pseudowychowanie**: twórcą tego pojęcia jest ks. profesor J.Tarnowski (2005,2009). Do kategorii pseudo-wychowania zalicza: tresurę, administrowanie, trening, moralizowanie oraz kształtowanie osobowości. Wychowanie jego zdaniem powinno mieć następujące cechy: człowieczeństwo, permanencja, inter - i intraakcyjność, nieokreśloność oraz transgresyjność. Proces wychowania, zatem to wsłuchiwanie się w wychowanka. Nie narzucanie i przymuszanie, lecz delikatna pomoc do budzenia zainteresowania wartościami i poszukiwania ich, aż do spotkania z Bogiem. Nie należy oczekiwać natychmiastowych wyników, lecz nadziei na przyszłość. Wychowaniu powinna towarzyszyć wielka cierpliwość i atmosfera radości.
- **rygoryzm wychowawczy**: występuje w procesie wychowania i **oznacza bezwzględne** wymaganie przez wychowawcę przestrzegania przez wychowanka norm i zasad przyjętych w danej grupie społecznej. Zjawisko to opisała A. Gurycka(1979, 1990) która charakteryzuje je, jako bezwzględne egzekwowanie wykonywania poleceń, sztywność ocen, stawianie dokładnie określonych wymagań, brak swobody, ściśle kontrolowanie postępowania dziecka (posłuszeństwo). Autorka wymienia je wśród zachowań błędnych wychowawcy. Dodatkowo umieszcza w nich także agresję, hamowanie aktywności, obojętność, eksponowanie siebie, uleganie, zastępowanie, idealizację oraz niekonsekwencję.
- **socjalizacja**: (socialis, czyli społeczny) to proces, a w jego efekcie także rezultat rozwoju społecznego jednostki, kształtowania jej osobowości, przekazywania systemu wartości, norm, wzorów zachowań, obowiązujących we współżyciu z innymi ludźmi oraz umiejętności niezbędnych dorosłej osobie. Socjalizacja jest utożsamiana z uspołecznieniem i traktowana, jako efekt dobrego wychowania. Jednak wychowanie ma charakter podrzędny i wąski wobec socjalizacji. Socjalizacja dokonuje się poprzez oddziaływanie środowiska społecznego oraz jego komponentów (rodziny, kolegów),

osób znaczących (nauczyciela) lub instytucji (szkoły). Efekty socjalizacji warunkowane są między innymi wiekiem, pełnionymi rolami, aspiracjami, identyfikacją i internalizacją.

- **techniki wychowania:** 1: Techniki wymiany opinii: Burza mózgów (metoda aktywizująca, metoda rozwiązywania problemów); Technika decyzji grupowej; Technika sondażu opinii; Technika kontaktów międzyludzkich (rozmowa, dyskusja); Techniki ekspresji słownej (wypowiedzi swobodne, samorzutne, teksty swobodne, wiersze- haiku, akrostych); 2: Techniki oparte na dramaturgii: Drama, Gry symulacyjne; 3: Techniki wzmacniania pozytywnego i negatywnego: Bezpośrednia gratyfikacja; Sukcesywna gratyfikacja; Kontrakt wychowawczy; 4: Techniki oddziaływań niewerbalnych: Ekspresja plastyczna; Ekspresja muzyczna; Pantomima; Ignorowanie zachowań niepożądanych(płacz, śmiech wychowanka); 4: Techniki organizowania czasu wolnego: Techniki rekreacji kulturalno- rozrywkowej; Techniki rekreacji twórczej; Techniki rekreacji fizycznej; Techniki rekreacji przez działalność społeczną.
- **wychowanie antyautorytarne:** prekursor antyautorytarnego wychowania to A.S. Neill(2011). Uważał, że: = dziecko jest z natury dobrą istotą ludzką i może się swobodnie rozwijać; = należy zrezygnować w wychowaniu dziecka z środków dyscyplinujących; = najważniejszy jest rozwój emocjonalny i twórczy dziecka, zaś wtórny jest rozwój intelektualny; =cel wychowania musi być zorientowany na indywidualne potrzeby dziecka oraz na jego dążenie do szczęścia; = relacje wychowawcze dorosłych z dzieckiem powinny być partnerskie, a nie autorytarne; = podstawową kategorią struktur (instytucji) pedagogicznych jest samostanowienie i samorządność; = rezygnacja z sugestywnych oddziaływań na dziecko czy jego motywację tzn. brak indoktrynacji religijnej czy możliwość do przeżywania przez dzieci swojej seksualności; = uczenie się w toku odkrywania, eksperymentowania, zabawy, a nie poprzez reglamentację, dryl czy instruowanie.

- **wychowanie bez porażek:** autorem jest T.Gordon (2010), amerykański pedagog i psychoterapeuta. Stworzona przez niego koncepcja nazywana dziś jest „wychowaniem bez zwycięzców i bez pokonanych”. Autor wielu książek między innymi „Wychowanie bez porażek”. T. Gordon. proponuje podzielić ten proces na fazy: = rozpoznanie i zdefiniowanie konfliktu; = poszukiwanie możliwych rozwiązań konfliktu dzięki zgłoszeniu przez dzieci jak największej liczby pomysłów; = krytyczna ocena projektów rozwiązań; = wybór najlepszego rozwiązania; = opracowanie sposobów wprowadzenia w życie tego rozwiązania; = poddanie kontroli czy przyjęte rozwiązanie sprawdziło się w życiu.
- **wychowanie, jako adaptacja:** wychowanie polega na kształtowaniu charakteru lub osobowości wychowanka (tożsamość konwencjonalna), jego wykształcenia lub światopoglądu. Zmierza ono do wywołania i rozwinięcia w nim określonej liczby stanów fizycznych, umysłowych i moralnych, jakich domaga się od nich społeczeństwo i kultura. Celem jest adaptacja. Szczególne znaczenie ma w pedagogice opiekuńczo-wychowawczej i resocjalizacyjnej, jako mechanizm „przywracania społeczeństwu” jednostek.
- **wychowanie, jako czynnik modyfikujący sieć związków społecznych jednostki:** wyróżniamy dwie strategie: zorientowaną na jednostkę, w której wyróżniamy poziom intrapersonalny i poziom interpersonalny; strategię zorientowaną na system społeczny, w której wyróżniamy poziom grupy i poziom instytucjonalny. W pracy opiekuńczo-wychowawczej oba poziomy mają ważne znaczenie i powinny być realizowane równocześnie.
- **wychowanie, jako dominacja i uleganie oraz zbliżanie i oddalanie:** wyróżniamy: dominację z zachowaniem dystansu; uleganie z zastosowaniem dystansu; uleganie z tendencją do bliskości (kontaktu); dominację z tendencją do bliskości (kontaktu). Wszystkie te relacje zachodzą między wychowawcą-

opiekunem i wychowankiem. Funkcja wspomagająca wychowanie każdego z rodzaju relacji musi być szczegółowa dobrana i konsekwentnie realizowana w procesie opiekuńczo-wychowawczym.

- **wychowanie, jako działalność wychowawcy:** wychowanie to system oddziaływań (zachowanie wychowawcze, oddziaływanie jednej osobowości na drugą) zmierzających do określonych rezultatów wychowawczych. Oddziaływania te mogą mieć charakter intencjonalny lub nieintencjonalny. Warunkiem oddziaływania jest pełnienie roli wychowawcy i wychowanka i specyfika relacji między nimi.
- **wychowanie, jako interwencja:** interwencja o charakterze wychowawczym: skierowana na otoczenie, czyli podejmowana w celu stymulowania, ukierunkowania i podtrzymania ładu społecznego. Działalność wychowawcza ma charakter podwójnej interwencji(rzeczywistość indywidualna i społeczna). Skierowana na osoby oznacza podjęcie działań zmierzających do wywołania zmian w ich umiejętnościach, wiedzy, postawach i wartościach.
- **wychowanie, jako produkt:** wychowanie, jako efekt oddziaływań wychowawczych. Silny nacisk kładzie się na diagnozę zachowań. Produktem jest „ dobrze lub źle wychowana jednostka”.
- **wychowanie, jako przebieg rozwoju wychowanka:** wychowanie, jako ciąg zmian prowadzących do nowego stanu fizycznego i psychicznego, stan wyższy jakościowo i ilościowo od poprzedniego stanu. Dużą rolę w tym procesie pełni samowychowanie i samorozwój.
- **wychowanie, jako przyjmowanie roli:** to złożony system działań podejmowanych przez osoby o przypisanej społecznie roli wychowawcy, względem drugiej osoby o społecznie przypisanej roli wychowanka, lub względem jej otoczenia, z intencją wywołania zmiany zgodnej z założonym programem. To podejście charakteryzuje się: występowaniem dwóch ról (wychowawca i wychowanek); niesymetryczną relacją w zakresie kompetencji, a

także wiedzy na temat celu i metod, oraz posiadania władzy; chęcią wywołania zmiany; działaniem bezpośrednim; intencją oraz programem. Proces ma charakter dynamiczny i jest podwójnie uwikłany. Występuje w nim akceptacja wielości, różnorodności, złożoności oraz krzyżowania się wpływów.

- **wychowanie, jako socjalizacja i emancypacja:** funkcja socjalizacyjna wiąże się z przygotowaniem ludzi do podejmowania różnych zadań w społeczeństwie i na jego rzecz w sposób nienaruszający porządku. Funkcja emancypacyjna wiąże się z organizowaniem takich warunków działania w środowisku opiekuńczo-wychowawczym rozwijającej się osoby, aby jej potencjał mógł się wyzwalać i realizować.
- **wychowanie, jako system wychowawczy:** podmiotem jest instytucja opiekuńczo-wychowawcza, która działa według określonych aktów prawnych regulujących jej funkcjonowanie np.: rodzina (Kodeks Rodzinny); szkoła (Rada Pedagogiczna, Rada Rodziców, Samorząd Szkolny).
- **wychowanie niekierowane:** termin wprowadzony przez C. Rogersa(2002). W ramach tego podejścia do wychowania autor zaleca: = rezygnację z oddziaływania na dziecko poprzez wzory osobowe, autorytety do naśladowania czy identyfikacji na rzecz samodzielnego odkrywania i asymilowania przez dziecko wartości, obdarzania go zaufaniem i współodpowiedzialnością; =odejście od założonych z góry celów i programów wychowawczych na rzecz bezwarunkowej akceptacji dziecka takim, jakie ono jest; =brak represji i mechanizmów konformizacji zachowań na rzecz samostanowienia, samookreślenia, samokontroli i samooceny zachowań indywidualnych każdej osoby.
- **wychowanie permissywne:** jest przeciwieństwem stylu autorytarnego. Zwane inaczej liberalne lub bezstresowe. Permissywizm to postawa lub styl życia, w których wolność utożsamia się z przyzwalaniem na jakikolwiek wybór. Jest on praktyczną,

życiową konsekwencją relatywizmu moralnego. Akcentuje się wolność ludzką, jako wolność "od" (wolność negatywną); natomiast pomniejsza lub odrzuca wolność "do" (wolność pozytywną), nie uznając konieczności jej ukierunkowania na prawdę i dobro. Upowszechniło się w drugiej połowie XX wieku, jako sprzeciw wobec rygoryzmu (B. Spock, twórca pedagogiki antyautorytarnej). Takie podejście do wychowania często nazywa się kapitulacją wobec wyzwań wychowawczych.

- **wychowanie traktowane, jako system instytucji:** wyznaczone przez akta prawne określające funkcje, zdania, uprawnienia, racje działania istniejących w państwie instytucji wychowawczych. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych obowiązuje Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku, (Dz.U., Nr 64, poz. 593).
- **wychowawca niedyrektywny:** pojęcie stworzone przez C. Rogersa (2002). Autor zakłada, że wychowawca jest świadomy tego, że każdy jest indywiduum i żyje we własnym świecie, zatem udziela pomocy swojemu wychowankowi, jako oferowanie, które uwarunkowane jest tym, że: = prawo do ingerowania w świat drugiego człowieka może przyznać on sam, prosząc wychowawcę o pomoc. Od niego też zależy zakres i treść upoważnień, jakimi będzie dysponował jego wychowawca. Dopóki nie będzie spełniony pierwszy warunek, dopóty wychowawcy pozostanie postawa nieingerencyjna; = to pomagający sam decyduje o formie i treści ofert, traktując je, jako wypowiedane we własnym imieniu, aniżeli, jako rady czy zalecenia. Pomoc, jako skierowana do wychowanka oferta czy zakomunikowanie jemu własnego punktu widzenia (odczuć, wrażeń itp.) nie narusza jego autonomii i jest moralnie dopuszczalna. Zatem zadaniem wychowawcy nie jest świadome i celowe kształtowanie określonych cech osobowości jego podopiecznych, ale ułatwianie dzieciom i młodzieży procesu samodzielnego stawania się osobą

suwerenną, samostanowiącą, samosterowną i w pełni funkcjonującą. W efekcie zadanie wychowawcy jest: jest zbudowanie dojrzałości osoby wychowanka, który: = ma wysoki i bogaty rodzaj wrażliwości percepcyjnej, nieobronnej, umożliwiającej prawdziwe widzenie natury rzeczy, a więc postrzegania tego, co surowe i konkretne oraz tego, co skategoryzowane, uschematyzowane i abstrakcyjne; = ma „uwagę holistyczną”, czyli postrzega obiekty i zjawiska w całej pełni; = ma zwiększoną akceptację siebie, innych i natury, ma świadomość, iż centrum oceniania leży wewnątrz niej samej; = cechuje się zwiększoną spontanicznością i ekspresywnością; = jest autentyczna, prawdziwa w szczerości zachowań oraz wyrażania swoich uczuć i myśli, zgodnie z ich doznawaniem, bez zbytej samokontroli i obawy przed śmiesznością.

8: Pracownik socjalny

- **asystent rodziny** (na podstawie Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej): Asystentem rodziny może być osoba, która posiada: a) wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie lub praca socjalna; b) lub wykształcenie wyższe na dowolnym kierunku uzupełnione szkoleniem z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną i udokumentuje, co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną lub studiami podyplomowymi obejmującymi zakres programowy szkolenia określony na podstawie ust. 3 i udokumentuje, co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną; c) lub wykształcenie średnie i szkolenie z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną, a także udokumentuje, co najmniej 3-letni staż pracy z dziećmi lub rodziną; 2) nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie jest jej zawieszona ani

ograniczona; 3) wypełnia obowiązek alimentacyjny – w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do niej wynika z tytułu egzekucyjnego; 4) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. 2. Asystent rodziny jest obowiązany do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach oraz samokształcenie.

- **asystent osoby niepełnosprawnej: zawód** nabywany w rocznym cyklu kształcenia w szkole policealnej. Do zadań asystenta osoby niepełnosprawnej należy: współtworzenie programów rehabilitacji i pomocy osobie niepełnosprawnej, doradzanie w zakresie usług medycznych, rehabilitacyjnych, zawodowego przekwalifikowania, kontaktów społecznych, usług kulturalnych, rekreacji i integracji ze środowiskiem, diagnozowanie warunków życia i dążenie do usuwania wszelkiego typu barier (psychologicznych, społecznych, architektonicznych, komunikacyjnych itp.), pobudzanie aktywności osoby niepełnosprawnej oraz jej rodziny w celu zaspokojenia potrzeb biopsychospołecznych, planowanie, kontrolowanie i ocenianie indywidualnego programu, planu pomocy osobie niepełnosprawnej, włączanie osoby niepełnosprawnej w programy instytucji i placówek świadczących usługi rehabilitacyjne, współpraca z mediami ułatwiająca poszukiwanie sponsorów i sojuszników w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych. Podstawowym celem kształcenia asystenta osoby niepełnosprawnej jest przygotowanie absolwenta szkoły do: współdziałania w podnoszeniu jakości życia osoby niepełnosprawnej poprzez ułatwienie wykonywania czynności dnia codziennego, wykształcenie samodzielności oraz w części przypadków stworzenie warunków do samodzielnej rehabilitacji, wspierania i wzmocnienia systemu pomocy osobom niepełnosprawnym umożliwiając realizację optymalnego programu rehabilitacji społecznej i zawodowej, współtworzenia w opracowaniu

indywidualnych programów rehabilitacji i prowadzenia osoby niepełnosprawnej, dokonywania prawidłowej kompleksowej oceny postępów realizowanego programu rehabilitacji. Asystent osoby niepełnosprawnej aktywnie włączy się w system rodziny osoby niepełnosprawnej, instytucji społecznych oraz w system prawa stwarzając w miarę możliwości optymalne warunki rozwoju osoby niepełnosprawnej. Ponadto, asystent będzie prowadzić rehabilitację środowiskową, której założeniem jest świadczenie usług osobom niepełnosprawnym w najbliższym środowisku. Program rehabilitacji społecznej i medycznej oferowany przez asystenta osoby niepełnosprawnej dotyczy potrzeb zdrowotnych, psychicznych, zawodowych, społecznych i kulturalnych osoby niepełnosprawnej.

- **Centralna Komisja Egzaminacyjna do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych:** zostaje powołana i odwoływana przez ministra. Do zadań Komisji należy w szczególności: przeprowadzanie postępowania w zakresie nadawania stopni specjalizacji zawodowej oraz egzaminu dla pracowników socjalnych ubiegających się o II stopień specjalizacji zawodowej w marcu i październiku każdego roku; nadawanie II stopnia specjalizacji zawodowej; prowadzenie rejestru wydanych dyplomów; powoływanie przewodniczącego i członków regionalnych komisji egzaminacyjnych do spraw stopni specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego; kontrolowanie pracy regionalnych komisji egzaminacyjnych i podmiotów prowadzących szkolenia; opiniowanie dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego kandydatów na konsultantów prac dyplomowych na II stopień specjalizacji, o których mowa w art. 118 ust. 3; przedstawianie ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego informacji dotyczących zasięgu, przebiegu i poziomu szkoleń w zakresie specjalizacji; opiniowanie spraw spornych dotyczących pracy komisji regionalnych. Zgodnie z Art. 118. 1. przy urzędach marszałków w samorządach województw działają

regionalne komisje egzaminacyjne do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych. Do zadań regionalnych komisji egzaminacyjnych należy: przeprowadzanie postępowania w zakresie nadawania stopni specjalizacji zawodowej oraz egzaminu dla pracowników socjalnych, ubiegających się o I stopień specjalizacji zawodowej; nadawanie I stopnia specjalizacji zawodowej; prowadzenie rejestru wydanych dyplomów; opracowywanie informacji, opinii i wniosków dotyczących I stopnia specjalizacji zawodowej dla Komisji oraz dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określa, w drodze rozporządzenia, organizację pracy Komisji i regionalnych komisji egzaminacyjnych, minimum programowe i kierunki obowiązujące dla specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny, tryb postępowania w sprawie nadawania stopni specjalizacji i wydawania dyplomów, warunki uzyskiwania przez pracowników socjalnych stopni specjalizacji zawodowej, sposób przygotowywania prac dyplomowych przez kandydatów ubiegających się o uzyskanie II stopnia specjalizacji oraz kryteriów, jakim powinni odpowiadać kandydaci na konsultantów tych prac wskazani przez podmioty ubiegające się o zgodę ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego na prowadzenie szkoleń w zakresie specjalizacji oraz tryb kontrolowania, o którym mowa w art. 117 ust. 3 pkt 5, a także określi warunki, jakie powinny spełniać podmioty prowadzące szkolenia w zakresie specjalizacji, uwzględniając potrzebę zapewnienia odpowiedniego poziomu nauczania.

- **etyka pracy pracownika socjalnego:** przy wykonywaniu zadań pracownik socjalny jest zobowiązany: kierować się zasadami etyki zawodowej; kierować się zasadą dobra osób i rodzin, którym służy, poszanowania ich godności i prawa tych osób do samostanowienia; przeciwdziałać praktykom niehumanitarnym i dyskryminującym osobę, rodzinę lub grupę; udzielać osobom zgłaszającym się pełnej

informacji o przysługujących im świadczeniach i dostępnych formach pomocy; zachować w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych, także po ustaniu zatrudnienia, chyba, że działa to przeciwko dobru osoby lub rodziny; podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniach i samokształcenie

- **obowiązki pracownika socjalnego**: przy wykonywaniu zadań pracownik socjalny jest obowiązany: kierować się zasadami etyki zawodowej: kierować się zasadą dobra osób i rodzin, którym służy, poszanowania ich godności i prawa tych osób do samostanowienia; przeciwdziałać praktykom niehumanitarnym i dyskryminującym osobę, rodzinę lub grupę; udzielać osobom zgłaszającym się pełnej informacji o przysługujących im świadczeniach i dostępnych formach pomocy; zachować w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych, także po ustaniu zatrudnienia, chyba, że działa to przeciwko dobru osoby lub rodziny; podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniach i samokształcenie.
- **powinności pracownika socjalnego wobec klientów pomocy społecznej**: bardzo dobra znajomość terenu działania oraz znajomość problemów i potrzeb jednostek, rodzin i grup społecznych; projektowanie działań socjalnych i ich realizacja; opracowywanie prognoz społecznych, głównie dla potrzeb lokalnej polityki społecznej; przewidywanie i kontrolowanie skutków udzielanej pomocy; profilaktyka; selekcjonowanie środowisk wymagających interwencji i pomocy oraz wyszukiwanie w terenie osób, wobec których wymienione formy zastosować należy; udzielanie różnych form pomocy z zastosowaniem metody pracy socjalnej; inspirowanie klienta do aktywności poprzez rozbudzenie potrzeb i pokierowanie jego rozwojem; dostarczanie pozytywnych wzorców wyzwalających aktywność jednostek mniej mobilnych, niezaradnych; doprowadzanie osób wspomaganych do

usamodzielnień; koordynowanie działań socjalnych w społeczności lokalnej; prowadzenie mediacji i negocjacji w interesie klienta; ścisła współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami społecznymi; organizowanie czasu wolnego klienta z wykorzystaniem jego umiejętności, predyspozycji, uzdolnień; czynny udział w formach doskonalenia zawodowego; właściwa polityka w zakresie przyznawanych świadczeń; propagowanie w terenie pracy socjalnej; samorealizacja w zawodzie; niepogarszanie sytuacji klienta.

- **realizacja celów w codziennej działalności zawodowej pracownika socjalnego:** podejmowanie zadań: a) dokonywanie analizy i oceny zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej; b) udzielanie informacji, wskazówek i pomoc w zakresie rozwiązywania spraw życiowych jednostką i grupą, tego potrzebującym; c) pobudzanie aktywności społecznej i inspirowanie zadań samopomocowych; d) współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowywaniu, wdrażaniu oraz rozwijaniu programów społecznych; e) ujawnianie, analizowanie i interpretowanie potrzeb oraz problemów społecznych mających wpływ na kształtowanie właściwych stosunków międzyludzkich; f) współpraca z innymi profesjonalistami, instytucjami i organizacjami mającymi na celu doskonalenie istniejących już rozwiązań w dziedzinie pracy socjalnej; g) uczestniczenie w różnego rodzaju formach doskonalenia i doksztalcania podnoszących poziom kwalifikacji zawodowych; h) inicjowanie nowych form udzielania pomocy; i) inicjowanie oraz uczestniczenie w badaniach problemów społecznych.
- **role zawodowe pracownika socjalnego:** według R. Dolgoff, F.M.Lowenberg, D. Harrington (2009) należą do nich: a) ułatwianie komunikacji i powiązań klienta z zasobami → pracownik socjalny, jako mediator, doradca, pośrednik pomagający, terapeuta; b) rehabilitacja i rozwój → pracownik socjalny, jako opiekun i

zaspokajający potrzeby; c) wspieranie → rola nauczyciela, przewodnika d) udzielanie instrukcji → rola eksperta; e) dostrzeganie i ujawnianie problemów → rola inicjatora; f) konfrontacja i akcja społeczna → rola adwokata, aktywisty, organizatora

- **rozwój zawodowy pracownika socjalnego**

w zawodzie pracownika socjalnego przewidziane zostały zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r dwa stopnie specjalizacji: 1) I stopień specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej, mający na celu uzupełnienie wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych pracowników socjalnych. Do uzyskania I stopnia specjalizacji pracownik socjalny powinien: • **posiadać**, co najmniej trzyletni staż pracy w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, odbyć szkolenie w zakresie I stopnia specjalizacji, zdać egzamin przed regionalną komisją egzaminacyjną - egzamin ma formę ustną. 2) II stopień specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej, ma na celu pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej.

Do uzyskania II stopnia specjalizacji pracownik socjalny powinien: posiadać I stopień specjalizacji lub ukończone studia magisterskie na kierunkach: pedagogika, politologia, psychologia, socjologia lub nauki o rodzinie, posiadać, co najmniej pięcioletni staż pracy w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej lub w podmiotach i instytucjach - jednostkach organizacyjnych właściwych w sprawach zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, szpitalach, placówkach opiekuńczo - wychowawczych, zakładach karnych, odbyć szkolenie w zakresie II stopnia specjalizacji oraz przygotować pracę dyplomową, zdać egzamin, łącznie z obroną pracy dyplomowej, przed Komisją - egzamin ma formę ustną. Pracownik socjalny może być zatrudniony między innymi w jednostkach organizacyjnych

właściwych w sprawach zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, szpitalach, placówkach opiekuńczo - wychowawczych, zakładach karnych. Celem takiego zatrudnienia powinno być wykonywanie zadań tych w zakresie pomocy społecznej. Art. 25 Ustawy ustala następujące stopnie awansu zawodowego w zawodzie pracownika socjalnego: pracownik socjalny; starszy pracownik socjalny; specjalista pracy socjalnej; starszy specjalista pracy socjalnej; starszy specjalista pracy socjalnej – koordynator; główny specjalista pracy socjalnej. Art. 26. 1. Stopnie awansu zawodowe go można uzyskać w przypadku: starszego pracownika socjalnego - po przepracowaniu 3 lat w zawodzie pracownika socjalnego – w przypadku osób posiadających wykształcenie średnie, a jeżeli osoba ukończyła studia wyższe, o których mowaw art. 21 ust. 1 pkt 1 lit. a - po przepracowaniu 2 lat w zawodzie pracownika socjalnego; specjalisty pracy socjalnej - po uzyskaniu I stopnia specjalizacji zawodowej; starszego specjalisty pracy socjalnej - po uzyskaniu II stopnia specjalizacji zawodowej; starszego specjalisty pracy socjalnej - koordynatora – po uzyskaniu II stopnia specjalizacji zawodowej i przepracowaniu 8 lat w zawodzie pracownika socjalnego; głównego specjalisty pracy socjalnej - po uzyskaniu II stopnia specjalizacji zawodowej i przepracowaniu 10 lat w zawodzie pracownika socjalnego. Prawne podstawy specjalizacji zawodowej pracownika socjalnego reguluje Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny

- **superwizja pracy socjalnej:** szczegóły obejmuje Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 grudnia 2016 r. w sprawie superwizji pracy socjalnej. Rozdział 1 zawiera następujące działy: 1) cele, wytyczne i standard dla superwizji pracy socjalnej, zwanej dalej „superwizją”; 2) minimum programowe dla szkolenia superwizorów pracy socjalnej, zwanych dalej „superwizorami”; 3)

sposób szkolenia dla superwizorów, zwanego dalej „szkoleniem”; 4) sposób wnoszenia odpłatności za postępowanie związane z uzyskaniem certyfikatu, w tym za egzamin i egzamin poprawkowy; 5) organizację i sposób przeprowadzania egzaminu; 6) wzór certyfikatu superwizora; 7) warunki, jakie powinny spełniać podmioty ubiegające się o uzyskanie zgody na prowadzenie szkolenia; 8) sposób i warunki nadawania podmiotom ubiegającym się o uzyskanie zgody na prowadzenie szkolenia uprawnień do prowadzenia szkoleń; 9) wymagania dotyczące kadry dydaktycznej szkolenia; 10) sposób prowadzenia nadzoru merytorycznego nad szkoleniami; 11) zasady wyboru jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 117 ust. 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, zwanej dalej „ustawą”, i warunki jej współpracy z Centralną Komisją Egzaminacyjną do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych, zwaną dalej „Komisją”, w zakresie organizacji egzaminów na superwizora.

- **superwizor: zgodnie z Rozporządzeniem** Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 grudnia 2016 r. w sprawie superwizji pracy socjalnej (rozdz. 2) zadaniem superwizji jest: 1) wprowadzanie i utrzymywanie profesjonalnych standardów praktykowania pracy socjalnej; 2) wzmacnianie kompetencji zawodowych pracowników socjalnych; 3) udzielanie wsparcia pracownikom socjalnym, sprzyjanie ich rozwojowi zawodowemu oraz zapobieganie wypaleniu zawodowemu; 4) zdobywanie umiejętności pozwalających na prawidłowe identyfikowanie trudności w pracy, ich źródeł oraz sposobów rozwiązywania; 5) wzmacnianie umiejętności komunikowania się pracowników socjalnych z osobami korzystającymi z pomocy społecznej, współpracownikami i instytucjami oraz otoczeniem, w którym wykonują pracę; 6) podnoszenie skuteczności pracy pracowników socjalnych; 7) nawiązanie relacji superwizyjnej pomiędzy pracownikiem socjalnym a superwizorem. Pracownik socjalny ma prawo wnioskować o

superwizora i formę superwizji. Natomiast superwizor może odmówić superwizji w przypadku, gdy zachodzi wątpliwość, co do jego bezstronności lub neutralności. Wnioski z superwizji mogą być przekazywane osobom nieuczestniczącym w superwizji wyłącznie za pisemną zgodą pracownika socjalnego albo wszystkich pracowników socjalnych uczestniczących w superwizji wyrażoną w postaci papierowej lub elektronicznej. Osoby biorące udział w superwizji nazywane są „superwizowanymi”. Superwizor nie może: 1) być związany umową o pracę lub umowami cywilnoprawnymi z podmiotami, w których są zatrudnieni pracownicy socjalni przez niego superwizowani, z wyjątkiem umowy, na podstawie, której prowadzi superwizję; 2) pozostawać w zależności lub podległości służbowej z superwizowanym; 3) pozostawać w relacjach rodzinnych lub osobistych z superwizowanym, jak również z jego przełożonymi. Superwizor weryfikuje, jakość swojej pracy przez: 1) analizę i dokumentowanie prowadzonej superwizji; 2) ciągłe podnoszenie swoich kwalifikacji i samodoskonalenie. Całość dokumentacji dotyczącej superwizji, którą prowadzi superwizor, nie może być przekazywana osobom trzecim. Superwizor powinien przejść odpowiednie szkolenie, którego program określa powyższe Rozporządzenie. Szkolenie powinno obejmować 5 modułów i liczbę godzin (Moduł 1 – Wzmacnianie umiejętności interpersonalnych i społecznych – 120 godzin; Moduł 2 – Teoria i metody pracy socjalnej – 60 godzin; Moduł 3 – Superwizja pracy socjalnej – podstawy teoretyczne – 40 godzin; Moduł 4 – Trening superwizyjny – 120 godzin; Moduł 5 – Praktyka superwizyjna i superwizja pracy własnej – 140 godzin). Szkolenie powinno być zrealizowane w terminie nie krótszym niż 18 miesięcy. Zajęcia w ramach szkolenia są realizowane w formie stacjonarnej lub niestacjonarnej, jako wykłady, seminaria, ćwiczenia, warsztaty, praktyki superwizyjne, konsultacje, przy czym na wykłady nie może przypadać więcej niż 30 procent godzin całego szkolenia. Zajęcia nie mogą być

prowadzone w formie kształcenia na odległość zaś grupa szkoleniowa nie może liczyć więcej niż 15 osób. Rozporządzenie formułuje także wymagania wobec podmiotu prowadzącego szkolenie. Podmiot prowadzący szkolenie: zapewnia właściwą organizację i prawidłowy przebieg szkolenia, w tym praktyki superwizyjnej oraz ustala harmonogram szkolenia, w tym praktyki superwizyjnej. W ramach zajęć z praktyki superwizyjnej uczestnik szkolenia: samodzielnie prowadzi praktykę superwizyjną w instytucjach i organizacjach pomocy i integracji społecznej w wymiarze nie mniejszym niż 15 godzin; prowadzi dziennik praktyki superwizyjnej, który zawiera imię i nazwisko uczestnika szkolenia, nazwę organizatora praktyki superwizyjnej oraz opis przebiegu praktyki superwizyjnej. Wpisy w dzienniku z zajęć z praktyki superwizyjnej akceptuje prowadzący. Podmiot prowadzący szkolenie realizuje praktykę superwizyjną tylko przy udziale czynnych zawodowo pracowników socjalnych. Praktyka superwizyjna może być prowadzona w miejscu realizacji zajęć lub w innej placówce zatrudniającej pracowników socjalnych. Prowadzący praktykę superwizyjną wydaje opinię zawierającą ocenę umiejętności komunikowania się ocenianego uczestnika szkolenia z osobami korzystającymi z pomocy społecznej, współpracownikami, instytucjami i otoczeniem, w którym wykonują pracę, oraz ocenę posiadania przez niego umiejętności pozwalających na prawidłowe identyfikowanie trudności w pracy, ich źródeł oraz sposobów rozwiązywania. Ocenę, o której mowa w ust. 6, dołącza się do wniosku o przystąpienie do egzaminu dla osób ubiegających się o certyfikat superwizora. Podmiot ubiegający się o uzyskanie zgody na prowadzenie szkolenia powinien przedłożyć Ministrowi program szkolenia uwzględniający: 1) minimum programowe, o którym mowa w § 5, łącznie z wykazem treści programowych i liczbą godzin wykładów, seminariów, ćwiczeń, warsztatów, praktyk superwizyjnych i konsultacji oraz wykazem literatury i pytań

sprawdzających dla każdego modułu objętego minimum programowym; 2) dokumentację kadry dydaktycznej potwierdzającą spełnianie warunków, o których mowa, w § 19, która będzie prowadziła zajęcia w ramach szkolenia; 3) opis warunków lokalowych do prowadzenia zajęć wraz ze wskazaniem liczby sal wykładowych, ćwiczeniowych i warsztatowych dostosowanych do liczby uczestników i realizowanych form zajęć; 4) opis zaplecza bibliotecznego wraz z opisem pozycji dostępnych w bibliotece dotyczących merytorycznego zakresu szkolenia, pomocy dydaktycznych i środków audiowizualnych dostosowanych do poszczególnych form zajęć; 5) opis zaplecza sanitarnego; 6) opis odbywania praktyki superwizyjnej wraz ze wskazaniem instytucji, w których ta praktyka będzie się odbywała; 7) wzory druków dokumentów: wniosku o dopuszczenie do szkolenia, dziennika praktyki superwizyjnej, listy obecności, zaświadczenia o ukończeniu szkolenia. Podmiot ubiegający się o uzyskanie zgody na prowadzenie szkolenia składa do Ministra wnioski wraz z dokumentacją potwierdzającą spełnienie warunków, o których mowa w § 17. Minister powołuje Komisję, które weryfikuje podane dane i wydaje pozytywną lub negatywną opinię. Zatem zgoda na prowadzenie szkolenia może być wydana przez Ministra po spełnieniu przez podmiot warunków, o których mowa w § 17, oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji, o której mowa w ust. 4. Zgodnie z omawianym Rozporządzeniem sposób prowadzenia szkolenia jest monitorowany i wizytowany. Wizytacje ustala się w oparciu o harmonogram realizacji szkolenia, który podmiot szkolący przekazuje Ministrowi, w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia zajęć. Wizytacje przeprowadza osoba wskazana przez Ministra. Podmiot prowadzący szkolenie może być powiadomiony o wizytacji nie później niż na 3 dni przed jej terminem, choć dopuszcza się przeprowadzenie niezapowiedzianych wizytacji.

- **tytuł zawodowy „pracownik socjalny”:** zawód pracownika socjalnego może wykonywać oraz posługiwać się tytułem zawodowym „pracownik socjalny” osoba, która spełnia określone wymagania. Tytuł zawodowy „pracownik socjalny” podlega ochronie prawnej. Podobnie jak w przypadku innych grup zawodowych pracownik socjalny ma obowiązek wykonywać swój zawód z należytą starannością, zgodnie z osiągnięciami nauki i z zasadami etyki zawodowej.
- **umiejętności pracownika socjalnego:** umiejętności funkcjonalne: bezinteresowność i uczciwość, poszanowanie godności drugiego człowieka, postawa niesienia pomocy, zdolność do samokontroli, krytyczna ocena swojego postępowania, komunikatywność, empatia, obiektywizm; Umiejętności instrumentalne: obowiązkowość, wewnętrzną dyscyplinę, zdecydowanie i konsekwentność, prawdomówność, odpowiedzialność, kulturę osobistą i takt, dyskrecję, zdolności organizatorskie; Umiejętności metodyczne: a) udzielanie porad i stosowanie elementów psychoterapii; b) obserwacji, dokonywania analizy i wnioskowania; c) formułowania diagnozy społecznej oraz planu pomocy; d) stosowania w praktyce metod i technik interwencji socjalnej i pracy opiekuńczej; e) stosowania w praktyce metod i technik monitorowania i ewaluacji; f) łączenia niektórych elementów poszczególnych metod w zakresie odpowiadającym sytuacji osoby lub rodziny; Umiejętności społeczne: a) komunikacyjne; b) nawiązywania kontaktu; c) rozumienia sytuacji osoby lub rodziny; d) okazywania ciepła i empatii; e) współpracy z klientami i ważnymi dla nich osobami z ich otoczenia; f) współpracy z przedstawicielami innych zawodów i instytucji oraz wolontariuszami; g) mediacji i negocjacji; h) organizowania i prowadzenia grup zadaniowych; i) występowania na forum publicznym j) wykorzystania lokalnej sceny politycznej; k) aktywizowania społeczności lokalnej; Umiejętności stosowania prawa:

organizowania pracy: a) interpretowania przepisów prawa i stosowania ich w praktyce; b) dokonywania właściwej analizy dokumentów oraz przepisów prawa, celem uwzględnienia specyfiki sytuacji danej osoby; c) uświadamiania klientom pomocy społecznej ich uprawnień i sposobów ich egzekwowania Umiejętności wskazywania właściwych instytucji, w których kompetencji leżą problemy związane z pomocą społeczną; Umiejętności menedżerskie: a) przewidywania potrzeb społecznych, odpowiedniego zdobywania i alokacji zasobów; b) twórczego rozwiązywania problemów społecznych; c) organizowania pracy i kierowania zespołem ludzkim; d) prowadzenia nadzoru e) inicjowania i współrealizowania projektów działań społecznych, wspomagania aktywności, kształtowania postaw i stosunków międzyludzkich; f) skutecznego negocjowania dla osiągnięcia celów pomocy społecznej; g) pozyskiwania do współdziałania osób, rodzin, środowiska lokalnego, instytucji, organizacji pozarządowych; h) publicznego prezentowania problemów społecznych; i) zdobywania funduszy na realizację celów pomocy społecznej; Umiejętności podejmowania decyzji i szybkiej interwencji socjalnej; Umiejętności stosowania wiedzy naukowej w praktyce; Umiejętność wykorzystania zdobyczy techniki podczas wykonywania pracy socjalnej.

- **zadania pracownika socjalnego**: to: praca socjalna; dokonywanie analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej oraz kwalifikowanie do uzyskania tych świadczeń: udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej; skuteczne posługiwanie się przepisami prawa w realizacji tych zadań; pomoc w uzyskaniu dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania

problemów i udzielania pomocy przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe oraz wspieranie w uzyskiwaniu pomocy; udzielanie pomocy zgodnie z zasadami etyki zawodowej; pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk społecznych; współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie skutków ubóstwa; inicjowanie nowych form pomocy osobom i rodzinom mającym trudną sytuację życiową oraz inspirowanie powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji takich osób i rodzin; współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie, jakości życia (Zawody zaufania publicznego, 2013).

- **zawód regulowany- pracownik socjalny:** to zespół czynności zawodowych, których wykonywanie jest uzależnione od spełnienia wymogów określonych w przepisach danego państwa członkowskiego dotyczących dostępu do wykonywania danego zawodu. Każde państwo członkowskie UE decyduje o uregulowaniu dostępu do zawodów. Ten sam zawód może, więc być zawodem regulowanym w jednym państwie członkowskim UE, podczas gdy w innych państwach członkowskich nie będzie on regulowany. W Polsce zawód pracownika socjalnego jest regulowany. Jeżeli dana osoba nie spełnia warunków koniecznych do automatycznego uznania kwalifikacji do wykonywania regulowanej działalności na podstawie doświadczenia zawodowego, uznanie może zostać przeprowadzone zgodnie z procedurą właściwą dla zawodów regulowanych. Aktualnie obowiązuje ustawa z dnia 3 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, zwana „ustawą Gowina” lub I transzą deregulacji. Ustawa zakłada

zróżnicowany stopień deregulacji dostosowany do specyfiki danego zawodu. Obowiązują także następujące podstawy prawne: Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 października 2008 r. w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodu pośrednika pracy i doradcy zawodowego; Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 11 grudnia 2008 r. w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodu pracownika socjalnego

Dla potrzeb systemu uznawania kwalifikacji wprowadzono również pojęcie działalności regulowanej. Jeżeli w danym państwie członkowskim prawo do wykonywania którejś z wymienionych tam działalności jest uzależnione od posiadania określonych kwalifikacji (wiedzy i umiejętności o charakterze ogólnym, handlowym lub zawodowym), migrant może mieć automatycznie uznane kwalifikacje do wykonywania tej działalności, pod warunkiem, że posiada odpowiednie doświadczenie zawodowe (lub doświadczenie połączone z odbyciem odpowiedniego kształcenia) w prowadzeniu tej samej działalności w państwie członkowskim, z którego przybywa. Posiadanie odpowiedniego doświadczenia zawodowego musi być poparte zaświadczeniem wydanym przez właściwe organy państwa, w którym działalność była wcześniej wykonywana. Dokumentem regulującym jest Dyrektywa 2005/36/WE z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych ma na celu umożliwienie każdemu obywatelowi UE wykonywania zawodu regulowanego lub działalności w państwie członkowskim innym niż to, w którym uzyskał kwalifikacje zawodowe (Zawody zaufania publicznego, 2013). Dyrektywa ta obowiązuje także obywateli RP, którzy nabyli kwalifikacje w Polsce, a chcą wykonywać zawód w krajach UE.

9: Programy pracy

- **indywidualny program usamodzielnienia, indywidualny plan pracy z wychowankiem przebywającym w hostelu**

(program sporządzony zgodnie z art. 88 i art. 89 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r., Nr 175, poz. 1362 z późn. zm.) oraz rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. z 2005 r., Nr 6, poz. 45, zmiana w 2007 r., Dz. U. Nr 208, poz. 1507)

1. Dane osobowe osoby usamodzielnianej:

Imię i nazwisko

Data urodzenia

Adres obecnego pobytu

Adres zamieszkania przed umieszczeniem w placówce / rodzinie zastępczej

2. Dane ewidencyjne:

Data złożenia indywidualnego planu usamodzielnienia

Planowany termin usamodzielnienia

Powiat udzielający pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki

Powiat udzielający pomocy na zagospodarowanie

3. Dane dotyczące placówki / rodziny zastępczej:

Placówka / rodzina zastępcza

Adres

Postanowienie Sądu, na podstawie, którego nastąpiło umieszczenie w placówce / rodzinie zastępczej

Data umieszczenia w placówce / rodzinie zastępczej

Okresy pobytu w innych placówkach / rodzinach zastępczych

4. Dane dotyczące rodziny naturalnej:

Matka - imię i nazwisko

- adres- warunki materialne
- warunki mieszkaniowe
- rodzaj i zakres pomocy oferowanej przez matkę

Ojciec - imię i nazwisko

- adres
- warunki materialne
- warunki mieszkaniowe
- rodzaj i zakres pomocy oferowanej przez ojca

5. Dane dotyczące rodziny naturalnej:

Matka - imię i nazwisko

- adres
- warunki materialne
- warunki mieszkaniowe
- rodzaj i zakres pomocy oferowanej przez matkę

Ojciec - imię i nazwisko

- adres
- warunki materialne
- warunki mieszkaniowe
- rodzaj i zakres pomocy oferowanej przez ojca

6. Wykształcenie:

Aktualny etap kształcenia:

- nazwa i adres szkoły
- klasa
- semestr
- przewidywany termin ukończenia nauki

2. Plany na przyszłość związane z dalszą nauką: · - typ szkoły, termin rozpoczęcia i zakończenia nauki

7. Sytuacja zawodowa:

Pozycja na rynku pracy:

- pracujący (miejsce pracy, zajmowane stanowisko, rodzaj zawartej umowy)
 - bezrobotny
 - ukończone kursy, szkolenia, kwalifikacje

Planowany termin podjęcia zatrudnienia

8. Uprawnienia do ubezpieczenia zdrowotnego:

9. Stan zdrowia:

Zdrowy/a

Posiadany stopień niepełnosprawności

- data przyznania
- data obowiązywania
- nr zaświadczenia
- organ wystawiający
- stopień niepełnosprawności

10. Sytuacja mieszkaniowa:

Obecne miejsce zamieszkania

Planowane miejsce zamieszkania po opuszczeniu placówki / rodziny zastępczej

- warunki mieszkaniowe

11. Sytuacja materialna:

Posiadane źródło dochodu:

- renta rodzinna / renta socjalna / alimenty / zasiłek rodzinny / inne, (jakie?) - wysokość świadczenia

12. Ustalenie celów działania:

Lp.	Zadania do realizacji	Sposób realizacji	Termin realizacji
	Proces kształcenia i uzyskania kwalifikacji zawodowych		
	Uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych		
	Współdziałanie i wspieranie w kontaktach z rodziną i środowiskiem		
	Poradnictwo i praca socjalna		
	Pomoc pieniężna na usamodzielnienie		
	Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej		
	Inne działania wynikające z sytuacji osobistej		

13. Wykorzystanie przysługujących świadczeń:

Przeznaczenie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie

Przeznaczenie pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej

Zobowiązuję się do realizacji poszczególnych postanowień indywidualnego programu usamodzielnienia oraz do niezwłocznego

informowania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie o istotnych zmianach w sytuacji życiowej mających wpływ na poczynione ustalenia.

Oświadczam, że posiadam kopię mojego indywidualnego programu usamodzielnienia.

Data i podpis wychowanka

Data i podpis opiekuna usamodzielnienia

Zatwierdzam do realizacji:

Data i podpis Dyrektora PCPR

Aneks do programu usamodzielnienia z dnia aktualizacji

1. Imię i nazwisko
2. Adres
3. Numer telefonu kontaktowego

Zmiany do programu usamodzielnienia w zakresie:

- kontaktu z rodziną i środowiskiem
- wykształcenia
- uzyskania kwalifikacji zawodowych
- ubezpieczenia zdrowotnego
- warunków mieszkaniowych
- zatrudnienia
- uzyskania przysługujących świadczeń
- wyznaczenie opiekuna usamodzielnienia
- Zobowiązuję się do realizacji zadań wyznaczonych w programie usamodzielnienia
- podpis pracownika PCPR..... podpis wychowanka
- podpis pracownika PCPR..... podpis wychowanka

- akceptacja Dyrektora PCPR
- podpis opiekuna usamodzielnienia
- /Imię i nazwisko wychowanka/..... /Miejscowość, data/
- /Ulica, Nr domu/
- /Miejscowość, kod pocztowy/
- /Telefon kontaktowy/

Wniosek o ustalenie opiekuna usamodzielnienia się

Do Starosty Słupskiego Za pośrednictwem Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Słupsku

W związku z uzyskaniem pełnoletności w dniu..., jako wychowanek/wychowanka placówki / rodziny zastępczej.../nazwa placówki / rodziny zastępczej/na opiekuna usamodzielnienia wskazuję Pana/Panią /imię i nazwisko, stopień pokrewieństwa/

/data i podpis wychowanka/

/Imię i nazwisko opiekuna/..... /Miejscowość, data/ usamodzielnienia

/Ulica, Nr domu/ /Miejscowość, kod pocztowy/ /Telefon kontaktowy/

Zgoda na opiekuna usamodzielnienia się

Do Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Słupsku

Wyrażam zgodę na pełnienie funkcji opiekuna usamodzielnienia wychowanka: /imię i nazwisko/. Informuję, iż zapoznałem/zapoznałam się z poniższymi zadaniami opiekuna usamodzielnienia osoby usamodzielnianej:

Zaznajomienie się z dokumentacją i drogą życiową osoby usamodzielnianej.

Opracowanie wspólnie z osobą usamodzielnianą indywidualnego programu usamodzielnienia.

Ocena realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia oraz jego modyfikowanie.

Współpraca z rodziną osoby usamodzielnianej oraz ze środowiskiem lokalnym, zwłaszcza ze szkołą i gminą.

Opiniowanie wniosku o pomoc pieniężną na usamodzielnienie i pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki.

Jednocześnie daję rękojmnę należytego wykonania powierzonych mi zadań opiekuna usamodzielnienia.

*Wniosek o przyznanie pomocy pieniężnej /Imię i nazwisko wychowanka/
/Miejscowość, data//Ulica, Nr domu/ /Miejscowość, kod pocztowy/
/Telefon kontaktowy/*

Do Starosty Słupskiego za pośrednictwem Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Słupsku

Zwracam się z prośbą o przyznanie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki. Naukę będę kontynuował/a w ... Jestem pełnoletnim/nią wychowankiem/Kon rodziny zastępczej / placówki opiekuńczo – wychowawczej / młodzieżowego ośrodka wychowawczego / zakładu poprawczego. W placówce/ rodzinie zastępczej przebywałem/AM /okres pobytu/

Proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego wniosku.

/data i podpis wychowanka/

Opinia opiekuna usamodzielnienia

o wniosku o przyznanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie

/data i podpis opiekuna usamodzielnienia/

Wniosek o przyznanie pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej

/Imię i nazwisko wychowanka/

/Miejscowość, data/

/Ulica, Nr domu/ /Miejscowość, kod pocztowy/ /Telefon kontaktowy/

Do Starosty Słupskiego za pośrednictwem Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Słupsku

W związku z uzyskaniem pełnoletności w dniu ... proszę o przyznanie pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Jednocześnie oświadczam, że po opuszczeniu /placówki / rodziny zastępczej/osiedliłem/łam się w /miejsce osiedlenia – zamieszkania/. Proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego wniosku.

/data i podpis wychowanka/

/Imię i nazwisko wychowanka/

/Miejscowość, data/

/Ulica, Nr domu/ /Miejscowość, kod pocztowy//Telefon kontaktowy/

Wniosek o przyznanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie

Do Starosty Słupskiego za pośrednictwem Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Słupsku

W związku z usamodzielnieniem się, proszę o przyznanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie. Naukę zakończyłem/łam w miesiącuPomoc pieniężną na usamodzielnienie zamierzam przeznaczyć na Proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego wniosku.

/data i podpis wychowanka/

Opinia opiekuna usamodzielnienia o wniosku o przyznanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie

- **indywidualny plan pracy z wychowankiem w procesie opiekuńczo-wychowawczym:** IPP tworzony jest przez wychowawcę który zostaje wyznaczony przez dyrektora placówki i jednocześnie zajmuje się wychowankiem. Program wymaga wstępnej diagnozy (psycholog, pedagog, asystent rodziny, kurator, policjant itd.) oraz analizy dokumentów (sądowych, wywiadów rodzinnych i środowiskowych).W razie możliwości program powinien

być tworzony przy współudziale wychowanka. IPP powinien być także zgodny z regulaminem placówki i jej statutem. Zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.) musi być poddawany ocenie oraz weryfikacji raz na pół roku.

- **innowacja w kontekście pracy opiekuńczo-wychowawczej:**

zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki innowacją pedagogiczną są nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne lub metodyczne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły i placówki. Innowacje i eksperymenty nie mogą prowadzić do zmiany typu szkoły placówki . Innowacja lub eksperyment może obejmować wszystkie lub wybrane zajęcia edukacyjne, całą szkołę, oddział lub grupę w placówce. Rozpoczęcie innowacji lub eksperymentu jest możliwe po zapewnieniu przez placówkę odpowiednich warunków kadrowych i organizacyjnych, niezbędnych do realizacji planowanych działań innowacyjnych i eksperymentalnych. Innowacje lub eksperymenty, wymagające przyznania placówce dodatkowych środków budżetowych, mogą być podjęte po wyrażeniu przez organ prowadzący pisemnej zgody na finansowanie planowanych działań. Innowacje i eksperymenty nie mogą naruszać uprawnień wychowanka do bezpłatnej nauki, wychowania i opieki w zakresie ustalonym w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, a także w zakresie uzyskania wiadomości i umiejętności niezbędnych do ukończenia danego typu szkoły oraz warunków i sposobu przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów, określonych w odrębnych przepisach. Uchwałę w sprawie wprowadzenia innowacji i eksperymentu w placówce podejmuje rada pedagogiczna. Udział wychowawców jest dobrowolny. Zdaniem L. Stankiewicza (2007) innowacyjne podejście charakteryzuje się tym iż zmiany innowacyjne mają

charakter jakościowy i systemowy bowiem dotyczą wszystkich powiązanych ze sobą podsystemów działalności pedagogicznej. Innowacje są procesami dynamicznymi, a procesy innowacyjne mają z reguły charakter międzyorganizacyjny. Procesy innowacyjne mają charakter probabilistyczny wiążą z ryzykiem i niepewnością. Źródłem procesów innowacyjnych stosunkowo rzadko są pomysły całkowicie nowe. Autor zwraca uwagę na to, iż, innowacje pedagogiczne przynoszą efekty ze stosunkowo znacznym odroczeniem, zatem wśród naukowców praktyków panuje przekonanie, że dynamizm innowacji pedagogicznych powinien zostać zwiększony (s.64). Konstruowanie programu innowacyjnego (autorskiego) wymaga od nauczyciela i wychowawcy postawienia sobie trzech pytań:

- „jaka jest wewnętrzna logika dyscypliny wiedzy, której reprezentacją jest dany przedmiot nauczania, jakie są jej podstawowe problemy, jakie są podstawowe słowa kluczowe, oddające jej istotę, jaką poznawczą mapę można zbudować;
- Jak rozstrzygnąć dylemat między tym, co klasyczne, co uznać można za uniwersalne, niezbędne, podstawowe, osiowe (czy na gruncie mojej aktualnej wiedzy jest to w ogóle możliwe) a tym, co stanowi rzecz marginalną, choć także ważną, co uznać można za nowe, co za ciekawostkę, co ma natomiast status hipotezy;
- Jaką metodą realizować będą swój program: metodą podawania gotowej, ale w doskonale przygotowanej przez siebie formie wiedzy (deklaratywizm), czy też metodą pobudzania uczniów do samodzielnej pracy, aktualizowania już przez nich posiadanych doświadczeń, stwarzania im okazji do nabywania nowych, zmagania się z problemami (proceduralizm) „(s?63).

Przygotowanie programu innowacyjnego (autorskiego) to działania wymagające twórczego podejścia do rzeczywistości wychowawczej. Zatem wychowawca innowator to aktywny uczestnik procesu

przekształcania odtwórczych form praktyki pedagogicznej w twórcze.
R. Schulz(1998) porządkuje ten proces następująco:

- „od czynności zautomatyzowanych do refleksyjnych. Praca wychowawcy odtwórczego w dużym stopniu ma charakter nawykowy; z reguły działa on na zasadzie automatu. Praca wychowawcy twórczego natomiast jest pracą refleksyjną, dokonującą się z pełną świadomością stawianych celów i środków, podejmowanych dla ich realizacji;
- Od działań sztywnych do elastycznych (dostosowanych). Wychowawca odtwórczy ma tendencję do stosowania ciągle tych samych schematów postępowania. W różnych warunkach i w różnym czasie pracuje on w zasadzie tak samo, jego praca ma charakter stereotypowy, schematyczny, sztywny. Wychowawca twórczy pracuje odmiennie. W różnych warunkach i sytuacjach stosuje on odmiennie sposoby działania. Jego praca jest elastyczna, dostosowana; obca jest mu jednostajność, stereotypowość, powtarzalność;
- od zewnątrzsterowności do wewnątrzsterowności. Wychowawca pracujący w sposób odtwórczy jest – i zapewne woli być – kierowany „z zewnątrz”. Wychowawca twórczy natomiast jest – i woli być – kierowany przez samego siebie. Źródło sterujące jego zachowaniami, (jako pedagoga oraz innowatora) znajduje się w nim samym. Oznacza to, że charakteryzuje go duży stopień samodzielności (autonomii) w określeniu swych zadań oraz sposobu ich realizacji i oceny;
- Od produktu „standardowego” do „nowego”. Działalność wychowawcy odtwórczego zorientowana jest – i faktycznie prowadzi – do osiągnięcia wyników wyraźnie określonych, uprzednio już znanych, standardowych. W tej dziedzinie wychowawca odtwórczy może nawet osiągać efekty znaczące, wybitne, godne uwagi. Innego rodzaju rezultaty osiąga

wychowawca twórczy. Są to na ogół rezultaty nowe, uprzednio niedostrzegane, jako istotne, odmienne od tych, które planowano i realizowano dotąd. Praca twórcza w dziedzinie wychowania pozwala, zatem lepiej zaspokoić potrzeby edukacyjne nowoczesnego, złożonego i zmiennego społeczeństwa, które w coraz mniejszym stopniu potrzebuje ludzi ukształtowanych w jednolity i standardowy sposób' (s 10-11).

W literaturze przedmiotu możemy odnaleźć różny podział innowacji. Są one zazwyczaj generowane przez określenie i dobór dogodnego dla autora programu kryterium:

- kryterium: potrzeby placówki lub systemu oświaty (M. Kotarba – Kańczugowska, 2009, s.19) -innowacje zewnętrzne (makrosystemowe), które tworzone są centralnie dla całego systemu oświatowego; najczęściej są one inicjowane odgórnie przez władze oświatowe, jako odpowiedź na zauważalny kryzys w oświacie i nastawione są na skuteczność działania, korzyść całego systemu oświatowego; takie innowacje wspomagają standaryzację pracy szkół różnego szczebla; większość propozycji przeobrażania współczesne szkoły zawartych w międzynarodowych raportach edukacyjnych ma właśnie charakter innowacji makro- systemowych; - innowacje wewnętrzne (mikrosystemowe) — inicjowane są przez nauczycieli wewnątrz szkoły i służą rozwiązywaniu konkretnych, lokalnych problemów; innowacje mikrosystemowe tworzą indywidualne, oryginalne systemy wychowawcze, odpowiadające lokalnym potrzebom i możliwościom;
- kryterium: problemowe: - innowacje dotyczące procesu kształcenia(treści metody, formy, środki); - innowacje wychowawczo- opiekuńcze obejmujące organizację procesu wychowania i opieki w konkretnej placówce opiekuńczo-

- wychowawczej lub szczeblu kształcenia; - profilaktyczno-terapeutyczne obejmujące organizację procesu o charakterze wspierającym wybrane jednostki; innowacje związane z pracą z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych lub wychowawczych, czyli uczniami zdolnymi lub z mikrodefektami;
- Kryterium powtarzalności dyfuzyjności ((M. Kotarba – Kańczugowska, 2009, s.21) - innowacje powtarzalne (dyfuzyjne), które ze względu na łatwość zastosowania i użyteczność przenikają do różnych dziedzin życia szkolnego, wychodzą poza obręb jednej placówki; - innowacje częściowo powtarzalne (częściowo dyfuzyjne), których upowszechnianie uwarunkowane jest wystąpieniem korzystnej konfiguracji określonych czynników (właściwości - innowacji, łatwość jej zastosowania, właściwości okręgu szkolnego oraz samej szkoły, czynniki zewnętrzne poza-educacyjne); - innowacje niepowtarzalne, (niedyfuzyjne), które stanowią odpowiedź na bieżące sytuacje pedagogiczne (wychowawcze); są to z reguły rozwiązania, które cechuje wysoki stopień twórczości, niemożliwy do skopiowania;
 - Kryterium naukowości: innowacja ustrojowa, która polega na zmianie form ustrojowych w oświacie; innowacja programowa, która pozwala na wprowadzaniu, wyłączeniu lub korelacji koncepcji programowych odmiennych od dotychczas *obowiązujących* programów nauczania i wychowania; - innowacja metodyczna, która ma na celu wyprowadzenie lub modyfikację nowych metod, form i środków pracy dydaktyczno-wychowawczej; - innowacja organizacyjna, która polega na wyprowadzeniu lub modyfikacji form organizacji pracy w szkole i placówce opiekuńczo-wychowawczej;
 - Kryterium rodzaju programu nauczania(, H. Komorowska, 1995) czy oddziaływań wychowawczych, czyli zakres i sposób zapisu

przez autora treści kształcenia i wychowania: program, jako lista treści nauczania w tym ujęciu program nauczania to zestaw podstawowych treści nauczania (lista, spis tematów); program, jako zestaw planowanych czynności pedagogicznych to komplet zaplanowanych aktywności edukacyjnych obejmujących: zakres nauczania i jego układ, proporcje poszczególnych działów treści, metody i techniki nauczania; program, jako zestaw zamierzonych efektów pedagogicznych, czyli jest to lista rezultatów, jakie chcemy osiągnąć najważniejsze stają się cele, mniej ważne metody, środki; program, jako zestaw pojęć i zadań do wykonania wykorzystywany w projektowaniu treningu określonych umiejętności; program, jako rejestr doświadczeń w odróżnieniu Od wymienionych wyżej ujęć programu, w centrum tego podejścia przy szeregowaniu treści nauczania jest osoba ucząca się; program, jako reprodukcja kultury to zestaw działań pedagogicznych zmierzających do zachowania tych wartości, które już funkcjonują w danej społeczności, a społeczność ta jest zainteresowana utrzymaniem ich w niezmienionej postaci i przekazaniem ich młodemu pokoleniu; program, jako rekonstrukcja kultury gdzie celem programu jest całkowitej zmiany wzorców kulturowych;

- Kryterium dobór treści nauczania (St. Nalaskowski, 1994): program tradycyjny – treści nauczania wyznaczone przez tradycję; program racjonalny – treści oparte na świadomie dobranych kryteriach (życiowości, kulturalnych, psychologicznych, poznawczych); program współczesny – zasada życiowości organizuje dobór treści (przygotowanie dzieci i młodzieży do życia we współczesnej epoce);
- Kryterium szeregowania treści kształcenia i wychowania (H. Komorowska, 1995) (który jest następstwem stosowania przez autora wybranych zasad) jest powstanie konkretnego rodzaju

programu. Autor programu ma, zatem następujące możliwości: wybór zasady organizacyjnej programu, która wiąże się z określeniem miejsca treści kształcenia oraz powiązaniem ich z pozostałymi treściami, jakie zobowiązana jest przekazać z racji swej specyfiki dana instytucja oświatowa (program przedmiotowy, program blokowy, program projektów tematyczno-interdyscyplinarnych); wybór zasady zagospodarowania programu, która dotyczy sposobu ujęcia treści w stosunku do innych treści, jakie ewentualnie chciałby ponadto uwzględnić nauczyciel lub jakie proponowane byłyby przez samych uczących się (program minimum, program maksimum rozwiązanie kompromisowe); wybór zasady selekcji treści programowych (według dyscypliny podstawowej, według trwałości wiedzy, według przydatności treści, według zainteresowań uczących się); wybór zasady konstrukcyjnej pozwala na sporządzenie: Inwentarza, programu, który jest wynikiem selekcji i gradacji haseł programowych(struktura dyscypliny; przydatności treści w dalszej nauce; wartości motywacyjnej treści; poziomu trudności materiału); wybór zasady segmentacji treści pozwala na zbudowanie: programu całościowego oraz programu modularnego; wybór zasady szeregowania bloków treści pozwala na zbudowanie: programu o linearnym układzie treści oraz program;

- Kryterium celów kształcenia pozwala na stworzenie programu o celach globalnych, behawioralnych, rozwojowych i ekspresyjnych(H. Komorowska, 1995);
- Kryterium systemowości w podejściu do formułowania celów (K. Duraj-Nowakowa,1996).Ujmowanie celów, jako piramidy, jako drzewa, jako gwiazdozbioru oraz za pomocą innych analogów, na przykład wiązki, struktury atomu, splotu itp.

Działania innowacyjne mogą obejmować pracę opiekuńczo-wychowawczą z jednym wychowankiem, grupą wychowanków lub całą społecznością placówki.

- **planowanie pracy opiekuńczo-wychowawczej:** Z. Dąbrowski (2012) proponuje następujący tok pracy: w kontakcie z nadzorem pedagogicznym, ośrodkiem metodycznym, korzystając z ewentualnych konsultacji specjalistycznych — rada pedagogiczna placówki precyzuje ogólne cele i zadania oraz kierunki i własną koncepcję pracy, na dłuższy, kilkuletni okres, — czyli plan perspektywiczny. Na podstawie założeń planu perspektywicznego, wniosków z podsumowujących roczną pracę konferencji rady pedagogicznej, będących implikacjami diagnozy rzeczywistości opiekuńczo-wychowawczej, indywidualnych konsultacji z wychowawcami i innymi pracownikami oraz przedstawicielami samorządu wychowanków — kierownik placówki lub wytypowany zespół wychowawców przygotowuje projekt planu rocznego i po ewentualnym przekonsultowaniu ze specjalistą-metodykiem — projekt taki jest gotowy do dyskusji i zatwierdzenia. Przed rozpoczęciem cyklu rocznego pracy kierownik na kilka dni przed konferencją rady pedagogicznej udostępnia jej członkom projekt planu, celem pełnego zapoznania się z jego treścią. W przewidzianym terminie rada pedagogiczna po dyskusji i ewentualnych korektach czy uzupełnieniach przyjmuje ten projekt, jako obowiązujący. Z podziałem na: a) Plany okresowe poszczególnych grup opiekuńczo-wychowawczych. Są to przede wszystkim uszczegółowione, przystosowane do warunków i potrzeb grupy konkretne zadania; b) Plan działalności samorządowej wychowanków; c) Plany innych komórek działania opiekuńczo-wychowawczego, takich jak kółka zainteresowań, zespoły artystyczne, zespoły działalności produktywnej (Z. Dąbrowski, 2012, s. 2013).

- **program animacji społeczno – kulturalnej:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) składa się z następujących etapów:

Etap I: faza preanimacji

1. Diagnoza społeczna na podstawie, której formułujemy ideę wiodącą programu
2. Cele programu
3. Czynności informująco – stymulujące na podstawie, których następuje weryfikacja celów oraz wstępne ustalanie treści / działań programu
4. Treści/ działania programu
5. Procedury osiągnięcia celów w programie
- 5.1. Warunki realizacji programu:

Warunki podmiotowe

Warunki społeczne

Warunki instytucjonalne

Warunki pozainstytucjonalne

5.2. Metody, formy, środki

6. Scenariusze działań

Etap II: faza realizacyjna: realizacja założonych wcześniej treści / działań ze wskazaniem:

Czynników motywacyjnych

Na współpracę z ekspertami

Doskonalenie uczestników programu w formie warsztatów, wymiana doświadczeń, forum animatorów

Etap III: faza pomiaru efektywności:

7. Ewaluacja programu / sprawdzenie osiągnięcia celów z wykorzystaniem:

Narzędzi badawczych – papierowych

Narzędzi badawczych – ludzkich (dyskusja i ocena osób działających bezpośrednio, pośrednio oraz tych, wobec których działano

- **program placówki opiekuńczo-wychowawczej:** obejmuje wszelkie dokumenty i przepisy składające się na wymagania normujące pracę placówek, wychowawców i opiekunów ukierunkowane na osiągnięcie przez wychowanków założonych z góry celów. Jest dokumentem obowiązkowym, który opisuje w sposób całościowy wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i jest realizowany przez wszystkich pracowników oraz wychowanków placówki.. Powinien on zawierać całościowy opis zadań wychowawczych i opiekuńczych, które podejmuje dana placówka. Opcjonalnie program powinien być sporządzony także dla każdego wychowanka i grupy wychowanków. Każdy program powinien zawierać następujące elementy: ideę wiodącą (uzasadnienie przyjętej koncepcji programu), cele, treści, procedury osiągania celów (warunki realizacji, metody, formy, środki), scenariusze pracy oraz ewaluację programu (M.Szczepańska, 2015).

- **program pracy asystenta rodziny:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) składa się z następujących etapów:

Część I: Informacje ogólne

I: Dane osoby, z którą przeprowadza się wywiad. Dane o rodzinie

II: Sytuacja mieszkaniowa osoby /rodziny

III: Sytuacja rodzinna osób wspólnie zamieszkujących

IV: Sytuacja zawodowa

V: Sytuacja zdrowotna

VI: Potrzeby i oczekiwania osoby/ rodziny zgłoszone podczas przeprowadzenia wywiadu

VII: Ocena sytuacji osoby/ rodziny i wnioski pracownika socjalnego

VIII: Plan pomocy i działań na rzecz osoby lub rodziny

IX: Plan zatwierdzony przez kierownika jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

Oświadczenia (o stanie majątkowym i zgody na przetwarzanie danych osobowych)

Część II: Diagnoza środowiska rodzinnego pod kątem spełniania przez rodzinę funkcji opiekuńczo – wychowawczych:

1. Więzy rodzinne: relacje, hierarchia

2. Styl wychowawczy i jego opis

3. Zaspokajanie potrzeb w rodzinie (poszczególnych członków)

4. Potrzeby rodziny w kontekście jej codziennego funkcjonowania:

Obszar funkcjonowania materialnego:

Obszar funkcjonowania organizacyjnego:

Obszar funkcjonowania społecznego:

5. Potrzeby rodziny w zakresie zdobywania umiejętności opiekuńczo – wychowawczych

6. Szczegółowa charakterystyka problemu występującego w rodzinie:

Sformułowanie problemu

Działania, które sprzyjać będą rozwiązaniu problemu

Wskazania do sporządzenia planu / programu pracy asystenta rodziny z rodziną lub jej członkami

Część III: współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na

rzecz dziecka i rodziny oraz z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z 2009 r. Nr 206, poz. 1589 oraz z 2010 r. Nr 28, poz. 146 i Nr 125, poz. 842), lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna się za niezbędną.

Część IV: Plan

Plan – program pracy, który w formie ogólnych założeń może być załączony do wywiadu środowiskowego (dział IX).

Plan pracy z rodziną, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, obejmuje zakres realizowanych działań mających na celu przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, a także zawiera terminy ich realizacji i przewidywane efekty.

Struktura planu może być różna, jednak jej podstawowymi elementami są:

Charakterystyka rodziny lub jej członków, których dotyczy program

Charakterystyka problemu i kierunków jego rozwiązania

Cele planu (ogólne i szczegółowe)

Szczegółowy harmonogram działań z podziałem na: terminy, zadania, osoby odpowiedzialne, sposoby monitorowania działań (ewaluacja częściowa)

Procedury osiągania celów: warunki realizacji programu (warunki podmiotowe, warunki społeczne, warunki instytucjonalne, warunki pozainstytucjonalne); metody, formy, środki umożliwiające realizacji zadań

Ewaluacja programu wraz z narzędziami badań

Część VI

Okresowa ocena sytuacji rodziny (nie rzadziej, niż co pół roku) i przekazywanie tej oceny podmiotowi, o którym mowa w art. 17 ust. 1

Część VII

Monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną.

Sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach.

- **program pracy biblioteki podwórkowej**: (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) składa się z następujących etapów:

I: Diagnoza jednostkowa: w zależności od rodzaju problemu polega na zgromadzeniu jak największej ilości informacji na temat uczestnika/ uczestników zajęć.

II: Diagnoza rodziny biologicznej i zastępczej: pod kątem spełniania przez rodzinę funkcji opiekuńczo – wychowawczych

1. Więzy rodzinne: relacje, hierarchia
2. Styl wychowawczy i jego opis
3. Zaspokajanie potrzeb w rodzinie (poszczególnych członków)
4. Obszar funkcjonowania materialnego:
5. Obszar funkcjonowania organizacyjnego:
6. Obszar funkcjonowania społecznego:
7. Obszar funkcjonowania w roli rodzica i opiekuna

III: Szczegółowa charakterystyka problemu

Sformułowanie problemu

Działania, które sprzyjać będą rozwiązaniu problemu

Wskazania do sporządzenia planu / programu

IV: Cele programu obejmujące:

Cel organizacja czasu wolnego:

Cel edukacyjny:

Cel rozwojowy:

Cel terapeutyczny:

V: Treści/ harmonogram działań: powinny zawierać następujące rubryki: Cele z podziałem na: Cel organizacja czasu wolnego; Cel edukacyjny; Cel rozwojowy; Cel terapeutyczny; Termin; Obszary

działań; Zadania szczegółowe; Osoby odpowiedzialne; Ewaluacja;
Uwagi

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cel organizacja czasu wolnego		Określenie preferencji i zainteresowań obejmujących spędzanie wolnego czasu				
		Itd.				

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cel edukacyjny		umiejętności wyrażania swoich uczuć;				
		umiejętności wytyczania celu;				
		Itd.				

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cel rozwojowy		Rozwijanie indywidualnych zainteresowań				
		Itd.				

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi

Cel terapeutyczny		organizowane sytuacje społecznych spotkań, które dostarczą uczestnikom zajęć doświadczeń korekcyjnych, przeciwnych doznanych urazom				
		Itd.				

VI: Procedury osiągnięcia celów:

6.1. Warunki realizacji celów:

Podmiotowe

Instytucjonalne

Pozainstytucjonalne

6.2. Metody, formy, środki pracy

VII: Scenariusz zajęć:

Termin; Cele z podziałem na: Cel organizacja czasu wolnego, Cel edukacyjny, Cel rozwojowy, Cel terapeutyczny; Obszary działań; Zadania szczegółowe; Metody, formy, środki; Osoby odpowiedzialne; Przebieg zajęć

VIII: Ewaluacja:

- Częstkowa
- Ogólna

wraz z narzędziami do badań

IX: Opis poziomu rozwiązania postawionego na wstępie problemu i przekazanie go do instytucji zainteresowanych: placówki interwencyjne, rodzice, sąd, kurator, koordynator pieczy zastępczej asystent rodziny itd.

- **program pracy placówki wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej - działania animacyjne:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) składa się z następujących etapów: elementy programu to:

Etap I: faza preanimacji

1. Diagnoza społeczna na podstawie, której formułujemy ideę wiodącą programu
2. Cele programu
3. Czynności informująco – stymulujące na podstawie, których następuje weryfikacja celów oraz wstępne ustalanie treści / działań programu
4. Treści/ działania programu
5. Procedury osiągania celów w programie
- 5.1. Warunki realizacji programu:
 - Warunki podmiotowe
 - Warunki społeczne
 - Warunki instytucjonalne
 - Warunki pozainstytucjonalne
- 5.2. Metody, formy, środki
6. Scenariusze działań

Etap II: faza realizacyjna: realizacja założonych wcześniej treści / działań ze wskazaniem:

- Czynników motywacyjnych
- Na współpracę z ekspertami
- Doskonalenie uczestników programu w formie warsztatów, wymiana doświadczeń, forum animatorów

Etap III: faza pomiaru efektywności:

7. Ewaluacja programu / sprawdzenie osiągnięcia celów z wykorzystaniem:
 - Narzędzi badawczych – papierowych

Narzędzi badawczych – ludzkich (dyskusja i ocena osób działających bezpośrednio, pośrednio oraz tych, wobec których działano)

• **program placówki wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej. Program zajęć terapeutycznych:**

(program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) składa się z następujących etapów: elementy programu to:

I: Diagnoza jednostkowa

II. Diagnoza rodziny biologicznej i zastępczej: pod kątem spełniania przez rodzinę funkcji opiekuńczo – wychowawczych:

1. Więzy rodzinne: relacje, hierarchia
2. Styl wychowawczy i jego opis
3. Zaspokajanie potrzeb w rodzinie (poszczególnych członków)
4. Obszar funkcjonowania materialnego:
5. Obszar funkcjonowania organizacyjnego:
6. Obszar funkcjonowania społecznego:
7. Obszar funkcjonowania w roli rodzica i opiekuna

III. Szczegółowa charakterystyka problemu występującego w rodzinie:

Sformułowanie problemu

Działania, które sprzyjać będą rozwiązaniu problemu

Wskazania do sporządzenia planu / programu terapeutycznego

IV. Cele programu z podziałem na:

Cel ogólny (problem)

Cele szczegółowe z podziałem na: rozwojowe, edukacyjne, terapeutyczne

V. Treści/ harmonogram działań: powinny zawierać następujące rubryki: Cele z podziałem na: rozwojowe, edukacyjne, terapeutyczne; Termin; Obszary działań; Zadania szczegółowe; Osoby odpowiedzialne; Ewaluacja; Uwagi

<u>Cele</u>	<u>termin</u>	<u>Obszary działań</u>	<u>Zadania szczegółowe</u>	<u>Osoby odpowiedzialne</u>	<u>ewaluacja</u>	<u>Uwagi</u>
<u>Cele rozwojowe</u>						
		<u>itd.</u>				

<u>Cele</u>	<u>termin</u>	<u>Obszary działań</u>	<u>Zadania szczegółowe</u>	<u>Osoby odpowiedzialne</u>	<u>ewaluacja</u>	<u>Uwagi</u>
<u>Cele edukacyjne</u>						
		<u>itd</u>				

<u>Cele</u>	<u>termin</u>	<u>Obszary działań</u>	<u>Zadania szczegółowe</u>	<u>Osoby odpowiedzialne</u>	<u>ewaluacja</u>	<u>Uwagi</u>
<u>Cele terapeutyczne</u>						
		<u>itd</u>				

VI. Procedury osiągnięcia celów

6.1. Warunki realizacji celów:

Podmiotowe

Instytucjonalne

Pozainstytucjonalne

6.2. Metody, formy, środki pracy

VII. Scenariusz zajęć:

Termin

Cele z podziałem na: rozwojowe, edukacyjne, terapeutyczne

Obszary działań

Zadania szczegółowe

Metody, formy, środki

Osoby odpowiedzialne

Przebieg zajęć

VIII. Ewaluacja:

Częstkowa

Ogólna

wraz z narzędziami do badań

IX. Opis poziomu rozwiązania postawionego na wstępie problemu i przekazanie go do instytucji zainteresowanych: placówki interwencyjne, rodzice, sąd, kurator, koordynator pieczy zastępczej, asystent rodziny itd.

- **program pracy rodziny wspierającej:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) składa się z następujących etapów:

I. Dane osobowe rodziny wspierającej

II. Sytuacja rodziny wspierającej

III. Ustanowienie rodziny(opis)

W załączeniu: Rodzinny wywiad środowiskowy; Opinia Kierownika Ośrodka Pomocy w; zgoda Wójta Gminy w

IV. Zadania rodziny wspierającej: *pomaga rodzinie przeżywającej trudności w:*

- a) Opiece i wychowaniu dzieci
- b) Prowadzeniu gospodarstwa domowego
- c) Kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych

Obszary działań	Zadania	Terminy i osoby odpowiedzialne oraz instytucje wspierające
Opieka i wychowaniu dzieci		
Prowadzenie gospodarstwa domowego		
Kształtowanie i wypełnianiu podstawowych ról społecznych		

Metody bezpośrednie:

Wyjaśnianie

Wspieranie

Informowanie

Pomoc materialna

Metody pośrednie:

Organizacja czasu i przestrzeni

Część V: Okresowa ocena sytuacji rodziny (nie rzadziej, niż co pół roku) i przekazywanie tej oceny podmiotowi, o którym mowa w art. 17 ust. 1

Część VI

Monitorowanie funkcjonowania rodzinyi pomocy udzielanej przez rodzinę wspierającą

Sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach

Dodatkowym dokumentem zgodnie z Art. 31z rodziną wspierającą wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej zawiera umowę, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy, o której mowa w art. 29 ust. 2. Wójt może upoważnić kierownika ośrodka pomocy społecznej do ustanawiania rodziny wspierającej lub zawierania i rozwiązywania umów, o których mowa w ust. 1.

Podanie o ustanowienie rodziny wspierającej

Imię i nazwisko data

Wójt Gminy Słupsk

Proszę o ustanowienie rodziny wspierającej dla rodziny M.M. Kowalskich zamieszkałych

Asystent rodziny

W załączeniu:

Rodzinny wywiad środowiskowy

Opinia Kierownika Ośrodka Pomocy w

- **program 1) rodzina zastępcza: a) spokrewniona; b) niezawodowa, c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcje pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;**

2) rodzinny dom dziecka: (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) składa się z następujących etapów

1. Diagnoza dziecka na podstawie przekazanych informacji i dokumentów oraz własnej obserwacji
2. Analiza planu z rodziną (biologiczną)
3. Sformułowanie własnej oceny, jako podstawy do budowania planu/programu pracy z dzieckiem w rodzinie zastępczej
4. Cele programu z podziałem na cele: włączające; podstawowe stabilizujące
5. Szczegółowy harmonogram działań z podziałem na: terminy, zadania, osoby odpowiedzialne, sposoby monitorowania działań (ewaluacja częściowa)

Zawartość tabeli w programie: Analiza problemu z rozłożeniem na zadania (z jednoczesną synchronizacją z terminami i celami); Termin; Cele z podziałem na: włączające; podstawowe; stabilizujące; Zadania dziecka; Zadania poszczególnych członków rodziny; Zadania rodziny biologicznej; Zadania instytucji wspierających; Zadania wskazane w planie przez asystenta rodziny; Uwagi do pracy; Ewaluacja częściowa

Ważne: Analiza problemu z rozłożeniem na zadania (z jednoczesną synchronizacją z terminami i celami) jest wiodącym elementem porządkującym tabelę. Oznacza to, że tabel ma być tyle ile jest problemów do rozwiązania.

Analiza problemu z rozłożeniem na zadania	
termin	
Cele	
Zadania dziecka	
Zadania poszczególnych członków rodziny	
Zadania rodziny biologicznej	
Zadania instytucji wspierających	
Zadania wskazane w planie przez asystenta rodziny i koordynatora pieczy zastępczej	
Uwagi do pracy	
Ewaluacja cząstkowa	

5. Procedury osiągnięcia celów:

5.1. Warunki realizacji programu:

warunki podmiotowe:

warunki społeczne:

warunki instytucjonalne:

warunki pozainstytucjonalne:

5.2. Metody, formy, środki

Metody wychowawcze

Formy pracy

Środki umożliwiające realizacji zadań

6. Ewaluacja programu:

- **program pracy streetworking:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

1. Diagnoza jednostkowa: w zależności od rodzaju problemu polega na zgromadzeniu jak największej ilości informacji na temat uczestnika zajęć.

2. Diagnoza rodziny biologicznej podopiecznego:

Więzi rodzinne podopiecznego

Obszar funkcjonowania materialnego:

Obszar funkcjonowania organizacyjnego:

Obszar funkcjonowania społecznego

3. Szczegółowa charakterystyka problemu:

Sformułowanie problemu

Działania, które sprzyjać będą rozwiązaniu problemu (zasoby klienta)

Wskazania do sporządzenia planu / programu pracy

4. Cele programu z podziałem na:

Cel ogólny (problem)

Cele szczegółowe z podziałem na:

a) włączenie osoby do systemu pomocy społecznej i innych instytucji polityki społecznej:

b) Cele terapeutyczne:

c) Cele rozwojowe:

d) Cele edukacyjne:

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
włączenie osoby do systemu pomocy społecznej i innych instytucji polityki społecznej		WYJŚCIE: naprzeciw klientowi i jego potrzebom, do miejsca, w którym on przebywa				
		3.WSPARCIE: udzielenie pomocy osobie, tak by odkryła ona w sobie siłę do zmian na lepsze, poprzez korzystanie z porad, systemu wsparcia oraz własnych zasobów;				
		itd				

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cele terapeutyczne		Indywidualna korekcja				
		Stabilizacja emocjonalna				
		Nowe umiejętności				
		itd				

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cele rozwojowe		Poznanie siebie				
		Budowanie poczucia wartości				

		Budowanie poczucia odpowiedzialności				
		Budowanie poczucia asertywności				
		Budowanie kompetencji społecznych				
		itd				

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cele edukacyjne		Kontakty społeczne				
		Współpraca				
		itd				

5. Treści/ harmonogram działań (tabela powyżej)

powinny zawierać następujące rubryki: Cele z podziałem na: włączenie osoby do systemu pomocy społecznej i innych instytucji polityki społecznej; terapeutyczne, rozwojowo-edukacyjne; Termin; Obszary działań; Zadania szczegółowe; Osoby odpowiedzialne; Ewaluacja; Uwagi

6. Procedury osiągnięcia celów

6.1. Warunki realizacji celów:

Podmiotowe: zasoby

Instytucjonalne

Pozainstytucjonalne

6.2. Metody, formy, środki pracy

7. Ewaluacja:

- Częstkowa
- Ogólna

wraz z narzędziami do badań

8. Opis poziomu rozwiązania postawionego na wstępie problemu i przekazanie go do instytucji zainteresowanych: placówki interwencyjne, rodzice, sąd, kurator, koordynator pieczy zastępczej, asystent rodziny itd.

- **program pracy w placówce wsparcia dziennego prowadzonej w formie specjalistycznej, indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny, psychoprofilaktyczny, terapia pedagogiczna, psychologiczna i socjoterapia:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

1. Diagnoza jednostkowa:

2. Diagnoza rodziny biologicznej i zastępczej: pod kątem spełniania przez rodzinę funkcji opiekuńczo – wychowawczych:

Więzi rodzinne:

Styl wychowawczy i jego opis

Zaspokajanie potrzeb w rodzinie (poszczególnych członków)

Obszar funkcjonowania materialnego:

Obszar funkcjonowania organizacyjnego:

Obszar funkcjonowania społecznego:

Obszar funkcjonowania w roli rodzica i opiekuna

3. Szczegółowa charakterystyka problemu

Sformułowanie problemu

Działania, które sprzyjać będą rozwiązaniu problemu

Wskazania do sporządzenia planu / programu:

4. Cele programu obejmujące:

korekcję indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności

terapię pedagogiczną/ psychologiczną / socjoterapię

5. Treści/ harmonogram działań: powinny zawierać następujące rubryki: Cele z podziałem na: korekcję indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności; terapię pedagogiczną/

psychologiczną / socjoterapię; Termin; Obszary działań; Zadania szczegółowe; Osoby odpowiedzialne; Ewaluacja; Uwagi

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Korekcja indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności						

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
terapia pedagogiczna/ psychologiczna / socjoterapia						

6. Procedury osiągnięcia celów

6.1. Warunki realizacji celów:

- Podmiotowe
- Instytucjonalne
- Pozainstytucjonalne

6.2. Metody, formy, środki pracy

7.Scenariusz zajęć:

Termin

Cele z podziałem na: korekcję indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności; terapię pedagogiczną/psychologiczną / socjoterapię

Obszary działań

Zadania szczegółowe

Metody, formy, środki

Osoby odpowiedzialne

Przebieg zajęć

8. Ewaluacja:

Częstkowa

Ogólna

wraz z narzędziami do badań

9. Opis poziomu rozwiązania postawionego na wstępie problemu i przekazanie go do instytucji zainteresowanych: placówki interwencyjne, rodzice, szkoła, sąd, kurator, koordynator pieczy zastępczej asystent rodziny itd.

- **program pracy w placówce wsparcia dziennego prowadzonej w formie specjalistycznej zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:
 1. *Diagnoza jednostkowa:*
 2. *Diagnoza rodziny biologicznej i zastępczej: pod kątem spełniania przez rodzinę funkcji opiekuńczo – wychowawczych:*
 - Więzi rodzinne: relacje, hierarchia
 - Styl wychowawczy i jego opis

Zaspokajanie potrzeb w rodzinie (poszczególnych członków)

Obszar funkcjonowania materialnego:

Obszar funkcjonowania organizacyjnego:

Obszar funkcjonowania społecznego:

Obszar funkcjonowania w roli rodzica i opiekuna

3. Szczegółowa charakterystyka problemu

Sformułowanie problemu

Działania, które sprzyjać będą rozwiązaniu problemu

Wskazania do sporządzenia planu / programu: zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne

4. Cele programu obejmujące:

korekcję indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności

terapię pedagogiczną/ psychologiczną / socjoterapię

5. Treści/ harmonogram działań: powinny zawierać następujące rubryki:

Cele z podziałem na: korekcję indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności; terapię pedagogiczną/ psychologiczną / socjoterapię; Termin; Obszary działań; Zadania szczegółowe; Osoby odpowiedzialne; Ewaluacja; Uwagi

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Korekcja indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności						

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
terapia pedagogiczna/ psychologiczna / socjoterapia						

6. Procedury osiągnięcia celów

6.1. Warunki realizacji celów:

Podmiotowe

Instytucjonalne

Pozainstytucjonalne

6.2. Metody, formy, środki pracy

7. Scenariusz zajęć:

Termin

Cele z podziałem na: korekcję indywidualnych problemów w zakresie nabywania wiedzy i umiejętności; terapię pedagogiczną/psychologiczną / socjoterapię

Obszary działań

Zadania szczegółowe

Metody, formy, środki

Osoby odpowiedzialne

Przebieg zajęć

8. Ewaluacja:

Częstkowa

Ogólna

wraz z narzędziami do badań

9. Opis poziomu rozwiązania postawionego na wstępie problemu i przekazanie go do instytucji zainteresowanych: placówki interwencyjne, rodzice, szkoła, sąd, kurator, koordynator pieczy zastępczej asystent rodziny itd.

- **program pracy z wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego.**

- **Indywidualny program pracy z wychowankiem schroniska**

- **Indywidualny program pracy z wychowankiem zakładu**

poprawczego: (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

A: Dane wychowanka (§ 8):

- 1) imię i nazwisko wychowanka:
- 2) datę i miejsce urodzenia wychowanka: odpis aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub półsierot również odpis aktu zgonu zmarłego rodzica;
- 3) adres ostatniego miejsca zamieszkania wychowanka
- 4) aktualny adres zamieszkania rodziców wychowanka lub jego opiekunów prawnych:
- 5) orzeczenie sądu o umieszczeniu wychowanka w placówce albo wnioski rodziców, wychowanka lub osoby trzeciej o umieszczenie go w placówce:
- 6) dokumentację o stanie zdrowia wychowanka, w tym kartę szczepień:
- 7) dokumenty szkolne, w szczególności świadectwa szkolne:
- 8) informację o prowadzonej pracy z rodziną wychowanka i jej rezultatach:

B: Wywiad środowiskowy w rodzinie biologicznej

C: Diagnoza wychowanka sporządzona przez psychologa lub pedagoga (§ 14)

- 1) analiza mocnych stron wychowanka i jego potrzeb w zakresie:
 - opiekuńczym:
 - rozwojowym:
 - emocjonalnym:
 - społecznym:
- 2) analiza przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój wychowanka:
- 3) analiza relacji wychowanka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla wychowanka:
- 4) analiza rozwoju wychowanka:
- 5) Ocena efektów pracy z rodziną wychowanka prowadzonej przez asystenta rodziny:
- 6) Wskazania (odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń wychowanka) do:
 - dalszej pracy pedagogicznej z wychowanka:
 - programu terapeutycznego:
 - pracy z rodziną wychowanka:
 - pracy przygotowującej wychowanka do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka:
 - przygotowania wychowanka do usamodzielnienia.

D: Analiza karty pobytu wychowanka w innych placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jeśli wychowanek w takich przebywał i sporządzenie na jej podstawie notatki:

- opis relacji wychowanka z rodzicami i innymi osobami bliskimi wychowankowi:
- opis funkcjonowania społecznego wychowanka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki:
- informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której wychowanek uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej:

opis rozwoju wychowanka ze szczególnym uwzględnieniem jego stanu emocjonalnego i samodzielności:

informacje o stanie zdrowia wychowanka, w tym stanie zdrowia psychicznego:

informacje o lekach podawanych wychowankowi:

informacje o pobytach wychowanka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym:

informacje o szczególnych potrzebach wychowanka i znaczących dla niego wydarzeniach:

opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz wychowanka i rodziny, w tym z asystentem rodziny:

karta udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile wychowanek tego wymaga:

arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych:

E: Plan pomocy wychowankowi

Cele:

cel wiodący (wskazać i opisać):

cele krótkoterminowe:

cele długoterminowe:

Plan pracy

Cele	Termin	Zadania	Osoby odpowiedzialne	Instytucje współpracujące
Cel wiodący				
Cele krótkoterminowe				
Cele długoterminowe				

E: Modyfikacja planu pomocy wychowankowi

F. Uzupelnienie karty pobytu wychowanka, co 2 tygodnie w następujących zakresach

- **program pracy z z dzieckiem w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

A: Dane dziecka (§ 8):

- 1) imię i nazwisko dziecka:
- 2) datę i miejsce urodzenia dziecka
- 3) adres ostatniego miejsca zamieszkania dziecka
- 4) aktualny adres zamieszkania rodziców dziecka lub jego opiekunów prawnych:

B: Wywiad środowiskowy w rodzinie biologicznej:

C: Diagnoza dziecka sporządzona przez psychologa lub pedagoga (§ 14)

1. analiza mocnych stron dziecka i jego potrzeb w zakresie:
 - opiekuńczym:
 - rozwojowym:
 - emocjonalnym:
 - społecznym:
2. analiza przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój dziecka:
3. analiza relacji dziecka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla dziecka:
4. analiza rozwoju dziecka:
5. ocena efektów pracy z rodziną dziecka prowadzonej przez asystenta rodziny:

6. Wskazania (odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń dziecka)
do:

dalszej pracy pedagogicznej z dzieckiem:

programu terapeutycznego:

pracy z rodziną dziecka:

pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej
lub rodzinnym domu dziecka:

D: Plan pomocy dziecku

Cele:

cel wiodący (wskazać i opisać)

cele krótkoterminowe:

Plan pracy

Cele	termin	Zadania	Osoby odpowiedzialne	Instytucje współpracujące
Cel wiodący				
Cele krótkoterminowe				
Cele długoterminowe				

E: Modyfikacja plan pomocy dziecku

F. Uzupełnienie karty pobytu dziecka, co 2 tygodnie

- **program pracy z wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

A: Dane wychowanka (§ 8):

- 1) imię i nazwisko wychowanka:
- 2) data i miejsce urodzenia wychowanka: **odpis** aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub półsierot również odpis aktu zgonu zmarłego rodzica;
- 3) adres ostatniego miejsca zamieszkania wychowanka
- 4) aktualny adres zamieszkania rodziców wychowanka lub jego opiekunów prawnych:
- 5) orzeczenie sądu o umieszczeniu wychowanka w placówce albo wnioski rodziców, wychowanka lub osoby trzeciej o umieszczenie go w placówce:
- 6) dokumentacja o stanie zdrowia wychowanka, w tym kartę szczepień:
- 7) dokumenty szkolne, w szczególności świadectwa szkolne: 8) informację o prowadzonej pracy z rodziną wychowanka i jej rezultatach:

B: Wywiad środowiskowy w rodzinie biologicznej:

C: Diagnoza wychowanka sporządzona przez psychologa lub pedagoga (§ 14)

1. analiza mocnych stron wychowanka i jego potrzeb w zakresie:
 - opiekuńczym:
 - rozwojowym:
 - emocjonalnym:
 - społecznym:
2. analiza przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój wychowanka:
3. analiza relacji wychowanka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla wychowanka:
4. analiza rozwoju wychowanka:
5. Ocena efektów pracy z rodziną wychowanka prowadzonej przez asystenta rodziny:
6. Wskazania (odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń wychowanka) do:

dalszej pracy pedagogicznej z wychowanka:

programu terapeutycznego:

pracy z rodziną wychowanka:

pracy przygotowującej wychowanka do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka:

D: Analiza karty pobytu wychowanka w innych placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jeśli wychowanek w takich przebywał i sporządzenie na jej podstawie notatki:

1. opis relacji wychowanka z rodzicami i innymi osobami bliskimi wychowankowi:
2. opis funkcjonowania społecznego wychowanka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki:
3. informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której wychowanek uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej:
4. opis rozwoju wychowanka ze szczególnym uwzględnieniem jego stanu emocjonalnego i samodzielności:
5. informacje o stanie zdrowia wychowanka, w tym stanie zdrowia psychicznego:
6. informacje o lekach podawanych wychowankowi:
7. informacje o pobytach wychowanka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym:
8. informacje o szczególnych potrzebach wychowanka i znaczących dla niego wydarzeniach:
9. opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz wychowanka i rodziny, w tym z asystentem rodziny:
10. kartę udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile wychowanek tego wymaga:

11. arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych:

E: Plan pomocy wychowankowi

Cele:

cel wiodący (wskazać i opisać):

cele krótkoterminowe:

cele długoterminowe:

Plan pracy

Cele	termin	Zadania	Osoby odpowiedzialne	Instytucje współpracujące
Cel wiodący				
Cele krótkoterminowe				
Cele długoterminowe				

E: Modyfikacja planu pomocy wychowankowi

F. Uzupełnienie karty pobytu wychowanka, co 2 tygodnie w następujących zakresach:

- **program pracy z wychowankiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

A: Dane wychowanka (§ 8):

1) imię i nazwisko wychowanka:

2) datę i miejsce urodzenia wychowanka: odpis aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub półsierot również odpis aktu zgonu zmarłego rodzica;

3) adres ostatniego miejsca zamieszkania wychowanka

4) aktualny adres zamieszkania rodziców wychowanka lub jego opiekunów prawnych:

5) orzeczenie sądu o umieszczeniu wychowanka w placówce albo wniosek rodziców, wychowanka lub osoby trzeciej o umieszczenie go w placówce:

6) dokumentację o stanie zdrowia wychowanka, w tym kartę szczepień:

7) dokumenty szkolne, w szczególności świadectwa szkolne:

8) informację o prowadzonej pracy z rodziną wychowanka i jej rezultatach:

B: Wywiad środowiskowy w rodzinie biologicznej:

C: Diagnoza wychowanka sporządzona przez psychologa lub pedagoga (§ 14)

1. analiza mocnych stron wychowanka i jego potrzeb w zakresie:
 - opiekuńczym:
 - rozwojowym:
 - emocjonalnym:
 - społecznym:
2. analiza przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój wychowanka:
3. analiza relacji wychowanka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla wychowanka:
4. analiza rozwoju wychowanka:
5. Ocena efektów pracy z rodziną wychowanka prowadzonej przez asystenta rodziny:
6. Wskazania (odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń wychowanka) do:
 - dalszej pracy pedagogicznej z wychowanka:
 - programu terapeutycznego:
 - pracy z rodziną wychowanka:
 - pracy przygotowującej wychowanka do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka:
 - przygotowania wychowanka do usamodzielnienia.

D: Analiza karty pobytu wychowanka w innych placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jeśli wychowanek w takich przebywał i sporządzenie na jej podstawie notatki:

- opis relacji wychowanka z rodzicami i innymi osobami bliskimi wychowankowi:

- opis funkcjonowania społecznego wychowanka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki:
- informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której wychowanek uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej:
- opis rozwoju wychowanka ze szczególnym uwzględnieniem jego stanu emocjonalnego i samodzielności:
- informacje o stanie zdrowia wychowanka, w tym stanie zdrowia psychicznego:
- informacje o lekach podawanych wychowankowi:
- informacje o pobytach wychowanka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym:
- informacje o szczególnych potrzebach wychowanka i znaczących dla niego wydarzeniach:
- opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz wychowanka i rodziny, w tym z asystentem rodziny:
- kartę udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile wychowanek tego wymaga:
- arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych:

E: Plan pomocy wychowankowi

Cele:

- cel wiodący (wskazać i opisać):
- cele krótkoterminowe:
- cele długoterminowe:

Plan pracy

Cele	termin	Zadania	Osoby odpowiedzialne	Instytucje współpracujące
Cel wiodący				
Cele				

krótkoterminowe				
Cele długoterminowe				

E: Modyfikacja planu pomocy wychowankowi

F. Uzupełnienie karty pobytu wychowanka, co 2 tygodnie

- **program pracy z wychowankiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

A: Dane wychowanka (§ 8):

- 1) imię i nazwisko wychowanka:
- 2) datę i miejsce urodzenia wychowanka: **odpis** aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub półsierot również odpis aktu zgonu zmarłego rodzica;
- 3) adres ostatniego miejsca zamieszkania wychowanka
- 4) aktualny adres zamieszkania rodziców wychowanka lub jego opiekunów prawnych:
- 5) orzeczenie sądu o umieszczeniu wychowanka w placówce albo wniosek rodziców, wychowanka lub osoby trzeciej o umieszczenie go w placówce:
- 6) dokumentację o stanie zdrowia wychowanka, w tym kartę szczepień:
- 7) dokumenty szkolne, w szczególności świadectwa szkolne:
- 8) informację o prowadzonej pracy z rodziną wychowanka i jej rezultatach. Analiza planu z rodziną (biologiczną), o którym mowa w art. 15 ust. 1 pkt 1, przekazanego organizatorowi przez asystenta rodziny (plan pracy z rodziną, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, obejmuje zakres

realizowanych działań mających na celu przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, a także zawiera terminy ich realizacji i przewidywane efekty.

B: Wywiad środowiskowy w rodzinie biologicznej

C: Diagnoza wychowanka sporządzona przez psychologa lub pedagoga (§ 14)

1. analiza mocnych stron wychowanka i jego potrzeb w zakresie:
 - opiekuńczym:
 - rozwojowym:
 - emocjonalnym:
 - społecznym:
2. analiza przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój wychowanka:
3. analiza relacji wychowanka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla wychowanka:
4. analiza rozwoju wychowanka:
5. Ocena efektów pracy z rodziną wychowanka prowadzonej przez asystenta rodziny:
6. Wskazania (odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń wychowanka) do:
 - dalszej pracy pedagogicznej z wychowanka:
 - programu terapeutycznego:
 - pracy z rodziną wychowanka:
 - pracy przygotowującej wychowanka do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka:
 - przygotowania wychowanka do usamodzielnienia.

*D: **Analiza** karty pobytu wychowanka w rodzinie biologicznej lub innych placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jeśli wychowanek w takich przebywał i sporządzenie na jej podstawie notatki:*

- informacje o znaczących dla dziecka wydarzeniach:
- postępach w nauce szkolnej:

- stanie zdrowia dziecka:
- ocena aktualnej sytuacji dziecka:

E: Plan pomocy wychowankowi:

Cele:

- cel wiodący (wskazać i opisać):
- cele krótkoterminowe
- cele długoterminowe:

Plan pracy

Cele	termin	Zadania	Osoby odpowiedzialne	Instytucje współpracujące
Cel wiodący				
Cele krótkoterminowe				
Cele długoterminowe				

E: Modyfikacja planu pomocy wychowankowi:

F. Uzupełnienie karty pobytu wychowanka, co 2 tygodnie

- **program pracy z wychowankiem w regionalnej placówce opiekuńczo-wychowawczej:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

A: Dane wychowanka (§ 8):

- 1) imię i nazwisko wychowanka:
- 2) datę i miejsce urodzenia wychowanka: odpis aktu urodzenia dziecka, a w przypadku sierot lub półsierot również odpis aktu zgonu zmarłego rodzica;

- 3) adres ostatniego miejsca zamieszkania wychowanka
- 4) aktualny adres zamieszkania rodziców wychowanka lub jego opiekunów prawnych:
- 5) orzeczenie sądu o umieszczeniu wychowanka w placówce albo wniosek rodziców, wychowanka lub osoby trzeciej o umieszczenie go w placówce:
- 6) dokumentację o stanie zdrowia wychowanka, w tym kartę szczepień:
- 7) dokumenty szkolne, w szczególności świadectwa szkolne:
- 8) informację o prowadzonej pracy z rodziną wychowanka i jej rezultatach:

B: Wywiad środowiskowy w rodzinie biologicznej:

C: Diagnoza wychowanka sporządzona przez psychologa lub pedagoga (§ 14)

1. analiza mocnych stron wychowanka i jego potrzeb w zakresie:
 - opiekuńczym:
 - rozwojowym:
 - emocjonalnym:
 - społecznym:
2. analiza przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój wychowanka:
3. analiza relacji wychowanka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla wychowanka:
4. analiza rozwoju wychowanka:
5. Ocena efektów pracy z rodziną wychowanka prowadzonej przez asystenta rodziny:
6. Wskazania (odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń wychowanka) do:
 - dalszej pracy pedagogicznej z wychowanka:

- programu terapeutycznego:
- pracy z rodziną wychowanka:
- pracy przygotowującej wychowanka do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka:
- przygotowania wychowanka do usamodzielnienia.

D: Analiza karty pobytu wychowanka i sporządzenie na jej podstawie notatki:

- opis relacji wychowanka z rodzicami i innymi osobami bliskimi wychowankowi:
- opis funkcjonowania społecznego wychowanka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki:
- informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której wychowanek uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej:
- opis rozwoju wychowanka ze szczególnym uwzględnieniem jego stanu emocjonalnego i samodzielności:
- informacje o stanie zdrowia wychowanka, w tym stanie zdrowia psychicznego:
- informacje o lekach podawanych wychowankowi:
- informacje o pobytach wychowanka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym:
- informacje o szczególnych potrzebach wychowanka i znaczących dla niego wydarzeniach:
- opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz wychowanka i rodziny, w tym z asystentem rodziny:
- kartę udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile wychowanek tego wymaga:

- arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych:

E: Plan pomocy wychowankowi

Cele:

- cel wiodący (wskazać i opisać)
- cele krótkoterminowe:
- cele długoterminowe:

Plan pracy

Cele	termin	Zadania	Osoby odpowiedzialne	Instytucje współpracujące
Cel wiodący				
Cele krótkoterminowe				
Cele długoterminowe				

E: Modyfikacja planu pomocy wychowankowi:

F. Uzupełnienie karty pobytu wychowanka, co 2 tygodnie

- **program zajęć opiekuńczo- wychowawczych:** (program przygotowany zgodnie z: Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej; Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego; Ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej) elementy programu to:

A. Diagnoza jednostkowa:

B. Diagnoza rodziny biologicznej i zastępczej: pod kątem spełniania przez rodzinę funkcji opiekuńczo – wychowawczych:

1. Więzy rodzinne:
2. Styl wychowawczy i jego opis

3. Zaspokajanie potrzeb w rodzinie (poszczególnych członków)

4. Obszar funkcjonowania materialnego:

5. Obszar funkcjonowania organizacyjnego:

6. Obszar funkcjonowania społecznego:

7. Obszar funkcjonowania w roli rodzica i opiekuna

C. Szczegółowa charakterystyka problemu występującego w rodzinie:

- Sformułowanie problemu
- Działania, które sprzyjać będą rozwiązaniu problemu
- Wskazania do sporządzenia planu / programu terapeutycznego

D. Cele programu obejmujące:

- opiekę i wychowanie;
- pomoc w nauce;
- organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań

E. Treści/ harmonogram działań: powinny zawierać następujące rubryki:

- Cele z podziałem na: opiekuńcze, wychowawcze, edukacyjne
- Termin;
- Obszary działań;
- Zadania szczegółowe;
- Osoby odpowiedzialne;
- Ewaluacja
- Uwagi

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cele opiekuńczo-wychowawcze						

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cele edukacyjne (pomoc w nauce)						

Cele	termin	Obszary działań	Zadania szczegółowe	Osoby odpowiedzialne	ewaluacja	Uwagi
Cele: organizacja czasu wolnego, zabawa, zajęcia sportowe, rozwój zainteresowań						

6. Procedury osiągnięcia celów

6.1. Warunki realizacji celów:

- Podmiotowe
- Instytucjonalne
- Pozainstytucjonalne

6.2. Metody, formy, środki pracy

7.Scenariusz zajęć:

- Termin

- Cele z podziałem na: opiekę i wychowanie; pomoc w nauce; organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań
- Obszary działań
- Zadania szczegółowe
- Metody, formy, środki
- Osoby odpowiedzialne
- Przebieg zajęć

8. Ewaluacja:

- Częstkowa
- Ogólna

wraz z narzędziami do badań

9. *Opis poziomu rozwiązania postawionego na wstępie problemu i przekazanie go do instytucji zainteresowanych: placówki interwencyjne, rodzice, sąd, kurator, koordynator pieczy zastępczej asystent rodziny itd.*

projekt socjalny: zgodnie z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015r. poz. 1310), wprowadza się projekt socjalny do katalogu zadań własnych gminy oraz dopuszcza możliwość prowadzenia pracy socjalnej w oparciu o projekt socjalny. Projekt socjalny to zespół działań podejmowanych przez gminę w celu poprawy sytuacji życiowej osób, rodzin i grup zagrożonych ubóstwem, marginalizacją czy wykluczeniem społecznym.

10: Rodzina

- **Karta Dużej Rodziny:** to system zniżek oraz dodatkowych uprawnień dla rodzin wielodzietnych i przysługuje niezależnie od dochodu rodzinom z przynajmniej trójką dzieci: w wieku do ukończenia 18 roku życia, w wieku do ukończenia 25 roku życia, w przypadku, gdy dziecko uczy się w szkole lub w szkole wyższej, bez ograniczeń wiekowych, w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności. Karta jest wydawana bezpłatnie, każdemu członkowi rodziny(duplikat jest płatny). Rodzice, przez których rozumie się także rodziców zastępczych lub osoby prowadzące rodzinny dom dziecka, mogą korzystać z Karty dożywotnio, dzieci - do 18 roku życia lub do ukończenia nauki, maksymalnie do osiągnięcia 25 lat. Natomiast dziecku umieszczonemu w rodzinnej pieczy zastępczej - na czas umieszczenia w danej rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka. W przypadku braku określenia terminu umieszczenia w rodzinnej pieczy zastępczej, Kartę przyznaje się do 18 r. ż. Karta przysługuje pracującemu studentowi, bez względu na rodzaj studiów (licencjackie, magisterskie, jednolite, doktoranckie, dzienne, wieczorowe, zaoczne), pozostającemu na utrzymaniu rodziców. Osoby posiadające orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności otrzymują Kartę na czas trwania orzeczenia o niepełnosprawności. Karta przyznawana jest dzieciom umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej na czas umieszczenia w danej rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka. Prawo do posiadania Karty przysługuje członkowi rodziny wielodzietnej, który jest: 1.osobą posiadającą obywatelstwo polskie, mającą miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 2. cudzoziemcem mającym miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały,

zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenia na pobyt czasowy udzielony w związku z okolicznością, o której mowa w art. 186 ust., 1 pkt. 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650 oraz z 2014 r. poz. 463 i 1004), lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, jeżeli zamieszkuje z członkami rodziny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 3. mającym miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom jego rodziny w rozumieniu art., 2 pkt. 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2014 r. poz. 1525), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Rodzice mogą korzystać z przywilejów, jakie daje Karta Dużej Rodziny bez względu na to, czy są małżeństwem. Istotne jest by w momencie składania wniosku o Kartę byli rodzicami, co najmniej 3 dzieci w określonym ustawowo wieku. Rodzina nie musi mieszkać razem, aby otrzymać zniżki. Osoby tworzące związek nieformalny mogą także korzystać z karty. W sytuacji, gdy w związku nieformalnym partnerzy mają wspólnie troje dzieci, to każde z nich jest rodzicem trojga dzieci i każdemu z nich przysługiwać będą uprawnienia. Natomiast w przypadku, gdy któryś z partnerów nie jest rodzicem trojga dzieci, wówczas uprawnienia nie będą mu przysługiwały. Na przykład w związku nieformalnym kobieta ma dwoje dzieci, a mężczyzna ma troje dzieci, wśród tych dzieci jedno dziecko jest wspólne - w takiej sytuacji uprawnienia wynikające z programu przysługiwać będą wyłącznie mężczyźnie (gdyż on jest rodzicem trojga dzieci). Uprawnienia

wynikające z programu przysługują temu partnerowi, który jest rodzicem trojga dzieci (mogą być to dzieci z różnych związków). Inaczej natomiast kształtuje się sytuacja małżonka rodzica. Małżonkowi rodzica, w przypadku, gdy rodzic ma, co najmniej troje dzieci, przysługują uprawnienia, nawet, jeżeli małżonek ten nie ma żadnego własnego dziecka. W przypadku wystąpienia zmian mających wpływ na uprawnienie do korzystania z programu członek rodziny wielodzietnej jest obowiązany do niezwłocznego powiadomienia o tym wójta / burmistrza lub prezydenta miasta. Wójt / burmistrz / prezydent miasta informuje o tym obowiązku wydając Kartę. Karta dużej rodziny uprawnia do korzystania z katalogu oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy transportowej (PKS, PKP) na terenie całego kraju. Zniżki mogą oferować nie tylko instytucje publiczne, ale również przedsiębiorcy prywatni. Przystępując do programu zyskują prawo do posługiwania się znakiem „Tu honorujemy Kartę Dużej Rodziny”. Aby otrzymać Kartę Dużej Rodziny należy złożyć wniosek w gminie odpowiadającej miejscu zamieszkania. Składając wniosek o przyznanie Karty, przedstawia się oryginały lub odpisy dokumentów potwierdzających prawo do przyznania Karty. Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny jest przyznawana wszystkim uprawnionym zamieszkującym w Polsce bez względu na to, w której gminie mieszkają. Tylko sam akt złożenia wniosku o Kartę jest ograniczony do gminy zamieszkania, aby mieszkańcy mogli jak najbliżej załatwić tę sprawę administracyjną. Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny upoważnia do korzystania ze zniżek na terenie całego kraju, a nie tylko w obrębie gminy. Karta Dużej Rodziny posiada jeden, ogólnopolski wzór. Jest spersonalizowana. Oznacza to, że znajduje się na niej imię i nazwisko oraz numer PESEL jej posiadacza. Dodatkowo podana jest data ważności karty, jej numer, skrót „KDR” pisany alfabetem Braille’a oraz elementy zabezpieczające przez jej podrobieniem.

- **konkubinat:** status prawny regulowany przez Ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1964 nr 9 poz. 59). Jest to związek kobiety i mężczyzny, powstały z ich woli, charakteryzujący się występowaniem takich samych więzi jak w przypadku małżonków, jednak nie sformalizowany poprzez zawarcie małżeństwa. Konkubinat ma prawne znaczenie, albowiem niektóre przepisy prawa rodzinnego adresowane są wprost do konkubentów (osób żyjących w związku, ale bez ślubu), upodabniając ich sytuację prawną do sytuacji małżonków.
- **kontakty z dzieckiem: reguluje** je Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (z późn. zmianami) art. 113. **Niezależnie** od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Kontakty z dzieckiem obejmują w szczególności przebywanie z dzieckiem (odwiedziny, spotkania, zabieranie dziecka poza miejsce jego stałego pobytu) i bezpośrednie porozumiewanie się, utrzymywanie korespondencji, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej. Jeżeli dziecko przebywa stale u jednego z rodziców, sposób utrzymywania kontaktów z dzieckiem przez drugiego z nich rodzice określają wspólnie, kierując się dobrem dziecka i biorąc pod uwagę jego rozsądne życzenia; w braku porozumienia rozstrzyga sąd opiekuńczy. Powyższe przepisy stosuje się, jeżeli dziecko nie przebywa u żadnego z rodziców, a pieczę nad nim sprawuje opiekun lub gdy zostało umieszczone w pieczy zastępczej. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd opiekuńczy ograniczy utrzymywanie kontaktów rodziców z dzieckiem. Sąd opiekuńczy może: zakazać spotykania się z dzieckiem; zakazać zabierania dziecka poza miejsce jego stałego pobytu; zezwolić na spotykanie się z dzieckiem tylko w obecności drugiego z rodziców albo opiekuna, kuratora sądowego lub innej osoby wskazanej przez sąd; ograniczyć kontakty do określonych sposobów porozumiewania się na odległość; zakazać

porozumiewania się na odległość. Jeżeli utrzymywanie kontaktów rodziców z dzieckiem poważnie zagraża dobru dziecka lub je narusza, sąd zakaze ich utrzymywania. Sąd opiekuńczy, orzekając w sprawie kontaktów z dzieckiem, może zobowiązać rodziców do określonego postępowania, w szczególności skierować ich do placówek lub specjalistów zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń. Sąd opiekuńczy może zmienić rozstrzygnięcie w sprawie kontaktów, jeżeli wymaga tego dobro dziecka. Niniejsze przepisy stosuje się odpowiednio do kontaktów rodzeństwa, dziadków, powinowatych w linii prostej, a także innych osób, jeżeli sprawowały one przez dłuższy czas pieczę nad dzieckiem.

- **koordynator rodzinnej pieczy zastępczej:** na podstawie Art. 77. rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej jest obowiązany do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach i samokształcenie. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności: 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej; 2) przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku; 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu; 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej; 5) zgłaszanie do

ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających; 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej; 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej. 2. W przypadku wszczęcia przeciwko osobie będącej koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej postępowania karnego o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego przepisy art. 13 stosuje się odpowiednio.

- **macierzyństwo:** reguluje je Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (z późn. zmianami). Zgodnie z Art. 619 matką dziecka jest kobieta, która je urodziła. Macierzyństwo może być zaprzeczone, reguluje to art. 6110-6116. Jeżeli sporządzono akt urodzenia dziecka nieznanymi rodzicami albo macierzyństwo kobiety wpisanej w akcie urodzenia dziecka, jako jego matka zostało zaprzeczone, można żądać ustalenia macierzyństwa. Powództwo o ustalenie macierzyństwa wytacza dziecko przeciwko matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy. Matka nie może wytoczyć powództwa o ustalenie macierzyństwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności. Jeżeli w akcie urodzenia jest wpisana, jako matka kobieta, która dziecka nie urodziła, można żądać zaprzeczenia macierzyństwa. Powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa dziecko wytacza przeciwko kobiecie wpisanej w akcie urodzenia dziecka, jako jego matka, a jeżeli kobieta ta nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy. Matka wytacza powództwo przeciwko kobiecie wpisanej w akcie urodzenia dziecka, jako jego matka i przeciwko dziecku, a jeżeli kobieta ta nie żyje – przeciwko dziecku. Kobieta wpisana w akcie urodzenia dziecka, jako jego matka wytacza powództwo przeciwko dziecku. Mężczyzna, którego ojcostwo zostało ustalone z uwzględnieniem macierzyństwa kobiety wpisanej w akcie urodzenia

dziecka, jako jego matka, wytacza powództwo przeciwko dziecku i tej kobiecie, a jeżeli ona nie żyje – przeciwko dziecku.. Matka albo kobieta wpisana w akcie urodzenia dziecka, jako jego matka może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa w ciągu sześciu miesięcy od dnia sporządzenia aktu urodzenia dziecka. Mężczyzna, którego ojcostwo zostało ustalone z uwzględnieniem macierzyństwa kobiety wpisanej w akcie urodzenia dziecka, jako jego matka, może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się, że kobieta wpisana w akcie urodzenia dziecka nie jest matką dziecka, nie później jednak niż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Dziecko może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie macierzyństwa w ciągu trzech lat od osiągnięcia pełnoletności. Ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka. Jednakże w razie śmierci dziecka, które wytoczyło powództwo, ustalenia macierzyństwa mogą dochodzić jego zstępni. Powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa może wytoczyć także prokurator, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego; wytoczenie powództwa o zaprzeczenie macierzyństwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka.

- **małżeństwo: reguluje** je Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (z póź. zmianami). Art. 1. § 1. Małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński. § 2. Małżeństwo zostaje również zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia

woli w obecności duchownego. Zgodnie z Art. 11. § 1. Nie może zawrzeć małżeństwa osoba ubezwłasnowolniona całkowicie, przysposabiający i przysposobiony, ale także (Art. 14. § 1.) krewni w linii prostej, rodzeństwo ani powinowaci w linii prostej. Jednakże z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa między powinowatymi. Małżonkowie mają równe prawa i obowiązki (Art. 23.) w małżeństwie. Są obowiązani do wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli. Małżonkowie rozstrzygają wspólnie o istotnych sprawach rodziny; w braku porozumienia każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu (Art. 24). Oboje małżonkowie są odpowiedzialni solidarnie za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny. Art. 31. § 1. Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. § 2. Do majątku wspólnego należą w szczególności: pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków; dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków; środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków; kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585, z późn. zm.1)). Art. 33. Określa iż, **do** majątku osobistego każdego z małżonków należą: przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej; przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej

postanowił; prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom; 4) przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków; prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie; przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość; wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków; przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków; prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy; przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba, że przepis szczególny stanowi inaczej.

- **obowiązek alimentacyjny:** reguluje je USTAWA z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (z póź. zmianami) w art. 128-144. Obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny) obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo. Obowiązek alimentacyjny obciąża zstępnych przed wstępnymi, a wstępnych przed rodzeństwem; jeżeli jest kilku zstępnych lub wstępnych – obciąża bliższych stopniem przed dalszymi. Krewnych w tym samym stopniu obciąża obowiązek alimentacyjny w częściach odpowiadających ich możliwościom zarobkowym i majątkowym. Obowiązek jednego małżonka do dostarczania środków utrzymania drugiemu małżonkowi po rozwiązaniu lub unieważnieniu małżeństwa albo po orzeczeniu separacji wyprzedza obowiązek alimentacyjny krewnych tego małżonka. Jeżeli skutki przysposobienia polegają wyłącznie na powstaniu stosunku między przysposabiającym a

przysposobionym, obowiązek alimentacyjny względem przysposobionego obciąża przysposabiającego przed wstępny i rodzeństwem przysposobionego, a obowiązek alimentacyjny względem wstępnych i rodzeństwa obciąża przysposobionego dopiero w ostatniej kolejności. Jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, przysposobienie nie ma wpływu na obowiązek alimentacyjny między przysposobionym a tym drugim małżonkiem i jego krewnymi. Obowiązek alimentacyjny zobowiązanego w dalszej kolejności powstaje dopiero wtedy, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności albo, gdy osoba ta nie jest w stanie uczynić zadość swemu obowiązkowi lub gdy uzyskanie od niej na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami. Rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba, że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania. Poza powyższym wypadkiem uprawniony do świadczeń alimentacyjnych jest tylko ten, kto znajduje się w niedostatku. Rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się. W stosunku do rodzeństwa zobowiązany może uchylić się od świadczeń alimentacyjnych, jeżeli są one połączone z nadmiernym uszczerbkiem dla niego lub dla jego najbliższej rodziny. Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie albo wobec osoby niepełnosprawnej może polegać w całości lub w części na osobistych staraniach o utrzymanie lub o wychowanie uprawnionego; w takim wypadku świadczenie alimentacyjne

pozostałych zobowiązanych polega na pokrywaniu w całości lub w części kosztów utrzymania lub wychowania uprawnionego. Świadczenia z pomocy społecznej lub funduszu alimentacyjnego, o którym mowa w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2009 r. Nr 1, poz. 7, z późn. zm.4)) podlegające zwrotowi przez zobowiązanego do alimentacji oraz świadczenia dla rodziny zastępczej nie wpływają na zakres obowiązku alimentacyjnego. Jeżeli w ciągu ostatnich trzech lat przed sądowym dochodzeniem świadczeń alimentacyjnych osoba, która była już do tych świadczeń zobowiązana, bez ważnego powodu zrzekła się prawa majątkowego lub w inny sposób dopuściła do jego utraty albo, jeżeli zrzekła się zatrudnienia lub zmieniła je na mniej zyskowe, nie uwzględnia się wynikłej stąd zmiany przy ustalaniu zakresu świadczeń alimentacyjnych. Roszczenia o świadczenia alimentacyjne przedawniają się z upływem lat trzech. Niezaspokojone potrzeby uprawnionego z czasu przed wniesieniem powództwa o alimenty sąd uwzględnia zasądzając odpowiednią sumę pieniężną. W uzasadnionych wypadkach sąd może rozłożyć zasądzone świadczenie na raty. W razie zmiany stosunków można żądać zmiany orzeczenia lub umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego. Obowiązek alimentacyjny nie przechodzi na spadkobierców zobowiązanego. Osoba, która dostarcza drugiemu środków utrzymania lub wychowania nie będąc do tego zobowiązana albo będąc zobowiązana z tego powodu, że uzyskanie na czas świadczeń alimentacyjnych od osoby zobowiązanej w bliższej lub tej samej kolejności byłoby dla uprawnionego niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami, może żądać zwrotu od osoby, która powinna była te świadczenia spełnić. Roszczenie to przedawnia się z upływem lat trzech. Ojciec niebędący mężem matki obowiązany jest przyczynić się w rozmiarze odpowiadającym okolicznościom do pokrycia wydatków związanych z ciążą i porodem oraz kosztów trzymiesięcznego utrzymania matki w okresie porodu. Z ważnych

powodów matka może żądać udziału ojca w kosztach swego utrzymania przez czas dłuższy niż trzy miesiące. Jeżeli wskutek ciąży lub porodu matka poniosła inne konieczne wydatki albo szczególne straty majątkowe, może ona żądać, ażeby ojciec pokrył odpowiednią część tych wydatków lub strat. Roszczenia powyższe przysługują matce także w wypadku, gdy dziecko urodziło się nieżywe. § 2. Roszczenia matki przedawniają się z upływem lat trzech od dnia porodu. Jeżeli ojcostwo mężczyzny niebędącego mężem matki zostało uwiarygodnione, matka może żądać, ażeby mężczyzna ten jeszcze przed urodzeniem się dziecka wyłożył odpowiednią sumę pieniężną na koszty utrzymania matki przez trzy miesiące w okresie porodu oraz na koszty utrzymania dziecka przez pierwsze trzy miesiące po urodzeniu. Termin i sposób zapłaty tej sumy określa sąd. Jeżeli ojcostwo mężczyzny, który nie jest mężem matki, nie zostało ustalone, zarówno dziecko, jak i matka mogą dochodzić roszczeń majątkowych związanych z ojcostwem tylko jednocześnie z dochodzeniem ustalenia ojcostwa. Nie dotyczy to roszczeń matki, gdy dziecko urodziło się nieżywe. Dziecko może żądać świadczeń alimentacyjnych od męża swojej matki, niebędącego jego ojcem, jeżeli odpowiada to zasadom współżycia społecznego. Takie samo uprawnienie przysługuje dziecku w stosunku do żony swego ojca, niebędącej jego matką. Mąż matki dziecka, niebędący jego ojcem, może żądać od dziecka świadczeń alimentacyjnych, jeżeli przyczyniał się do wychowania i utrzymania dziecka, a żądanie jego odpowiada zasadom współżycia społecznego. Takie samo uprawnienie przysługuje żonie ojca dziecka, niebędącej matką dziecka. Zobowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie dotyczy to obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka.

- **odpowiedzialność za dzieci**: M.Kaczmarek (2012, 2016) twierdzi, iż „Konwencja jednoznacznie stwierdza, że to rodzice mają prawo do wychowania dziecka i na nich spoczywa główna odpowiedzialność za dzieci. Państwo zaś powinno szanować odpowiedzialność, prawo i obowiązek rodziców za dziecko (art. 5). Zasada ta jest rozwinięta w art. 18 podkreślającym, że dziecko jest przedmiotem największej troski ze strony obojga rodziców, którzy ponoszą odpowiedzialność za wychowanie dziecka, mając prawo do korzystania z pomocy państwa. Także zapewnienie dziecku odpowiedniego standardu życia to obowiązek rodziców. Państwo będzie podejmowało niezbędne kroki mające na celu wspomaganie rodziny w wypełnianiu tych funkcji (art. 27 Konwencji) „ (s. 46). Co wydaje się ważne „rodzina zastępcza nie przejmuje pełni praw rodzicielskich. To rodzicom biologicznym, pomimo dysfunkcji i patologicznych w stosunku do dzieci zachowań, przysługuje władza rodzicielska i na nich spoczywa odpowiedzialność za dzieci. Realizując swoje zadania opiekuńcze i wychowawcze rodzina zastępcza bierze wraz z rodziną naturalną współodpowiedzialność za dziecko”(s.46), co nazywamy pieczę zastępczą podzieloną. z odpowiedzialnością za dziecko powierzone do nadzoru wiąże się reprezentowanie dziecka podczas sprawowania nad nim pieczy bieżącej, na czas powierzonej opieki. W sytuacjach nagłych, gdy nie ma możliwości powiadomienia rodzica, wymagających udzielenia dziecku bezpośredniej pomocy lub wezwania właściwych służb pomocy (np. pogotowie) lub interwencji (np. policja), działania takie podejmuje osoba sprawująca bezpośredni nadzór nad dzieckiem lub jej przełożony. Osobą najczęściej sprawującą nadzór nad dzieckiem jest rodzic (opiekun prawny). W sytuacji dziecka powierzonego do nadzoru (opieki) w przedszkolu, szkole, klubie sportowym, szpitalu czy innej instytucji może to być także: nauczyciel, wychowawca, trener, instruktor, lekarz itp. Odpowiedzialność za szkody poczynione przez dziecko dotyczy sytuacji, gdy nadzór ten był

sprawowany niewłaściwie:, Kto z *mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę, chyba, że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru albo, że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonaniu nadzoru.* Nadzorujący może uwolnić się od odpowiedzialności, gdy udowodni, że nadzór był sprawowany należycie. Wyrazem ochrony prawnej osób czasowo sprawujących nadzór nad małoletnim jest ubezpieczenie OC - od odpowiedzialności cywilnej, które przenosi na ubezpieczyciela ryzyko odszkodowawcze.

- **ojcostwo:** reguluje je Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (z póź. zmianami) w art. 62- 86. **Jeżeli** dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki. Domniemania tego nie stosuje się, jeżeli dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia separacji. Jeżeli dziecko urodziło się przed upływem trzystu dni od ustania lub unieważnienia małżeństwa, lecz po zawarciu przez matkę drugiego małżeństwa, domniemywa się, że pochodzi ono od drugiego męża. Domniemania powyższe mogą być obalone tylko na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa. Mąż matki może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o urodzeniu dziecka przez żonę, nie później jednak niż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Jeżeli mąż matki został całkowicie ubezwłasnowolniony z powodu choroby psychicznej lub innego rodzaju zaburzeń psychicznych, na które zapadł w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, powództwo może wytoczyć jego przedstawiciel ustawowy. Termin do wytoczenia powództwa wynosi w tym wypadku sześć miesięcy od dnia ustanowienia przedstawiciela ustawowego, a jeżeli przedstawiciel

powziął wiadomość o urodzeniu się dziecka dopiero później – sześć miesięcy od dnia, w którym tę wiadomość powziął. § 2. Jeżeli przedstawiciel ustawowy męża całkowicie ubezwłasnowolnionego nie wytoczył powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, mąż może wytoczyć powództwo po uchyleniu ubezwłasnowolnienia. Termin do wytoczenia powództwa wynosi w tym wypadku sześć miesięcy od dnia uchylenia ubezwłasnowolnienia, a jeżeli mąż powziął wiadomość o urodzeniu się dziecka dopiero później – sześć miesięcy od dnia, w którym tę wiadomość powziął. Jeżeli mąż matki zapadł na chorobę psychiczną lub innego rodzaju zaburzenia psychiczne w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa i mimo istnienia podstaw do ubezwłasnowolnienia całkowitego nie został ubezwłasnowolniony, może on wytoczyć powództwo w ciągu sześciu miesięcy od ustania choroby lub zaburzeń, a gdy powziął wiadomość o urodzeniu się dziecka dopiero później – w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym tę wiadomość powziął. Mąż matki powinien wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko dziecku i matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko dziecku. Zaprzeczenie ojcostwa następuje przez wykazanie, że mąż matki nie jest ojcem dziecka. Zaprzeczenie ojcostwa nie jest dopuszczalne, jeżeli dziecko zostało poczęte w następstwie zabiegu medycznego, na który mąż matki wyraził zgodę. Matka może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa swego męża w ciągu sześciu miesięcy od urodzenia dziecka. Matka powinna wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko mężowi i dziecku, a jeżeli mąż nie żyje – przeciwko dziecku. Dziecko po dojściu do pełnoletności może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa męża swojej matki, nie później jednak niż w ciągu trzech lat od osiągnięcia pełnoletności. Dziecko powinno wytoczyć powództwo przeciwko mężowi swojej matki i matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko jej mężowi. Jeżeli mąż matki nie żyje, powództwo powinno być wytoczone przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd

opiekuńczy. Można uznać ojcostwo przed urodzeniem się dziecka już poczętego. Oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa może złożyć osoba, która ukończyła szesnaście lat i nie istnieją podstawy do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia. Osoba, o której mowa, w § 1, jeżeli nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, może złożyć oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa tylko przed sądem opiekuńczym. Mężczyzna, który uznał ojcostwo, może wytoczyć powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania w terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się, że dziecko od niego nie pochodzi. W razie uznania ojcostwa przed urodzeniem się dziecka już poczętego bieg tego terminu nie może rozpocząć się przed urodzeniem się dziecka. Po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie może być wytoczone ani przez matkę dziecka, ani przez mężczyznę, który uznał ojcostwo. Dziecko może żądać ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa, jeżeli uznający mężczyzna nie jest jego ojcem. Mężczyzna, który uznał ojcostwo, wytacza powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania przeciwko dziecku i matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko dziecku. Matka wytacza powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa przeciwko dziecku i mężczyźnie, który uznał ojcostwo, a jeżeli mężczyzna ten nie żyje – przeciwko dziecku. Po śmierci dziecka ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie jest dopuszczalne. Powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa może wytoczyć także prokurator, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego; wytoczenie powództwa o zaprzeczenie ojcostwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka. Jeżeli uznanie ojcostwa nastąpiło po śmierci dziecka, prokurator może wytoczyć powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania.

organizator pieczy zastępczej: w szczególności wykonuje takie zadania jak: prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka; kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej; organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka; zapewnienie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka; organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego; zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby; zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych; organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy; współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi; prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. zapewnianie pomocy prawnej

osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego; dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej; prowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczę; przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, o której mowa w art. 42 ust. 7, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka; zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego; zapewnianie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji; przedstawianie staroście i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy; zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających; organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku, gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku. Zgodnie art. 77. 1. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

- **piecza zastępcza:** zgodnie z Ustawą **Art. 32. 1.** piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą organizuje powiat. **Art. 33.** zawiera warunki, jakie musi spełniać piecza zastępcza: pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym; przygotowanie dziecka do: godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych; zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych. Piecza zastępcza jest sprawowana w formie: rodzinnej i instytucjonalnej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu, z zastrzeżeniem ust. 2 oraz art. 58 ust. 1 i art. 103 ust. 2. W przypadku pilnej konieczności, na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka, możliwe jest umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej, na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka. O zawartej umowie starosta zawiadamia niezwłocznie sąd. Do umowy stosuje się odpowiednio przepisy art. 54 ust. 3 pkt 1–4, 11 i 14, ust. 4 i 6–8. Umowa wygasa z chwilą zakończenia przez sąd postępowania z zakresu pieczy zastępczej. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka następuje po uzyskaniu zgody,

odpowiednio rodziców zastępczych albo prowadzącego rodzinny dom dziecka. Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletności. Osoba, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia, jeżeli: uczy się, legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i uczy się. Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu obowiązany do finansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii asystenta rodziny, a w przypadku, gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – po zasięgnięciu opinii podmiotu organizującego pracę z rodziną, może dochodzić na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej świadczeń alimentacyjnych. W celu realizacji zadania, o którym mowa w ust. 1 i 2, powiatowe centrum pomocy rodzinie oraz organizator rodzinnej pieczy zastępczej mają prawo do uzyskania informacji oraz otrzymania lub wglądu do wszelkiej dostępnej dokumentacji, w tym prawnej i medycznej, dotyczących przyjętego dziecka. Zarząd powiatu sprawuje kontrolę nad organizatorami rodzinnej pieczy zastępczej, rodzinami zastępczymi, prowadzącymi rodzinne domy dziecka oraz placówkami opiekuńczo-wychowawczymi

- **pomoc i wsparcie w środowisku lokalnym:** dla rodziny najważniejsza jest pomoc i wsparcie środowiskowe. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w swym zamiarze ma wykorzystanie potencjału rodziny w sytuacji nieradzenia sobie z dzieckiem. W ustawie mamy zapis, iż: „**wspieranie** rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-

wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji". „Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej". Dziecko ma prawo do: wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka; powrotu do rodziny; utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów; stabilnego środowiska wychowawczego; kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku; pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia; ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości; ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem; poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej; dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia. Rodzina zaś ma prawo do wsparcia, przez wójta gminy, które polega w szczególności na integracji specjalistów i placówek wsparcia rodziny do działań polegających na: analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie; wzmocnieniu roli i funkcji rodziny; rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny; podniesieniu świadomości w zakresie planowania i funkcjonowania rodziny; pomocy w integracji rodziny; przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny; dążeniu do reintegracji rodziny. W myśl przepisów takiej rodzinie może być przydzielony asystent rodziny. Do jego zadań należy: opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym; opracowanie, we

współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej; udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego; udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych; udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi; wspieranie aktywności społecznej rodzin; motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych; udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej; motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych; udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych; podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin; prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci; prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną; dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej, niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny podmiotowi, o którym mowa w art. 17 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej; monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną; sporządzanie na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach; współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny; współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (...) lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za

niezbędną. Należy do nich między innymi pracownik socjalny, instytucje oświatowe, sąd, policja oraz inne instytucje pomocowe.

- **pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie się rodziny:** przyznaje je gmina w formie pieniężnej lub rzeczowej, w celu ekonomicznego usamodzielnienia. Pomoc w formie pieniężnej może być przyznana w formie jednorazowego zasiłku celowego lub nieoprocentowanej pożyczki. Warunki udzielenia i spłaty pożyczki oraz jej zabezpieczenie określa się w umowie z gminą. Pożyczka może być umorzona w całości lub w części, jeżeli przyczyni się to do szybszego osiągnięcia celów pomocy społecznej. Pomoc w formie rzeczowej może nastąpić przez udostępnienie maszyn i narzędzi pracy stwarzających możliwość zorganizowania własnego warsztatu pracy oraz urządzeń ułatwiających pracę niepełnosprawnym. Udostępnienie maszyn i narzędzi pracy następuje na podstawie umowy użyczenia. Uchylenie się przez osobę lub rodzinę ubiegającą się o pomoc od podjęcia odpowiedniej pracy w rozumieniu przepisów o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu albo poddania się przeszkoleniu zawodowemu może być przyczyną odmowy przyznania albo ograniczenia rozmiarów pomocy. Pomoc nie przysługuje, jeżeli osoba lub rodzina ubiegająca się otrzymała już pomoc na ten cel z innego źródła. W sprawach przyznawania pomocy gmina współdziała z powiatowym urzędem pracy. Rada gminy, w drodze uchwały, określa wysokość oraz szczegółowe warunki i tryb przyznawania i zwrotu zasiłku celowego na ekonomiczne usamodzielnienie.
- **potrzeba: definiowana** jest, jako odczucie, brak czegoś, powodujący, że organizm nie może normalnie funkcjonować. Potrzeba, zatem to taki stan, w którym człowiek odczuwa brak czegoś i podejmuje działania w celu jego uzupełnienia. Pobudzenie potrzeby powstaje wtedy, gdy między oczekiwaniami jednostki a zaistniałą sytuacją powstaje dysonans, czyli rozbieżność. Jednostka

dąży do zlikwidowania tej rozbieżności, a więc do zaspokojenia potrzeby. Potrzeby mogą mieć charakter materialny, duchowy, również dotyczyć sfer fizjologii, psychologii; dopóki potrzeba nie jest zaspokojona, człowiek nie ma dobrego samopoczucia, nie koncentruje się na niczym Innym; jednocześnie dążenia do zaspokojenia potrzeby aktywują człowieka, powodują jego odpowiednie w tym zakresie zachowania i działania; potrzeby mają układ hierarchiczny, istnieją, zatem potrzeby niższego i wyższego rzędu. Potrzeby rzędu wyższego mogą być zaspokojone dopiero po zaspokojeniu potrzeb niższego rzędu. Najbardziej klasyczna teoria ludzkich potrzeb sformułowana została przez A. Maslowa — psychologa amerykańskiego (2017). Potrzeby a funkcjonowanie człowieka: każda potrzeba powinna być zaspokajana w sytuacji społecznie akceptowanej; start człowieka do samodzielnego zaspokajania potrzeb rozpoczyna się od zera. Człowiek bezpośrednio po urodzeniu jest całkowicie zależny od swoich rodziców, opiekunów. Na nich to spoczywa obowiązek zaspokajania jego potrzeb; 3. Poczucie zagrożenia powoduje stłumienie potrzeb i zaburza ich realizację. Przy czym w pierwszej kolejności zahamowaniu ulegają potrzeby wyższe, to jest potrzeby społeczne, potrzeby uznania. Potrzeby te nie ulegają jednak wygaszeniu, lecz zahamowaniu lub przyjmują nieprawidłową formę zaspokojenia, 4. Potrzeby ludzkie cechuje duża zmienność i dynamika z uwagi na coraz to nowe zależności występujące w życiu człowieka. W przeciwieństwie do nieograniczonego rozwoju ludzkich potrzeb i sposobów ich zaspokajania, możliwości zaspokajania potrzeb są ograniczone, dotyczy to zwłaszcza dóbr materialnych, jak też i duchowych, 5. Powstawaniu potrzeb i ich zaspokajaniu towarzyszą przeżycia emocjonalne, tym silniejsze, im większe znaczenie dla procesu funkcjonowania człowieka ma ujawniona potrzeba. Uczucia towarzyszące potrzebom mogą mieć charakter dodatni — powstają w chwili zaspokojenia potrzeby (rozkosz, zadowolenie, szczęście) lub

ujemny, gdy ma miejsce brak zaspokojenia potrzeb lub niepełne ich zaspokojenie (niepokój, zwątpienie, ból, żal, niezadowolenie) 6. Nieprawidłowa ocena przydatności różnych dóbr może prowadzić do ukształtowania się, czy też do powstania, potrzeb patologicznych. Można by dokonywać dalszych, dokładniejszych podziałów potrzeb, odwołując się na przykład do dóbr, z których ludzie korzystają, żeby odpowiednio je zaspokoić. Na przykład potrzeby zaspokajane przez korzystanie z dóbr natury, potrzeby związane z procesem pracy, czy związane z przeżyciami psychicznymi.

- **praca z rodziną:** zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887 z późn. Zm.) Art. 10. Pracę z rodziną organizuje gmina lub podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania na podstawie 340ub. 190. W przypadku, gdy wyznaczonym na podstawie ust. 1 podmiotem jest ośrodek pomocy społecznej, w ośrodku można utworzyć zespół do spraw asysty rodzinnej. Praca z rodziną jest prowadzona w formie: konsultacji i poradnictwa specjalistycznego; terapii i mediacji; usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych; pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego; organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych dalej „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”. Praca z rodziną jest prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną. Zgodnie z Art. 11. W przypadku, gdy ośrodek pomocy społecznej uzyska informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pracownik socjalny przeprowadza w tej rodzinie wywiad środowiskowy, na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. Zm.2). Natomiast gdy rodzicem wychowującym dziecko jest małoletni opuszczający młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii,

schronisko dla nieletnich lub zakład poprawczy, pracownik socjalny przeprowadza u tego rodzica wywiad, o którym mowa w ust. 1, a następnie kierownik ośrodka pomocy społecznej przydziela temu rodzicowi asystenta rodziny. Prawna regulacja kontaktów dziecka z rodzicami zgodnie z nowelizacją Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 r., rodzice, którzy się rozstają, powinni porozumieć się między sobą w sprawie opieki nad dzieckiem. Aktualnie jednak sąd nie musi ograniczać praw rodzicielskich jednego z rodziców, jeśli po rozwodzie nie mogą oni dojść do porozumienia, co do sposobu sprawowania opieki nad dzieckiem. Będzie zobowiązany mógł tak zrobić tylko w sytuacji, gdy będzie za tym przemawiać dobro dziecka. Zdaniem wielu ojców sąd zbyt często przyznaje opiekę nad dzieckiem matkom (w latach 2003–2012 w około 60-63 % przypadków sądy przyznawały wykonywanie władzy rodzicielskiej matkom, zaś ojcom jedynie w 3, 6–4, 4 % przypadków). Jeśli rodzice sami dochodzą do porozumienia sąd pozostawia to w ich gestii. Opieka nad dzieckiem nie jest tylko prawem, ale także obowiązkiem. Kontakty bezpośrednie obejmują między innymi przebywanie z dzieckiem (odwiedziny, spotkania, zabieranie dziecka poza miejsce jego stałego pobytu) i pośrednie porozumiewanie się, utrzymywanie korespondencji, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 18.03.1968 r., III CZP 70/66, opublikowanej OSNCP 1968, z. 5, poz. 77) mówiącej, iż władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem są niezależne. Stąd kontakty z dzieckiem są prawem i obowiązkiem nawet tych z rodziców, którzy władzy rodzicielskiej nie wykonują. Formy kontaktu oraz ich częstotliwość określają wspólnie rodzice. Nadrzędnym celem jest dobro dziecka. Podobnie jest w sytuacji, gdy dziecko nie przebywa u żadnego z rodziców, a pieczę nad nim sprawuje opiekun lub gdy zostało ono umieszczone w rodzinie zastępczej. Postanowienie w sprawie kontaktów jest orzeczeniem

wydawanym przez sąd rejonowy w postępowaniu nieprocesowym. Zatem do jego wydania konieczne jest złożenie wniosku przez jednego z rodziców. Wyjątkiem są sprawy o rozwód, separację czy o unieważnienie małżeństwa, gdyż wtedy o kontaktach z dzieckiem rozstrzyga sąd z urzędu w samym wyroku orzekającym rozwód, separację czy unieważnienie małżeństwa. Sąd rozstrzygając o kontaktach z dzieckiem szczegółowo określa sposób, w jaki kontakty te będą się odbywały. Rozstrzygając w przedmiocie kontaktów sąd może także, – jeżeli wymaga tego dobro dziecka - ograniczyć utrzymywanie kontaktów rodziców z dzieckiem, a w szczególności może: zakazać spotykania się z dzieckiem; zakazać zabierania dziecka poza miejsce jego stałego pobytu; zezwolić na spotkanie się z dzieckiem tylko w obecności drugiego z rodziców albo opiekuna, kuratora sądowego lub innej osoby wskazanej przez sąd; ograniczyć kontakty do określonych sposobów porozumiewania się na odległość; zakazać porozumiewania się na odległość. Sąd może również zobowiązać rodziców do określonego postępowania, w szczególności skierować ich do placówek lub specjalistów zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń. Sąd opiekuńczy może zmienić rozstrzygnięcie w sprawie kontaktów, jeżeli wymaga tego dobro dziecka. Zmiana rozstrzygnięcia polega na tym, że sąd postanowieniem zmienia terminy czy częstotliwość spotkań rodzica z dzieckiem, jeżeli uzasadniają to okoliczności (np. jedno z rodziców, z którym dziecko nie przebywa stale, zmieniło pracę i spotkania w dotychczasowych terminach są niemożliwe). Zmiana rozstrzygnięcia w sprawie kontaktów może polegać także na tym, że sąd zniesie poszczególne zakazy bądź inne środki, o których była mowa wyżej, i np. zezwoli na spotkanie się z dzieckiem bez obecności drugiego z rodziców albo opiekuna czy zezwoli na zabierania dziecka poza miejsce jego stałego pobytu (Art.113, art. 1131, art. 1132, art.

1133, ,art. 1134 ,art. 1135 ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tj. Dz.U. z 2015 r., poz. 583). Wniosek o zmianę rozstrzygnięcia w sprawie kontaktów należy złożyć we właściwym sądzie rejonowym, w Wydziale Rodzinnym i Nieletnich. Sąd może także nałożyć kary na rodziców, którzy niewłaściwie wywiązują się z kontaktów z dzieckiem. Kary te zazwyczaj są finansowe Rodzic, na rzecz, którego zasądzono odszkodowanie, może z prawomocnym postanowieniem udać się od razu do komornika i złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji. Nie musi występować o nadanie jej klauzuli wykonalności. Tego typu rozwiązanie budzi też kontrowersje etyczne, gdy kara zastępuje kontakt z rodzicem. Ciekawym uregulowaniem prawnym jest kontakt dziadków z wnuczętami. Prawo uregulowania kontaktów dziadków z wnukami potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 14 czerwca 1988 roku (sygn. III CZP 42/88). Sąd zaznaczył, że taki obowiązek spoczywa na barkach rodziców.

- **prawo do wyrażania zgody na świadczenia medyczne:** w odniesieniu do pacjenta małoletniego, czyli takiego, który nie ukończył 18 lat możemy wyróżnić tzw. zgodę zastępczą (pośrednią) i zgodę kumulatywną. W przypadku pacjenta, który nie ukończył 16 roku życia zazwyczaj zgodę na udzielenie świadczenia wyrażają jego przedstawiciele ustawowi (rodzice, opiekunowie, kurator). Zgodę na badanie, czyli na proste zabiegi związane z badaniem fizykalnym, prostą diagnostyką bez ingerencji w ciało pacjenta, a także z osłuchiwaniami, może wyrazić również opiekun faktyczny (niania, opiekunka). Rodzice decydują wspólnie, chyba, że jeden z rodziców nie może być obecny, bo na przykład przebywa poza granicami kraju. Ustawodawca daje także małoletniemu możliwość decydowania o sobie w sytuacji gdy ma on od 16 do 18 lat i jest w stanie samodzielnie ocenić badanie. Zgoda wyrażona jest przez samego pacjenta jak i jego przedstawiciela ustawowego (zgoda kumulatywna).” Jeśli osoba działa z dostatecznym rozeznaniem (stopień dojrzałości psychicznej podlega ocenie lekarza) ma także prawo do wyrażenia sprzeciwu. W przypadku zgody przedstawiciela i sprzeciwu małoletniego lekarz ma obowiązek udzielenia świadczenia i nie naraża się tym na odpowiedzialność za przestępstwo. Jeśli natomiast małoletni sprzeciwia się udzieleniu świadczenia a lekarz nie uzyskał zgody przedstawiciela lub uzyskał ją w niewystarczającym zakresie, to wówczas decyzja należy do sądu opiekuńczego. W sytuacji nagłej lekarz zwolniony jest z obowiązku uzyskania uprzedniej zgody sądu” (<http://www.infor.pl/prawo/dziecko-i-prawo/prawadziecka/325276,Zgoda-pacjenta-maloletniego.html>)

- **prawo rodzinne i opiekuńcze: reguluje** je Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1964 nr 9 poz. 59), kodeks cywilny oraz ustawy szczegółowe. Do ustaw szczegółowych będziemy zaliczali m.in. prawo o aktach stanu cywilnego z 1986 r. (wielokrotnie nowelizowane). Prawo rodzinne to dział prawa, zajmuje się rodziną, ściślej stosunkami prawnymi, jakie rodzi jej istnienie i funkcjonowanie; zarówno stosunkami wewnątrz rodziny jak i z osobami trzecimi, zarówno niemajątkowymi jak i majątkowymi. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, obejmuje swą regulacją całość stosunków rodzinnych, składa się z trzech tytułów: Małżeństwo (art. 1-61), Pokrewieństwo (art. 62-144), Opieka i kuratela (art. 145-184). „Nazwa tytułu I odpowiada w pełni zawartej w nim treści, tytuł II jest w rzeczywistości poświęcony w przygniatającej części stosunkom między rodzicami a dziećmi, jedynie bowiem rozdział o obowiązku alimentacyjnym dotyczy także innych krewnych (a także częściowo innych osób). Tytuł III jest w przeważającej części poświęcony opiece nad małoletnim, co jest uzasadnione tym, że opieka taka jest zastępuje władzę rodzicielską, jest, więc stosunkiem *quasi*-rodzinnym. Nie wchodzi w ogóle do zakresu prawa rodzinnego dwie instytucje unormowane także w tym tytule, tj. opieka nad ubezwłasnowolnieniem całkowicie oraz kuratela. O zamieszczeniu dotyczących tych instytucji w k.r.o. zdecydował fakt, że można do nich – ze względu na daleko idące podobieństwo do opieki nad osobą małoletnią – odpowiednio stosować przepisy o opiece nad tą osobą (art. 175i 178 § 2). Prawo rodzinne i opiekuńcze(zwane dalej „ prawem rodzinnym”) jest zespołem norm prawnych regulujących funkcjonowanie najbardziej podstawowej grupy społecznej, jaką jest rodzina. Oczywiście, skutki prawne pozostawania w związkach rodzinnych wynikają nie tylko z unormowań prawa rodzinnego, ale również z innych regulacji prawnych – np. dotyczących dziedziczenia, stanu cywilnego czy określających świadczenia rodzinne lub uprawnienia pracownika z

tytułu pozostawania w stosunkach rodzinnych. Prawo rodzinne jest gałęzią prawa niezwykle istotną, albowiem określa ono sposoby powstawania i wygasania stosunków rodzinnych oraz prawa i obowiązki osób, które są tymi stosunkami związane. W szczególności zapewnia ono rodzinie jak najlepsze warunki realizacji jej funkcji i chroni przed różnego rodzaju zagrożeniami. W dzisiejszych czasach traktuje się je, jako dział prawa cywilnego, choć jeszcze nie tak dawno rozpowszechnione były poglądy uznające prawo rodzinne za odrębną gałąź prawa. Do podstawowych cech odróżniających prawo rodzinne od innych dziedzin prawa należą m.in.: 1) stosunki prawno rodzinne mające głównie charakter nie majątkowy, (choć w ich obrębie elementy majątkowe i niemajątkowe często się splatają, np. w przypadku obowiązku alimentacyjnego), 2) ograniczenie możliwości swobodnego decydowania osób powiązanych stosunkiem prawno rodzinnym o powstaniu tego stosunku (tylko niektóre z nich mogą być powołane do życia z woli tych osób – większość tych stosunków kreuje bądź ustawodawca bądź sąd), 3) niewielki wpływ osób związanych stosunkiem rodzinnym na likwidację tego stosunku (czasami osoby te mogą tylko inicjować odpowiednie postępowanie sądowe – np. w przypadku rozwiązania małżeństwa), 4) bezwzględnie wiążący charakter przepisów regulujących stosunki prawno rodzinne, co oznacza, że nie można ich swobodnie kształtować i nie mogą one np. zostać zastąpione żadnymi postanowieniami umownymi, 5) Specyficzny charakter i konstrukcja rodzinnych praw przyznanych jednostkom (oprócz charakteru niemajątkowego i majątkowego możemy wyróżnić prawa o charakterze mieszanym, których celem jest zabezpieczenie i ochrona zarówno interesu majątkowego jak i niemajątkowego). System źródeł prawa rodzinnego ukształtował się w ostatnich latach w dosyć skomplikowany sposób. Główną przyczyną tego zjawiska jest uczestnictwo Polski w procesach integracyjnych, których najważniejszymi etapami było przystąpienie

do Rady Europy i Unii Europejskiej. W konsekwencji tych wydarzeń możemy wyróżnić dwa rodzaje źródeł prawa rodzinnego: 1) źródła wewnętrzne-, czyli takie, które zostały uchwalone przez organy ustawodawcze Rzeczypospolitej Polskiej. Wśród nich wyróżniamy: a) Konstytucję RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., która zawiera normy wskazujące, jaki jest stosunek państwa do rodziny i jaki jest zakres jej ochrony, b) Ustawa z dnia 2 lutego 1964 Kodeks rodzinny i opiekuńczy, która stanowi główne i najważniejsze źródło prawa rodzinnego. Zawiera ona szczegółowe regulacje takich stosunków rodzinnych jak małżeństwo, pokrewieństwo, opieka i kuratela – nie jest ona jednak regulacją wyczerpująco normującą wszystkie zagadnienia prawne dotyczące rodziny, c) Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r., który zawiera przepisy prawa regulujące postępowanie w sprawach rodzinnych o opiekuńczych, 2) źródła zewnętrzne, – czyli akty prawa uchwalone przez organizacje międzynarodowe. Najważniejsze z nich to: Europejska Konwencja Prawa Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., Europejska Konwencja o Przynależności Dzieci z 24 kwietnia 1967 r., Pakty Praw Człowieka z 19 grudnia 1956 r., Konwencja o Prawach Dziecka z 20 listopada, 1989 r. Źródła zewnętrzne zawierają dyrektywy, które wiążą państwo, (czyli takie, które państwo ma obowiązek przestrzegać) w zakresie ochrony praw człowieka w odniesieniu do swobody zawarcia małżeństwa, ochrony rodziny i jednostki, jako członka rodziny oraz stanu cywilnego człowieka. Na szczególną uwagę zasługuje też ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. Prawo Prywatne Międzynarodowe, która określa prawo właściwe dla międzynarodowych stosunków rodzinnych. Nie można też nie wspomnieć o roli innych aktów prawnych, które bezpośrednio nie regulują stosunków prawnie rodzinnych, ale mają związek z prawem rodzinnymi niejako je uzupełniają – Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny, ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, ustawa z dnia 29 września

1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawa z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej i ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.1.2. Zasady prawa rodzinnego i opiekuńczego Zasadami prawa rodzinnego i opiekuńczego są główne idee i założenia, jakimi ustawodawca kierował się przy przyjęciu określonych regulacji. Sądy i organy orzekające w sprawach rodzinnych są zobowiązane do uwzględniania tych zasad w procesie stosowania prawa” (Prawo rodzinne i opiekuńcze, 2015).

- **przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece:** reguluje je Kodeks Karny. Przestępstwem jest między innymi bigamia (Art., 206) która podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Karane jest także znęcanie się (Art. 207) fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega ono karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Natomiast znęcanie się ze szczególnym okrucieństwem podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Jeżeli następstwem czynu jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Zgodnie z Art. 208. Karanie jest podawanie alkoholu nieletniemu, które podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Kolejnym przestępstwem jest uchylanie się od wykonania ciężącego z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego. Jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie odbywa się z urzędu. Porzucenie wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Karze pozbawienia wolności do lat 3 podlega także uprowadzenie wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru,

lub zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny. Podobnie karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 podlega organizowanie nielegalnej adopcji i uzyskiwania z tego procederu korzyści majątkowych (Art. 211a

- **przygotowanie dziecka do samodzielności:** pomoc w usamodzielnieniu reguluje Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej [Dz. U. z 2015 r., poz. 332], która weszła w życie dnia 1 stycznia 2012 roku.). Patrz hasło usamodzielnienie.

- **przysposobienie: reguluje** je USTAWA z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (z póź. zmianami) art. 114- 126. Przysposobić można osobę małoletnią, tylko dla jej dobra. Wymaganie małoletności powinno być spełnione w dniu złożenia wniosku o przysposobienie. Przysposobić może osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego oraz posiada opinię kwalifikacyjną oraz świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny, o którym mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, chyba, że obowiązek ten jej nie dotyczy. Między przysposabiającym a przysposobionym powinna istnieć odpowiednia różnica wieku. Przysposobienie, które spowoduje zmianę dotychczasowego miejsca zamieszkania przysposabianego w Rzeczypospolitej Polskiej na miejsce zamieszkania w innym państwie, może nastąpić wówczas, gdy tylko w ten sposób można zapewnić przysposobianemu odpowiednie zastępcze środowisko rodzinne. § 2. Przepis § 1 nie ma zastosowania, jeżeli między przysposabiającym a przysposabianym istnieje stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa albo, gdy przysposabiający już przysposobił siostrę lub brata przysposabianego. Przysposobić wspólnie mogą tylko małżonkowie. Przysposobienie ma skutki przysposobienia wspólnego także wtedy, gdy osoba przysposobiona przez jednego z małżonków zostaje następnie przysposobiona przez drugiego małżonka. Sąd opiekuńczy może na wniosek przysposabiającego orzec, że przysposobienie ma skutki przysposobienia wspólnego, jeżeli przysposabiający był małżonkiem osoby, która wcześniej dziecko przysposobiła, a małżeństwo ustało przez śmierć małżonka, który już dokonał przysposobienia. Przysposobienie przez jednego z małżonków nie może nastąpić bez zgody drugiego małżonka, chyba, że ten nie ma zdolności do czynności prawnych albo, że porozumienie się z nim

napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody. Przyniesienie następuje przez orzeczenie sądu opiekuńczego na żądanie przysposabiającego. Orzeczenie nie może być wydane po śmierci przysposabiającego lub osoby, która ma być przysposobiona. Po śmierci przysposabiającego orzeczenie o przysposobieniu może być wydane wyjątkowo, jeżeli z żądaniem przysposobienia wystąpili oboje małżonkowie, jeden z nich zmarł po wszczęciu postępowania, a drugi żądanie przysposobienia wspólnie przez małżonków podtrzymuje oraz gdy przez dłuższy czas przed wszczęciem postępowania przysposabiany pozostawał pod pieczęią wnioskodawców lub tylko zmarłego wnioskodawcy i między stronami powstała więź jak między rodzicami a dzieckiem. Na miejsce zmarłego w postępowaniu wstępuje kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy. Przyniesienie, o którym mowa w § 3, ma takie same skutki jak orzeczone przed śmiercią małżonka. Przyniesienie nie stoi na przeszkodzie ponownemu przysposobieniu po śmierci przysposabiającego. Do przysposobienia potrzebna jest zgoda przysposabianego, który ukończył lat trzynaście. Sąd opiekuńczy powinien wysłuchać przysposabianego, który nie ukończył lat trzynastu, jeżeli może on pojąć znaczenie przysposobienia. Sąd opiekuńczy może wyjątkowo orzec przysposobienie bez żądania zgody przysposabianego lub bez jego wysłuchania, jeżeli nie jest on zdolny do wyrażenia zgody lub jeżeli z oceny stosunku między przysposabiającym a przysposabianym wynika, że uważa się on za dziecko przysposabiającego, a żądanie zgody lub wysłuchanie byłoby sprzeczne z dobrem przysposabianego. Do przysposobienia jest potrzebna zgoda rodziców przysposabianego, chyba, że zostali oni pozbawieni władzy rodzicielskiej lub są nieznani albo porozumienie się z nimi napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody. Sąd opiekuńczy może, ze względu na szczególne okoliczności, orzec przysposobienie mimo braku zgody rodziców, których zdolność do czynności prawnych jest ograniczona, jeżeli odmowa zgody na

przysposobienie jest oczywiście sprzeczna z dobrem dziecka. Rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wyrazić zgodę na przysposobienie swego dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego. Rodzicom, którzy wyrazili taką zgodę, władza rodzicielska i prawo do kontaktów z dzieckiem nie przysługują. Zgodę tę mogą odwołać przez oświadczenie złożone przed sądem opiekuńczym, nie później jednak niż przed wszczęciem sprawy o przysposobienie. Przepisy o przysposobieniu za zgodą rodziców bez wskazania osoby przysposabiającego stosuje się odpowiednio, jeżeli jedno z rodziców wyraziło taką zgodę, a zgoda drugiego nie jest do przysposobienia potrzebna. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli porozumienie się z drugim rodzicem napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody. Przepisy o przysposobieniu za zgodą rodziców bez wskazania osoby przysposabiającego stosuje się odpowiednio również wtedy, gdy rodzice przysposobianego są nieznani albo nie żyją, jeżeli sąd opiekuńczy w orzeczeniu o przysposobieniu tak postanowi. Zgoda rodziców na przysposobienie dziecka nie może być wyrażona wcześniej niż po upływie sześciu tygodni od urodzenia się dziecka. Jeżeli dziecko pozostaje pod opieką, do przysposobienia potrzebna jest zgoda opiekuna. Jednakże sąd opiekuńczy może, ze względu na szczególne okoliczności, orzec przysposobienie nawet mimo braku zgody opiekuna, jeżeli wymaga tego dobro dziecka. Przed orzeczeniem przysposobienia sąd opiekuńczy może określić sposób i okres osobistej styczności przysposabiającego z przysposobianym. W wypadku określenia styczności w formie pieczy nad dzieckiem stosuje się odpowiednio przepisy o rodzinach zastępczych, z tym, że całkowite koszty utrzymania przysposobianego obciążają przysposabiającego. Jeżeli jednak przez przysposobienie przysposobiany ma zmienić dotychczasowe miejsce zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej na miejsce zamieszkania w innym państwie, przysposobienie może być orzeczone po upływie określonego przez sąd opiekuńczy okresu

osobistej styczności przysposabiającego z przysposabianym w dotychczasowym miejscu zamieszkania przysposabianego lub w innej miejscowości w Rzeczypospolitej Polskiej. Przy wykonywaniu nadzoru nad przebiegiem styczności przysposabiającego z przysposabianym sąd opiekuńczy korzysta z pomocy ośrodka adopcyjnego oraz, w razie potrzeby, organu pomocniczego w sprawach opiekuńczych. Przez przysposobienie powstaje między przysposabiającym a przysposobionym taki stosunek, jak między rodzicami a dziećmi. Przysposobiony nabywa prawa i obowiązki wynikające z pokrewieństwa w stosunku do krewnych przysposabiającego. Ustają prawa i obowiązki przysposobionego wynikające z pokrewieństwa względem jego krewnych, jak również prawa i obowiązki tych krewnych względem niego. Skutki przysposobienia rozciągają się na zstępnych przysposobionego. Przepisu art. 121 § 3 nie stosuje się względem małżonka, którego dziecko zostało przysposobione przez drugiego małżonka, ani względem krewnych tego małżonka, także w razie przysposobienia po ustaniu małżeństwa przez śmierć tego małżonka. W wypadku, gdy małżonek przysposobił dziecko swego małżonka po śmierci drugiego z rodziców przysposobionego, przepisu art. 121 § 3 nie stosuje się względem krewnych zmarłego, jeżeli w orzeczeniu o przysposobieniu sąd opiekuńczy tak postanowił. Przysposobiony otrzymuje nazwisko przysposabiającego, a jeżeli został przysposobiony przez małżonków wspólnie albo, jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka – nazwisko, które noszą albo nosiłyby dzieci zrodzone z tego małżeństwa. Na żądanie osoby, która ma być przysposobiona, i za zgodą przysposabiającego sąd opiekuńczy w orzeczeniu o przysposobieniu postanawia, że przysposobiony nosić będzie nazwisko złożone z jego dotychczasowego nazwiska i nazwiska przysposabiającego. Jeżeli przysposabiający albo przysposobiony nosi złożone nazwisko, sąd opiekuńczy rozstrzyga, który człon tego nazwiska wejdzie w skład

nazwiska przysposobionego. Przepisu tego nie stosuje się w razie sporządzenia nowego aktu urodzenia przysposobionego z wpisaniem przysposabiających, jako jego rodziców. Na wniosek przysposabiającego sąd opiekuńczy może w orzeczeniu o przysposobieniu zmienić imię lub imiona przysposobionego. Jeżeli przysposobiony ukończył lat trzynaście, może to nastąpić tylko za jego zgodą. Przepis art. 118 § 2 stosuje się odpowiednio. Przez przysposobienie ustaje dotychczasowa władza rodzicielska lub opieka nad przysposobionym. Jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, władza rodzicielska przysługuje obojgu małżonkom wspólnie. Na żądanie przysposabiającego i za zgodą osób, których zgoda jest do przysposobienia potrzebna, sąd opiekuńczy orzeka, że skutki przysposobienia polegać będą wyłącznie na powstaniu stosunku między przysposabiającym a przysposobionym. Jednakże i w tym wypadku skutki przysposobienia rozciągają się na zstępnych przysposobionego. § 2. Nie jest dopuszczalne ograniczenie skutków przysposobienia w wypadku, gdy rodzice przysposobionego wyrazili przed sądem opiekuńczym zgodę na przysposobienie dziecka bez wskazania osoby przysposabiającego. Na żądanie przysposabiającego i za zgodą osób, których zgoda jest do przysposobienia potrzebna, sąd opiekuńczy może w okresie małoletności przysposobionego zmienić przysposobienie orzeczone stosownie do § 1 na przysposobienie, którego skutki podlegają przepisom art. 121–123. W wypadku, gdy rodzice przysposobionego wyrazili przed sądem opiekuńczym zgodę na jego przysposobienie bez wskazania osoby przysposabiającego, nie jest dopuszczalne ustalenie pochodzenia przysposobionego przez uznanie ojcostwa, sądowe ustalenie lub zaprzeczenie jego pochodzenia, ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa. Z ważnych powodów zarówno przysposobiony, jak i przysposabiający mogą żądać rozwiązania stosunku przysposobienia przez sąd. Rozwiązanie stosunku przysposobienia nie jest dopuszczalne, jeżeli

wskutek niego miałyby ucierpieć dobro małoletniego dziecka. Orzekając rozwiązanie stosunku przysposobienia, sąd może, stosownie do okoliczności, utrzymać w mocy wynikające z niego obowiązki alimentacyjne. Po śmierci przysposobionego lub przysposabiającego rozwiązanie stosunku przysposobienia nie jest dopuszczalne, chyba, że przysposabiający zmarł po wszczęciu sprawy o rozwiązanie stosunku przysposobienia. W wypadku takim na miejsce przysposabiającego w procesie wstępuje kurator ustanowiony przez sąd. Nie jest dopuszczalne rozwiązanie przysposobienia, na które rodzice przysposobionego wyrazili przed sądem opiekuńczym zgodę bez wskazania osoby przysposabiającego. Takie przysposobienie nie stoi na przeszkodzie ponownemu przysposobieniu za życia przysposabiającego. Z chwilą rozwiązania stosunku przysposobienia ustają jego skutki. Jeżeli rozwiązanie nastąpiło po śmierci przysposabiającego, uważa się, że skutki przysposobienia ustały z chwilą jego śmierci. Przysposobiony zachowuje nazwisko nabyte przez przysposobienie oraz otrzymane w związku z przysposobieniem imię lub imiona. Jednakże z ważnych powodów sąd na wniosek przysposobionego lub przysposabiającego może w orzeczeniu o rozwiązaniu stosunku przysposobienia postanowić, że przysposobiony powraca do nazwiska, które nosił przed orzeczeniem przysposobienia. Na wniosek przysposobionego sąd orzeka o jego powrocie do poprzednio noszonego imienia lub imion. Zgodnie z art. 127. powództwo o rozwiązanie przysposobienia może wytoczyć także prokurator.

- **rodzina:** w pracy opiekuńczo-wychowawczej zazwyczaj mamy do czynienia z rodziną niewydolną wychowawczo i materialnie. Takie rodziny nazywamy rodzinami specjalnej troski (K. Czabański, 1981), rodzinami niewydolnymi wychowawczo, rodzinami ryzyka (S. Kawula, 1998), rodziną w kryzysie (E. Leśniak, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, 1999), rodziną „na zasiłku” (S. Kawula, 2003) lub rodziną z wieloma problemami (I. Krasiejko, 2010). Powyższa terminologia wyraźnie wskazuje, że profil rodziny korzystającej ze wsparcia społecznego (w tym także socjalnego) może być bardzo różny. Często, co warto zaznaczyć za S. Kawulą(2003), problem ten może dotyczyć także rodzin wydolnych wychowawczo, które potrzebują czasowego wsparcia mentalnego lub materialnego. *Rodzina może otrzymać wsparcie przez placówki wsparcia dziennego, rodziny wspierające oraz instytucje i podmioty działające na rzecz dziecka i rodziny.* Kontekst pracy opiekuńczo-wychowawczy z rodziną jest bardzo szeroki. Po pierwsze dotyczy on wielu obszarów jej funkcjonowania między innymi materialnego, środowiskowego, kulturowego, demograficznego oraz emocjonalnego. Po drugie potrzeb generowanych przez współczesną rodzinę. Należą do nich potrzeby ekonomiczne mające w swym zakresie na przykład posiadanie dostępu do mediów typu telewizja, komputer, sprzęt AGD. Potrzeby demograficzne pozostające w konflikcie z zabezpieczeniem społecznym małych i dużych rodzin (zasiłki socjalne i rodzinne). Potrzeby emocjonalne lansujące modę na wolne związki i brak odpowiedzialności za rodzinę i dzieci, ale także odwrotnie rodzice chcący utrzymać rodzinę, a nieumiejący tego robić. Po trzecie funkcjonowania pomocy społecznej dla rodzin w tym rodzin niewydolnych wychowawczo. Wszystkie te konteksty powodują, iż współczesny obszar pracy opiekuńczo-wychowawczej łączy potrzebę współdziałania wielu organów i instytucji. Zatem w pracy opiekuńczo-wychowawczej z rodziną pojawiać się muszą instytucje oświatowe, organizacje społeczne (stowarzyszenia

i zrzeczenia), instytucje socjalne (MOPR, GOPR), instytucje porządkowe i prawne (poprawczaki, zakłady karne, więzienia sąd, kurator) oraz społeczność lokalna. Każdy z tych specyficznych działań wymaga synchronizacji, ale także oddzielnego metodycznego działania.

- **rodzina instytucje wsparcia:** jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Piecza zastępcza jest sprawowana, gdy rodzice biologiczni nie są w stanie sprawować opieki rodzicielskiej nad dzieckiem. Za organizację pieczy zastępczej odpowiedzialny jest powiat. Zgodnie z Art. 33 piecza zastępcza zapewnia: pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka; przygotowanie dziecka do: a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych a także zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych. Dziecko pozostaje w jednej z form pieczy zastępczej nie dłużej niż do uzyskania pełnoletniości chyba, że uzyska zgodę rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej. Okres ten może trwać nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. Roku życia. Warunkiem jest kontynuacja edukacji lub orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i dalsze uczenie się np. w celu przygotowania zawodowego. Rodzina zastępcze można

podzielić na: spokrewnione, niezawodowe, oraz zawodowe. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej wymaga zgody rodziców zastępczych. Rodzinę zastępczą tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej, z zastrzeżeniem 361ub. 55 i 58. Rodzinę zastępczą spokrewnioną tworzą małżonkowie lub osoba, o których mowa w ust. 1, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka. Rodzinę zastępczą zawodową lub rodzinę zastępczą niezawodową tworzą małżonkowie lub osoba, o których mowa w ust. 1, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka. Zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodzina może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Do zadań takiej rodziny należy przy współpracy asystenta rodziny, należy pomóc rodzinie, która przeżywa trudności w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka. Do Instytucji wspierających rodzinę należą także rodzinne domy dziecka. Umieszczenie dziecka w rodzinnym domu dziecka odbywa się za zgodą rodziców zastępczych. Rodzinny dom dziecka zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie. Wymagania wobec osób prowadzących rodzinnych domów dziecka koncentrują się wokół poszanowania godności i wartości Rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej, z zastrzeżeniem 361ub. 55 i 58.

- **sędzia sądu rodzinnego**; **jako** jedyny orzeka w sprawie, a jednocześnie później prowadzi postępowanie wykonawcze. Prowadzi rozmowy ze stronami, z rodziną, z kuratorem i decyduje na każdym

etapie sprawy. Jest zobowiązany sprawdzać, co dzieje się w sprawie i w razie zmiany okoliczności może swoje orzeczenie zmienić. Sędzia rodzinny orzeka w sprawach: przyznania opieki nad dzieckiem, zakazu lub ograniczenia rodzicom widywania się z dzieckiem, w sprawach o uznanie ojcostwa, w sprawach rozwodowych, w sprawie przyznawania alimentów na dziecko i dla współmałżonka oraz w sprawach przestępczości nieletnich. Na podstawie art. 78 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich sędzia rodzinny zarządza i pełni nadzór nad legalnością oraz prawidłowością wykonywania orzeczenia o umieszczeniu nieletnich w zakładach wychowawczych i placówkach opiekuńczo – wychowawczych. Wykonywanie nadzoru polega na kontroli i ocenie: legalności umieszczenia i pobytu nieletnich w placówce oraz zwalniania ich z placówki, zgodności umieszczania nieletnich w placówce z orzeczeniami sądów, przestrzegania praw i obowiązków nieletnich, zwłaszcza w zakresie, w jakim naruszenie tych praw i obowiązków może pociągać za sobą odpowiedzialność karną i dyscyplinarną, zgodności udzielania nagród i stosowania kar dyscyplinarnych z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, prawidłowości stosowanych w placówce metod i środków oddziaływania na nieletnich, zwłaszcza w zakresie ich zgodności z prawem i skuteczności, prawidłowości dokumentacji dotyczącej nieletniego oraz dokonywania okresowych analiz i ocen postępów w procesie resocjalizacji, przestrzegania ustalonego porządku, dyscypliny i prawidłowości postępowania w przypadku ujawnienia popełnienia przestępstwa oraz w innych przypadkach zagrożenia bezpieczeństwa placówki, zapewnienia nieletniemu warunków bytowych i sanitarnych, opieki zdrowotnej oraz możliwości udziału w zajęciach kulturalno-oświatowych i rekreacyjnych oraz rozwijania jego aktywności społecznej, udzielania nieletnim opuszczającym placówkę odpowiedniej pomocy określonej odrębnymi przepisami oraz prawidłowości i terminowości załatwiania próśb, skarg i

wniosków nieletnich. Sędzia rodzinny ma też narzędzia nadzoru. Należą do nich kontrole okresowe jednostek opiekuńczo-wychowawczych lub kontrole przeprowadzane doraźnie obejmujące całość spraw. Wydawanie zaleceń pokontrolnych oraz kontrolowanie prawidłowości i terminowości ich realizacji oraz podejmowanie w miarę potrzeby innych czynności i decyzji zmierzających do usunięcia uchybień.

- **substytucja**: jest to czynność ratowania jednostek z głębokiej destrukcji ich życia. Polega na całkowitym zastąpieniu naturalnego środowiska życia, najczęściej rodziny, środowiskiem sztucznym; staje się konieczna, gdy np. naturalna rodzina rozpada się, traci zdolność prawidłowego funkcjonowania, lub gdy odrzuca kogoś ze swoich członków; w takiej sytuacji dalszą opiekę przejmuje osoba obca, rodzina zastępcza lub instytucja społeczna (domy pomocy społecznej, domy dziecka, rodziny zastępcze).
- **uprowadzenie dziecka przez rodzica**: uprowadzenie małoletniego reguluje Kodeks Karny w art. 211. Zawarto w nim informację, która brzmi: "ten, kto wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę określaną, jako nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech. Uprowadzenie często zachodzi w sytuacji konfliktu rodziców, wtedy, gdy jedno z nich ma ograniczone prawa rodzicielskie w stopniu niepozwalającym mu na decydowanie o miejscu pobytu dziecka. Zgodnie z Kodeksem karnym uprowadzeniem będzie również zabranie dziecka spod opieki tego z rodziców, który wystąpił z wnioskiem o zabezpieczenie przy nim miejsca pobytu dziecka na czas postępowania rozwodowego lub o separację i któremu w postępowaniu zabezpieczającym sąd przychylił się do tego wniosku. Szczególnym rodzajem uprowadzenia jest tzw. porwanie rodzicielskie. Zachodzi ono w sytuacji, gdy oboje rodziców mają

równe prawa rodzicielskie, a więc oboje równoprawnie mogą decydować o miejscu pobytu dziecka.

- **władza rodzicielska:** reguluje je Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (z póź. zmianami) w art.92-112. Dziecko pozostaje aż do pełnoletności pod władzą rodzicielską. Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd w wyroku ustalającym pochodzenie dziecka może orzec o zawieszeniu, ograniczeniu lub pozbawieniu władzy rodzicielskiej jednego lub obojga rodziców. Jeżeli jedno z rodziców nie żyje albo nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, władza rodzicielska przysługuje drugiemu z rodziców. To samo dotyczy wypadku, gdy jedno z rodziców zostało pozbawione władzy rodzicielskiej albo, gdy jego władza rodzicielska uległa zawieszeniu. Jeżeli żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo, jeżeli rodzice są nieznani, ustanawia się dla dziecka opiekę. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw. Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo, a w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli, powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny. Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia. Rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień. Rodzice, którzy nie mają pełnej zdolności do czynności

prawnych uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i w jego wychowaniu, chyba, że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej. Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy. Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie, jako przedstawiciel ustawy dziecka. Jednak żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka: przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską; przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba, że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo, że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy. Sąd opiekuńczy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielać pomocy rodzicom, jeżeli jest ona potrzebna do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej. W szczególności każde z rodziców może zwrócić się do sądu opiekuńczego o odebranie dziecka od osoby nieuprawnionej, a także zwrócić się do sądu opiekuńczego lub innego właściwego organu władzy publicznej o zapewnienie dziecku pieczy zastępczej. W tym wypadku sąd opiekuńczy lub inne organy władzy publicznej zawiadamiają jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o potrzebie udzielenia rodzinie dziecka

odpowiedniej pomocy. Właściwa jednostka organizacyjna wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest obowiązana informować sąd o rodzajach udzielanej pomocy i jej rezultatach. Rodzice obowiązani są również sprawować z należytą starannością zarząd majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Zarząd sprawowany przez rodziców nie obejmuje zarobku dziecka ani przedmiotów oddanych mu do swobodnego użytku. Rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko. W umowie darowizny albo w testamencie można zastrzec, że przedmioty przypadające dziecku z tytułu darowizny lub testamentu nie będą objęte zarządem sprawowanym przez rodziców. W wypadku takim, gdy darczyńca lub spadkodawca nie wyznaczył zarządcy, sprawuje zarząd kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy. Czysty dochód z majątku dziecka powinien być przede wszystkim obracany na utrzymanie i wychowanie dziecka oraz jego rodzeństwa, które wychowuje się razem z nim, nadwyżka zaś na inne uzasadnione potrzeby rodziny. Sąd opiekuńczy może nakazać rodzicom, żeby sporządzili inwentarz majątku dziecka i przedstawili go sądowi oraz zawiadamiali sąd o ważniejszych zmianach w stanie tego majątku, w szczególności o nabyciu przez dziecko przedmiotów majątkowych o znacznej wartości. Sąd opiekuńczy może w uzasadnionych wypadkach ustalić wartość rozporządzeń dotyczących ruchomości, pieniędzy i papierów wartościowych, których dziecko lub rodzice mogą dokonywać każdego roku bez zezwolenia sądu opiekuńczego, z zastrzeżeniem art. 103. Po ustaniu zarządu rodzice obowiązani są oddać dziecku lub jego przedstawicielowi ustawowemu zarządzany przez nich majątek dziecka. Na żądanie dziecka lub jego przedstawiciela ustawowego, zgłoszone przed upływem roku od ustania zarządu, rodzice obowiązani są złożyć rachunek z zarządu. Żądanie to nie może jednak dotyczyć dochodów z majątku pobranych w czasie

wykonywania władzy rodzicielskiej. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd opiekuńczy może zmienić orzeczenie o władzy rodzicielskiej i sposobie jej wykonywania zawarte w wyroku orzekającym rozwód, separację bądź unieważnienie małżeństwa, albo ustalającym pochodzenie dziecka. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu, sąd opiekuńczy może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej wykonywania. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka. Sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem, i jest zasadne oczekiwanie, że będą współdziałać w sprawach dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba, że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia. Rodzice, którzy wykonywają władzę rodzicielską nad dzieckiem ubezwłasnowolnionym całkowicie, podlegają takim ograniczeniom, jakim podlega opiekun. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy może: zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń; określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun; poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego; skierować małoletniego do organizacji lub instytucji

powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi; zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej albo zarządzić umieszczenie małoletniego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej. Sąd opiekuńczy może także powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi. Sąd opiekuńczy zawiadamia o wydaniu orzeczenia właściwą jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, która udziela rodzinie małoletniego odpowiedniej pomocy i składa sądowi opiekuńczemu, w terminach określonych przez ten sąd, sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy, w tym prowadzonej pracy z rodziną, a także współpracuje z kuratorem sądowym. W razie przemijającej przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej sąd opiekuńczy może orzec jej zawieszenie. Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo, jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców. Sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, a w szczególności, gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem. W razie ustania przyczyny, która była podstawą pozbawienia władzy rodzicielskiej, sąd opiekuńczy może władzę rodzicielską przywrócić. Pozbawienie władzy rodzicielskiej lub jej zawieszenie może być orzeczone także

w wyroku orzekającym rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa.

- **zasady prawa rodzinnego:** wśród podstawowych zasad prawa rodzinnego można wyróżnić dwie kategorie: pierwsze to te, które mają charakter ogólny, w tym sensie, że dotyczą wszystkich stosunków rodzinnych; drugie, (jak np. zasada trwałości małżeństwa) odnoszą się tylko do stosunków określonego rodzaju. Do zasad ogólnych wypada zaliczyć: a) Zasada dobra dziecka – stanowi ona zasadę priorytetową zarówno w regulacjach państwowych jak i aktach prawa międzynarodowego. Dziecko traktowane jest przez prawo, jako istota słabsza i wymagająca szczególnej ochrony. W związku z tym przy orzekaniu w sprawach rodzinnych (szczególnie przy orzekaniu w sprawach rozwodowych i w sprawach o adopcję) należy zawsze brać pod uwagę jego dobro. Zasada ta dotyczy dziecka małoletniego, albowiem dziecko pełnoletnie jest już w stanie samemu zadbać o swoje dobro (przepisy kro: art.56, 109, 114); (Konwencja: art. 3), b) Zasada szczególnej ochrony rodziny przejawiająca się w przeciwdziałaniu wszelkim zjawiskom, które mogłyby stanowić, chociaż potencjalne zagrożenie dla dobra rodziny (Karta Praw Rodziny), c) Zasada autonomii rodziny, zgodnie, z którą ustawodawca - mimo iż narzuca ogólny kształt stosunków rodzinno prawnych - pozostawia rodzinie swobodę i samodzielność, co do tego jak poszczególne prawa i obowiązki mają być realizowane. Nikt nie powinien ingerować w sprawy rodziny bez uzasadnionej potrzeby (Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych), d) Zasada trwałości rodziny, która w przypadku konfliktu między małżonkami ma na celu stabilizację stosunków rodzinnych, jeśli istnieją szanse na zakończenie konfliktu. Jest ona instrumentem ochrony komórki społecznej, jaką jest rodzina, stanowiącej naturalne środowisko życia i rozwoju człowieka, e) Zasada równouprawnienia małżonków i dzieci realizująca zasadę równości kobiety i mężczyzny w stosunkach rodzinnych oraz

równość dzieci wobec prawa niezależnie od tego czy pochodzą one z małżeństwa, czy ze związku pozamałżeńskiego, f) Zasada równej stopy życiowej członków rodziny, zgodnie, z którą dziecko ma prawo do zaspokajania własnych potrzeb w takim stopniu, w jakim jego rodzice – niezależnie od tego czy mieszka razem z rodzicami czy nie, g) Zasada monogamii(odnosząca się tylko do małżonków), która zakazuje zawierania związku małżeńskiego osobie, która pozostaje już we wcześniej zawartym związku małżeńskim, h) Zasada laicyzacji (świeckości) prawa rodzinnego, której treścią jest uniezależnienie prawa rodzinnego od względów wyznaniowych i światopoglądowych, które mogłyby mieć na nie wpływ. Rozstrzyganie spraw rodzinnych należy do organów państwa, a każdy obywatel jest jednolicie chroniony – bez względu na religię, którą wyznaje. Zasady tej nie narusza możliwość zawarcia małżeństwa przed duchownym, albowiem małżeństwo takie zawiera się pod kontrolą kierownika urzędu stanu cywilnego, a o jego unieważnieniu czy rozwiązaniu decyduje sąd. Powyższe wyliczenie zasad nie jest wyczerpujące. Niektóre sformułowane zasady prawa rodzinnego przybierają postać tzw. klauzul generalnych (ogólnych i niedokładnych norm), które zostaną omówione w kolejnych rozdziałach przy okazji omawiania poszczególnych instytucji prawa rodzinnego” (Prawo rodzinne i opiekuńcze, 2015).

11: Społeczność lokalna

- **action research:** to zbiór metod badawczych, których wspólną właściwością jest uznanie najwyższej kompetencji członków danej społeczności do rozumienia jej prawideł. Przedstawiciele nurtu AR przede wszystkim starają się zrozumieć osoby w danej organizacji lub środowisku, a nie narzucić im swoje poglądy. Badania w działaniu to studia nad społeczną sytuacją, w której znajduje się badacz, z zamiarem jej ulepszenia; ukierunkowane na poprawę, jakości działania w jej obrębie. W przypadku działalności społecznej sprowadza się to do pomagania społecznościom w radzeniu sobie z ich problemami (zamiast klasycznego wymyślania rozwiązań za nich). W przypadku działalności naukowej polega na rezygnacji z teoretycznych modeli badawczych i na uznaniu wyższej kompetencji badanej zbiorowości do definiowania, co jest dla niej ważne. Z uwagi na zbieżności metodyczne AR często kojarzony jest z metodami jakościowymi, choć nie jest z nimi doktrynalnie związany. Do najbardziej znanych na świecie przedstawicieli action research zaliczyć można Paulo Freire, Davida Schna, Davydda Greenwooda, Kurta Lewina.
- **akcja społeczna: jednorazowe** lub cykliczne działania społeczne. Cechuje ją krótkotrwałość. Przykładem akcji jednorazowej może być zbiórka pieniędzy dla powodzian. Akcja może być elementem szerszego programu społecznego, jak na przykład Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Sama zbiórka odbywa się raz do roku, ale jest ona częścią cyklicznego i zaplanowanego programu.
- **animator społeczny:** animator umożliwia zmianę wzorów kulturowych (od biernej postawy po aktywną), w kierunku postawy obywatelskiej ukierunkowanej na kooperację. Ułatwia włączenia się w życie grup i społeczności, dzięki czemu mieszkańcy odkrywają wartości wspólnoty, solidarności, satysfakcji z pomocy innym, a więc następuje zmiana hierarchii wartości w kierunku współpracy na

rzecz wspólnego dobra. Animator społeczny nie pracuje z jedną grupą, lecz inspiruje ich zawiązanie. Następnie usamodzielnia funkcjonowanie grupy (znajduje lidera), a sam koncentruje się na relacjach międzygrupowych, na tworzeniu związków, sieci i kontaktów w środowisku, które powinny sprzyjać wytworzeniu mechanizmu synergii, a więc osiągnięcia większej efektywności, niż wynikałoby z prostego sumowania potencjału, jaki mają poszczególne grupy czy ogólnie mieszkańcy. Uruchamia w ten sposób wewnętrzną energię, która tkwi w środowisku; Rozpoczyna proces rozwoju (zaspokajanie potrzeb, rozwiązywanie problemów), w oparciu o własne zasoby, a nie poprzez zewnętrzną interwencję czy nadzwyczajne wsparcie finansowe, (choć mogą być one przydatne w późniejszym okresie). Ważną rolę w działaniach animatora społecznego odgrywa rozpoznanie i nawiązanie współpracy z instytucjami już istniejącymi w społeczności, które mają zasoby i posiadają realne siedziby, mogące stać się miejscami społecznymi. Efekt ten można osiągnąć w każdej sferze życia społecznego: oświacie, pomocy społecznej, kulturze, samorządności, przedsiębiorczości, pracy z bezrobotnymi, niepełnosprawnymi czy młodzieżą. Liczy się metoda, czyli budowanie współpracy opartej na wspólnocie wartości; Animator społeczny jest praktykiem umiejętnie wykorzystującym techniki, narzędzia, które wychodząc od problemów i potrzeb mieszkańców określonej społeczności, poprzez motywację i edukację umożliwiają samoorganizację mieszkańców w celu samodzielnego ich zaspokajania. Nieco inaczej niż w przypadku aktywizacji, animator społeczny nie opiera się tylko na poziomie obecnych aspiracji i potrzeb mieszkańców, ale stara się poprzez proces tworzenia (np. sztukę, tu korzystanie z doświadczeń animacji kultury) „ożywić dusze”, poszerzyć sferę wrażliwości, otwarcia na zmianę; Do najważniejszych umiejętności animatora już dziś zaliczyć należy: rozwój partnerskich relacji w środowisku poprzez budowanie koalicji, komunikację pomiędzy potencjalnymi partnerami

społecznymi poprzez wypracowywanie kontaktów i relacji zarówno z, jak i pomiędzy kluczowymi postaciami, nakreślenie profilu społeczności poznawanie lokalnych mieszkańców, udogodnień, historii, problemów itp., procesy podejmowania wspólnych decyzji poprzez dochodzenie do consensusu i określanie wspólnego celu, pracowanie w oparciu o dynamikę grup, podtrzymywanie zaangażowania i motywowanie innych, tworzenie sieci praca ponad granicami, pielęgnowanie kontaktów, zarządzanie informacją i zasobami.

- **cechy osobowe animatora społeczności lokalnej:** jasność, co do własnych możliwości i ograniczeń, zarówno (np. odporność na zmęczenie), jak i dotyczących cech charakteru, motywacji, uzdolnień. Animator musi być dojrzały?, odpowiedzialny i stabilny uczuciowo, mieć rozwiązane problemy osobiste. Musi być obiektywny i mieć realistyczną wizję na wydarzenia, zachowania. Autonomia powinna pozwolić mu na stawienie oporu presjom i warunkowaniem, a jednocześnie działać koncentrując się na potrzebach i celach grupy, bez stronnictwa i manipulacji; akceptacja siebie i innych - animator powinien poznać swoje wady i braki, aby je stopniowo pokonywać. Samoakceptacja sprzyja bezwarunkowej akceptacji innych, która jest podstawą każdego działania animacyjnego; zdolność do życia w zbiorowości, czyli jest to umiejętność ewoluowania w zbiorowości i wraz z nią, przestrzegania ustalonych reguł i norm. Konieczne są odporność na zmęczenia fizyczne i psychiczne, panowanie nad sobą w trudnych okolicznościach, nawiązywanie kontaktów ze wszystkimi uczestnikami, umiejętność pogodzenia wymogów życia grupowego z oczekiwaniami osobistymi; umiejętność dostosowania się oznacza refleksję nad uwarunkowaniami i środkami adaptacji w różnych okolicznościach i w specyficznych sytuacjach. Elastyczność myślenia i zachowania pozwala odpowiedzieć na to, co nieprzewidziane i dokonywać ponownej oceny tego, co się planowało; postawa

twórcza i inwencja umożliwi ona unikanie stereotypów, reagowanie na nieprzewidziane sytuacje i nagłe wymagania, ciągłe nastawione ku przyszłości odnawianie wizji problemów i sytuacji

- **czynniki pobudzające rozwój społeczności:** wspólne, społeczne miejsca i obszary; stałe współdziałanie; zaufanie społeczne do ludzi i instytucji; sieci kontaktów społecznych; zaufani przywódcy; wydarzenia i zajęcia, w których można brać udział; systemy komunikowania się; wsparcie dla zaangażowania wolontarystycznego; mechanizmy wspólnego (demokratycznego) podejmowania decyzji okazje do wspólnej nauki (edukacja formalna i nieformalna).
- **etapy procesu rozwoju w społeczności prowadzonego przez animatora:** zbieranie informacji i ocena sytuacji; zachęcanie ludzi do spotkania się w celu podjęcia decyzji, jakim problemem chcą się zająć; pomaganie grupie/kampanii/koalicji w planowaniu jej strategii i taktyk oraz priorytetów działań; umacnianie i podtrzymywanie grup/kampanii/koalicji w realizacji działania; pomaganie grup/kampanii/koalicji w zakończeniu działań ich ocenie i w podjęciu decyzji, co dalej; (cały proces zaczyna się od początku).
- **fazy animacji społecznej:** I. Faza eksploracji (badania, poszukiwania) 1. Identyfikacja ilościowych celów; 2. Identyfikacja parametrów projektowania; 3. Identyfikacja potencjalnych partnerów; 4. Określenie zakresu zasobów i kompetencji dostępnych dla osiągnięcia parametrów projektowych; II. Faza budowania partnerstwa 5. Identyfikacja interesów partnerów biznesowych, publicznych, obywatelskich; 6. Negocjacja porozumienia partnerstwa; 7. Zbudowanie potencjału do wdrożenia porozumienia; III. Faza funkcjonowania (utrzymania się); 8. Wdrożenie i monitorowanie zobowiązań; 9. Ocena wyników i renegocjacja porozumienia, jeśli potrzeba.
- **fazy/metody działania w porządku logicznym:** 1- problem społeczny bądź życzenie, 2- analiza sytuacji, 3 -ocena wstępna ocena operacyjna, 4-opracowanie przez pracownika socjalnego jednego lub

kilku projektów działania, porównanie i negocjacja tego projektu z propozycją podopiecznego oraz zatrudniającej placówki, (dążenie do zawarcia umowy społecznej, 5- realizacja wspólnego projektu oraz wybranych działań, 6 - ocena rezultatów, 7 - zakończenie działania metodycznego. Punktem wyjścia do działania pracownika socjalnego jest spotkanie z podopiecznym. Zapoznanie się z konkretnym problemem społecznym lub zgłoszonym życzeniem. Wymaga od pracownika socjalnego sprecyzowania, kto zgłasza życzenie w czym imieniu oraz do kogo adresowane jest życzenie.

- **funkcje organizacji pozarządowych w społecznościach**

lokalnych: organizacja pozarządowa to dobrowolna organizacja, działająca niezależnie od struktur państwowych i politycznych, której funkcjonowanie nie jest nastawione na zysk. Działa ona na rzecz spraw społecznych i dobra publicznego. Jej działalność w dużej mierze opiera się na wolontariacie. Cele: nie prowadzą działalności nastawionej na zysk; ich celem jest wspieranie jednostek i grup w ich rozwoju i dążeniach; działają dzięki zaangażowaniu ludzi (bez gratyfikacji pieniężnej); Wykorzystują powierzone im fundusze. Wartości: działają w środowisku lokalnym; potrafią precyzyjnie określić problemy i postawić diagnozę; potrafią skutecznie rozwiązywać problemy; ich działań nie ograniczają skostniałe struktury administracyjne. Organizacje pozarządowe są ważne, bo: tworzą partnerstwo różnych sił; mają podejście terytorialne mają podejście oddolne; wykorzystują zaangażowanie mieszkańców; mają podejście zintegrowane; działają kompleksowo i spójnie; są innowacyjne; mają lokalne zarządzanie i finansowanie; poprzez ideę współpracy tworzą sieć.

- **hierarchiczna struktura celów pomocy społecznej:** Cel ogólny – dobrostan ludzi; Poziom podstawowy: równość, bezpieczeństwo, zwiększanie zaradności jednostek, tworzenie lepszych warunków dla całej populacji; Poziom instrumentalny: promowanie, prewencja, utrzymywanie, poprawianie: warunków życiowych; umiejętności

indywidualnych; informacji; rozumienia; motywacji; zdrowia; możliwości funkcjonowania. Cele strategiczne: dyrektywy, plany, programy, działania. Obowiązujące normy: odpowiedzialność jednostki za swój los, rola społeczeństwa, cele życiowe jednostek, wyobrażenie outsidera,

- **lokalne partnerstwo:** nie ma jak dotychczas w pełni opracowanej i jedynej obowiązującej definicji. Związane jest to z wieloaspektowością i różnorodnością form partnerskiej współpracy. Możliwe jest podjęcie próby zdefiniowania tego pojęcia na podstawie cech charakterystycznych dla różnych form jego funkcjonowania; Będzie to swoista definicja operacyjna partnerstwa lokalnego. W oparciu o różnorodne formy funkcjonowania partnerstw lokalnych i lokalnych inicjatyw partnerskich możemy stwierdzić, że najczęściej przybierają one formułę forum współpracy partnerów, wspólnie realizujących określone działania i wdrażających różnorodne inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej. Takie pojmowanie partnerstwa lokalnego jest jednak zbyt ogólne i niewystarczające. Uszczegóławiając to zagadnienie, przyjąć możemy w miarę precyzyjną definicję partnerstwa lokalnego, która ujmuje partnerstwo, jako platformę współpracy pomiędzy różnorodnymi partnerami, którzy wspólnie w sposób systematyczny, trwały i z wykorzystaniem innowacyjnych metod oraz środków planują, projektują, wdrażają i realizują określone działania i inicjatywy, których celem jest rozwój lokalnego środowiska społeczno-gospodarczego i budowa tożsamości lokalnej wśród członków danej społeczności.
- **poziomy uczestnictwa i partycypacji społeczności lokalnych:**
UCZESTNICTWO: pełne włączenie jednostek i organizacji we wszystkie aspekty planowania i świadczenia usług. Pełne partnerstwo; ·WŁĄCZENIE: okazjonalne uczestnictwo w niektórych aspektach planowania i świadczenia usług. Ograniczone partnerstwo.

KONSULTACJE Zbieranie informacji i uwag od poszczególnych osób i organizacji na temat planów i usług; INFORMACJA: Aktywna (np. spotkania i prezentacje) Pasywna (ulotki, broszury) Informowanie jednostek i organizacji nt. planów i usług.

- **rozwój społeczności lokalnej**: to proces służący rozwiązywaniu problemów lokalnych i stwarzaniu warunków do zaspokajania potrzeb mieszkańców poprzez zaangażowanie mieszkańców, instytucji i wszelkich grup interesu oraz władz.
- **społeczność lokalna**: jest to zbiorowość zamieszkująca wyodrębnione, stosunkowo niewielkie terytorium, jak np. parafia, wieś, czy osiedle, w której występują silne więzi wynikające ze wspólnoty interesów i potrzeb, a także z poczucia zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego miejsca. Badania społeczności lokalnych w socjologii prowadzone są w ramach socjologii miasta i socjologii wsi. Ze względu na wielkość struktur badanego przedmiotu problematyka społeczności lokalnych ujmowana jest przez mezosocjologię. Jako elementy konstytuujące społeczność lokalną wymienia się w socjologii: 1. przestrzeń (geograficznie wydzielony obszar) i terytorium (teren zasiedlony przez ludzką populację); 2. zamieszkującą to terytorium zbiorowość; 3. społeczne interakcje zachodzące między zamieszkującymi terytorium osobami; 4. wspólne więzi ludzi i instytucji, co sprawia, że zbiorowość charakteryzuje się wewnętrznym zintegrowaniem, i co z kolei umożliwia podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów; 5. poczucie sentymentu do miejsca zamieszkania. Elementem, który ma duży wpływ na realizację wspólnych interesów społeczności lokalnej, w szczególności w społecznościach miejskich, są działające na ich obszarze stowarzyszenia, organizacje pozarządowe czy grupy społeczne będące wyrazicielami tych interesów. W ekologii społecznej, podobnie jak w podejściu funkcjonalnym, społeczność lokalna rozpatrywana jest ze względu na funkcjonalne zróżnicowanie

przestrzeni, adaptację jednostek do tej przestrzeni. W ujęciu ekologicznym społeczność lokalna traktowana była, jako system społeczny, zdeterminowany układem przestrzennym danego terytorium, przy czym bierze się pod uwagę wiele czynników determinujących funkcjonowanie społeczności lokalnej w ujęciu funkcjonalnym, natomiast przestrzeń społeczna ujmowana jest, jako twór społeczny, w mniejszym stopniu zależny od warunków przyrodniczych czy typologicznych.

W społeczeństwach tradycyjnych społeczności lokalne mają większą autonomię, swoje własne normy społeczne regulujące ich działania, natomiast w społeczeństwach nowoczesnych przeważać zaczyna makrospołeczny układ normatywny, zaś granice społeczności lokalnych ustanawiane są administracyjnie, w mniejszym stopniu istotne są ich granice kulturowe. Czynnikiem, który katalizuje proces przekształcania się zbiorowości terytorialnych w społeczności lokalne jest partycypowanie mieszkańców danego terytorium w akcjach społecznych, przy czym większe prawdopodobieństwo udziału w tego typu akcjach występuje w przypadku osób o wyższym statusie społecznym. Czynnikiem, który katalizuje proces przekształcania się zbiorowości terytorialnych w społeczności lokalne jest partycypowanie mieszkańców danego terytorium w akcjach społecznych, przy czym większe prawdopodobieństwo udziału w tego typu akcjach występuje w przypadku osób o wyższym statusie społecznym.

Bibliografia i literatura uzupełniająca

- *Bałchan S.A., Lasota M., (2010), Poradnik streetworkera , Stowarzyszenie Po- moc . Katowice – Opole*
- *Barczykowska A.(2008), Dzieci ulicy w sercach miasta, Czasopismo Techniczne , nr.2*
- *Belkin G.S.(1998), Introduction to counseling, Brown, Dubuque, Iowa*
- *Bezdomność. Szkice z socjologii, polityki społecznej i katolickiej nauki społecznej(2006), Pod red. J. Mazur OSPPE, KUL, Lublin*
- *Bezpośrednia pomoc ofiarom handlu ludźmi PODRĘCZNIK IOM (2007), Genewa, Wyd. International Organization for Migration*
- *Bobrowska E.(2009), Dom kultury jako instytucja społeczeństwa obywatelskiego, W: DOM KULTURY W XXI WIEKU– wizje, niepokoje, rozwiązania, Pod red.B. Jedlewskiej, B. Skrzypczaka, Olsztyn, Wyd. Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych*
- *Bratnicki M. (2000), Podstawy współczesnego myślenia o zarządzaniu, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2000*
- *Brągiel J., Kurcz A.(2002), Pracownik socjalny. Wybrane problemy zawodu w okresie transformacji społecznej, Uniwersytet Opolski*
- *Brenk M. (2007), Praca socjalna w pedagogice społecznej Heleny Radlińskiej, W: Ad novum fructum. Z okazji jubileuszu poznańskich historyków wychowania, Pod red. W.Jamrożka,K.Ratajczaka, D. Żołądź- Strzelczyk, Poznań, Wydawnictwo Poznańskie*
- *Brezinka W.(2008) ,Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych , Wyd. WAM*
- *Brezinka W.(2007) , Wychowywać dzisiaj . Zarys problematyki, Wyd. WAM, Warszawa*
- *Bugdol M. (2006), Wartości organizacyjne, Wydawnictwo UJ, Kraków*
- *Conger J.A, KanungoR.N. (1988): The Empowerment Process Integrating Theory and Practic. "Academy of Management Review"*
- *Czabański K.(1981) , Rodziny specjalnej troski , Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa*
- *Dambach . E.(2008), Mobbing w szkole. Jak zapobiegać przemocy grupowej, GWP, Gdańsk*
- *Dąbrowski Z. (2012), Pedagogika opiekuńcza w zarysie, Olsztyn, Wyd. UWM*

- de Robertis C. , Pascal H. (1996), *Postępowanie metodyczne w pracy socjalnej z grupami i społecznościami* ,Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa
- *Dialog - powiedz jak? Z doświadczeń zespołu Programu DIALOG(1998)*, Centrum Szkoleniowe fundacji rozwoju Demokracji Lokalnej, Białystok
- Dobrzeński R. (2017), *Bezdomność jako problem społeczny*, <http://www.kulturaswiecka.pl/node/301> (data logowania 3.03, 2017)
- Dolgoff, R., Lowenberg, F. M., Harrington, D. (2009). *Ethical Decisions for Social Work Practice (8th ed.)*. Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Dubois B. ,Krogsrud Miley K. (1999) , *Praca socjalna*, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa
- Duraj-Nowakowa K. (1996) , *Procedura modelowania systemowego w dydaktyce*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków
- *Ekonomia społeczna . Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej (2008)*,Pod red. J. Staręgi – Piasek, IRSS, Warszawa
- Fidelus A.(2005), *Dzieci ulicy – podobieństwa i różnice w zależności od czynników środowiskowych i kulturowych*, Kraków
- Fisher E.A., (2009), *Motivation and Leadership in Social Work*
- *Five Theories in Social Work (2013)*, Gunn Strand Hutchinson Siv Olteidal, Sydney, Australia
- Forder A.(2015), *Social Work and System Theory*, Oxford University Press
- Gajewska G.(2004) , *Poczucie wsparcia społecznego u uczniów i wychowanków*, W: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, nr 2, s. 8-13
- Gordon T.(2010), *Wychowanie bez porażek*, Wyd. PAX, Warszawa
- Granosik M.(2006), *Profesjonalny wymiar pracy socjalnej*, Wyd. Śląsk, Katowice
- Grzybek G.(2006), *Podstawy pracy socjalnej. Ujęcie antropologiczno-etyczne*, wyd. ATH, Bielsko-Biała
- Grzybek G.(2007) , *Etyczne podstawy pracy socjalnej*, wyd. ATH, Bielsko-Biała
- Guerin S., Hennessy E.(2004), *Przemoc i prześladowania w szkole*, GWP, Gdańsk
- Gurycka A. (1979), *Struktura i dynamika procesu wychowawczego*, Wyd. PWN, Warszawa
- Gurycka A.(1990), , *Błąd w wychowaniu*, WSiP, Warszawa

- Guzik-Tkacz M.(2011), *Badania diagnostyczne pedagogice i psychopedagogice*, ŻAK, Warszawa
- Healy K.(2014), *Social Work Theories in Context Creating Frameworks for Practice*, Sydney, Palgrave Macmillan
- Homplewicz J.(2003), *Gerontologia wezwaniem dla pedagogiki XXI wieku, tekst wykładu, wygłoszonego na uroczystości XX-lecia działalności Rzeszowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w dniu 20 czerwca 2003 r.*
- <http://mow.szczecin.pl>
- http://poradnik.ngo.pl/rodzaje_swietlic
- http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/miws_panorama.pdf (data logowania 3.03.2017)
- http://stowarzyszeniedlarodzin.pl/specjalistyczna_placowka_wsparcia_dziennego
- <http://wioskiswiata.org/baza-materialow-edukacyjnych/etap-nauczania/liceum/ulica-nie-jest-domem/>
- <http://www.infor.pl/prawo/dziecko-i-prawo/prawadziecka/325276,Zgoda-pacjenta-maloletniego.html>
- <http://www.swietlicapodworkowa.pl/o-nas/o-swietlicy-podworkowej/>
- <http://www.witrynowiejska.org.pl/component/k2/item/41068-jak-zgodnie-z-prawem-samorzad-moze-przekazac-organizacji-non-profit-swietlice-wiejska>
- Jakubiec S., Glód M., Haftek A.,(2009), *Sądy rodzinne. Kompetencje – funkcje – organy pomocnicze* , IGNATIANUM, Kraków
- Jakubowska B., Kozyra-Olszańska M. , Płocińska,M. (1998), *Jak rozwiązywać problemy społeczności lokalnych, Projekt Sieci Demokratycznej (DemNet), Fundacja "Bene Vobis"*
- James, R.K.; Gilliland, B.E. (2008), *Strategie interwencji kryzysowej*, Warszawa, PARPA
- Jarosz E., Wysocka E., (2014), *Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy do rozwiązania*, ŻAK, Warszawa
- Kaczmarek M. (2012),*Kiedy pomagać? Kiedy interweniować?. Wydarzenia, komentarze, rekomendacje*, Wyd. Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa
- Kaczmarek M., (2016), *Standardy prawa rodzinnego – zagadnienia prawne dotyczące dziecka i rodziny*, http://www.frs.pl/docs/pr_kaczmarek.doc (data logowania 9.03.2017)
- Kahn A.J. (1973), *Social Policy and Social Services*, New York, Random House
- Kantowicz E.(2001), *Elementy teorii i praktyki pracy socjalnej*, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn

- *Kawula S.(1998) , Pedagogiczna typologizacja rodzin a formy pomocy społecznej, W: Problemy kształcenia I doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych, Pod red.: J. Bągiel, I. Murecka, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole*
- *Kawula S.(2003), Kwestia ubóstwa i bezrobocia a modele pomocniczości w pracy socjalnej, W: Pedagogika społeczna w perspektywie europejskiej, Pod red.: S. Kawuli, E. Marynowicz-Hetki,, A. Przeclawskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego, Olsztyn*
- *Keen A. (2007) The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing Our Culture, Published in the United States by Doubladay*
- *Kelm A.(1974),__O opiece nad dzieckiem w rodzinie, WSiP, Warszawa*
- *Kelm A.(1983), Formy opieki nad dzieckiem w Polsce Ludowej, WsiP, Warszawa*
- *Kelm A.(2000), Węzłowe problemy pedagogiki opiekuńczej, Wyd. „Żak”, Warszawa*
- *Komorowska H.(1995) Konstrukcja, realizacja i ewaluacja programu nauczania, Wyd. IBE, Warszawa*
- *Konarzewski K.(1992), Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych, WSiP, Warszawa*
- *Korczak J.(1978), Pisma wybrane t. I- IV, WSiP, Warszawa*
- *Kotarba – Kańczugowska M. (2009), , Innowacje pedagogiczne w międzynarodowych raportach edukacyjnych, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa*
- *Krajewski R.(2012), Funkcjonariusz publiczny i osoba pełniąca funkcję publiczną jako kategorie prawa karnego istotne z perspektywy funkcjonowania administracji publicznej, Studia z zakresu prawa, administracji i zarządzania, t.1, UKW, Bydgoszcz*
- *Krasiejko I.(2010) , Metodyka działania asystenta rodziny. Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach w pracy socjalnej, Wydawnictwo Śląsk, Katowice*
- *Krawczyk M. (1965), Metody wychowania moralnego, WSiP, Warszawa*
- *Krüger H.H.(2005), Wprowadzenie w teorie i metody badawcze nauk o wychowaniu, GWP, Gdańsk*
- *Krüger H.H.(2007), Metody badań w pedagogice, GWP, Gdańsk*
- *Krzesińska-Żach B.(2006), Człowiek w sytuacji zagrożenia jako podmiot oddziaływań pracownika socjalnego, Trans Humana,*
- *Kunowski S.(2007), Podstawy współczesnej pedagogiki, Wyd. Salezjańskie, Warszawa*
- *Kurzeja A.(2010), Dzieci ulicy. Profilaktyka zagrożeń, Kraków*

- *Lalak D., Pilch T.(1999), Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej, Żak Wydawnictwo Akademickie,*
- *Leś E. (2004) Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce , Wydawnictwo Pruszyński i Spółka , Warszawa*
- *Leśniak E., Dobrzyńska - Mesterhazy A.(1999) , Rodziny w kryzysie: diagnoza i interwencja kryzysowa , W: Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej. Poradnik dla pracowników cywilnych ,Pod red.: W. Badury- Madej , Wydawnictwo Śląsk, Katowice*
- *Lishman J.(1996) , Podręcznik teorii dla nauczycieli praktyki w pracy socjalnej, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa oraz Oficyna "Śląsk", Katowice, r. XII S. Watts, Praca socjalna w społeczności lokalnej (Community social work),*
- *Łobocki M.,(2011), O SOS Wioskach Dziecięcych , Wyd. Impuls, Kraków*
- *Łopatkowa M. (19920, Pedagogika serca, WSiP, Warszawa*
- *M. Szczepańska M.(2000), Program autorski – warto spróbować, Wyd. Image, Słupsk*
- *Management: A Review of Theories and Related Studies, Department of Social Work , Shippensburg University, Pennsylvania*
- *Marynowicz - Hetka E.(1985), Praca socjalno-wychowawcza z rodziną niepełną, Wyd. IWZZ, Warszawa*
- *Marynowicz-Hetka E. , J. Piekarski,(1996), Wokół problemów działania społecznego, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa 1996 oraz Oficyna "Śląsk", Katowice. Część III. Projekty działań socjalnych - materiały do ćwiczeń, s. 173-230*
- *Maslow A.,(2017),Motywacja i osobowość, PWN, Warszawa*
- *Matrene J.(1988), Opiekuńcze funkcje szkoły. Wprowadzenie do metodyki pracy opiekuńczej, PWN, Warszawa*
- *Międzynarodowy Ruch ATD Czwarty Świat strona internetowa*
- *Muszyński H. (2004),Teoria wychowania w zarysie, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków*
- *Nalaskowski St.(1994), O ideale wychowania i celach kształcenia. Studium z pedagogiki porównawczej, , Wyd. WSiP, Warszawa*
- *Narodowy Instytut Leków (2017) <http://www.nil.gov.pl/index.php/badania/designer-drugs> (data logowania 3.03.2017) nieletnich (tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 z późn. zm.)*
- *Neill A. (2011), Summerhill, Wyd.Almaprint, Warszawa*
- *Nocuń A. ,Szmagałski A. (1996), Podstawowe umiejętności w pracy socjalnej, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa*

- *Od ulicy do samodzielności życiowej. Standardy społecznej i zawodowej (re)integracji osób bezdomnych w sześciu sferach*, (2008), Pod red. A. Dębskiej-Cenian i P. Olech, Gdańsk
- Olech P. (2011), *Metoda „ najpierw mieszkanie”- zmieniający się charakter pracy socjalnej z ludźmi bezdomnymi w Europie*, W: *Forum o bezdomności bez lęku, Rok III*, Pod red. Ł. Browarczyk, M. Dębskiego, A. Maja; ss. 217 – 230
- Orzechowska G. (1999), *Aktualne problemy gerontologii społecznej*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Olsztyn
- Osuch M. Bojarska L. (2008), *Prawa człowieka w szkole*. Wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa
- Parmar A., (2014), *Methods of Social Work and Its Role in Understanding Team Climate and Team Effectiveness for Organizational Development*, *Journal of Sociology and Social Work* March 2014, Vol. 2, No. 1, pp. 303- 318
- Pery A., Kmita D., (2014), *Świetlica – szkolną przestrzenią czasu wolnego. Funkcjonowanie świetlic szkolnych. Poradnik dla gmin i dyrektorów szkół*, Warszawa, ORE
- Piekut-Brodzka D., Kuczyńska-Kwapisz J. (2004), *Pedagogika specjalna dla pracowników socjalnych*, WAPS
- Pluskota K. (2006), *Charakterystyka problemu dzieci ulicy i proponowany program resocjalizacji*, *Edukacja Zdrowotna*, nr.3.
- Podobas I. (2014), *Mediacje i negocjacje w pracy socjalnej*, *Seria Nowa Praca Socjalna*, nr 5, Wyd. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa
- Polak A., Porzych K., Kędziora-Kornatowska K., Motyl J., Porzych M., Słupski M., Lackowska D. (2015), *Poznawczy i praktyczny wymiar gerontologii – interdyscyplinarnej nauki o starzeniu się i starości*, *Gerontologia Polska*, tom 15, nr 3, 51–53
- *POLITYKA MIGRACYJNA POLSKI – stan obecny i postulowane działania*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2012 r.
- *Polityka społeczna. Podręcznik akademicki* (2009), Pod red. G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny, PWN, Warszawa
- Pospiszyl I. (2008), *Patologie społeczne*, PWN, Warszawa
- *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, (2015), Wydawnictwo ORE, Warszawa
- *Propozycje działań w kierunku stworzenia kompleksowej polityki integracji cudzoziemców w Polsce* (2006), Komitet Europejski Rady Ministrów
- *Przemoc w instytucjach opiekuńczo – wychowawczych* (1997), Pod red. I. Pospiszyla, WSiP, Warszawa

- *Radlińska H. (1928), Szkoła pracy społecznej w Polsce, brak wydawnictwa*
- *Radlińska H. (1961),Pedagogika społeczna, Wrocław, Wyd. Zakład Narodowy im Ossolińskich*
- *Raport WHO "Global status report on alcohol and health", 2016*
- *Rogers C. (2002), O stawaniu się osobą, Wyd. Dom Wydawniczy Rebis, Poznań*
- *Rozporządzenie Ministra Pracy I Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny*
- *Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 grudnia 2016 r. w sprawie superwizji pracy socjalnej*
- *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2012 r. w sprawie trybu przyjmowania i zwalniania nieletnich z hosteli, warunków pobytu nieletnich w hotelu oraz sposobu wykonywania nadzoru nad nieletnimi umieszczonymi w hostelach*
- *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. (Dz. U. z dnia 26 października 2001 r.)*
- *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 8 Grudnia 2014 r. w sprawie Izb Wytrzeźwień i placówek wskazanych lub utworzonych przez Jednostkę Samorządu Terytorialnego (Dz. U. z dnia 22 grudnia 2014 r.)*
- *Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 6 maja 1983 r. w sprawie warunków i sposobu dokonywania badań na zawartość alkoholu w organizmie*
- *Rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie organizacji, kwalifikacji personelu, sposobu funkcjonowania i rodzajów podmiotów leczniczych wykonujących świadczenia stacjonarne i całodobowe oraz ambulatoryjne w sprawowaniu opieki nad uzależnionymi od alkoholu oraz sposobu współdziałania w tym zakresie z instytucjami publicznymi i organizacjami społecznymi (Dz. U. 2012.734)*
- *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 października 2013 roku w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej*
- *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2007 r. w sprawie biegłych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu*
- *Rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości oraz Zdrowia I Opieki Społecznej z dnia 7 maja 1983 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad osobami, w stosunku do których orzeczony został obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu.*

- Schulz R.(1998), *Studia z innowatyki pedagogicznej* , Uniwersytet Mikołaja Kopernika, , Toruń
- Sidorowicz S. (2000), *Zaburzenia psychiczne u osób bezdomnych*, Klinika Psychiatryczna Akademii Medycznej we Wrocławiu, Wrocław
- Sierocka B., Drewniak M.(2006), *Dzieci ulicy. Raport z socjologicznych badań terenowych*, Kraków
- Sieroń A. (2015), *Ekonomia dopalaczy*, Instytut Misesa, http://mises.pl/wpcontent/uploads/2015/07/Siero%C5%84_Ekonomia-dopalaczy.pdf (logowanie 3.03.2017)
- Sierosławski J. (2015), *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną*, Wyd. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Instytut Psychiatrii I Neurologii, Warszawa
- Sierpowska I. (2007), *Prawo pomocy społecznej. Przepisy z wprowadzeniem*, Wolters Kluwer Polska – OFICYNA, Kraków
- Sikorska M.(2009), *Nowa matka, nowy ojciec, nowe dziecko : o nowym układzie sił w polskich rodzinach*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa
- Skidmore R.A., Thackeray M.G. (1996) , *Wprowadzenie do pracy socjalnej (Introduction to Social Work)*, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa oraz Oficyna "Śląsk", Katowice
- Smith L.(2014), *The Toxic Work Environment: A Question of Ethics* *Journal of Social Work Values & Ethics*, Spring 2014, Vol. 11, No. 1 - page 1
- Stankiewicz L.(2007), *Słownik organizacji i kierowania w oświacie* , Wyd. A. Marszałek, Warszawa
- Staszewska A.(2003), *Ulica nie jest dla dzieci*, Niebieska Linia nr. 1
- Stemplewska K. (1989) , *Struktura reprezentacji wiedzy a jej źródło: doświadczenie lub przekaz społeczny. W: Wychowanek jako podmiot doświadczeń. Pod red. A. Guryckiej* ,Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa
- strona internetowa Pacific Institute Europe
- Szacka B.(2003), *Wprowadzenie do socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa
- Szarfenberg R.(2010), *Marginalizacja i wykluczenie społeczne – panorama językowo teoretyczna*, W: R. Szarfenberg, *Ubóstwo i wykluczenie społeczne – perspektywa poznawcza*, red. C. Żołędowski, M. Theiss, Warszawa
- Szatur-Jaworska B., Błędowski P., Dzięgielewska M.(2006), *Podstawy gerontologii społecznej*, ASPRA, Warszawa
- Szatur-Jaworska(1995), *Teoretyczne podstawy pracy socjalnej [w:] Pedagogika Społeczna*, pod. red: T. Pilch, I. Lepalczyk, Kraków

- *Szczepańska M. (2015), Program autorski jako element doskonalenia zawodowego nauczyciela w zakresie pracy opiekuńczo – wychowawczej i profilaktycznej z uczniem/wychowankiem w wieku 6 – 18 lat, Słupsk*
- *Szczepańska M.(1999), Program autorski . Jak go napisać , Wyd. Image, Słupsk*
- *Szczepańska M.(2004) , Sztuka działań innowacyjnych. Program autorski. Projekt edukacyjny . Metoda gier dydaktycznych. Metoda symulacyjna . Wyd. Image , Słupsk*
- *Szlagura W.(2015), Pomaganie w kryzysie - wprowadzenie w problematykę interwencyjną (artykuł w druku)*
- *Tarnowski J. (2009), , Jak wychowywać? Barykada czy dialog? , Oficyna Wydawnicza ADAM, Warszawa*
- *Tarnowski J. (2009), , Jak wychowywać? W świecie paradoksów , Oficyna Wydawnicza ADAM, Warszawa*
- *Tarnowski J. (2009), Jak wychowywać? Wczoraj. Dziś. Jutro, Oficyna Wydawnicza ADAM, Warszawa*
- *Tarnowski J.(2005), Jak wychowywać. Uczyć się od wychowanków (przyjaciół)? Wyd. Impuls, Kraków*
- *Titmuss T. (1987), Welfare State and Welfare Society,w: B. Abel-Smith, K. Titmuss (red.), The Philosophy of Welfare,London, Allen&Unwin*
- *Ustawa z dnia 20 stycznia 2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa*
- *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych*
- *Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej*
- *Ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004, z póź. zm.*
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw*
- *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1964 nr 9 poz. 59)*
- *Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*
- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach*
- *Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 207, poz. 1230)*
- *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.)*
- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U.2015.1286)*

- Wilensky H.L., Lebeaux Ch. N., (1965), *Industrial Society and Social Welfare*, Free Press, New York
- Wolska-Prylińska D. (2010), *Projekt socjalny w kształceniu i działaniu społecznym*, wyd. Śląsk, Katowice
- Woronowicz B. (2013), *Bez tajemnic o uzależnieniach i ich leczeniu*, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa
- www.dzieciulicy.com.pl/ucieczka-z-domu.html
- Zalewski D.(2013), *Wychowywać człowieka szlachetnego*, Fundacja SV Instytut Edukacji Narodowej, Warszawa
- Zastrow Ch.(2004) , *Introduction to social work and social welfare*, ITP
- *Zawody zaufania publicznego, zawody regulowane oraz wolne zawody. Geneza, funkcjonowanie i aktualne problemy (2013)*, BIURO ANALIZ I DOKUMENTACJI Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych
- *Zmiany Ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.) dotyczące placówki wsparcia dziennego zostały ogłoszone w Dz. U. z 1971 r. Nr 27, poz. 252, z 1976 r. Nr 19, poz. 122, z 1982 r. Nr 11, poz. 81, Nr 19, poz. 147 i Nr 30, poz. 210, z 1984 r. Nr 45, poz. 242, z 1985 r. Nr 22, poz. 99, z 1989 r. Nr 3, poz. 11, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, Nr 55, poz. 321 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 107, poz. 464 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 17, poz. 78, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 85, poz. 388 i Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, Nr 139, poz. 646 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 115, poz. 741, Nr 117, poz. 751 i Nr 157, poz. 1040, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 758, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 271, Nr 74, poz. 855 i 857, Nr 88, poz. 983 i Nr 114, poz. 1191, z 2001 r. Nr 11, poz. 91, Nr 71, poz. 733, Nr 130, poz. 1450 i Nr 145, poz. 1638, z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 141, poz. 1176, z 2003 r. Nr 49, poz. 408, Nr 60, poz. 535, Nr 64, poz. 592 i Nr 124, poz. 1151, z 2004 r. Nr 91, poz. 870, Nr 96, poz. 959, Nr 162, poz. 1692, Nr 172, poz. 1804 i Nr 281, poz. 2783, z 2005 r. Nr 48, poz. 462, Nr 157, poz. 1316 i Nr 172, poz. 1438, z 2006 r. Nr 133, poz. 935 i Nr 164, poz. 1166, z 2007 r. Nr 80, poz. 538, Nr 82, poz. 557 i Nr 181, poz. 1287, z 2008 r. Nr 116, poz. 731, Nr 163, poz. 1012, Nr 220, poz. 1425 i 1431 i Nr 228, poz. 1506, z 2009 r. Nr 42, poz. 341, Nr 79, poz. 662 i Nr 131, poz. 1075, z 2010 r. Nr 40, poz. 222 i Nr 155, poz. 1037 oraz z 2011 r. Nr 80, poz. 432, Nr 85, poz. 458 i Nr 230, poz. 1370.*

Alfabetyczny spis zagadnień

- action research (11)
- akcja społeczna (11)
- alkoholizm (5)
- animator społeczny (11)
- asystent osoby niepełnosprawnej (8)
- asystent rodziny (8)
- asystent wychowawcy świetlicy (7)
- bariery organizacyjne pomocy społecznej (5)
- bezdomność (5)
- bezrobocie (5)
- bursa (4)
- cechy osobowe animatora społeczności lokalnej (11)
- cel pracy socjalnej (6)
- cele instytucji społecznych (2)
- Centralna Komisja Egzaminacyjna do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych (8)
- chuligaństwo(5)
- czynniki pobudzające rozwój społeczności (11)
- czynniki warunkujące realizację usługi w postaci pracy socjalnej (6)
- czynności opiekuńcze (3)
- dbałość opiekuńcza (3)
- deprywacja (5)
- diagnoza społeczna według A. Kamińskiego (1)
- diagnoza w pracy socjalnej (1)
- diagnoza w resocjalizacji (1)
- diagnozowanie grup (1)
- diagnozowanie organizacji (1)
- diagnozowanie osób indywidualnych (1)

- diagnozowanie rodziny (1)
- diagnozowanie w pracy opiekuńczo-wychowawczej (1)
- dom dziecka (4)
- dom kultury (4)
- dom pomocy społecznej (4)
- dyskryminacja społeczna(5)
- działania wychowawcy (7)
- dzieci ulicy (7)
- dziecko jako uczeń i wychowanek (prawa i obowiązki) (3)
- dziedziny wychowania (7)
- dzienny dom pomocy społecznej(4)
- egalitaryzm w pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- egzekucja ze świadczeń z pomocy społecznej (5)
- elementy pomocy społecznej (5)
- elitaryzm w pracy opiekuńczo-wychowawczej(7)
- etapy procesu rozwoju w społeczności prowadzonego przez animatora (11)
- etyka pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- etyka pracy pracownika socjalnego (8)
- etykietowanie (7)
- ewaluacja w pracy socjalnej (6)
- ewaluacja w kontekście pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- fazy (11)
- fazy animacji społecznej (11)
- fazy/metody działania w porządku logicznym: funkcje (11)
- organizacji pozarządowych w społecznościach lokalnych(11)
- filantropia(5)
- filary pomocy społecznej w Polsce (5)
- formy opieki (3)
- formy pomocy (5)
- formy pracy socjalnej według H. Radlińskiej (6)
- formy rodzinnej pieczy zastępczej(4)

- formy sprawowania instytucjonalnej pieczy zastępczej(4)
- formy wsparcia w placówce wsparcia dziennego (4)
- fundacja (4)
- funkcje instytucji społecznych(2)
- funkcjonariusz publiczny (5)
- gerontologia (5)
- handel ludźmi (5)
- hierarchiczna struktura celów pomocy społecznej(11)
- hospicjum (4)
- hostele (4)
- indywidualny plan pracy z wychowankiem w procesie opiekuńczo-wychowawczym (9)
- indywidualny program usamodzielnienia, indywidualny plan pracy z wychowankiem przebywającym w hostelu (9)
- innowacja w kontekście pracy opiekuńczo-wychowawczej (9)
- instytucjonalna piecza zastępcza (4)
- integracja cudzoziemców (5)
- interdyscyplinarny charakter pracy socjalnej (6)
- interdyscyplinarny model pomocy (5)
- internalizacja (7)
- Interwencja kryzysowa (6)
- interwencja socjalna (6)
- interwencyjny ośrodek preadopcyjny (4)
- Interweniowanie (6)
- istota opieki społecznej (5)
- jednostki metodyczne opieki(3)
- jednostki organizacyjne pomocy społecznej (5)
- karta Dużej Rodziny (10)
- kompensacja (6)
- konkubinaty (10)
- kontakty z dzieckiem (10)

- koordynacja systemu zabezpieczenia społecznego w UE (5)
- koordynator rodzinnej pieczy zastępczej (10)
- koszt usługi warunkujący realizację usługę w postaci pracy socjalnej (6)
- kryteria przyznawania świadczeń (5)
- kuratela (2)
- lokalne partnerstwo(11)
- ławnik (2)
- macierzyństwo (10)
- małoletni (3)
- małżeństwo (10)
- mediacje w pracy społecznej (5)
- metody wychowania (7)
- metody opieki (3)
- metody opieki (7)
- metody pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- metody pracy socjalnej (6)
- metodyczne działania bezpośrednie (6)
- metodyczne działania pośrednie (6)
- młodzieżowy ośrodek socjoterapii (4)
- młodzieżowy ośrodek wychowawczy (4)
- model medyczny w pracy socjalnej (6)
- narkotyki i substancje psychoaktywne (5)
- nieletni (3)
- niepełnoletni (3)
- obowiązek alimentacyjny (10)
- obowiązki pracownika socjalnego (8)
- ocena wychowanka w pracy opiekuńczo- wychowawczej (7)
- ochrona danych osobowych książka (5)
- oddziaływanie pedagogiczne w pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- odpowiedzialność funkcjonariusza publicznego (5)

- odpowiedzialność za dzieci (10)
- oferta edukacyjna wobec wychowanków przebywających w placówkach opiekuńczo- wychowawczych (7)
- ognisko wychowawcze (4)
- ojcostwo (10)
- opieka (3)
- opieka społeczna (3)
- opieka nad dzieckiem (opieka częściowa, okresowa, całkowita) (3)
- opieka nad dziećmi i młodzieżą sprawowana przez ludzi dorosłych(3)
- opieka paliatywna(3)
- opieka prawna (ubezwłasnowolnienie) (3)
- opieka prawna (osoba starsza) (3)
- opieka społeczna a pomoc społeczna (3)
- opieka w ujęciu Aleksandra Kamińskiego (3)
- opieka w zależności od wieku podopiecznych (3)
- opieka według typu środowiska wychowawczego(3)
- opiekun usamodzielnienia (3)
- opiekun w domu pomocy społecznej (3)
- opiekun/ka środowiskowa (3)
- organizator pieczy zastępczej (10)
- ośrodek kuratorski (4)
- ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (4)
- pedagog szkolny (6)
- pedagog szkolny (7)
- personel instytucji pomocy społecznej(2)
- piecza zastępcza (10)
- piecza zastępcza (4)
- pielęgnacja(3)
- placówka opiekuńczo-wychowawcza (4)

- placówka wsparcia dziennego (4)
- placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej (4)
- placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej (4)
- placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej (4)
- planowanie pracy opiekuńczo-wychowawczej (9)
- podmioty służb społecznych (2)
- podstawa programowa w pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- pogotowie opiekuńcze (4)
- pomoc (5)
- pomoc dla osób usamodzielnianych (5)
- pomoc i wsparcie w środowisku lokalnym (10)
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie się (10)
- pomoc rzeczowa na zasadach zwrotu (5)
- pomoc społeczna (5)
- pomoc społeczna w systemie prawa (5)
- pomoc w sprawieniu pogrzebu (5)
- pomoc w postaci schronienia, posiłku, odzieży (5)
- pomoc w pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- poradnictwo specjalistyczne (3)
- postawy opiekuńcze i wychowawcze (7)
- potrzeba (10)
- potrzeby w pracy opiekuńczo-wychowawczej (7)
- powinności pracownika socjalnego wobec klientów pomocy społecznej(8)
- powrót do przestępstwa (7)
- poziomy uczestnictwa i partycypacji społeczności lokalnych(11)
- praca socjalna (6)

- praca socjalna w pedagogice społecznej według Haliny Radlińskiej (6)
- praca socjalna w szkole (6)
- praca z rodziną (10)
- prawa dziecka (7)
- prawna regulacja kontaktów (10)
- prawo do wyrażania zgody na świadczenia medyczne (10)
- prawo rodzinne i opiekuńcze (10)
- profesjonalny charakter pracy socjalnej (6)
- program 1) rodzina zastępcza: a) spokrewniona ; b) niezawodowa, c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna; 2) rodzinny dom dziecka (9)
- program animacji społeczno – kulturalnej (9)
- program placówki opiekuńczo-wychowawczej (4)
- program placówki opiekuńczo-wychowawczej (9)
- program placówki wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej. Program zajęć terapeutycznych (9)
- program pracy biblioteki podwórkowej (9)
- program pracy asystenta rodziny (9)
- program pracy placówki wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej - działania animacyjne (9)
- program pracy rodziny wspierającej (9)
- program pracy streetworking (9)
- program pracy w placówce wsparcia dziennego prowadzonej w formie specjalistycznej, indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny , psychoprophylaktyczny, terapia pedagogiczna, psychologiczna i socjoterapia (9)
- program pracy w placówce wsparcia dziennego prowadzonej w formie specjalistycznej zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne (9)

- program pracy z dzieckiem w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym (9)
- program pracy z wychowankiem placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego. Indywidualny program pracy z wychowankiem schroniska. Indywidualny program pracy z wychowankiem zakładu poprawczego (9)
- program pracy z wychowankiem placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego (9)
- program pracy z wychowankiem w regionalnej placówce opiekuńczo-wychowawczej (9)
- program pracy z wychowankiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego (9)
- program pracy z wychowankiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego (9)
- program wychowawczy szkoły (7)
- program zajęć opiekuńczo-wychowawczych (9)
- projekt socjalny (9)
- przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej (7)
- przestępstwa przeciwko mieniu(7)
- przestępstwa przeciwko rodzinie opiece (10)
- przygotowanie dziecka do samodzielności (10)
- przysposobienie (10)
- pseudowychowanie (7)
- Rada Pomocy Społecznej (2)
- ratownictwo (5)
- realizacja celów w codziennej działalności zawodowej pracownika socjalnego (8)
- regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna (4)

- regulamin placówki opiekuńczo-wychowawczej (4)
- rezydualna i instytucjonalna koncepcja instytucji pomocy społecznej (2)
- rodzaje opieki ze względu na sytuację zagrożenia (3)
- rodzaje służb społecznych (2)
- rodzina (10)
- rodzina pomocowa (4)
- rodzina zastępcza (4)
- rodzina zastępcza niezawodowa (4)
- rodzina zastępcza spokrewniona (4)
- rodzina zastępcza zawodowa (4)
- rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego (4)
- rodzina: instytucje wsparcia (10)
- rodzinny dom dziecka (4)
- role zawodowe pracownika socjalnego (8)
- rozwój społeczności lokalnej(11)
- rozwój zawodowy pracownika socjalnego (8)
- rygoryzm wychowawczy (7)
- rzecznictwo (6)
- samopomoc (6)
- sąd rodzinny i dla nieletnich (2)
- schronisko dla nieletnich zwykłe (4)
- schronisko dla nieletnich: schronisko dla nieletnich interwencyjne (4)
- sektory w społeczeństwie (2)
- sektory w społeczeństwie (2)
- sędzia (2)
- sędzia sądu rodzinnego (**10**)
- sfery aktywności służb społecznych (2)
- służba społeczna (2)
- socjalizacja (7)

- specyfikacja usługi w ramach standardów pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej (6)
- społeczność lokalna (11)
- społeczny i prawny obowiązek interwencji (5)
- standardy (6)
- standardy pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej (6)
- stołówka szkolna (4)
- substytucja **(10)**
- supervizja pracy socjalnej (8)
- supervisor (8)
- świadczenia z pomocy społecznej (5)
- świadczenie pracy socjalnej (6)
- świetlica (4)
- świetlica szkolna (4)
- świetlica wiejska (4)
- świetlice „kulturalne” (4)
- techniki wychowania (7)
- teoria antropologii filozoficznej i kulturowej w pracy socjalnej (6)
- teorie a praca socjalna (6)
- teorie psychologiczne a praca socjalna (6)
- teorie socjologiczne a praca socjalna (6)
- terapia (5)
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci (2)
- tytuł zawodowy „ pracownik socjalny (8)
- umiejętności pracownika socjalnego (8)
- uprowadzenie dziecka przez rodzica **(10)**
- usługi opiekuńcze (3)
- wartości w pracy socjalnej (6)
- wioska dziecięca (4)
- władza rodzicielska **(10)**

- wychowanie jako przebieg rozwoju wychowanka (7)
- wychowanie antyautorytarne (7)
- wychowanie bez porażek (7)
- wychowanie jako adaptacja (7)
- wychowanie jako czynnik modyfikujący sieć związków społecznych jednostki (7)
- wychowanie jako dominacja i uleganie oraz zbliżanie i oddalanie (7)
- wychowanie jako działalność wychowawcy (7)
- wychowanie jako interwencja (7)
- wychowanie jako produkt (7)
- wychowanie jako przyjmowanie roli (7)
- wychowanie jako socjalizacja i emancypacja (7)
- wychowanie jako system wychowawczy (7)
- wychowanie niekierowane (7)
- wychowanie permissywne (7)
- wychowanie traktowane jako system instytucji (7)
- wychowawca niedyrektywny (7)
- zabezpieczenie społeczne (5)
- zadania pracownika socjalnego (8)
- zadania pomocy społecznej (5)
- zadania pomocy społecznej. Zadania gminy (5)
- zadania pomocy społecznej. Zadania powiatu (5)
- zadania pomocy społecznej. Zadania samorządu województwa (5)
- zakład poprawczy (4)
- zakład poprawczy resocjalizacyjno-rewalidacyjny (4)
- zakład poprawczy resocjalizacyjno-terapeutyczny (4)
- zakład poprawczy resocjalizacyjny o wzmożonym nadzorze wychowawczym (4)
- zakład poprawczy resocjalizacyjny otwarty (4)
- zakład poprawczy resocjalizacyjny półotwarty (4)

- zakład poprawczy resocjalizacyjny zamknięty (4)
- zakres opieki według ilości zaspokajanych potrzeb (3)
- zakres opieki według jej bieżącego i perspektywicznego wymiaru (3)
- zakres opieki według jej podmiotu i charakteru (3)
- zakres opieki według jej przebiegu w życiu jednostki (3)
- zakres opieki według jej przedmiotu (3)
- zakres opieki według jej zróżnicowania pionowego (3)
- zakres opieki według skali zaspokojenia potrzeb podopiecznych(3)
- zakres opieki według stopnia jej zagęszczenia, intensyfikacji i perfekcyjności (3)
- zakres opieki wyznaczany funkcjami opiekuńczymi różnych instytucji społecznych(3)
- zakres opieki wyznaczany stopniem jej powszechności (3)
- zakres opieki wyznaczany stopniem zaspokojenia potrzeb (3)
- zakres usługi – podmiotowy (6)
- zakres usługi – przedmiotowy (6)
- zakres usługi – przestrzenny (6)
- zakres usługi (6)
- zakresy opieki międzyludzkiej (3)
- założenia pracy socjalnej (6)
- zasady pomocy społecznej (5)
- zasady prawa rodzinnego (10)
- zasoby instytucji pomocy społecznej (2)
- zawód regulowany- pracownik socjalny (8)

Fragmenty recenzji dr Adrianny Barskiej

...recenzowaną książkę cechuje nowatorskie podejście do łączenia obszarów pracy socjalnej i pracy opiekuńczo-wychowawczej w obszarze działalności i odpowiedzialności szkoły/placówki i rodzica/opiekuna. Jestem pewien, że książka będzie pomocna dla słuchaczy studiów podyplomowych na kierunkach pedagogicznych zarówno nauczycieli, pedagogów i terapeutów, jak i wszystkich czytelników, którzy chcą zrozumieć od czego zależy efektywność wychowania i opieki oraz jakie kompetencje są z tym procesem nierozzerwalnie związane. Powtarzając za Autorką można traktować tę książkę i jej zawartość jako wiedzę otwartą którą można na różne sposoby uzupełniać. Stanie się ona wtedy indywidualnym repetytorium ze wszystkimi synonimami tego słowa: bryk, encyklopedia, kompendium, książka, opracowanie, podręcznik, samouczek, skrypt, słowniczek, słownik, powtórka, powtórzenie oraz repetycja...

Streszczenie książki w języku angielskim

M. Szczepańska (2019), Care and upbringing: pupil, parent, educator, guardian, Słupsk, "Short form" series

In view of easy access to the Internet and information contained in it, we treat it as reliable. Unfortunately this is not like that. On the Internet, each of us can leave their own trace of content, which often deviates from the truth. We will often meet with confusing dates of births of famous people or historical figures, mental shortcuts and factual errors. The uncritical use of such resources means that they become a "legitimate truth" which unfortunately they are not. Young readers who have no support in the reliable literature on the subject, they "swallow lies which they do not have time or do not want to verify." Young people prefer "quick answers and hints". They don't have time to read and reflect. Unfortunately, you can't learn and develop like that. Contemporary school gives up the development of individual student predispositions in favor of rigid implementation of program attitudes. Teachers complain that they have no time or opportunity to implement the idea of teaching tailored to the student. So education becomes schematic, although it should be diverse. First-year students are not able to take notes, getting lost in lectures and not keeping pace with the trainer's reasoning, record him or photograph slides. As a result, they learn without understanding under enormous time pressure and uncertainty of the correctness of online "cheat sheet". The presented book meets the demand for reliable information. The literature on the subject is given for each part along with an analysis of the current legal basis. A short form of key issues organized in 11 parts helps you quickly find the information you need. My experience of working with students shows that they are looking for concise information that needs to be quickly memorized for understand the meaning of the lecture, join the discussion, comment on a written work, work on a group assignment or prepare for a colloquium. As mentioned above, the book consists of 11 parts. The author begins by discussing the diagnosis that many educators and teachers have a problem. Then he presents social institutions, including their types, goals, forms and possibilities of supporting both parents, educators and guardians. In the next part he discusses in detail the concept of care. It shows it in many contexts. Starting from legal care, through care activities and care ranges. Then he describes the entire range of care and education facilities, specifying their specificity and activity according to the latest legal bases. Social assistance and its tasks are the subject of the next part of the reviewed book. It is very diverse because, as mentioned above, it concerns the broadly understood recipient. This allows treating social assistance as a tool in educational work at school as well as care in care and educational institutions. The following chapters: social work, care and educational work and social worker broaden the horizon and space of care and educational work for both the educator and the parent. They force the reader to look at problems in a more interdisciplinary way which is an

undoubted advantage of the reviewed book. Particularly interesting is the section devoted to work programs with the pupil. Here, the author presents the structures of programs of various care and educational and social institutions that the reader can prepare. The programs presented are closely correlated with the latest legal bases. In this respect, the author of the book has no equal in the literature on the subject, there is no such research, except of course the author's publication. The book ends with two sections devoted/ dedicated to family and local communities. The author's interdisciplinary approach to the process of care and upbringing is also noted here. It indicates issues that show the law but on the one hand, but also the responsibilities of parents and guardians and the support they can expect from the local community. At the end of the book, the author contains an alphabetical list of 317 issues that were in the book. This allows the reader to quickly find the information he needs.

From my personal experience in academic work, I can see the usefulness of this book when working with postgraduate students. The content is correlated with the Regulation of the Minister of Science and Higher Education of 25 July 2019 on the standard of education preparing for the teaching profession. The cited program determines the learning outcomes for partial qualifications, taking into account the characteristics of the second degree of the Polish Qualifications Framework at levels 6, 7 or 8 of the Polish Qualifications Framework set out in the provisions issued on the basis of art. 7 item 3 and 4 of the Act of 22 December 2015 on the Integrated Qualifications System and learning outcomes specified in the standard. Training in preparation for the teaching profession includes substantive and pedagogical preparation. Pedagogical preparation includes psychological and pedagogical preparation and didactic preparation. Didactic preparation covers the basics of didactics and voice emission as well as didactic preparation for teaching a subject or conducting classes.

Despite the ECTS points that a student needs to gain knowledge, there is so much that, it is difficult to master it during the three-semester postgraduate studies. Therefore, the book can help in the student's struggle with "pedagogical matter". The presented item may also interest students and graduates of other fields of study whose life paths have failed to work with children or are parents.